

**ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ**

**Α Π Α Ν Τ Α
ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ**

Ἐποπτεία
ΠΑΝ. Κ. ΧΡΗΣΤΟΥ—ΣΤΕΡ. Ν. ΣΑΧΚΟΥ
Καθηγητῶν Πανεπιστημίου

**ΙΩΑΝΝΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ**

ΛΟΓΟΙ

ΤΟΜΟΣ 1

ΛΟΓΟΙ ΠΕΡΙ ΑΚΑΤΑΛΗΠΤΟΥ Α'—Ε'

Εἰσαγωγή—Μετάφρασις—Σχόλια
ΠΑΝ. Κ. ΧΡΗΣΤΟΥ
Κείμενον: B. Montfaucon

Γραμματεὺς Συντάξεως
Γερεβς ΙΩΑΝΝΗΣ Κ. ΔΙΩΤΗΣ, Θεολόγος

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ

ΤΑ «ΑΠΑΝΤΑ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ»

Η προβολή της Βυζαντινής Γραμματικής αποκαλύπτει ένα εκ των βασικών στόχων της «ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ». Και τούτο διότι η βυζαντινή περίοδος, ενώ περιλαμβάνει έργα με απασπράγματους αξίες, εν πολλοίς υπερκαλύπτουσαν και αυτό το όρασιον πνευματικόν κάλλος, παραμένει σχεδόν άγνωστος εις τὸν σημερινὸν Ἕλληνα, τὸν ἀπελευθερωθέντα πρὸ 150 ἐτῶν...

Τὴν λαμπρυσάν δὲμας τῆς πνευματικῆς ἀνθοφορίας τῆς βυζαντινῆς περιόδου ἀποτελοῦν τὰ πατερικά κείμενα, τὰ ὁποῖα εἶναι περιβεβλημένα με αἰώνιον κύρος καὶ ἔχουν διαρκή ἐπικαιρότητα. Τὸ φιλοσοφικὸν καὶ τὸ ἀνυπερέβλητον γλωσσικὸν κάλλος τῶν δὲν εἶναι ἡ μοναδική γοητεία τὴν ὁποῖαν προσφέρουν εἰς τὸν ἀναγνώστην. Εἶναι, πρὸ παντός, αἱ παραινέσεις, οἱ στοκασμοὶ καὶ αἱ ἰδέαι τῶν Πατέρων, οἱ ὁποῖαι, ἀποτελοῦσαι τὴν ἑσφρασαν τῆς Ὁρθοδόξου Πνευματικότητος καὶ ἀναδυόμεναι, πληθυσμαῶς, ἐκ τῶν σελίδων τῶν ἔργων τῶν, ὡδηγοῦν τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸν κόσμον τῆς θείας ἐλλάμψεως, τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἀρετῆς καὶ τὸν ἀπομακρύνουν ἀπὸ τὰς ἐγκοσμίους ἀγωνίας.

Μὲ δέος καὶ συγκίνησιν ἡ «ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ», σπριζομένη καὶ εἰς τὴν μέχρι τοῦδε δοκιμασμένην πεῖραν τῆς, προχωρεῖ εἰς τὴν ἔκδοσιν τῶν «ΑΠΑΝΤΩΝ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ» καὶ μετὰ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ ἐλπίζει συντόμως νὰ πανηγυρίσῃ τὴν ἀσκήλησιν αὐτῆς τῆς προσπάθειας.

Μὲ τὰς σκέψεις αὐτῆς ἀπευθύνει τὰς εὐχαριστίας τῆς εἰς ὅλους τοὺς τῆς παρέχον τὴ βοήθειάν των πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς πραγματοποιήσεως αὐτῆς τῆς ἐκδόσεως.

Ἰδιαίτερος δὲ εὐχαριστεῖ τοὺς Καθηγητὰς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ.κ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΝ Κ. ΧΡΗΣΤΟΥ καὶ ΣΤΕΡΓΙΟΝ Ν. ΣΑΚΚΟΝ, οἱ ὁποῖοι προθύμως ἀνέλαβον τὴν ἐπιστημονικὴν ἐποπτείαν τῆς ἐκδόσεως καὶ τὸν καθαρισμὸν τοῦ ἐπιτελείου τῶν μεταφραστῶν. Ἐπίσης εὐχαριστεῖ τοὺς διδάκτορας, βοηθοὺς τοῦ Καθηγητοῦ Κ. Π. Χρήστου, κ.κ. Θεόδωρον Ν. Ζήσην καὶ Βασίλειον Σ. Ψευτογκῶν, οἱ ὁποῖοι ἀνέλαβον τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ἐκδόσεως.

Τέλος εὐχαριστεῖ τὸν Γραμματέα τῆς Συντάξεως, Αἰδεσιμολογιώτατον Ἱερὸν ΙΩΑΝΝΗΝ Κ. ΔΙΩΤΗΝ, θεολόγον καὶ ἐφημέριον τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος Ἀκαρῶν, τοῦ ὁποῖου ἡ ἀκάματος δραστηριότης, ὁ ἐνθουσιασμός καὶ αἱ προσπάθειαι τοῦ ὡθήσαν εἰς τὴν λήψιν τῆς μεγάλης ἀποφάσεως διὰ νὰ ἐκδοθῶν τὰ «ΑΠΑΝΤΑ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ».

ΕΙΣΑΓΩΓΗ Α'

Η ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ

Ἡ χριστιανικὴ γραμματεία ἔχει τοῦτο τὸ ἰδιαιτέρον γνώρισμα ὡς οὐκ ὑποκείμενη ἄλλῃ γραμματικῇ εἰς τὸν νόμον· δι' οὗν ἄλλα γὰρ ἀπὸ τῶν ἁπλοῶν σφύρειται συνεχῶς ἔχει τὸ μόνον θεοπνευστὸν εἶδός, τὴν Ἁγίαν Γραφήν. Βεβαίως τὰ κείμενα τῆς γραμματείας αὐτῆς σφραγίζονται τοῦ κυρίου γνωρίσματος τῆς Γραφῆς· δὲν εἶναι θεοπνευστα, ἀλλὰ ἀλλόθιχα. Εἶναι ὅμως προανακαταληγμένα πρὸς τὴν ἀλήθειαν τῆς Γραφῆς, φωτίζονται ἀπὸ αὐτὴν καὶ ἐπηρεάζονται ἀπὸ τὸ περιεχόμενόν της.

Ὅταν λέγωμεν χριστιανικὴν γραμματείαν, ἐννοοῦμεν κατ' ἀρχὴν κάθε γραπτὸν μνημεῖον, ποῦ ἔχει σχέσηιν μὲ τὴν χριστιανικὴν πίστιν καὶ τὰ ἐκδηλώματά της, κάθε αὐτογράμμα, ποῦ προήλθεν ἀπὸ τῆς γραφίδας συγγραφέως, προανακαταληγμένου εἰς τὴν Ἁγίαν Γραφήν, ὡς ἑκείως ποῦν πᾶσιν κρατεῖ ἀπέναντί της καὶ ποῦν ἐρμηνεύει αὐτὴν τῆς διδοί.

Ἡ Καινὴ Διαθήκη ὑπῆρξεν ἡ ἀρετήρια μὲς ταρασίας εἰς ἔκτασιν καὶ ἐνδοκίῃ εἰς ποιότητα γραμματείας, ἡ ποῖα ἐπαίλου ποικίλους ἁποκούς· τὴν κατήγγειν νέων μελῶν, τὴν διακινεωμένην αὐτὴν τῶν καλοῶν, τὴν διεκτέλγειν πρακτικῶν ζητημάτων, τὴν διαβρωτὴν τῆς λαοῦς, τὴν ἀνταρτίαν τῆς πολιτικῆς ἐνστάσι τοῦ Χριστιανισμοῦ, τὴν ἐπίλυσιν καὶ ἔκθεσιν θεολογικῶν ζητημάτων.

Αὐτὴ ἡ γραμματεία ἦτο κατ' ἀρχὴν ἀσχετος. Τὸ φαινόμενον τοῦτο ἐξηγεῖται ἀπὸ τὸ γεγονός, δι' ὅστις ἀπὸ ὑποκατάθετος μορφῆς, ποῦ ἀνταπεκρίνοντο εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ εὐαγγελικοῦ ἔργου, ἀλλ' ἐπίσης ἀπὸ τὴν γενικὴν τάσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ ν' ἀναζητῆται τὰ πρόγματα εἰς τὴν ἐκτελεστικὴν καὶ φωνητικὴν καὶ κατὰστασιν καὶ ἔχει φεραμένην. Τὸν θεὸν καὶ τοὺς ἀφωτισμένους εἰς αὐτὸν δὲν ἐνδιαφέρουν αἱ λέξεις, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα. Αὐτὴ εἶναι ἡ γραμμή, ποῦ ἀκολουθοῦν οἱ ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς ἀπὸ τὸν Παῦλον ἕως σήμερον.

Οἱ Χριστιανοὶ συγγραφεῖς τῆς πατερικῆς ἐποχῆς ἔχουσιν ἡ

εφαρμόζουν την ούσιον των πραγμάτων, τὸ πνεῦμα, ὅπου τὸν ἀρχὸν ποὺ περιέχονται, ἄλλατε παρὸς καὶ ἄλλοτε εἰς ἄλλας γραμμάς, εἰς τὴν Κανὴν Διαθήκην, χωρὶς πάντως νὰ περιφρονῶν τὴν δοθῆσαν τῆς φιλοσοφικῆς σκέψεως, ὅπου ἐκρεμάσθη, καὶ τὸν κυρίον στοιχεῖον τῆς τέχνης τοῦ λόγου, καθὼς παρήρχοντο οἱ αἰῶνες. Ἐτσι χωρὶς νὰ χάσῃ τὸν χαρακτήρα τῆς ἡ γραμματικῆς αὐτῇ ἀπεκτινῇ σεν ἐπίσης λογοτεχνικὴν δύναμιν ὅταν καὶ ὑποταχθῇ ὅλῃ.

Ἐνα ἄλλο γνώριμά της εἶναι τὸ ὅτι εἶναι ὑπερθετική καὶ ὑπεργλωσσική. Καλύπτει ὅλα τὰ ὄντα, ἅλας τῆς γλώσσας, ὅλους τοὺς αἰῶνες, ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἕως σήμερον. Ἀδυνατὶ αὖ διακρίσεις, καθὼς καὶ μερικαὶ ἄλλαι, ποὺ εἶναι πολὺ χρήσιμα διὰ τοὺς εἰδικούς ἐκπαιδευμένους ἀναγνώστες, ἀλλ' ἴσως κινηστικὰ διὰ τοὺς ἄλλους, δὲν θὰ μᾶς ἀπαρχαλίσουν ἰδῶ.

Φυσικὰ ἐπιδιώξις μας εἶναι νὰ παρουσιάσωμεν τὸν Ἑλληνικὸν τῆς πλάδον ποὺ εἶναι καὶ ὁ σπουδαιότερος ἀπὸ ἀποφθι μωρῆς καὶ οὐσίας καὶ ἐπιρροῆς. Θὰ παρουσιάσωμεν δι' αὐτὸν ὅχι μόνον διὰ τὴν σπουδαιότητά του, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς λόγους δι' ἀποτελεῖ τὴν ρίζαν τῆς ὁρθολόγου παραδόσεως καὶ εἶναι μέρος τῆς ἰσχυρῆς πνευματικῆς κληρονομίας μας. Ὅμιλοῦμεν μὲ ὑπερπρόφανον διὰ τὰ εἰδικὰ γράμματα, ἀλλὰ συνήθως ἀπὸ αὐτὰ νὰ λάβωμεν ἕνα πραγματικὸν ὅραμα διὰ νὰ φθάσωμεν εἰς τὴν παλαιὰν λογοτεχνίαν ὅλην παντοφύλου χρόνου πνευματικῆς παραγωγῆς ἀφίηται ἔτσι εἰς τὸ πέρας. Ἡ ἑκδοσις αὐτῇ ἀποτελεῖ τὴν γενέσθον τοῦ χάριτος.

Ἐξ ἄλλου ἀπὸ τὸν Ἑλληνικὸν αὐτὸν πλάδον θὰ παραδοθῇ εἰς τὸ κοινὸν μόνον τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας τὰ ἔργα. Ἐξοφρεῖται μερικὰ λέξεις διὰ νὰ ἐξηγήσῃ αὐτὸ τὸ ὄραμα.

Οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ἄνδρες ποὺ ἠρχοῦντο μὲ τὴν λογογραφίαν φέρουν καὶ αὐτοὶ γενικῶς τὸ ὄνομα «συγγραφεῖς», ἀλλὰ μερικὸι ἀπὸ αὐτοὺς ἔχουν καὶ ἄλλα ὀνόματα, χαρακτηριστικὰ τῆς περιόπτου θέσεως των καὶ μεγάλῃς αὐθεντίας των λέγονται: πατέρες ἢ ἐκουμενικοὶ διδάσκαλοι. Πατέρες ἦσαν οἱ διδάσκαλοι, οἱ πνευματικοὶ δῆγοι, οἱ ὅποιοι κατεῖχον ἐκτεταμένην θέαν εἰς τὴν Χριστιανισμὸν, ὅπου ἡ νέα γέννησις θέμις ἔσται ἀποφθι μωρῆς καὶ οὐσίας. Οἱ μωρητοὶ ἦσαν τέκνα «ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ διὰ τοῦ εὐαγγελίου ἐγέννησαν», τοιῦτοι δ' Ἀπόστολος Παῦλος (Α' Κορ. 4, 15). Ὁ μάρτυς Παύλος, ἐρωτώμενος εἰς τὴν ἀνάγκαν ἀπὸ τὸν διόκτην ἀνέστηκεν τῆς Μ. Ἀσίας ἐν ἔχῃ τέκνα, ἀφίηται ὅτι ἔχει πολλὰ. Ἐπειδὴ ὅμως μερικὰ ἀντιπαρατείνονται, παραμυθίζοντες, παρετήρησαν ὅτι δὲν ἔχει, ὁ ἀνέστηκεν τὸν ἐπὶ πάλιν διὰ φανδολογίαν. Καὶ τότε αὐτὸς ἀπεκρίθη ὁβριμῶς νὰ μᾶς δι' αὐτὸν δὲν

φειδόμεναι, ἀλλὰ λέγω τὴν ἀλήθειαν; Ἐρευνῶτε καὶ θὰ εὕρητε εἰς κάθε ἐκκλησίαν καὶ πόλιν τέκνα μου». Ἐννοῦσα θεολογικὰ πνευματικὰ τέκνα.

Ἔτσι καὶ οἱ πνευματικοὶ γεννητόρες ἐκαιῶντο πατέρες. Κατ' ἐξοχὴν πνευματικοὶ διδάσκαλοι εἶναι οἱ ἐπίσκοποι, ἔπειτα οἱ πρεσβύτεροι καὶ τέλος οἱ μοναχοί. Ὅλοι λοιπὸν αὗτοι ἀνομιάζοντο πατέρες, ὅπως καὶ σήμερον. Ἀλλὰ μὲ τὸν καιρὸν ἡ λέξις ἐκείνη ἔλαβε τεχνικὴν σημασίαν, εἰδικήν, διὰ νὰ χαρακτηρίσῃ τοὺς ἄλλους ἐκείνους, οἱ ὅποιοι μὲ τὴν συγγραμμὰν, μὲ τὸν λόγον ἢ μὲ τὴν ἐνέργειαν συμμετοχὴν των εἰς γενικὰς συνόδους διετύπωνον ὁρθολόγους τὰς ἀληθείας τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ ἠγωνίσθησαν διὰ νὰ τὰς ἐπιβάλλουν εἰς ὅλην τὴν Ἐκκλησίαν καὶ εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Ὅσοι διετρέψαν εἰς τὰς ἐκουμενικὰς συνόδους καλοῦνται «τὸν ἁγίων πατέρα» ὁ χορὸς, ποὺ συνήλθον ἀπὸ τὰ πέτατα τῆς ἐκουμενικῆς ἀλλὰ θεολογικῆς κατ' ἐξοχὴν Πατέρες εἶναι ἐκείνοι οἱ ἄνδρες, εἰς τὸν ὅποιον τὰ γραπτὰ εὐρίσκονται ἡ μαρτυρία τῆς Ὁρθοδοξίας.

Νωτέρω ἐρευνῶμεν τῆς ἀδούσης καθάρισαν διάφορα τυπικὰ γνωρίσματα, διακρίνοντα τοὺς ἄλλους, ποὺ περιλαμβάνονται εἰς τὴν χορείαν τῶν Πατέρων καὶ εἶναι τέσσαρα τὰ ὁρθόδοξον τῆς διδασκαλίας, ἡ ἀγιότης τοῦ θίου, ἡ ἐγκρίσις τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ἀρχαιότης. Εἰς τὴν Ἀνατολικὴν ὁμοῦ Ἐκκλησίαν, καὶ μάλιστα κατὰ τὴν παλαιότεραν ἐποχὴν δὲν ἔκριναν μὲ βάσει τοιαύτας ἑξωτερικὰς καὶ τυποποιημένας μαρτυρίας, ἀλλ' ἀνεγνώριζον τὴν πατερικὴν ἰδιότητα διὰ τῆς ὁμοῦ ἐκπαίδεως καὶ κοινωνίας καὶ τὴν σφίγγιν τὴν προγενεστέρων ἀνδρῶν. Καὶ εἶναι φυσικὸν δι' αὐτὴν ὅτι ἡ συγκαταστήσῃ κοινὴ συνείδησις ὡς πρὸς αὐτὴν, χρειάζεται νὰ περάσῃ ἐκείνους χρόνους.

Μερικοὶ ἄνδρες διακρίθησαν ἀνάμεσα εἰς τοὺς πατέρας διὰ τὴν ἐξοχότεραν προσωπικότητα καὶ τὴν ἀποτελεσματικότεραν συμβολὴν εἰς τὴν ρύθμισιν καὶ τὴν προαγωγὴν τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων. Πρόκειται κυρίως διὰ τοὺς μεγάλους ἐκείνους θεολόγους ποὺ ἠπέρξαν πρωταγωνιστοὶ εἰς τὴν καθ' ὅλην τὴν αἰῶνα καὶ τὴν ἐπὶ αὐτοὺς τὴν ἀπόκρουσιν τῶν ἐπὶ αὐτοὺς, ποὺ ἐνίοτε προήρχοντο ἀπὸ τὴν πλευρὰν τῆς πολιτείας, κατὰ τὸν Ἄ' καὶ Ε' αἰῶνα, ἀλλ' ἀκόμη καὶ μεταγενεστέρως. Ἐπίσημος ἀναγνώρισις δὲν ἔγινεν ὅτε αὐτοὶ εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν, πλὴν τῆς περιπτώσεως τῶν Τριῶν Ἰεραρχῶν, διὰ τὴν μνήμην τῶν ὁποίων ὑπόσθη κοινὴς ἐξομολογῆσθαι τὴν 30 Ἰανουαρίου κατὰ τὸν 14' αἰῶνα. Ἀλλὰ πάντως καὶ εἰς αὐτὴν πολὺ ἐνωρὶς εἶχε διαμορφωθῇ ἡ συνείδησις περὶ τῆς ὑπεροχῆς τῆς συμβολῆς εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀντιπαρατείνοντες ἐγκρίτων ἀνδρῶν. Καὶ ἡ συνείδησις αὐτῇ ἐξαφράσθη μὲ τὴν σχεδὸν ἀποκλειστικ-

κὴν εἰς αὐτοὺς ἀπόδωκεν τῶν ἐπισημίων μέγας, θεῖος, θαυλόγος. Εἰς τὴν ἀναίδητον τῆς Ὁρθοδοξίας παραμένοντες ὡς μεγάλοι οὐνοκλεμενοὶ διδάσκαλοι ὁ Μίγας Ἀβελάκος, ὁ Κύριλλος Παροσάλμιων, ὁ Μίγας Βασίλειος, ὁ Γρηγόριος Θεολόγος, ὁ Ἰωάννης Χρυσόστομος, ὁ Γρηγόριος Νύκσης, ὁ Κύριλλος Ἀλεξανδρείας, ὁ Μάξιμος Ὁμολογητής, ὁ Ἰωάννης Δομασκητός, ὁ Γρηγόριος Ἰταλικός καὶ μερικαὶ ἄλλοι εἰς βιωτέραν σφειδόν. Αὐτῶν τὰ δόγματα καλύπτουν τὰς σελίδας τῶν ἀσχολουμένων μὲ τὰ ἐκκλησιαστικὰ πρᾶγματα καὶ αὐτῶν αἱ γνώμαι ἀποτελοῦν τὰς κατασκευηθείσας γραμμάς τῆς θεολογικῆς σκέψεως.

Εἰς τὸ γνωστὸν τροπάζουν οἱ πατέρες χαρακτηρίζονται εἰς ἑστέρας παλαιοτάτοι τοῦ νοητοῦ στερεώματα.

Εἰς τὴν συνεχῆ ροὴν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ βίου αὐτοὶ εἶναι οἱ φύλακες τῆς ἀληθείας καὶ τῆς ἀρετῆς. Παραμένοντες ἀληθεύοντες καὶ ζωντανοὶ ἕως σήμερα, εἶναι ἐκείνης φύσεως τῆς ἐνότητος τῆς παραδόσεως, διότι ἐκείνου τὸ παρὸν μὲ τὸ παρελθόν, ἥμας μὲ τοὺς προκατόρους μας.

Εἶναι περὶ τὸν νῦν λεγθῆ εἰς τῆς λεπτομερείας πόσον ἀποταλαστικῇ ὄψει ἢ συμβολῇ τῆς γραμματικῆς τῶν πατέρων εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς θεολογικῆς σκέψεως, εἰς τὴν ἐπιτυχὴ κατεύθυνσιν τῆς πορείας τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ βίου καὶ εἰς τὴν ἐν γένει πραγμασίαν τῆς πνευματικῆς ζωῆς τῆς ἀνθρωπότητος. Ποῖα δὲ εἶναι ἡ σημασία τῆς ἀπὸ μίαν ἑλλην εἰδικῆν σκοπῶν διατυπώσεως ἐπιγραμματικῶς μὲ τὰς λέξεις τοῦ δικαστοῦ φιλολόγου Willamowitz-Möhlendorf, σύμφωνα μὲ τὰς ἱστορίας οὗτοι τὰ χριστιανικὰ γράμματα ἤμωρον νὰ κατανοήσῃ καὶ ἐκτιμήσῃ τὸν ὅρον, χωρὶς τὰ εἰδικὰ ἑλληνικά, οὗτοι τὰ κλασσικὰ χωρὶς τὰ χριστιανικά.

Ἡ μελέτη τῶν πατερικῶν συγγραμμάτων ἡμπορεῖ ν' ἀποβλέπῃ εἰς πολλαπλὰς σκοποὺς τὴν ἱκανοποίησιν τῆς περιέργειας, τὴν ἀφοσίωσιν τῶν καλλιλογικῶν καὶ ἱστορικῶν στοιχείων τοῦ περιεχομένου, τὴν ἀνέκδοτον μαρτυρίαν διὰ τὰ δόγματα καὶ τοὺς θεσμούς τῆς Ἐκκλησίας, τὴν κατανόησιν τῆς προσωπικότητος τῶν συντακτῶν των.

Ἀλλὰ πρέπει ν' ἀποβλέπῃ καὶ εἰς κατὰ ὀφειλότερον. Αὕτη ἡ γραμματικὴ διακρίνει πρὸς τοὺς διδασκτικοὺς μοναστηριακοὺς ναοὺς, μὲ τὴν εὐγενὴ ἀρχιτεκτονικὴν τὴν γραμμὴν, τὴν πολυπλοκὴν λειτουργικὴν διαρρύθμισιν, τὴν ἀριστοτεχνικὴν ἀγιογράφειν εἰς διαδοχικὰς ζώνας. Ἡ μελέτη τούτων ὡς ἡ προσοχὴ εἰς τοὺς ναοὺς, ἐδίδου τὴν σκέψιν εἰς τὰ μυστήρια τῆς θεότητος, προσφέρει τοὺς κα-

νόνας διὰ τὴν κατεύθυνσιν τῆς ἀρετῆς καὶ δίδει τὰ πρότυπα διὰ τὴν μόρφωσιν τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος.

Τὰ συγγράμματα τῶν Πατέρων ἀνεγινώσκοντο ἀπλῶς εἰς τοὺς τοὺς αἰῶνας διὰ τοῦτο ἀνεγέρσαντο μ' ἐπιμέλειαν. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς διδασκαλίας αὐτοκρατορίας τὰ χειρόγραφα διὲν ἦσαν μόνον εἰς τοὺς ναοὺς καὶ τὰ μοναστήρια, ἀλλ' ἐκρίνοντο καὶ εἰς τὰ σπύτια τῶν ἀρχόντων, τῶν εὐγενῶν, τῶν λογίων καὶ ἐκείνων τῶν ἀνθρώπων τοῦ κοινοῦ λαοῦ ποὺ ἦσαν εἰς θέαν νὰ διαβάσῃ ἀνετα. Μετὰ τὴν κατάρρευσιν τῆς αὐτοκρατορίας τὰ χειρόγραφα ἐξήρπασθησαν κατὰ μέγας. Ὅσα ἔμεινε νὰ διασωθῇ ἀφ' ὧν καταφύγιον εἰς ἐβελισθήρας τῶν ἐδριακαίων χειρῶν, ἐνθ' ὅ τὰ ρωσιστῆρα τῶν ἐκκλησιαστικῶν χωρῶν ἐκρέτησαν τὰ περισσότερα ἀπὸ ἐκεῖνα, ποὺ εἶχον εἰς τὰς ἐβελισθήρας των.

Τὰ συγγράμματα αὐτὰ ἔχουν σχεδὸν διὰ ἐκδοθῆ μὲ τὸν τύπον. Αἱ ἐκδόσεις εἰς τὴν ἀρχὴν ἦσαν μερικαὶ καὶ περιορισμέναι· πότε ἐξεβόλετο τὸ ἐν σύγγραμμα, πότε τὸ ἅλλο, πότε ἐξεβόλετο τὰ ἔργα τοῦ ἑνὸς πατρὸς, πότε τοῦ ἑλλοι. Ἀπὸ τὸν 18' αἰῶνα ἤρχισαν νὰ κυκλοφοροῦν αἱ μεγάλαι ἐκδοτικαὶ συλλογαὶ τοῦ περιεχομένου ἐκκρινόμενης φύσεως. Ἡ μεγαλύτερη ἕως σήμερα ἀπ' ὅλας αὐτὰς εἶναι τοῦ 1862 J. Migne ποὺ διακρίνεται εἰς δύο σειρὰς. Ἡ μία περιλαμβάνει εἰς 161 ὀγκοὺς τοὺς τοὺς γνωστοὺς ἕως τῆς ἀπαρχῆς τῆς ἐκδόσεώς της, τὰ μέσα τοῦ παραμένοντος αἰῶνος, ἑλληνιστῶν συγγραφεῖς μὲ λατινικὴν μετάφρασιν. Ἡ ἄλλη περιλαμβάνει εἰς 228 τόμους τοὺς τοὺς λατινιστῶν συγγραφεῖς. Διὰ τὴν κατανόησιν τῶν σειρῶν αὐτῶν ὁ γάλλος 1862ς συνεκέντρωσε μὲ τὴν συνεργασίαν τῶν ἀδελφῶν τῆς μονῆς τοῦ διας τῆς προετοιμασίας ἐπὶ μέρος ἐκδόσεις καὶ τὰς ἀντιτύπους ὁμοτιμωρίας. Ὁνόμασε τὰς δύο σειρὰς Πατρολογίαν, ἀλλὰ τὸ ὄνομα αὐτὸ χρησιμοποιοῦται συμβατικῶς μόνον, διότι ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἔργα τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας περιλαμβάνει καὶ ἄλλης προελεύσεως βιβλία, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπάρχουν καὶ αἰρετικὰ καὶ κοσμικὰ.

Μετὰ τὸ κλοσσιστικὸν ἔργον τοῦ Migne ἀνεκδόθησαν καὶ ἑξεδόθησαν καὶ ἄλλα ἔργα ἐκκλησιαστικῶν συγγραφεῶν, ἐνθ' ἄλλα, ἐκδομένα ἕως τότε ἑλληνικῶς ἢ ἀνακριτικῶς, ἐξεδόθησαν ὑπὲρ πληρότερον καὶ καλλότερον. Ἐστὶ σήμερα προκρίνεται ἡ ἀνάγνῃ νέας ἐκδόσεις εἰς ἐνδιαστὰ συλλογὰς ὅλων τῶν ἔργων τῆς χριστιανικῆς γραμματικῆς. Καὶ αὐτὸ γίνεται τώρα εἰς τὴν Εὐρώπην μὲ μεγαλοτάτων θραύσματα, ἀλλὰ καὶ μὲ μεγαλύτεραν ἐπιμέλειαν.

Ἡμεῖς οἱ ἄμεσοι κληρονόμοι τοῦ πνευματικοῦ τούτου θησαυροῦ ἔχομεν ὑπερῆσαν πολὺ εἰς τὰ ἔργα ταῦτα. Εἰκόνα ἔχουν γίνει

ἀρκεταί μεμονωμένα ἐκδόσεις, καὶ πόλιστα ἐκτεταταί, ἀλλ' ὅς σὺ νόλον ἢ ἀλληλόγλωσσος, χριστιανικὴ γραμματικὴ οὕτω ἐξεδότην, οὕτω μεταφράσθῃ ποτὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐνῶ οἱ προχριστιανικοὶ Ἕλληνες συγγραφεῖς μεταφράσθησαν μόνον κατὰ τὴν τελευταίαν ἐκδοστικὴν τρεῖς φορές.

Ἰσοῦ ἀκριβῶς τὸ καὶνόν, κυρίως ὡς πρὸς τὰ διόσκραν σημεῖον, ἀποσκοπεῖ νὰ πληρῇται ἢ παρῇται ἐκδοτικῇ Σειρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων. Τὸ ἀπώτατον σχέδιον εἶναι νὰ ἐκδοθῇ διὰ τὸ σῶμα τῆς ἀλληνογλώσσου χριστιανικῆς γραμματικῆς, ἀλλὰ πρὸς τὸ παρὸν ἀρχιζομεν μὲ τὰ ἔργα τῶν ἐπιφανεστέρων πατέρων τῆς Ἑκκλησίας, καὶ, ἂν ἡ προσπάθεια εὐδαιμονῇ, θὰ ἐπεκταθῇ μὲ τὸν καιρὸν.

Μὰ τὴν σειράν αὐτὴν διὰ πρώτην φοράν θὰ ἐμφανισθοῦν εἰς τὸν τόπον μας τὰ ἔκानτα τῶν ἁγίων Πατέρων, ἐκδοθέντα καὶ μεταφρασμένα εἰς τὴν σύγχρονον γλῶσσον, διὰ νὰ γίνων καὶνὸν πνευματικόν διάν. Τὰ κείμενα ἀνατυπώνονται φωτογραφικῶς ἀπὸ τὰς ἀρίστους ἐκδόσεις ἑνὸς ἢ ἑνὸς μᾶς πατρολόγων. Ἐπομένως ὡς πρὸς τὰ κείμενα ἡ προσφορά εἶναι χρήσιμος μὲν ἀλλ' οὐκ ἀξιόλογος ἀπὸ επιστημονικῆς ᾠσεως. Ἡ κυρία προσφορά τῆς ἐκδόσεως συνίσταται εἰς τὴν μετάφρασιν. Διὰ τὴν ποιότητα τῶν μεταφράσεων καταβάλλεται ἰδιαίτερα φροντίς ἐκ μέρους ὁμάδος ἐκλεκτῶν πατρολόγων, ποὺ ἀνέλαβον τὴν φιλοτέχνησίν των. Ἐλεγχόμεν διὰ μὲ τὴν ἐκδοσιν αὐτὴν θὰ δοθῇ ἰσχυρὰ θήσις εἰς τὴν μελέτην τῶν πατερικῶν ἔργων καὶ τὴν ἀνέτην τῶν πεπερικῶν σπουδῶν.

Π. Κ. ΧΡΗΣΤΟΥ — Σ. Ν. ΣΑΚΚΟΣ
Καθηγητὰὶ Πανεπιστημίου

Εἰς ἈΓΩΓΗ Β'

ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

Ἐάν ἐρωτήσῃ κανεὶς, ποῖος ἀπὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἁγίων ποὺ ἐπεφανίσθησαν ἀπὸ τὴν μεταποστολικὴν ἐποχὴν διὰ σήμερον εἰς διόκληρον τὴν Ἑκκλησίαν τῆς Οὐκουμένης εἶναι ὁ ὁποδοιότητος, ὡς συγγραφεὺς καὶ ὡς προσωπικότης καὶ ὡς ἡγέτης, ἡ ἀπάντησις εἶναι: ἀπὸ τῆς καὶ ἀναστρέφοντος εἶναι ὁ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάννης, ὁ ὁποῖος ἔην ἔζη ἀκόμη ἀνομιᾶσθαι ἀπὸ τὸν λαὸν «Χρυσόστομος» καὶ μὲ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἔμμεν γνωστὸς εἰς τὴν Ἰστορίαν.

Ὁ Ἰωάννης ἐγεννήθη εἰς τὴν Ἀντιόχειαν τῆς Συρίας γύρω εἰς τὰ 350. ἔχει πατέρα μὲν τὸν στρατηγὸν Σεπτιμίον, διακονητὴν τοῦ στρατοῦ τῆς Ἀνατολῆς, μητέρα δὲ τὴν Ἀνθοῦσαν, τῆς ὁποίας ἡ ἀρετὴ ἰθαμίζετο καὶ ἀπὸ τῶν ἑθνικῶν ἀνδρῶν. Βαβαί, αἶμα παρὰ Χριστιανὸς γυναῖκίς εἶναι. ἀνεφάνισαν εἰς ἀπὸ τῶν εὐδαίμων διδασκάλων τοῦ, θαυμάζει τὴν ἀπόφασίν της τὰ μὴ ὁμολογεῖται ἐκ νέου, μετὰ τὸν πρόβρον θανάτου τοῦ σώζοντος της, διὰ ν' ἀρκεσθῇ εἰς τὴν ἀνατροφήν τοῦ Ἰωάννου. Ἀπὸ τῆς αὐτῆς εἰς θαυμάσιαι γυναικίς ὁπάρχον ἀνάμεσα εἰς τοὺς χριστιανούς.

Ὁ Σεπτιμιὸς πραγματικῶς ἀπέθανεν ὀλίγον καιρὸν μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ Ἰωάννου, ἔνθ ἡ Ἀνθοῦσα, ἂν μόνον εἶδον τότε, διέθετο τὰ πάντα εἰς τὰς ὁλικὰς καὶ πνευματικὰς ἀνάγκας τοῦ τέκνου τιν' πλούσιον, νεώτερον, ἀγαπῶν. Καὶ φυσικῶς ὁ Ἰωάννης ἔλαβεν ἐκτετατημένη μόρφωσιν κοντὰ εἰς φιλοσοφικὸς διδασκαλίας τὸν πρῶτον διδάσκαλον καὶ τὸν γαλδωφον Ἀνδραγάθιον. Ὁ διδάσκαλος μάλιστα, ποὺ διέτρεφε ἱδικῶς τοῦ σχολῆν, δὲν τὸν ἠρώτησαν, ποῖον θὰ ᾔθελε νὰ ἔχη διδάσκαλον τοῦ εἰς τὴν διδασκαλίαν της, ἀπηντήσαν διὰ θῆκε τὸν Ἰωάννην, ἂν δὲν τὸν εἶχον ἀρκάσει οἱ Χριστιανοὶ «Ἰωάννην, εἰ μὴ τοῦτον Χριστιανὸν ἐκλήρουσαν.

Ἡ ἐπίθεσις τῶν κλασσικῶν σπουδῶν εἶναι φανερὰ εἰς τὴν λογοτεχνικὴν ᾠδὴν καὶ τὴν ἐκτενερηματολογίαν τῶν πρῶτων συγγραμμάτων τοῦ Ἰωάννου, ἀλλ' ἔφησε καὶ γενικώτερον τὴν σφρα.

γίδα της εις την άνοιαν με την οποίαν διεξήγε το συγγραφικόν και διδασκικόν του έργον ή έμπνευσμένος διδάσκαλος.

Έγνατέλειφον ένωρίς το επέγγαλμα του διηγηθέντος και τας κοινικάς αναγγελήσεις, διότι τα παρακολουθήσας μαθήματα εις την θεολογικήν σχολήν της Αντιοχείας, κατά εις τους Καθηγητάς Καρτέριον και Διόδωρον. Ήτο τώρα υπό την προστασίαν του Ιωαννός αρχιεπισκόπου Αντιοχείας Μιλετίου, ή όποιος είχε διαβλέψει ποία μεγάλη πνευματική δύναμις έκρύπτετο μέσα εις το άσθενικόν σώμα του νεαρού φοιτητού και ή όποιος τον έδιδασκεν κατά την διάρκεια των θεολογικών του σπουδών το 370, εις ηλικίαν 30 ετών περίπου, όπως συνέβαινε συχνά κατά την εποχήν εκείνην. Έγνωσται ότι ή

Ιωάννης ήτο κατηχημένος από την παιδικήν του ηλικίαν. Τον διαμαρτή πόθον του ν' ακολουθήσας τον μοναχικόν βίον και επιδοθή εις τα έργα της άσκήσεως δέν κατόρθωσε να έκαινεσθήσας τόν ένωρίς όσον έκείναις, διότι τον συνεισέφεραν τα δάκρυα της μερσός του, ή όποια χαρακτηρισεσθίς του έλπίσας να μη την αφήσας χήσαν διά δεύτεραν φοράν. Μετά των θανάτων της βίως συνιδάνας μέσας το 375, ήσυχώσαν εις την έρημίαν επί 15 έτη, μέχρις ήτου σωματικά διαταραχά τον ήνάγκασαν να επισπεύσας την έπιτροπήν εις την πόλιν, όπου άσφαλάς θα ήρχετο, διότι τον άνέμενον έκεί θάνατος και σοβαρά καθήκοντα.

Μόλις έκείνην από την έρημίαν εις την Αντιόχειαν, χειροτονήσας από τον Μιλετίου δέκοντος και μετά πεντατίαν (386) υπό του Φλαβιανού πρεσβύτερος. Τότε δε ήρχισε το μέγα έργον του, το όποιο τον κατέστησε διάσημον εις έκείνην την αυτοκρατορίαν, τα κρησικεύον και φιλονεικούντων έργον, το όποιο τας δικαστάς λίγα πολύ γινώσκον, και το άλλο που άγνωσθίαν, αυτό το όποιο κατηνέχον εις την θεωρίαν και άνδυάμασιν των ψυχών του ποιησίου του, καθώς και εις την καλλιέργειαν του πνεύματος των νέων, τούς όποιους ήθελε να κερτίσας διά να φέρσας εις την ήσαν της Έκκλησίας.

Τό έργον του εις όλας τας φάσεις του ήτο τόνον έπιτυχές και έντυπωσικόν, όσα, μολοντά ήτο άπλούς πρεσβύτερος, είχαν άποκλήσει ψήμην έξω από τα σύνορα της Συρίας και μέλιστα εις την πρωτεύουσάν της αυτοκρατορίας. Έτσι μετά τον θάνατον του αρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως Νεκταρίου δέν άδυσκολεύθησαν εις την άναθήκασιν Ιωαννός διαδόχου του, διότι τον εύρον άμέσως εις το πρόσωπον του Ιωάννου. Με πρωτοθεώσαν του κακηγύρου τότε πρωθυπουργού Εύδοκίου παρετίσαν τους άδελφάκους κληρικούς και άπεφάσαν την άνύψωσιν του Ιωάννου εις τον θρόνον

εκείνον. Άλλα αυτός δέν ήτο από τους ανθρώπους που σφόνται από την ματαιοδοσίαν και οι έκλεκτορες, που έγγνίζον τον χαρακτήρα του, δέν ήσαν θέλεια ότι θα ήλάσας την έκλογήν, άνά έπρόσόντο εις του την άντίδρασιν του άντιοχεσιανού λαού, που ήτο τόνον υπερβολικά άρρωσισμένος εις τον διδασκαλόν και παρηγορητήν του, όσα δέν θα ήσπερε να τον χάσας. Διά τούτο άργήσαν να είδους άπαγογής του. Ο διακηρτής Αντιοχείας τον άκάλεσαν εις εν παρεκλήσιον έκτός της πόλεως ήθεν προς τέλει λειτουργίας και από έκει τον έκπέδοντον Ιωαννόν εις άμαξιν, που άνέμενε προς τούτο. Έτσι το 386 ή Ιωάννης έχειροτονήσας επίσκοπος από την θεάριον Άλιξανδρείας, ή όποιος άρχικώς δέν παρέλειπε να προβάσας άντιρρήσεις και ίσχυα από άλλα έση έπρόκειτο να τον καθιερίσας.

Συνέχισε θεάσις τα έρημνευτικά και διδασκικά έργον από τον θάνατον, αλλά τώρα είχε και άλλα θεάσιμα έργα να έκτελέσας την Ιεραποστολήν εντός και έκτός της αυτοκρατορίας, την μέμνην διά την άνασκήσιαν των κοινώνικώς άσθενεστέρων τάσαν, την ήθελεν ήτίφωσιν κλήρων και λαού. Ήθελε να καταστήσας την Έκκλησίαν της πρωτεύουσας πρόσωπον δι' όλες τας άλλας Έκκλησίας.

Αποργάνωσας λοιπόν Ιεραποστολάς εις την Σαυθίαν, την Περσίαν και την Φοινίκη, οι όποια έπρεπον έντυπωσικά άποτέλεσασας. Άνατέλειψας τον έκχριστιανισμόν των Γόθων. Έπρόσπεσε μέλιστα οι πολυέριθμοι Γόθοι του Βυζαντίου ν' άποκτήσαν λατρείαν εις την δικήν των γλώσσαν, την γοθικήν, άνά έως τότε έκρησισπούν εις την λατρείαν την έλληνικήν, που τούς ήτο κατά το πλείστον άκατανόητος. Συνέχισε τας Ιεραποστολικάς φροντίδας του και από την έξορίαν, είδων τας σχετικές δήγγας με επιστολάς του.

Παρέκοψε τας περιεττές διακόντας της επισκοπής προς έξοκονόησιν χρημάτων, τα όποια μαζί με μεγαλύτερα κοσά που έχορηγούντο από πλουσίους χριστιανούς δίδεσας διά την όργάνωσιν του φιλοφροσικού έργου, την σύστασιν και συντήρησιν ιδρυμάτων, την άνασκήσιν άσθενών και ήγχιέσασιν εις τας φυλάκας. Είς το έργον τούτο πολύτιμον συμπαραστέλεια έφασ την Όλομιάδα. Άλλα το κοινονικόν του έργον δέν περιορίζεται εις αυτά. Μεγαλύτερα ήτο ή έκίσχυος που είδαν εις τας άδυνάτους τάσεις της κοινονίας με την σμακάσασιν και ήγχιέσιν, που είδεναι προς αυτές από όσον ήτο ή ύλική έκίσχυος. Έπέκρινε την έλόνιστον σπατάλην του πλούτου, διακήρυσας την κοινονικήν άποστολήν ατόω, έκείναις την άξίαν της

προσκεικότερος ὡς οὐλομένης συνθήκας καὶ ὃν ἔζη κανείς, ὁ ἴδιος δὲ γινώσκων τοὺς πτωχεύας καὶ στενόμενους.

Ἦθελε δὲ νὰ ἐπιβάλλῃ παρόμοιον τρόπον θῶν καὶ εἰς τοὺς τοὺς ὅτι αὐτὸν κληρονομοῦν καὶ εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ εὐλογίαν τὴν ἀδυναμία του διότι εἰς περιπτώσεις οικονομικῶν συμφερόντων πολλὰ συχνὰ ἡ ἀρετὴ κινεῖται ἀπὸ τὴν κακίαν. Μέτρα ποὺ ἔλαβεν ἵνα γίνωνται τῆς φιλαργυρίας κληρονομία καὶ τῆς συμμενίας προεχέσθω, ὥπως ἦτο φυσικόν, διαλαύσῃ ἀντιθέτως. Ἔτσι ἐσχηματίσθη ἡ συγκριτικὴ ἀπορροστικὴν προσήκων.

Εἰς τὸν κύκλον αὐτὸν διακρίνονται δύο παρακλόντες εἰς τὴν προσηλυτικὴν ἐπίσκεψιν, ὁ Σεβηριανὸς Γεώργιος καὶ ὁ Ἀκάκιος Βερραίας. Εἰς αὐτοὺς δὲ προστέθη καὶ ὁ Θεόφιλος Ἀλεξανδρείας ποὺ πάντοτε ἀνιζήκει εὐκαιρίαν νὰ μιᾶσθαι τὴν Κωνσταντινουπολιτικὴν ἔδραν, ἡ ὁποία ἤδη εἶχεν ὑποσκελιστὴν τὴν ἔδραν τῆς Ἀλεξανδρείας. Ἀλλ' ὅσοι αὐτοὶ δὲν ἔβλεπαν δικήν νὰ θίξουν τὸν Ἰωάννην, διότι εἶχε μὲ τὸ μέρος τοῦ τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εὐνοίας τῶν ἀρχόντων. Ὁ αὐτοκράτωρ Ἀρκάδιος μάλιστα ἐπέλεξε τὸν Θεόφιλον ἀπὸ τὴν Ἀλεξανδρείαν εἰς ἀπολόγιον, ἐνέκων συνέδου, διὰ τὴν ἐπιμέλειαν εἰς τὰς ὑποθέσεις ξένης μετροπλίτας.

Ἀλλ' ὁ Ἰωάννης ἦτο ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ποὺ ἀντίκεινται εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀγωνιστῶν καὶ δὲν ἠμποροῦν νὰ σιωπήσουν ἐνώπιον τῆς ἀτασθαλίας. Ὁ πρῶτος πολιτικὸς παράγων μὲ τὸν ὁποῖον συνακρούσθαι ἔπρεπε ἐκείνος ποὺ τὸν εἶχε καλέσει εἰς τὴν Κωνσταντινουπόλιν, ὁ πρωθυπουργὸς Βασίλειος. Ὁ Ἰωάννης δὲν τοῦ συνεχεῖς τὴν ἀχρότητα εἶχεν χρίματος ποὺ τὸν ὅθι εἰς τὴν πόλιν διημολογῶν θέσεων καὶ τὴν δημοσίαν περιουσίαν δὲν τοῦ συνεχεῖς ἐπίσης τὴν σκληρὰν ἀπόφασιν τοῦ νὰ ἔρῃ τὸ δικαίωμα ἀσίου τῶν χριστιανικῶν ναῶν, τὸ ὁποῖον εἶχον κληρονομήσει ἀπὸ τοὺς Ἑθνηκῶς.

Δεύτερος παράγων ἦτο ἡ αὐτοκράτειρα Εὐδοκίη ποὺ διεκρίνετο εἰς ἴσου μὲ τὸν πρωθυπουργὸν διὰ φιλαργυρίαν καὶ ματαιοδοξίαν. Τὴν ἀρχικὴν ἐκτίμησιν τῶν δύο τούτων προσέπειν πρὸς τὸν Χρυσόστομον ἀντικατέστησε τὸ μῖσος. Ὅταν δὲ προστέθηκαν καὶ αὐτοὶ εἰς τοὺς ἐχθροὺς τοῦ, ἐκ πρῶτης νὰ μεταβλήθωσαν ριζικῶς. Καὶ ὁ μὲν Εὐδρόπιος δὲν ἐβόρειον νὰ χάσῃ τὴν ἐξουσίαν, καὶ μάλιστα κατὰ τρόπον ἐξουσιαστικόν. Διούκηνος κατέστην εἰς τὸν καθεδρικὸν ναόν, τοῦ ὁποῖου τὸ ἀσίου μῆκος πρὸς ἀλλήναι εἶχε καταργηθεῖ, ὁ δὲ Ἰωάννης τὸν ἐπρωτεύοντος πρὸς κυρίαν. Τῆς Εὐδοκίης ὅμως ἡ ἐχθρὰ παρέμεινεν ἀτήκτως.

Ὅσοι ὁ Θεόφιλος Ἀλεξανδρείας, ἐνῶ ἔρχεται εἰς τὴν πρωτεύ-

ουσαν διὰ τὴν ἀπολογία, εὐρέθη ἐνώπιον νέου κλίματος καὶ μεταβλήθη εἰς κατήγετον. Εἰς τὴν σύνοδον ποὺ συνεπράτεθη Ἐπὶ Ἀρῶν, πλησίον τῆς Χαλκηδόνος, ὁ Ἰωάννης κατεβυβάσθη μὲ τὸ δικαιολογητικὸν ἐπὶ ἀρετῆς καὶ ἡμερομηνίᾳ ἐνώπιον τῆς. Πράγματι τὴν ἐπιβίον ἀνταγωνιστὴν. Ὁ ἱεράρχης ἐμπερίσθη (408), ἀλλ' ἐνῶ ἀνέβαινε εἰς τὴν Βέθυναν τὴν ἀπόφασιν διὰ τὸν τόπον τοῦ ἐρωτησίου τοῦ, ἀνελήθη εἰς τὴν πρωτεύουσαν, κατόπιν ἐνεργείας τῆς διαδοχικοῦς ἀποκαταστάσεως, εἰς τῆς ὁποίας τὸν κατένευε εἶχε συμβῆ κατὰ ἀνάγκην, ἴσως ἀπὸ σιτισμόν.

Τὸ ἐκθροιστικὸν πλῆθος ἐξήγγισεν ἄριστον ἀνταγωνιστικὸν τοῦ εἰς τὸν θρόνον, ἐνῶ αὐτὸς ὁ ἴδιος, συνεπὲς κατὰ πάντα, προέβηκεν ἀποκαταστάσῃ μὲ ἀπόφασιν συνέδου μεγαλειώτερας ἀπὸ ἐκείνην, ποὺ τὸν εἶχε καταδικάσει, πρῶτον ποὺ δὲν ἔρχεται νὰ πραγματοποιηθῇ ἡ ραγδαία ἐξέλιξις τῶν πραγμάτων. Ἡ βασιλισσα ἐξέφρασε μὲ ἱπποκρίτη τὴν χαρὰν τῆς διὰ τὴν ἐπικράτησιν καὶ αὐτὸς ἀνταποδίδωσεν τὴν φιλαργυρίαν μὲ λόγον ποὺ ἐξαφάνισεν τὴν ἐπομένην ἀπὸ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ ἡμέραν. Δὲν διήρκεσαν ὅμως πολλοὶ αἱ διημέραι σχετῆς. Τὰ εὐνοήματα τοῦ Ἰδίου ἱεροῦ ἐπὶ τὴν ἰσχυρὰν ποὺ προεκήθη ἀπὸ τῆς ἐπικράτησιν τοῦ Ἰωάννου διὰ τῆς θεωρητικῆς παρηγορικῆς ἐκδηλώσεως κατὰ τὰ ἐγκλίνα ἀγέλαμας τῆς Εὐδοκίης, τοποθετήσθαι εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς γερουσίας, ἀπέναντι ἀπὸ τὸν καθεδρικὸν ναόν. Καὶ ἦτο περίοδος τῶν νηστείων. Ἡ σύγκρουσις ἀπέληξεν εἰς νέαν ἐξορία. Ὁ ἀπωκαταστάς λαὸς ἐπρωτεύον τὸν Ἰωάννην νύκτα καὶ ἡμέραν εἰς τὸν ναόν καὶ τὸ ἐπισκοπεῖον, ἀλλ' αὐτὸς, ἀνελήθη εἰς τὴν διαθήκην τῆς ἐξουσίας εἰς ἄρας τοῦ λαοῦ, παρεβέθη εἰς τὸς στρατιώτας τοῦ Πάσχα τοῦ 404 καὶ ἐθνήγηθη εἰς τὴν Κουκουσὶν τῆς Ἀρμενίας.

Ὅρισμένοι προσέβηται ποὺ ἀνελήθησαν πρὸς ἀίρεσιν τῆς ἀποστάσεως πρὸς ἑξορίας, μάλιστα μὲ προεβουλίαν τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ρώμης Ἰννοκέντιος, προεχέσθαι ὑποφίας τῶν ἐχθρῶν τοῦ, οἱ ὁποῖοι ἐνῆργησαν τότε ὥστε νὰ μεταφερθῇ ὁ ἀρχιεπισκοπικὸς θρόνος, εἰς τὸν Καῖσαρον. Ἀπέθανεν ἀπὸ τῆς κακουχίας εἰς τὸν ἐρόμενον πρὸς τὰ Κόμνηνα τοῦ Πόντου, τὴν 14 Σεπτεμβρίου 407, προσέβηται τὰς λέξεις «ἀόξω σὺ Θεὸς πάντων ἐνέκων».

Ἐπειδὴ οἱ ὁπαδοὶ τοῦ δὲν ἀνεγνώρισαν τὸν ἀνταγωνιστικὸν ἐχθρὸν τοῦ εἰς τὴν ἔδραν, ἐδημιουργήθη σχίσμα εἰς τὴν οἰκουμένην Ἑκκλησίαν, τὸ λεγόμενον σχίσμα τῶν Ἰωαννιτῶν, ἡ δὲ Ρώμη, ταταμένη πάντοτε ὑπὲρ τοῦ Χρυσόστομου, διεκράτει τὰς σχέσεις τῆς μὲ τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἡ τάξις ἀποκαταστάθη μετὰ τὴν ἀνα-

καμμένη των λαμβάνειν αὐτοὺς εἰς τὴν πρωτεύουσάν τοι 438 ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Περσίου.

Ἡ γνήσιος τοῦ κοπιᾶται τὴν 14 Νοεμβρίου, ἀπὸ κοινοῦ δὲ μετὰ τὸν ἕλκον ἱεραρχὸν ἐορτάζεται τὴν 30 Ἰανουαρίου.

Ὁ Χρυσόστομος ὑπῆρξεν εἰς τὸν πολυγραφωτέρον καὶ ἐπιφανέστερον ἀνδρῶν τῆς παγκοσμίου λογοτεχνίας καὶ εἶναι: εὐτόχημα, ὅτι τὸ βίον σχεδὸν τῆς συγγραφικῆς τοῦ παραγωγῆς ἔχει διακοπῇ. Ἀνυπερβλήτως εἶναι ἡ ἔκτασις, ἡ σαφήνεια καὶ ἡ ρωμαλεότης τοῦ λόγου τοῦ, ἔκτασις ποὺ τὸν κατέστησαν τὸν περισσότερον ἀναγνωσθέντα πατέρα τῆς Ἐκκλησίας, δεύτερον μετὰ τὴν Ἀγίαν Γραφήν.

Τὸ συγγραφικὸν τοῦ ἔργον ἐκτείνεται εἰς τρεῖς φάσεις: τὴν φάσιν τὸν ἀσκητικῶν καὶ λοιπῶν πραγματικῶν ποὺ φθάσει μέχρι τῆς χειροτονίας τοῦ εἰς πρεσβύτερον (386), τὴν φάσιν τὸν ὁμιλιῶν ποὺ φθάσει μέχρι τῆς ὁριστικῆς ἐξορίας τοῦ (404), τὴν φάσιν τὸν ἐπιστολῶν ποὺ καλύπτει τὴν τρετὴν τῆς ἐξορίας τοῦ. Ἐννοεῖται ὅτι πολλὰ κερὰ ὁμιλιῶν, καθὼς καὶ πολλὰ ἐπιστολαί, εἶναι πραγματικῶς δοκίμια ἢ πραγματεῖαι.

Τὰς περιστάσεις πραγματείας τοῦ, ποὺ εἶναι δογματικῆς, ἠθικοῦ καὶ ποιμαντικοῦ περιεχομένου, ἔγραψε τὸν καιρὸν ποὺ ᾤκητο εἰς τὴν ἑρμητιαν. Βόρσκόμενος ἀκόμη εἰς τὸ στάδιον κατὰ τὸ ὅποιον εἰς τὴν συνέκλιναν τοῦ ἐκτελεστέου ἡ ἐρημικὴ ζωὴς, θεωρεῖ τὸν μοναχὸν ἑνότερον τοῦ βασιλέως. Ἀλλ' εὐχόμενος ἀργότερον μετέβαλε γνώμην εἰς πρὸς τὸ θέμα τοῦτο. Τὸ μέγα ἄξιωμα, ποὺ ὅποιος ἡ τιμὴ εἶναι ἀνυπερβλήτως εἶναι τὸ ἱερατικὸν καὶ ἔχει τὸ μοναχικόν.

Βεβαίως ὁ Ἰωάννης ἦμιν γνωστὸς εἰς τὴν ἱστορίαν ὡς ὁ «Χρυσόστομος», βεβαίως δὲ. Ἡ ρητορικὴ τοῦ δὲν εἶναι τέχνη, ἀλλὰ πνοή. Ἄν καὶ εἶχε σπουδάζει ρητορικῇ ὑπὸ τὸν διασημότερον καθηγητὴν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, οἱ λόγοι τοῦ δὲν προσδίδουν προσωπικὴν σημερινότητος εἰς τεχνικὸς κανόνας: εἶναι πρόνοιαν ἀφύπτου ρητορικῆς δυνάμεως. Διεσπάρθησαν διὰ καταγραφῆς ὑπὸ τοῦ ρητορικῆς δυνάμεως. Διεσπάρθησαν διὰ καταγραφῆς ὑπὸ τοῦ ρητορικῆς δυνάμεως. Διεσπάρθησαν διὰ καταγραφῆς ὑπὸ τοῦ ρητορικῆς δυνάμεως. Διεσπάρθησαν διὰ καταγραφῆς ὑπὸ τοῦ ρητορικῆς δυνάμεως.

Ἀπὸ τῆς δ' κατ' ἐξοχὴν Χριστιανῆς διδασκαλίας, ποὺ ἐκρημασμένη ὡς προσωποῦται μὲσον καθοδηγήσεως τὴν ἡμετέραν ἐπαφήν ἀπὸ τὸν ἁμῶνα μετὰ τὸν λόγον. Ἐκείνη τὴν ἐποχὴν ἀπετελεῖται εἰς τὴν Ἀνατολίαν καὶ ἔπειτα εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἡ θεωρητικὴ ἐκπαίδευσις μεταξὺ ὁμιλητῶν καὶ ἀκροατῶν. Ὁ Ἰωάννης εἰσέρχεται τὸν νῦν ἐγκοσμοῦ γέφυραν μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ λαοῦ, ἡ ἐποπία τοῦ πνεύματος τῶν ὁμιλητῶν καὶ χαίρει διὰ τοῦ ἀκροατοῦ.

καὶ αὐτοὶ ν' ἀκούουν τὸν λόγον τοῦ ἀκούστο. Προέβαιον χωρὶς ἐπιφύλαξιν εἰς τὰς συνήθεις τότε ἐπισκοπαστικῆς ἐκδηλώσεως, τὰ χειροκροτήματα καὶ τὰ ἐκπαινετήματα. Ἀλλ' ὁ Ἰωάννης ἀπήρει: νὰ τὰς ἀποτρέψουν, ὅτι: δι' αὐτὸν ἑκατοντὸς ἑξῆς λόγου ὅτι ἦτο νὰ ἐκρημασθῶν εἰς τὸν βίον τὸν ἑαυτοῦ, ποὺ τοῦ ἐξήγει.

Εἰς τοὺς λόγους τοῦ ἀναλλομένου μετ' ἀπλότητος, σαφῆς καὶ παιδικότητος ζήτηματα ἠθικά, κοινωνικά, ἐρημικακά, δογματικά. Βεβαίως δὲ εἶναι ὁμοψύχως ὁ χαρακτὴρ τὸν. Εἰς τοὺς εὐκαιριακοὺς λόγους, ποὺ εἶναι καὶ οἱ ἀγιώτεροι, ἐμφανίζεται μετ' ἐπιβλητικῆς, λαμπρῆς καὶ οργανωτικῆς ρητορικῆς, ὁμοίαν μετὰ τὴν τὸν δογματικῶν ρητορικῶν τῆς κλασσικῆς ἀρχαϊότητος. Εἰς τὰς ἐρημικητικὰς καὶ ἠθικὰς ὁμιλίας ἐμφανίζεται ἀντιθέτως μετὰ τὸν ἀπλότον, ἀναλυτικὸν καὶ διεσπαστικόν.

Ἡ μετὰ τὴν ἐξορίαν συγγραφικὴ τοῦ παραγωγὴ ἀποτελεῖται, ὅπως εἰλέθη, ἀπὸ ἐπιστολῶν ποὺ μαρτυροῦν ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ὁδοῖται ποτὲ ἡ ἀγάπη τοῦ πρὸς τὸν λαόν καὶ ἡ ἐπιθυμία τοῦ νὰ ἐργασθῇ ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας, ἀκόμη καὶ εἰς τὸν τόπον τοῦ μαρτυρίου τοῦ.

Ὅλα αὐτὰ τὰ κείμενα δὲ παρουσιασθῶν εἰς τὴν παρούσαν ἐκδοτικὴν σειράν. Εἰς τὰς συνθέσεις εἰσαγωγῆς, ποὺ δὲν προηγούνται τῶν κειμένων, δὲ ἐκτεθενται τὰ περιστατικὰ τῆς συγγραφῆς καὶ τὰ ἐπιστημονικὰ ἢ βιβλικὰ γράμματα τῆς διδασκαλίας τοῦ Χρυσόστομου.

Καθηγητὴς
Πανεπιστημίου
Η. ΚΡΗΤΟΥ
Σ. ΣΑΡΚΟΥ

ΟΙ ΛΟΓΟΙ ΠΕΡΙ ΑΚΑΤΑΛΗΠΤΟΥ

Εἰς τὴν συνέλευσιν τοῦ Χριστιανικοῦ πληρώματος ὁ Ἰωάννης Κρυόστομος παραμένει πάντοτε ὡς ὁ πατὴρ τῆς Ἐκκλησίας ποῦ ἐμύθηται καὶ ἔσχον διὰ τὴν διαπίστῃ τὴν κανονικὴν μὴ τὰ χριστιανικὰ ἱερεῖα. Ἀπὸ τὸ σημεῖον ὅμως αὐτὸ μέχρι τοῦ ἰσχυρισμοῦ μερικῶν ἐραυνητῶν διὰ τὴν ἰσοτιμίαν ἀλλοφροσίναν διὰ τὰ θεολογικὰ καὶ δογματικὰ προβλήματα ὑπάρχει μεγάλη ἀπόστασις. Ὁ ἰσχυρισμὸς αὐτὸς εἶναι χωρὶς ἄλλο ἀδόκιμος. Διότι ἡμπορεῖ κανεὶς ἀκόπως ν' ἀποδείξῃ ὅτι αὐτὸς ὑπερβάλλει κάθε ἄλλον πατέρα τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν παραγωγὴν δογματικῶν καμμένων. Ἦτο πραγματικὴ συνθετικὸς ἡγέτης ποῦ ἠδωκέρτερο διὰ τὰ πάντα καὶ ἔγραψε διὰ τὰ πάντα. Ἐπὶ τῇ λοιπῇ καὶ δογματικῇ, χωρὶς αὐτὸ νὰ εἶναι τὸ αὐτοῦ ἔργον του.

Σημειώσαντες ὅταν μεταξὺ τῶν λόγων ποῦ ἀνέμενον εἰς θεολογικὰ προβλήματα ἔχουν ὁ πάντα Περὶ Ἀκαταλήπτου τοῦ Θεοῦ. Ἀποτελοῦν ἐνότητά τὴν ὅποیان οἱ διδόντες ἔχουν ἀνάξει εἰς μίαν σειράν λόγων ποῦ ἐξεφάνησαν ὁ ἑρὸς πατὴρ ἑαυτοῦ τῶν Ἀναμειν. Οἱ πάντες αὗτοι λόγοι ἐξεφάνησαν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν τὸ πρῶτον τοῦ 388, τοῦ ἑτοῦς δηλαδὴ κατὰ τὸ ὅποιον ὁ Κρυόστομος εἶχε χειροτονηθῇ εἰς πρεσβύτερον ὁ μὲν πρῶτος εἰς τὰ τέλη Ἀγούστου, οἱ δὲ ἄλλοι, ἔπειτα ἀπὸ παρεμβολῆν ἄλλων κτηρυγμάτων, τὸν Νοέμβριον καὶ τὸν Δεκέμβριον.

Ἄν καὶ τὸ θέμα τῶν εἶναι κατ' ἔσχον δογματικῶν, ἀφαιροῦν εἰς αὐτοὺς αἱ ἡθικαὶ παρακλήσεις καὶ προτροπαί, ποῦ ἦσαν συνηθισμέναι καὶ τότε ἀναγινώσκονται εἰς τὸν Κρυόστομον. Ἐξ ἄλλου κατὰ τὴν συνήθειαν τοῦ εἰσάγει εἰς αὐτοὺς καὶ ἂν δεύτερον θέμα, τὸ περὶ προσευχῆς, κυρίως εἰς τὸ τέλος καθὲς ὁμιλίας. Ἦτο συνήθεια, τὴν ὅποیان ἠκολούθει ὁ ἑρὸς πατὴρ διὰ λόγους παιδαγωγικοῦς διὰ νὰ μὴ κορυφῇ τοὺς ἀκροατὰς μὲ τὴν δογματικὴν μονοτονίαν.

Οἱ Ἀνίμειοι ἀπατέλουν τὴν ἀκροῖαν μερίδα τοῦ Ἀριανισμοῦ. Δὲν ἀπεδέχοντο τὴν θεότητα τοῦ Υἱοῦ τοῦ Ἱεροῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ

τὸν ἐθεώρουσαν κτίσμα αὐτοῦ. Ἀπὸ οὗτοι τοῦ Θεοῦ, λέγουσιν, εἶναι ἡ ἀγεννησία, ὡς δὲ ὁ Υἱὸς προέρχεται ἀπὸ τὴν γεννήσιν, εἶναι φανερόν ὅτι ὁ δεύτερος εἶναι διάφορος ἀπὸ τὸν πρῶτον τὸ γέννητόν εἶναι ἀνάμειον ἀπὸ τὸ ἡ-γέννητον. Διὰ τοῦτο ἀποκατήγγον Ἀνίμειοι.

Εἰς τοὺς περὶ τούτους θεμῶν λόγους τὸν Κρυόστομον ἀπασχολεῖ ἂν ἄλλο βασικὸν σημεῖον τῆς διδασκαλίας τῶν Ἀνομιῶν, ὅπως τὴν εἶχε διατυπώσῃ ὁριστικῶς ὁ ταλανταὶς διαμορφωτὴς τῆς Βόννης, μεγάλος ἡγέτης τῆς μερίδος αὐτῆς. Πραγματικὰ ἔπειτα ποῦ, ὅπως φαίνεται, ἐδυσκόλησε καρισσότερον τὴν ἀσέβην τῶν Ἀνομιῶν ἦτο τὸ γνωσιολογικὸν πρόβλημα. Τὸ ἔβαν ἀπασχολεῖ ζήτησις καὶ τοὺς ἑλλήνας φιλοσόφους τῆς κλασσικῆς εποχῆς. Καὶ ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ἀριστοτέλης, ὁ καθένας μὲ τὸν ἑαυτοῦ τὸν τρόπον ἐξυφάνοντο μέχρις ὑπερβολῆς τῆς γνωσιτικῆς δυνατότητος τοῦ ἀνθρώπου. Εἰδικῶς ὁ Ἀριστοτέλης θεωρεῖ ἐμφαντοῦ τὴν ἱκανότητα κατανοήσεως τῶν πρῶτων ἀρχῶν, ἐφ' ὅσων ὁ νοῦς εἶναι θεῖος προαίρεσις, συνιστᾷ καθαρὸν ἐνέργειαν καὶ περιλαμβάνει εἰς ἑαυτὸν ὅλας τὰς μορφάς. Ἐπομένως ὁ ἀνθρώπος ἡμπορεῖ νὰ κατανοήσῃ σχετὶ μόνον τὰ ἐπὶ μέρους πράγματα ποῦ ὑποκρίνται εἰς τὰς αἰσθητικὰς, ἀλλὰ καὶ τὴν οὐσίαν τῶν ὄντων καὶ τὸ καθόλου καὶ αὐτὸν τὸν Θεόν.

Οἱ Ἀνίμειοι, ἀκολουθοῦντες τὸν Ἀριστοτέλην εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο, ἐδέχοντο τὸ ἀπεριόριστον τῆς νοητικῆς ἱκανότητος τοῦ ἀνθρώπου, διὰ τῆς ὅποίας εἶναι αὐτὸς ἱκανὸς νὰ γνωρίσῃ τὸν πᾶσαν ὅσον καὶ τὰς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ καὶ αὐτὴν τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ. Ὅ,τι γνωρίζει ὁ Θεὸς διὰ τὸν ἑαυτοῦ του, γνωρίζει δι' αὐτοῦ καὶ ὁ ἀνθρώπος. Οἱ Ὀρθόδοξοι διέκρινον εἰς τὴν διδασκαλίαν αὐτῆν δύο τάσεις ποῦ περιλαμβάνουν δύο ἀντισταλχοὺς κινήσεις τὴν πᾶσαν ν' ἀνακηρύξουν τὸν ἀνθρώπον αὐτάρετον, ἀπὸ ἡμπορεῖ νὰ γνωρίσῃ τὰ πάντα, νὰ θεωρήσῃ ὅτι δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ ἑξῆς οὗτος ἀπὸ αὐτὸν τὸν Θεόν καὶ τὴν πᾶσαν νὰ μενῶσιν τὸ μεγαλεῖον τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ ὁρῶνται εἰς τὴν ὀδυσσεὺς προσέβλιναι νὰ τὸν καταστήσῃ ἀντικείμενον περιεργείας καὶ ἰσχυρίζονται ὅτι εἶναι ἐν ἀπὸ τὰ ἀντικείμενα τῆς ἀνθρωπίνης διατάξεως. Διὰ τοῦτο τὴν ἀκαταλήπτου μὲ βριμύτητα, ὥς ὡς μάλιστα οἱ τρεῖς μεγάλοι Καππαδόκες θεολόγοι, δύο ὁποῦς ἐμνήσθη ἔπειτα ὁ Κρυόστομος.

Εἰς τοὺς λόγους περὶ Ἀκαταλήπτου τοῦ Θεοῦ ὁ Κρυόστομος παρουσιάζει τὴν μεγαλειότητα τοῦ Θεοῦ μὲ ἀκαρτέλλον πάραντα-κότητα καὶ δύναμιν. Εἶναι ὑπερβατικὸς καὶ ἀσύλληπτος. Ἀρχὴ καὶ αἰτία καὶ πηγὴ ὄντων τῶν ὄντων καὶ ὄντων τῶν ἀγαθῶν, ἐναρξὶς ἑνὸς θαυμάσιου μὲ τὸν λόγον του κατεσκεύασε τὸν οὐρανὸν τὸν καλὸν καὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν. Ἐμπερὶ εἰς τὴν δύναμιν του ἐλάλη-

ρος ἢ κτίσις σκευάζεται καὶ τρέφει· ὁ ἄνθρωπος καταλαμβάνεται ἀπὸ φθορᾶς. Οὕτως καὶ σκοτεινὴ αἱ ἀγγελίαι συνέχονται ἀπὸ φρικτῆς.

Πῶς εἶναι δυνατὸν νῦν τοῦ σωτῆρος ὁ ἄνθρωπος, Ἀυτὸς εἶναι ἐν εὐλῇ οὐ μὲν περιωρισμένος ἐκείνητος καὶ κινεῖται, μέσῃ τῇ τῶν δυνάμεων γυνώσκουσιν, ποῦ ἔκκειται ὁ Θεός. Οἱ λογισμοί, ὡς ἐργασίαν νοήσεως, δὲν ἀρκούν εἰς τὴν πλήρη κατανόησιν ὅτι αὐτῶν τῶν αἰσθητῶν πραγμάτων, ὅπως εἶναι τὰ οὐράνια σώματα καὶ ἡ λειτουργία τοῦ ἀνθρωπίνου οργανισμοῦ, πόσον μᾶλλον διευκρίνουν εἶναι δυνατὸν καὶ διεκδικεῖν εἰς τὴν μεγαλειότητα τοῦ Θεοῦ.

Ἀλλ' ὁ Χρυσόστομος καὶ ἄλλοι παρὰ τὸν ἀγνωστικισμὸν κηρύττουν. Ἡ κατανόησις τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι ἀποκαλυπτικῶς ἐγγὺς πρὸς τὸν ἄνθρωπον. Τὸ μέσον δὲ αὐτῆς καὶ ἡ ἐκείνης αὐτῆς εἶναι θεολογικὴ διάφορα ἀπὸ τῆς παρουσιαζόμενης εἰς τοὺς ἄνθρωπους.

Πραγματικῶς ὁ Θεὸς ἔκκειται εἰς τὸν ἄνθρωπον τὴν δυνατότητα μερικῆς γνώσεως. Ἐνταῦθα ἀποτελεῖται τῆς ἀγνοίας τοῦ τοῦ κατεργαστοῦ πρὸς τὸν κόσμον κατὰ συγκεκριμένον καὶ ἐπιτρέπεται νὰ γνωσθῇ. Ἀποκαλύπτεται. Ἐκεῖνο ὅμως ποῦ ἀποκαλύπτεται δὲν εἶναι ἡ οὐσία τοῦ Θεοῦ ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ. Διὰ τοῦτο οἱ ἄνθρωποι δὲν δύναται νὰ γνωρίσουν τὸν Θεὸν ὡς ὅλον, ἀλλὰ μόνον τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ τὰς ἀνεργείας τοῦ Θεοῦ, καὶ οὕτως αὐτὰς ποῦ ἀναφέρονται εἰς τὸν προσορμὸν καὶ εἰς αὐτὸ ὁ ἰσχυρὸς ἐκείνου οὐρανίου.

Ἡ ἀποκαλύψις αὐτῆς ἀξιοποιεῖται διὰ τῆς πίστεως, ἡ ὁποία ἀπὸ τὸ εἶναι μὲν μέρος δὲν χρησιμεύει τὰς λογικὰς κατασκευὰς παρὰ μόνον ἐρμηνευτικῶς καὶ θεολογικῶς ἀπὸ τὸ ὅτι εἶναι δὲν φέρει ἐπιστάσεις τοῦ τοῦ. Ἡ πίστις δὲν ἐκτενίζει, τὴν εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἐπενέργειαν τῆς θείας χάριτος καὶ τοῦ θεοῦ φωτισμοῦ, ἐφ' ὅσον ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τῆς ταραχῆς τῆς ἡλικίας καὶ ἀφροσύνης εἰς τὸν Θεόν. Τότε αἱ γνωστικαὶ δυνάμεις ἀρχίζουν νὰ λειτουργοῦν ἐκτενῶς καὶ νὰ κατανοοῦν τὸν Θεόν.

Ἡ ἀδυναμία αὐτῆς τοῦ ἀνθρώπου νὰ κατανόησιν πλήρως καθορίζεται καὶ τὸ καθήκον τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἐπίδοσις εἰς περιέργειαν καὶ ματαίαν διερεύνησιν τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ ἀποτελεῖ ὄφρα ἂν ἀνθρώπου καὶ ἀποδεικνύεται ματαιὴν ἀλλοτρίαν, ἀπὸ τὴν ὅπου προέρχονται, διὰ τὸ εἰς τὸν κόσμον δεῖναι, καὶ μάλιστα ἡ ἡθικὴ κατάντησις καὶ αἱ ἐκείνης. Εἰς τὴν μετρίτητα τοῦ ἀνθρώπου ἀρμόζει ἡ ἀποδοχὴ καὶ ἀποφασίως καὶ κατὰ ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ μὲν τὴν πίστιν χωρὶς θρασυταῖαν περιέργειαν. Αὐτὸ μαρτυρεῖ τρεπνύουσι: Ἡ ἀρετὴ ἐκκίνησι τὸν θεὸν ἐκδηλωσάμενον προκαλεῖ εἰς τοὺς ἀπείρους καὶ τοὺς ἀόφρονες εἶνα συναίσθημα εὐλαβείας, τὸ

θεὸς ποῦ ὁδηγεῖ εἰς προσκύνησιν. Ἀπὸ τὸ θεὸς ἐκείνου τοῦ Θεοῦ, τὸ ὅπου εἶναι πάντοτε ἀνέκμηκτον μεθυστικὸν καὶ γυναικῶν, γυναικῶν εἰς τὴν ψυχὴν ὑπερτάτην ἀγαλλίασις.

Π. ΚΡΗΤΟΣ
Καθηγητὴς Πανεπιστημίου

Τὸ παρὸν παρατίθεται κατὰ τὴν ἐκδοὺς Montfaucon, ἔδοξε τῆς ἐκδοῦς γίνεσθαι καὶ ἡ ἀπὸ τῆς, μετὰ ὅλας ἐκδοῦς.

ΙΩΑΝΝΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΠΕΡΙ ΑΚΑΤΑΛΗΠΤΟΥ
ΛΟΓΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

Η ΑΦΟΡΗΣΙΣ ΤΩΝ ΠΙΣΤΩΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΚΑΛΟΝ ΠΟΙΜΕΝΑ

Τί θέλει ὁ ποιμὴν ἀπουσιάζει· καὶ ὅμως τὰ πρόβατα εἶναι συγκεντρωμένα μετὰ πολλὴν εὐταξίαν. Αὐτὸ ἀκριβὲς εἶναι τὸ κατόρθωμα τοῦ ποιμένος· νὰ δεκνύουσιν τὰ πρόβατα τὸν μεγάλον ἕηλον, οὐκ ἰσχύοντες αὐτὸς εἶναι παρών, ἀλλὰ καὶ διὰν ἀπουσίᾳς. Τὰ μὲν ὅλγα πρόβατα, εἴταν λείπῃ ὁ βοσκὴς μένουσιν μέσα εἰς τὴν μάνδραν· καὶ ἂν ἐξέλθουν κατὰ αὐτὸν, θὰ παραπλανηθοῦν. Μετὰ οὖν ὅπως τώρα δὲν συμβαίνει τοῖς ἰσίοις, διότι, ἐνῷ ἀπουσιάζει ὁ ποιμὴν, οἱ εἰς ἡλίθια εἰς τὰς σι νήθεις βοσκῆς μετὰ πολλὴν τάξιν. Εἰς τὴν πραγματικότητά πάντως καὶ ὁ ποιμὴν παρίσταται εἰς τὴν συγκέντρωσιν αὐτῆν, ἂν οὐκ κατὰ τὴν σάρκα, ἀσφαλῶς κατὰ τὴν δαδύσιν, ἂν οὐκ κατὰ τὸ πᾶμα, ἀναμφιβόλως κατὰ τὴν εὐταξίαν τοῦ ποιμνίου. Τὸν θαυμάζω λοιπὸν καὶ τὸν καλοῦμαι, διότι κηρύττει νὰ ἐνοταλλάξῃ εἰς τὰς ψυχὰς σας τόσοσιν μεγάλον ἕηλον. Ἀλλωστε καὶ τὸν στρατηγὸν τὸν θαυμάζωμεν ἰδιαιτέρως, εἴταν τὰ στρατεύματά του περὶπαροῦν ἀσκήμῃ καὶ κατὰ τὴν ἀπουσίαν του.

Αὐτὸ ἐξήκει καὶ ὁ Παῦλος ἀπὸ τοῦ βοηθίου του, εἴταν ἔλεγεν· «ὅσοι, ἀδελφοί μου, καθὼς πάντοτε ὑπακούσατε, μὴ ὡς ἐν ἐπὶ παρὸν εἶμαι μόνον, ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον ἐν τῇ ἀπουσίᾳ μου,» (Φιλ. 2, 12). Διὰ τὴν ὁρμὴν πολλῶν μᾶλλον ἐν τῇ ἀπουσίᾳ μου,» (445).^{*} Διότι, ἐν ἡλυστάσει εἰς τὴν ποιμνὴν λέγεται, εὐκόλως ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὰ πρόβατα, εἴταν ὁ ποιμὴν εἶναι παρών, ἐνῷ εἴταν ἀπουσιάζῃ, τὰ πρόβατα πρέπει νὰ δοῦσιν ἀληθεστέραν μάχην ἐφ' ὅσον δὲν ὑπάρχει κανεὶς διὰ

1. Ὁ ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας Βλασίδιος ἦτο ἀπὸν κατὰ τὴν παρίστασιν ἡμῶν. Ὁ ἕλεξ ὡς εἶχε διαβεβῆ εἰς τὴν ἀπουσίαν τὸν Μαλέτιον τὸ 381.

* Οἱ ἐν-ὅς παρακλήσαντες ἀνεχώρησαν ἀπὸ τοῦ παρὰ τοῦτον. ὁμοίως, εἰς τὰς ἐπὶ τὰς τοῦ καμμένου.

νά τὰ προσφύλαξη. Καὶ ἐκτὸς αὐτοῦ, ὅταν ὁ ποιμὴν εἶναι παρών, ἔχει δικαίωμα νὰ συμπετάσῃ εἰς τὴν ἀραιὴν τῶν ποιμνιόνων διὰ τὰς ἐπιτηκίας των, ἐνῷ ὅταν ἀπουσιάζῃ, τὰ κατορθώματα παρουσιάζονται ἀποκλειστικῶς ἰδικά των.

Αὐτὸς τοὺς λόγους οὕς τοὺς λέγει ὁ διδάσκαλός μας, ὁ ὁσίος, ἀπουδῶντος καὶ ἂν εὐρίσκειται αὐτὴν τὴν σαρμάν, σκέπτεται οὕς καὶ τὴν συγκέντρωσίν σας καὶ δὲν βλέπει τόσον καθαρά τοὺς εὐρισκομένους ἔκει μαζὶ μὲ αὐτὸν ὅσον βλέπει οὓς που εὐρίσκεισθε μακράν του.

Η ΓΥΠΟΚΗ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ ΕΝΑΝΤΙ ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ ΑΡΕΤΩΝ

Γνωρίζω πόσον ζεστήν καὶ φλογερὰν καὶ θερμὴν καὶ ἀκράτητον ἀγάπην ἔχει ριζωμένην θεοφύτατος εἰς τὴν καρδίαν του καὶ μὲ πύον προσοχὴν τὴν καλλιεργεῖ. Διότι γνωρίζει καλά ὅτι ἡ ἀγάπη εἶναι κορωνίς καὶ ρίζα καὶ πηγὴ καὶ μήτηρ ὅλων τῶν ἀγαθῶν καὶ ὅτι χωρὶς αὐτῆς τὰ ἄλλα ἀγαθὰ εἶναι ἀχρηστά. Διότι αὐτὴ εἶναι τὸ σῆμα τῶν μαθητῶν τοῦ Κυρίου, τὸ χαρακτηριστικὸν σημεῖον τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ, τὸ διακριτικὸν γνῶρισμα τῶν Ἀποστόλων· ἐν τούτῳ γὰρ γινώσκονται πάντες ὅτι ἐμαὶ μαθηταὶ ἐστε· λέγει Ἀπὸ ποῶν σημείων λουτὸν, λέγο μοι, Ἀπὸ τῆν θαυματουργικῶν δυνάμειν τῆς ἐνέργειας νεκρῶν, τῆς καθάρσεως λεπρῶν, τῆς ἐκβολῆς δαιμονίων, Ὅχι ὅλα αὐτὰ τὰ παρατρέχει καὶ λέγει ἐν τούτῳ γινώσκονται πάντες ὅτι μαθηταὶ μου ἐστέ, ἐάν ἀγαπᾷτε ἀλλήλους (1α Κορ. 13, 85).

Καὶ τοῦτο συμβαίνει διότι ἡ θαυματουργικὴ ἰκανότης εἶναι ἀποκλειστικὸν δῶρον τῆς θείας χάριτος, ἐνῷ ἡ ἀγάπη εἶναι καθόρθωμα τῆς ἀνθρωπίνης προσπάθειας, ὁ δὲ γενναῖος δὲν καρακτηρίζεται ἴσους ἀπὸ τὰ δῶρα ποὺ δίδονται ἄνωθεν ὅσον ἀπὸ τὰ κατορθώματα τῶν κόπων του. Διὰ τοῦτο ὁ Χριστὸς εἶπεν ὅτι οἱ μαθηταὶ του θὰ ἀναγνωρίζονται διὰ ἀπὸ τὰς θαυματουργικὰς ἐνεργείας, ἀλλ' ἀπὸ τὴν ἀγάπην. Ὁ στολισμένος μὲ τὴν ἀγάπην δὲν στερεῖται κανενὸς στοιχείου τῆς ἀληθινῆς φιλοσοφίας,² ἀλλὰ κατέχει τὴν ἀρετὴν ὁλοκλή-

2. Ἐπὶ τὸν Ἀ' αἰῶνα οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας διδόντες ἴσους ἵκανον εἰς τὴν ἄνθρωπον φιλοσοφίαν, διότι θέλουν νὰ ἀντιθέσωσι τὸ ἱκανὸν τῶν στήσεων εἰς τὴν κοινὴν φιλοσοφίαν τοῦ κόσμου. Εἶναι λοιπὸν φιλοσοφία ἡ κατανόησις τῆς ἀποκαλύψεως καὶ ἡ ἀπορρογὴ τῶν θείων ἐντολῶν εἰς τὸν κόσμον — εἰδικότερα εἶναι ὁ μοναχικὸς βίος.

ρον, τελείαν, συγκροτημένην διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος τὴν ἐξάγει καὶ τὴν ἀνυψώνει μὲ τὸν λόγον τοῦ, μολονότι ὅσα καὶ ἂν θὰ ἔλεγε, παρὲ δὲν θὰ καυώσθαι νὰ τὴν ἐγκωμιάσῃ ἐπει-
ξίως.

Πράγματι ποῖα ἀρετὴ θὰ ἤδυνάτο νὰ παραβληθῇ μὲ αὐτὴν, ἡ ὁποία περιβάλλει τοὺς προφήτας καὶ τὸν νόμον ὁλόκληρον καὶ χωρὶς τὴν ὁποῖαν οὐτε πίστις οὐτε γνώσις οὐτε κατανόησις τῶν μυστηρίων οὐτε αὐτὸ τὸ μαρτύριον οὐτε τίποτε ἄλλο θὰ κατορθώσῃ νὰ δώσῃ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν σωτηρίαν, Ὁ Παῦλος λέγει ἐάν παραβῇ τὸ σῶμα μοι ἵνα καθίσταμαι, ἀνάντην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν ὠφελοῦμαι (1α Κορ. 13, 3). Ἄλλου δὲ πάλιν, διὰ νὰ φανερωθῇ ὅτι εἶναι περὶ ἀνωτέρα ἀπὸ ὅλα τὰ ἀγαθὰ, ἔλεγεν· εἴτε δὲ προφητεῖαι καταργηθῶσιν, εἴτε γλώσσαι παύσονται, εἴτε γνώσις καταργηθῇ, μένει δὲ πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη, τὰ τρία ταῦτα μέλλον δὲ πάντων ἐσθὶν ἡ ἀνάτη (1α Κορ. 13, 8 ε.).

Ἀλλὰ τὰ λεγόμενα ἐδῶ ὑπὸ τοῦ Παύλου διὰ τὴν ἀγάπην μὲς γεννοῦν σοφάρων ζήτημα. Τὸ νὰ καταργηθῇ ἡ προφητεῖα καὶ νὰ παύσῃ ἡ γλωσσολογία δὲν εἶναι παράδοξον, διότι τὰ καρισματα αὐτά, ἀφοῦ μὲς ἐξυπρέτησαν ὅταν ἦσαν ἀναγκαῖα, δὲν πρόκειται μὲ τὴν κατάργησίν των νὰ παραβλάψουν τὴν διάδοσιν τοῦ θείου λόγου. Ἐξ ἄλλου ἰδοὺ ὅτι τώρα δὲν ὑπάρκει οὐτε τῆς προφητείας οὐτε τῆς γλωσσολογίας τὸ κέρημα καὶ τὸ κριστικὸν κήρυγμα καθόλου δὲν παρεμποδίσθη. Ἡ κατάργησις ὅμως καὶ τῆς γνώσεως ἀποτελεῖ σοφάρων ζήτημα ποὺ ἀπαιτεῖ ἐξέτασιν. Πράγματι, ἀφοῦ εἶπεν ὁ Παῦλος (446), εἴτε προφητεῖαι καταργηθῶσιν, εἴτε γλώσσαι παύσονται, προσέθετον· εἴτε γνώσις καταργηθῇ· Ἐάν ὅμως πρόκειται νὰ καταργηθῇ ἡ γνώσις, ἡ κατάσταση μας ἀντὶ νὰ βελτιωθῇ θὰ χειροτερεύσῃ. Ἐφ' ὅσον εἶται θὰ χάσωμεν τὸ κύριον στοιχεῖον τῆς ἀνθρωπανότητος μας. Ὅπως λέγει ἡ Γραφή, «τὸν Θεὸν φοβοῦ καὶ τὰς ἐντολάς αὐτοῦ φύλασσε διὰ τοῦτο πᾶς ἄνθρωπος» (Ἐσάκ. 12, 13). Ἐάν λοιπὸν χαρακτηριστικὸν τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ὁ φόβος πρὸς τὸν Θεόν, ὁ δὲ φόβος πρὸς τὸν Θεόν γεννᾷται ἀπὸ τὴν γνώσιν ἢ δὲ γνώσιν σιμῶνως πρὸς τοὺς λόγους τοῦ Παύλου πρόκειται νὰ καταργηθῇ, τότε ὅλα τὰ ἀνθρώπινα ἐπιτεύγματα θὰ ἐξαφανισθοῦν θὰ καταστραφῶμεν τελικῶς καὶ θὰ περιέλθωμεν εἰς κατάστασιν ὅχι καλυτέραν, ἀλλ' ἴσως χειρότεραν ἀπὸ τὴν κατὰστασιν τῶν ζώων. Διότι ὑπερέχοντες ἀπὸ

αὐτὰ μόνον κατὰ τὸ λογικόν, ἐνῷ εἴμεθα κατώτεροι εἰς ὅλα τὰ σωματικά κυρίσματα.

Τι ἐννοεῖ λοιπὸν ὁ Παῦλος μετὰ τὴν πρότασιν «ὡς γινώσκων καταργηθήσεται.» Ἡ ἐκφοράς αὐτὴ δὲν ἀναφέρεται εἰς τὴν καθόλου γνώσιν, ἀλλ' εἰς τὴν μερικὴν, διὰν δὲ λέγει καταργησὶν ὁ Παῦλος, ἐννοεῖ τὴν πρὸς τὸ καλὸν ἀνάπτυξιν τῆς γνώσεως, διότι ἡ κατάργησις τῆς μερικῆς γνώσεως ἀδυνατεῖ εἰς τὴν τελείαν γνώσιν. Συμβαίνει δηλαδὴ μετὰ τὴν γνώσιν ὅτι καὶ μετὰ τὴν ηλικίαν τοῦ παιδιοῦ, ἡ ὁποία καταργεῖται μετὰ τὴν αὐξάνσιν καὶ ἐνηλικίωσιν του, χωρὶς νὰ εξαφανίζετο ἡ ἔπαρξις. Αὐτὴ ἡ μικρὰ γνώσις, λένει ὁ Παῦλος, θὰ παύσῃ πλέον νὰ εἶναι μικρὰ, διὰν αὐξήσῃ εἰς τὸ μέλλον. Αὐτὸ ἀκριδῶς σημαίνει τὸ «καταργεῖται», ὅπως ἀποδεικνύεται καὶ ἀπὸ τὰς ἐκφράσεις τοῦ ἀκολουθοῦντος. Διὰ νὰ μὴ νομιᾶται δὲ λαλῶν δὲι μετὰ τὴν κατάργησιν ἐννοεῖ πλήρη κατάλυσιν, ἐνῷ αὐτὸς θέλει νὰ δηλώσῃ αὐξάνσιν καὶ πρόσβιν πρὸς τὸ καλὸν, μετὰ τὸ «καταργεῖται» προσέθεσεν «ἐκ μέρους γινώσκων καὶ ἐκ μέρους προφητεύων» διὰν δὲ ἔλθῃ τὸ τέλος, τότε τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσεται. τότε δηλαδὴ τὸ μερικὸν θὰ παρακαρῇ τὴν θέσιν του εἰς τὸ τέλος. Ὡστε ἡ ἀτελής γνώσις καταργεῖται, διὰ νὰ ἀντικαταστήσῃ ἀπὸ τὴν τελείαν καὶ συνεπῶς ἡ κατάργησις εἰς τὴν περιπτώσιν αὐτὴν σημαίνει ὁλοκλήρωσιν καὶ ὁπότεσιν τοῦ μεγαλύτερου.

ΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣ ΓΝΩΣΕΩΣ

Πρόσθετε δὲ καὶ τὴν σύνεσιν τοῦ Παύλου. Δὲν εἶχε μέρους γινώσκων, ἀλλὰ «ἐκ μέρους γινώσκων», διὰ νὰ δηλώσῃ ὅτι κατέχων μέρος μόνον τοῦ μέρους. Ὡς ἐπαυμῆτε ν' ἀκούσῃτε καὶ πόσον μέρος κατέχων καὶ πόσον ὑπολείπεται, καὶ ἂν κατέχων τὸ μεγαλύτερον ἢ τὸ μικρότερον μέρος. Διὰ νὰ μᾶλλον λούσῃ ὅτι κατέχει τὸ ὀλιγότερον καὶ μάλιστα οὐκ ἀπλῶς τὸ ὀλιγότερον, ἀλλὰ θὰ ἔλθῃ τὸ ἑκατοστὸν ἢ τὸ μυριοστὸν, ἀκούσε τὴν συνέσειαν τοῦ κυρίου. — ἀλλὰ καλύτερα, πρὶν σὰς ἀναγνώσῃ τοὺς ἀποστολικούς λόγους, νὰ σὰς φέρω ἕνα παράδειγμα, διὰ νὰ παραστήσῃ κατὰ τὸ διανοεῖν πόσον μέρος τῆς γνώσεως μὰς λείπει καὶ πόσον κατέχων τῶρα. Πόσον διαφέρει λοιπὸν ἡ γνώσις, ποῦ θὰ μὰς δοθῇ εἰς τὸ μέλλον, ἀπὸ τὴν παρούσαν γνώσιν μας, ὅσον διαφέρει ὁ τέλειος ἀνὴρ ἀπὸ τὸ θηλάζον βρέφος τῶσιν

εἶναι ἡ ὑπεροχὴ τῆς μελλούσης ἀπὸ τὴν παρούσαν γνώσιν. Καὶ ὅτι τοῦτο εἶναι ἀληθές, θὰ πᾶς τὸ γνωρίσῃ πάλιν ὁ Παῦλος, ὁ ὁποῖος, ἔφωσ' εἶπεν «ἐκ μέρους γινώσκων» προσέθεσεν τὰ ἑξῆς, διὰ νὰ δείξῃ ὅτι κατέχων τὸ «μικρότερον μέρος» ὅτε ἤμην νήπιος, ὡς νήπιος ἐλάλουν, ὡς νήπιος ἐφρόνουν, ὡς νήπιος ἐλογιζόμην (447) διὰ δὲ γέγονα ἀνὴρ, κατήργηκα τὰ τοῦ νηπίου. (1. Κορ. 13, 11) Παρέθελεν ἔχει τὴν παρούσαν γνώσιν μετὰ τὴν νηπιωδὴ κατάστασιν, τὴν δὲ μελλούσαν γνώσιν μετὰ τὴν κατάστασιν τοῦ τελείου ἀνδρός. Καὶ δὲν φαίνεται, ὅταν ἤμην παιδί, διότι, παιδί λέγεται καὶ ὁ ἀκατάρχεις. ἀλλ' εἶπεν «ὅταν ἤμην νήπιος», ἐννοῶν τὸ βρέφος ποῦ τρέφεται ἀκόμη μετὰ μητρικὸν γάλα. Περὶ τοῦ ὅτι δὲ ἡ Γραφή ἀνομάζει νήπιον τὸν θηλάζοντα, ἔκουνε τὸν φιλώμεν «Κυριε, ὁ Κύριος ἡμῶν, ὡς θαυμαστόν, τὸ ὄνομά σου ἐν πάσῃ τῇ γῇ. ὁ ἐπὶ ἡμῶν ἡ μεγαλοπρέπεια σου ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν ἐκ σινοπέδος νηπίων καὶ θηλαζόντων κατηρτίσθαι αἶνον». Ψαλμ. 8, 2 e. Βλέπετε λοιπὸν ὅτι παντοῦ ἀνομάζει νήπιον τὸν θηλάζοντα.

Εἰτα ὁ Παῦλος, προβλέπων διὰ τοῦ πνεύματός του τὴν ἀνάδειξιν τῶν μεταγενεστέρων, δὲν ἤρκεσθ' ὡς ἐν ἐν οὐτὸ παράδειγμα, ἀλλὰ μὰς διεβεβαίωσε περὶ τῆς ἀληθείας τῆς διδασκαλίας του καὶ μετὰ δεύτερον καὶ τρίτον παράδειγμα. Ὅπως ὁ Μωυσῆς, διὰ νὰ πείσῃ τοὺς Ἰουδαίους ὅτι ἀπεστάλη ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ, ἔλαβε τὴν δύναμιν τῆς διεργασίας τῶν θαυμάτων, ὥστε, ἂν ἀποστήσῃ εἰς τὸ πρῶτον, νὰ δεχθῶν καὶ πεσθῶν εἰς τὸ δεύτερον, ὅαν δὲ περιβρόνθουν καὶ αὐτὸ, νὰ δεχθῶν τὸν προφήτην ἀπὸ ἐντροπῆς ἀνέστησιν τοῦ τρίτου. ἔτσι καὶ ὁ Παῦλος χρησιμοποιοῖ τρία παραδείγματα, πρῶτον τοῦ παιδίου διὰ τῆς φράσεως «ὅτε ἤμην νήπιος, ὡς νήπιος ἐφρόνουν», δεύτερον τοῦ καθρέπτου καὶ τρίτον τοῦ αἰνίγματος. Ἀφ' οὗ εἶπεν δηλαδὴ, «ὅτε ἤμην νήπιος», προσέθεσεν «ἐλλέτομεν νῦν δι' ἐσώπρου ἐν αἰνίγματι». Ἰδοὺ καὶ δεύτερον παράδειγμα τῆς παρούσης ἀδυναμίας καὶ τῆς ἀτελείας τῆς γνώσεως. τὸ «ἐν ἐσώπρῳ» τὸν δὲ, τὸ «ἐν αἰνίγματι».

Τὸ παιδί βλέπει πολλὰ καὶ ἀκούει καὶ ὁμιλεῖ, ἀλλὰ σαφῶς οὐδὲ βλέπει οὐδὲ ἀκούει οὐδὲ ὁμιλεῖ καὶ κάμνει μὲν οὐκ ὀφείλει ἀλλὰ χωρὶς τάς, καὶ σαφῆς. Ἔτσι καὶ ἐγὼ, ἂν ἤρξω μὲν πολλὰ, ἀλλὰ δὲν γνωρίζω τὸν τρόπον καὶ τὴν αἰτίαν τῶν γνωρίσθαι. ὁ Θεὸς εἶναι παντοῦ καὶ ὅτι εἶ-

νοι καθ' ὁλοκληρίαν παντός, ἀλλὰ δὲν γνωρίζω κατὰ πῶς ἰσχύει ὁ τρόπος. Γνωρίζω ὅτι εἶναι δυνατὰ καὶ ἀγέννητος καὶ ἀθάνατος ἀλλὰ δὲν γνωρίζω πῶς, διότι τὸ ἀνθρώπινον λογικόν εἶναι ὁδόναντα νὰ ἐνοήσῃ πῶς ἡμπορεῖ νὰ ὑπάρχῃ ὅν μὴ λαμβάνων τὴν ὑπάρξιν οὔτε ἀπὸ ἑαυτοῦ ὅν οὔτε ἀπὸ τῶν ἑαυτοῦ τοῦ. Γνωρίζω ὅτι ἐγέννησεν Υἱόν ἀλλ' ὅγνω πῶς γνωρίζω ὅτι τὸ Πνεῦμα ἐκπορεύεται ἐξ αὐτοῦ, ἀλλὰ δὲν γνωρίζω πῶς. Τράγηται φανερά· ἀλλ' ἀνοσιὰ πῶς μεταβάλλονται εἰς φλέγμα, εἰς αἷμα, εἰς κυμὸν, εἰς κολῆν. Ἀφοῦ δὲ ἀγνοοῦμεν ὑπάρματα πού θάλετομεν καὶ τρώγομεν κάθε ἡμέραν, πῶς ἔχομεν τὴν ἰσχύον νὰ ἐξελιχθῶμεν τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ.

Η ΠΛΑΝΗ ΤΩΝ ΑΝΟΜΟΙΩΝ
ΠΕΡΙ ΠΑΡΕΡΩΣ ΓΝΩΣΕΩΣ ΤΗΣ ΟΥΣΙΑΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Ποῦ εἶναι λοιπὸν οἱ ἰσχυριζόμενοι, ὅτι κατέχουν ὁλόκληρον τὴν γνώσιν ἐνῶ εἰς τὴν πραγματικότητα ἔχουν καταπέσει εἰς τὸ θάραλλον τῆς ἀγνοίας. Διότι ὅσοι λέγουσιν ὅτι ἀπέκτησαν ἄλλην τὴν γνώσιν εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν, θὰ τὴν στερηθῶν τελεῖται εἰς τὸ μέλλον. Πράγματι ἐγὼ πού ὁμολογῶ ὅτι ἔχω περιορισμένην γνώσιν· ὅταν δεχθῶ ὅτι ἡ γνώσις αὕτη καταργεῖται, διαδίδω πρὸς τὸ ἀντίθετον, διότι θὰ καταργηθῇ ἡ μερικὴ καὶ θὰ γίνῃ τελειότερα. Αὐτὸς ὅμως πού ἰσχυρίζεται ὅτι κατέχει πλήρη καὶ ὁλόκληρον καὶ τελείαν τὴν γνώσιν καὶ ἐπειτα ὁμολογεῖ ὅτι ἡ γνώσις αὕτη θὰ καταργηθῇ εἰς τὸ μέλλον, διακηρύσσει ὅτι θὰ μὴ ἔχω χωρὶς γνώσιν, ἀφοῦ ἡ μὲν παρὴν πού κατὰ τὴν γνώσιν τοῦ εἶναι τελεία, θὰ καταργηθῇ (448), ἀλλὰ δὲ τελειότερα δὲν ὑπάρχει διὰ νὰ ἡ ἀντικατάστασις. Ἐλέπετε πῶς μὲ τῶν ἰσχυρισμῶν τῶν ὅτι γνωρίζουν τὸ πᾶν κινδυνεύουν καὶ ἐδῶ νὰ μὴ ἔχουν κερδὴν γνώσιν καὶ ἐκεῖ νὰ μὴ ἀποκτήσουν πληρωτέραν. Τόσων ἰσχυρῶν κακῶν εἶναι τὸ νὰ μὴ πένωμεν μέσα εἰς τὸ ὅριον πού μὰς ἔθεσεν ὁ Θεὸς ἐξ ἀρχῆς. Ἔτσι καὶ ὁ Ἀδὰμ ἀπὸ τὴν πώθεν ἀποκρίσεως μεγαλύτερας τιμῆς ἔκασε καὶ ὅσον εἶκεν· ἔτσι καὶ πολλοὶ φιλόφρονες σκεπὰ κάνουν καὶ ὅσα ἔχουν ἐξ αἰτίας τοῦ πῶτος τῶν ὅτι ἀποκτῶσιν περισσότερα. Κατὰ παρόμοιον τρόπον καὶ οἱ Ἀνόμοιοι, ἀναμένοντες ἡ ἀποκτήσουσιν ἐδῶ ὁλόκληρον τὴν γνώσιν, κάνουν καὶ τὴν μερικὴν.

Διὰ τοῦτο οἱ συμπορευόμενοι ὅτι ἀποφεύγετε τὴν μανίαν τῶν διότι ἔχον μανίαν φανερώμεν ἡ ἐπιμονὴ τῶν ὅτι γινώ-

ρίζουν τελείως τί εἶναι κατὰ τὴν οὐσίαν ὁ Θεός. Καὶ διὰ νὰ πεισθῇτε ὅτι πρόκειται περὶ ἐσώτης μανίας, θὰ σὰς φέρω αὐτοδείξεις ἀπὸ τῶν προφητειῶν. Οἱ προφήται λοιπὸν, ὅχι μόνοι δεικνύουσιν ὅτι ἀγνοοῦν τί εἶναι κατὰ τὴν οὐσίαν ὁ Θεός, ἀλλὰ εὐρίσκονται εἰς ὁποῖαν ἀκόρη καὶ περὶ ταύτῃ πῶς εἶναι ἡ σοφία τοῦ μαλάντι δὲν προσέρχεται ἡ οὐσία ἀπὸ τὴν σοφίαν· ἀλλ' ἡ σοφία ἀπὸ τὴν οὐσίαν. Ὅταν δὲ οἱ προφῆται δὲν καταρθάνουν νὰ κατανοήσουν μὲ ἀκριβείαν οὔτε τὴν σοφίαν ἀκόρη, δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα μανίας νὰ νομίζον αὐτοὶ ἐδῶ ὅτι ἡμποροῦν νὰ καταστήσουν τὴν θέσαν οὐσίαν ὅτι καὶ μετὰ μετὰ μὲ τὰς λογικὰς κατασκευὰς. Ἀεὶ ἡκούσαμεν λοιπὸν τι λέγει ὁ προφήτης δι' αὐτῆς· «ἐθαυμασθήσεται σοὶ ὁ ἱερεὺς σου ἐξ ἐμοῦ», καὶ ἄλλων κατωτέρω· «ἐξομολογήσεται σοὶ ὁ ἱερεὺς σου ὅτι ἐθαυμάσθης». Τί σημαίνει ἐθαυμάσθη; Πολλὰ τὰ ὅσα θαυμάζομεν εἰς τὴν ζωὴν μας, χωρὶς ὅμως νὰ αἰσθανώμεθα φόβον, ὅπως τὸ κάλλος τῶν κήπων τοὺς ζωγρικῶν πύλας, τὴν ωραιότητα τῶν σωμάτων θαυμάζομεν δι' ἐπίσης καὶ τὸ πένθος, τὴν θαλάσσης καὶ τὸν ἀπειρον διέστης, ἀλλὰ μὲ φόβον, καθὼς κυττάζομεν πρὸς τὸ βάθος. Ἔτσι λοιπὸν καὶ ὁ προφήτης, καθὼς ἐκτίπτει πρὸς τὸ ἀπειρον καὶ ἄκρον πέλανος τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ, κατελήφθη ἀπὸ τὴν γνῶσιν, ἐθαυμάθη θαυμασθὼν ἀνήμετον μὲ πολλὸν φόβον καὶ ἀπεμακρόνθη λέγων· «ὅτι ἐθ' ὑμνήσω διὰ τὰ ὑπέρσχα καὶ φοβερά θαύματά σου τὰ ἔργα σου εἶναι θαυμάσια» καὶ εἰ γνώσις σου εἶναι πολὺ μεγαλειότης δι' ἐμὲ, πολὺ δυνατὴ δὲν ἡμπορῶ νὰ τὴν πλησιάσω. Ψαλμ 138, 14, 6.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΙΧΜΕΣΤΟΥ ΤΗΣ ΟΥΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΒΟΥΛΩΝ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Ἰδοὺ παράδειγμα εὐγνωμοσύνης δοῦλου· σ' εὐχαριστῶ λέει, διότι ἔχω ἀετοπτην ἀκατάληπτον καὶ δὲν ὁμολογῶ ἐδῶ περὶ τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ — αὐτὴν τὴν παραλαβὴν ὡς ἀνὰ ἐπιστήμης ἀκατάληπτον — ἀλλὰ τὰ λέγει αὐτὰ διὰ τὴν παντοκράτη παρουσίαν τοῦ Θεοῦ, δεικνύουσιν ὅτι δὲν γνωρίζω οὔτε καὶ μὲ πῶς ὁ τρόπος εἶναι παντοκρὴ παρὰ. Ὅτι δὲ ὁμολογῶ

Β. Ὁ φόβος ἐκείνου ὅτι μεγαλειότητος τοῦ Θεοῦ εἶναι θαυμασθῆναι, σημαίνει τὴν ἐπιστήμης γνῶσιν. Ἐκείνου τῶν τῶν αὐτῶν καὶ τῶν ἄλλων. Ἀλλ' ὁ φόβος αὐτοῦ δὲν εἶναι τὸν φόβον ἀπὸ τοῦ εἶναι φοβερὸν αὐτὸν· εἶναι ὁ φόβος ἡ αἰσθήσεως.

περί αὐτοῦ, ἤκουσε τί λέγει κατωτέρω· «ἐάν ἀναβῶ εἰς τὸν οὐρανόν, οὐ ἔκει εἰ ἐάν καταβῶ εἰς τὸν Ἄδην, πάρεστι». Ἐλέπεις πῶς εἶναι παντάκου παρὰν, ὁ προφήτης ὅμως δὲν τὸ γνωρίζει, ἀλλὰ καὶ νῦν τὸ σκερθεῖ μόνον, καταλαμβάνεται ἀπὸ τῶν γινόντων καὶ ἀπορίαν καὶ φόβον.

Δὲν ἀποδεικνύει λοιπὸν ὅτι ἀνασταίν τὸ νῦν ἀποδεικνύον τὴν ἐξικνίασιν τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ αὐτοὶ ποὺ ἀποκρίνουν τὸς πολλοὺ ἀπὸ τῶν ἐμπνευσμένων προφητῶν. Παρὰ ταῦτα ὁ Ἰῶας προφήτης εἶπε ἐπὶ ὅλην καὶ τὰ κρύφια τῆς σοφίας σου, ἐδήλωσός μοι» (Ψαλμ. 50, 8). Μαλλονὸν δὲ ἔμαθε τὰ ὅλην καὶ τὰ κρύφια τῆς σοφίας σου, λέγει διὰ αὐτῆς ἀκριβῶς ἡ σοφία εἶναι ἀπερος καὶ ἀκατάληπτος (449). «Μέγας γὰρ ὁ Κύριος καὶ μεγάλη ἡ ἰσχύς αὐτοῦ καὶ τῆς συνέσεως αὐτοῦ οὐκ ὄστιν ἀριθμῆσαι» (Ψαλμ. 144, 5). Αὐτὸ τὸ τελευταῖον σημαίνει ὅτι ἡ συνέσις του εἶναι ἀκατάληπτος. Τί λέγεις λοιπὸν, ἡ σοφία εἶναι ἀκατάληπτος εἰς τὸν προφήτην, καὶ ἡ οὐσία εἶναι καταληπτὴ εἰς ἡμᾶς; Δὲν πρόκειται λοιπὸν περὶ ἀναμφωδότητου μανίας. Ἀφοῦ ἡ μεγαλωσύνη του εἶναι ἀπειρος, οὐ περιγράφει τὴν οὐσίαν του.

Καὶ ὁ Ἰῶας, διαπραγματευόμενος το Ἰσὺν Θεοῦ, εἶλεγε· «ὡς γὰρ γενεὰν αὐτοῦ τίς διηγήσεται;» (Ψαλμ. 53, 8). Δὲν εἶπε «τίς διηγείταί», ἀλλὰ «τίς διηγέσεται», διὰ τὴν ἀποκλείσιν οὐτοῦ καὶ τὸ μέλλον. Καὶ ὁ μὲν Δαυὶδ λέγει «ἐθαυμασθήσεται ἡ γνώσις σου ἐξ ἔμοῦ»· ὁ δὲ Ἰῶας λέγει διὰ ἀποκλείσεται ἡ ἐξιστορήσις τῆς γενεᾶς τοῦ Θεοῦ ὅτι μόνον ἀπὸ αὐτῶν τῶν Ἰσων ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ὁλόκληρον τὸ ἀνθρώπων γενός.

Ἄς ἴδωμεν ὅπως μήπως γνωρίζει τὸν Θεὸν ὁ Παῦλος, ποὺ ἡξιώθη μεγαλυτέρας χάριτος. Ἄλλ' αὐτὸς ἀκριβῶς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ εἶπεν· ἐκ μέρους γινώσκωμεν καὶ ἐκ μέρους γνωριζομεθαμεν. Ἐκτὸς δὲ τοῦ χωρίου αὐτοῦ καὶ ἄλλου ἡμελεῖ ὅτι διὰ τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ διὰ τὴν ὁμοίαν, ὅπως ἐκδηλώνεται εἰς τὴν πρόνοιαν καὶ μάλιστα διὰ τὴν καθολικὴν πρόνοιαν ποὺ ἐπεκτείνεται καὶ εἰς τοὺς ἀγγέλους καὶ τοὺς ἀρχαγγέλους καὶ τὰς οὐρανίους δυνάμεις, ἀλλὰ μόνον τὴν ἀνάφερόμενην εἰς τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς ἀνθρώπους. Καὶ πάλιν δὲν τὴν ἐξετάζει ὁλόκληρον καὶ σύτην τὴν μερικὴν πρόνοιαν. Παραλείπει π.χ. τὸ πᾶς ἀνατέλλει τὸν ἥλιον, πᾶς ἐμφανὲς φυσικὰς, πᾶς διαπλάττει σῶματα, πᾶς οὐγκρατεῖ τὴν κτίσιν πᾶς κορηγεῖ καὶ ἔτος τὰ προϊόντα τῆς διατροφῆς καὶ ἀπολάττει μὲν μικρὸν ἰόνον μέρος τῆς προνοίας αὐτοῦ ποὺ ἀνα-

φέρεται εἰς τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν Ἰουδαίων ἀπὸ τὴν πατριαν καὶ τὴν εἰς αὐτὴν εἰσοδοκίαν τῶν Ἑθνικῶν. Ἀλλὰ καὶ ἔμπροσς εἰς τὸ μικρὸν αὐτὸ μέρος τῆς προνοίας, ὅταν νῦν θεωρεῖν εἰς ἀπειρον πέλαγος καὶ εἶδεν ἀκάντες βάθος, ὁ Παῦλος καταλήθη ἐπὶ τοῖς ἰσχυροῦς, ὑποδοκῶν καὶ ἐκταύγασε δυνατὰ καὶ ὁδοὺς πλοῦτος καὶ σοφίας καὶ γνώσεως Θεοῦ· ὡς ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ!» (Ρωμ. 11, 33). Δὲν εἶπει ἀκατάληπτος ἀλλὰ ἀνεξερεύνητος καὶ ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νῦν ἐξερῆν τὸν πλοῦτον, πολὺ ὁλιγώτερον εἶναι δυνατόν νῦν κατανοῆσαι.

«Καὶ ἀνεξικνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ». Αἱ ὁδοὶ τὰς ὁποίας ἀκαταλήθη ὁ Θεὸς εἶναι ἀνεξικνίαστοι. Εἶπε μοι λοιπὸν, πῶς εἶναι δυνατόν νῦν θεωρεῖν ὁ Ἰῶας καταληπτὸς. Καὶ μόνον οὐ οὐδεὶς, Ἀκόμη καὶ τὰ ἔσθλα ποὺ προσορίζονται, δι' ἡμᾶς εἶναι ἀκατάληπτα· «ὀφθαλμοὶ αὐτὰ οὐκ εἶδε οὐδὲ αὐτὸς ἤκουσε οὐδὲ ἦν καρδία ἀνθρώπου ἀνέσθαι, ὃ ἠτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγατοῖς αὐτῶν» (Α' Κορ. 2, 9). Ἀλλὰ καὶ αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ εἶναι ἀνεξερεύνητοι, «ἐκτός γὰρ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῇ ἀνεκδιηγήτῃ αὐτοῦ δωρεᾷ» (Β' Κορ. 9, 15) καὶ «ἡ εἰρήνη αὐτοῦ ὑπερέκει πάντας νοῦς» (Φιλ. 4, 7).

Τὴν λοιπὴν λέγεις, Αἱ βουλαὶ του εἶναι ἀνεξερεύνητοι, οἱ ὁδοὶ του εἶναι ἀνεξικνίαστοι, ἡ εἰρήνη του ὑπερέκει τὴν ἀνθρωπίνην κατάντησιν, ἡ δωρεὰ του εἶναι ἀνεκδιηγήτως πρὸς ἑσθλα ποὺ ἠτοίμασεν ὁ Θεὸς διὰ τοὺς ἀγαπῶντας αὐτὸν οὐδεὶς καὶ τὰ σκεπτὰ ὁ νοῦς ἀνθρώπου, ἡ μεγαλωσύνη του δὲν ἔχει ὅρια ἢ συνείσκει του δὲν μετρεῖται—ὅλα εἶναι ἀκατάληπτα, καὶ μόνον αὐτὸς εἶναι καταληπτὸς. Δὲν πηγάζει τόκα ἡ ταύτην ὡς ἀπὸ ὑπερμετρῶν μανίαν, Κράτησε τῶν αἰσθητῶν μὴ τὸν ὁμοίαν νῦν φωνῇ. Εἶπε τὸν τι διδάσκει, ὁ Παῦλος· «Ἐκ μέρους γινώσκωμεν»· ὅτι ἀπαντήσῃ ὅμως τοῦτο δὲν τὸ λέγει διὰ τὴν οὐσίαν, ἀλλὰ διὰ τὰς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ. Ἀλλ' ἐάν ἐπρόκειτο μόνον διὰ τὰς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ ἡ νῆσις μας θὰ ἦτο πολὺ μεγαλυτέρα, διότι ἐάν αἱ ἐνεργείαι τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀκατάληπτοι, πολὺ περισσότερον ἀκατάληπτος εἶναι αὐτὸς ὁ Θεός. Ὅτι δὲ ἐδὼ δὲν γίνεται λόγος

4. Ὁ Χριστοστόμους, ὅπως οἱ Καυκασῖται, σπερμένους μὲν προσεχῶς τὴν ἐκκρίσιν μεταξὺ οὐσίας Θεοῦ καὶ ἐνεργειῶν, τὰς ὁποίας αὐτὸς ἀναφέρει, κατὰ πρότερον εἰκονισμὸν. Αὐτὰ ἡ διακρίσις ἐπέφερε τὴν ἀπομνησθὲν πολλὰ διενεχόμεναι τὰς ὁποίας συνέστησαν εἰς τὴν γνωσεὶς ἐν ἡ δικτῇ θεωρίᾳ. Αὐτοὶ διαχωρίζουν καὶ καὶ μὴ συνεχῶς ἀκατάληπτος, τὴν οὐσίαν ἀπὸ τῆς κλίνης καὶ ἡμερᾶς νῦν κατανοῆσθαι, τὴν ἐνεργεῖαν τοῦ Θεοῦ.

διὰ τὰς ἐνεργείας (450), ἀλλὰ δι' αὐτὸν τὸν Θεόν, ἀκουσὲ τὰς ἐπομένους φράσεις τοῦ σκεπτικοῦ χωρίου. Μετὰ τὸ «ἐκ μέρους γινώσκωμεν καὶ ἐκ μέρους προφητεῖομεν» προσέθεσεν «ἔτι γινώσκωμεν» ἐκ μέρους τότε δὲ ἐπιγινώσκωμεν καθὼς καὶ ἐπεγνώστην. Ἀπὸ ποῖον γνωρίζεται ὁ ἄνθρωπος, ἀπὸ τὸν Θεόν ἢ ἀπὸ τὰς ἐνεργείας του, ἄσφαλώς ἀπὸ τὸν Θεόν. Ἐπομένως αὐτὸν γνωρίζει περιττός.

Λέγει δὲ «κατὰ μέρος», ὅτι διότι μέρος μὲν τῆς οὐσίας του γνωρίζει ὁ ἄνθρωπος, μέρος δὲ ἄγνοεῖ (πράγμα ἀδύνατον, ἐφ' ὅσον ὁ Θεὸς εἶναι ἀπλόος), ἀλλ' ἐπειδὴ γνωρίζει, ὅτι ὑπάρχει Θεός, ἀλλ' ἄγνοεῖ ποία εἶναι ἡ οὐσία του· γνωρίζει ὅτι εἶναι σοφός, ἀλλ' ἄγνοεῖ πόσον σοφός εἶναι· γνωρίζει ὅτι εἶναι μεγαλειώδης, ἀλλ' ἄγνοεῖ πόσον μεγαλειώδης εἶναι καὶ εἰς τί συνίσταται ἡ μεγαλιότης του· γνωρίζει ὅτι εἶναι πανταχοῦ παρών, ἀλλ' ἄγνοεῖ κατὰ ποῖον τρόπον γνωρίζει ὅτι προνοεῖ διὰ τὸν κόσμον καὶ συνέκει καὶ συγκρατεῖ τὸ σύμπαν μὲ ἀκρίβειαν, ἀλλ' ἄγνοεῖ κατὰ ποῖον τρόπον τὸ ἐπιτυγχάνει. Διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ Παῦλος ἐκ μέρους γινώσκωμεν καὶ ἐκ μέρους προφητεῖομεν.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΛΗΣΤΕΣ ΓΝΩΣΕΩΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΥΠΟ ΤΩΝ ΟΥΡΑΝΙΩΝ ΑΓΓΕΛΩΝ

Ἀλλ' ἂν ἐπιθυμοῦν, ὡς ἐφύσμεν τὸν Παῦλον καὶ τοὺς προφήτας καὶ ὡς ἀνέλαθον εἰς τοὺς οὐράνους, μήπως εὐρυμην ἐκεῖ ὄντα πρὸς γνωρίζουν τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ Πάντως καὶ ἂν εὐρεθῶν, τοῦτο δὲν δέει πολλὴν σημασίαν δι' ἡμᾶς διότι ὑπάρχει μεγάλη ἀποστασις μεταξὺ ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων. Ἀλλὰ διὰ τὴν θεοκατωδὴς μὲ τὸ παραπάνω ὅτι οὐτε ἐκεῖ ὑπάρχει καμμία κτιστὴ δύναμις πρὸς γνωρίζει τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ, ὡς ἀκούομεν τῆς ἀγγελίας Λουτὸν μή τις συζητῶν ἐκεῖ μεταξὺ των διὰ τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ, καθόλου. Ἀλλὰ αὐτοὶ κἀννοῦν, δοξολογοῦν, προσκυνοῦν, ἀναπέμπουν ὁλοκαίρως τὰς ἐπαικτικὰς μυστικὰς ὁδούς μ' ἐξαιρητικὴν φρικτὴν, καὶ ἄλλοι μὲν λέγουσι «ὁδὸς ἐν ὕψιστοις Θεῶν» (Λουκᾶ 2, 14) τὰ Σεραφεῖμ λέγουσι «ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος» (Ψα. 8, 8 καὶ ἀποστρέφουσιν τὰ πρόσωπά των ἐπειδὴ δὲν δύνανται νὰ τὸν ἀντικρίνουν πρὸς ὅλην τὴν συγκατάθεσίν του, τὰ δὲ Σεραφεῖμ λέγουσι «ἐξυλινθήμεν ἡ ὄψις αὐτοῦ ἐκ τοῦ τόπου οὐτοῦ» (Ψα. 3, 12). Ἀναφέρουν δὲ τόπον, ὅτι διότι μέρος ὃν Θεοῦ ὑπάρχει πραγματικὴ τοπικὴ—μὴ γένοιντο. Οἱ λόγοι

αὐτοὶ θέλουν νὰ δηλώσουν μὲ ἀνθρώπινα ἐκφραστικά μέσα τὴν ἔννοιαν «ποῦδὴποτε εἶναι ὁ Θεός» ἢ «ποῦδὴποτε εἶναι ὁ Θεός», ἂν ὁδὸς ἐπιτρέπεται νὰ χρησιμοποιήσῃμεν περὶ τοῦ Θεοῦ ἔστω καὶ τοιαύτας ἐκφράσεις· ἀλλὰ τοῦτο εἶναι θεοβαίνης ἀναγκαῖον, ἐφ' ὅσον ἔχομεν ἀνθρωπίνην γλῶσσαν.

Ἐλπίζεις πόσον δέος ὑπάρχει ἐπάνω καὶ πόση καταστροφή καὶ κόπῳ. Οἱ ἄγγελοι δοξάζουσιν, οἱ ἄνθρωποι περιεργάζονται τὸν Θεόν· ἐκεῖνοι αἰνοῦν, αὐτοὶ προσπαθοῦν νὰ ἐρευνήσῃ μετὰ πολλὴν πρηνισμένην ἐκείνοι κρούσῃ τὰ πρόσωπά των· αὐτοὶ προσπαθοῦν ἀναισχύντως νὰ ἀνενίσουν τὴν ἀνεκδήγητον ὁδόν. Ποῶς δὲν θὰ ἐστέναιε ποῖος δὲν θὰ ἐθρῆναι διὰ τὴν παραφροσύνην καὶ τὴν ὑπερβολικὴν ἀνοήσιν των,

ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΚΦΡΑΣΕΩΣ ΤΗΣ ΠΑΡΟΝΤΩΝ ΛΟΓΟΥ

Ἦθελε νὰ εἶπω περισσότερα ἀλλ' ἐπειδὴ ἀνέλαθον τὸν ἀντικατευκτὸν τοῦτον ἀγῶνα διὰ πρῶτην φοράν θεωρῶ συμπεριφέρειν ὅς νὰ περιορισθῇ πρὸς τὸ παρὸν εἰς τὰ λεχθέντα, διὰ νὰ μὴ παρουσθεῖ καὶ αὐτῶν ἡ μνήμη ἀπὸ τὴν ὁρμὴν αὐτῶν πρὸς πρόκειται νὰ λεχθῶν ἀργότερα. Πάντως, ἐάν ὁ Θεός τὸ ἐπιτρέψῃ, ὅς ἀσκοληθῶ ἐν ἐκτάσει μετὰ τὸ ζήτημα αὐτό. Ἀπὸ τολῶν καιρὸν εἶπα μεγάλην ἐπιθυμίαν νὰ ὁδὸς ἀναπτύξῃ τὸ θέμα ἀλλὰ πόντισται τὸ ἀνέβαλλον, διότι βλέπομεν πολλοὺς ὁπαδοὺς τῶν Ἀνομοκῶν νὰ παρακολουθοῦν μὲ εὐχαρίστησιν τὸ κήρυγμά μου. Ἐπειδὴ λαοὶ δὲν ἤθελον νὰ ἀπομακρύνω τὸ θέματα, συνεκράτηον ἕως τώρα τὴν γλῶσσάν μου καὶ δὲν ἐπελήφθην τοῦ θέματος τότε μετὰ τὸν σκοπὸν νὰ κατέλθω εἰς ἀγῶνα μόνον ἀπὸ τοὺς προσελκόμενους περισσότερον. Ἀφού δὲ μὴ ἦν κερὶν τοῦ Θεοῦ ἤρκεισαν καὶ οἱ Ἰδοὶ νὰ μὲ παρακολοῦσιν καὶ νὰ μὲ ἐναχθῶν ν' ἀποδυθῶ εἰς τὸν ἀγῶνα αὐτόν, ἀντιφάσμα τότε (451), ἠταιμάσθην καὶ ἔλαθον τὰ ὅπλα, τὰ ὅτι κατὰρρίπτουν κάθε ἐπαρεὶν πῶν ἀνθρωπίνων λογισμῶν, ἐκδοχοι μὲνην κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ. Ἐλάθον δὲ τὰ ὅπλα καὶ διὰ τὸ κατὰβῶν τοὺς ἀντιπάλους, ἀλλὰ διὰ ν' ἀναστήσῃ τοὺς πεσόντας. Εἶναι τοιαύτη ἡ δύναμις τῶν ὁπλῶν αὐτῶν, ὥστε καταρτῶναι τοὺς μὲν ἐναντιουμένους νὰ πληθυνῇ, τοὺς δὲ ἀκούοντας μὲ καλὴν θέλησιν νὰ θεραπεύῃ ἀνικηλεστικῶς· δὲν ἀνοίγει τραύματα, ἀλλὰ θεραπεύει τραύματα.

ΠΕΡΙ ΕΠΙΣΚΕΪΑΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΠΛΑΝΗΜΕΝΟΥΣ

Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ συμπαραφάμεθα πρὸς ἐκείνους μὲ ἀγριότητα καὶ θυμὸν, ἀλλὰ νὰ τοὺς ὁμιλοῦμεν μὲ ἐπεικεῖαν. Τίποτε δὲ δὲν εἶναι ἱσχυρότερον ἀπὸ τὴν ἐπεικεῖαν καὶ τὴν πρόφιλαν. Ἀπὸ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος παρήγγειλε νὰ ἐπιδικενύωμεν πάντοτε τὴν ἀπὸ τὴν συμπαραφάν· εὐοῦλον δὲ Κυρίου οὐ βεβήμασθαί, ἀλλ' ἥπουν εἶναι πρὸς πάντας. (Β' Τιμ. 2, 24) Δὲν εἶπε δὲ μόνον πρὸς τοὺς ἀδελφούς, ἀλλὰ πρὸς ὅλους. Καὶ ἄλλοι ἐπὶ ἐπεικεῖας ὁμῶν γνωσθήκαν ὅχι τοῖς ἀδελφοῖς, ἀλλὰ πρὸς ἀνθρώπους. (Φίλ. 4, 5) Καὶ ποῖα εἶναι ἡ ὠφέλεια, λέγει ἡ Γραφή, ἂν ἀγαπᾷτε ὅσους οὐκ ἀγαποῦν. Ἄν μάλιστα αἱ φίλαι τῶν προσφύγων ἐλάβον παρασύρουσαι πρὸς συμποτικὴν εἰς τὴν ἀσέβειαν ἀκόμην καὶ ἂν πρόκειται περὶ τῶν νοσούντων, ὡς ἀποκαρυνθῆς ἀπὸ αὐτοῦ. Ἀκόμην καὶ ἂν πρόκειται περὶ προσώπων, ποῦ ἀναπαύσας τὸν νοσούντα σου ὀφθαλμὸν, νὰ τὰ ἀποκαρυνθῆς. «Ἐάν λένε, ὁ ὀφθαλμός σου ὁ δεξιὸς σκανδαλίζει σε· ἔκτατον αὐτόν» (Ματθ. 5, 29) Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὁμιλῇ ἐδῶ περὶ ὁμολογίας διαθέσεως τῆς φωνῆς τοῦ σώματος, διότι τότε ἡ κατηχηρία θὰ ἀνῆκεν εἰς τὸν δημιουργὸν τῆς φύσεως καὶ ἐξ ἄλλου ἐκ τῆς περιπτώσεως αὐτῆς δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ἐξορκισθῇ ὁ ἴδιος ὀφθαλμὸς ἀπὸ τοῦ ὁριστεροῦ ἂν ἔμενεν, ὁμοίως θὰ ἔμενεν καὶ τὸν ἄνθρωπον. Διὰ τὴν καταλάβειν δὲ τὸν λόγον δὲν εἶναι περὶ τοῦ ὀφθαλμοῦ, προσέθεσε τὸ «δεξιόν», δηλῶναι τὸν δεξιὸν ὀφθαλμὸν ὅτι ἔκρη ἕνα φιλαν τοῦτον πολὺ ἀναπηρὸν ὡς τὸν ἄλλον καὶ ὀφθαλμὸν καὶ αἰτῶν νὰ τὸν ἀποδοῦναι καὶ ν' ἀποκριθῇ τῇ φιλίᾳ του, ἔαν μὲ σκανδαλίζῃ. Τὴν τὸν ὀφθαλμὸν καὶ τὸν ὀφθαλμὸν προκαλοῦν τὸ φῶς καὶ εἰς τὸ ὑπόλοιπον ὅλμα.

Ἄν λοιπὸν, ὡς εἶπα οὐ φίλαι ὁμιλήσαντες τὰς ἀποφειγμένους καὶ τὰς ἀποκηρύσσουσαι. Ἄν δὲ, ὡς δὲν μὲς ἐκποδίζουσι καθόλου εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν, διὰ προσελκύωμεν τοὺς φίλους κατὰ μας. Ἄν δὲ καὶ αὐτὸν δὲν τον ὑπερῆκε καὶ οὐ ἐλάττωται ἀπὸ οὐ, τότε βέβαιον τοῦλάχιστον τὸ κέρδος νὰ μείνῃς ἀδελφὸς διὰ τῆς δικαιοσύνης καὶ ἀποφυγῆς τοιαύτης φιλίας. Νὰ ἀποφύγῃς ἢ καὶ μόνον ὅχι νὰ ἐρίῃς καὶ νὰ πολέμῃς.

β. Πρὸς τοὺς πλανημένους ἡ καλύτερη συμπαραφάν εἶναι ἡ ἐπεικεῖα καὶ ὁμιλία. Τούτο εἶναι ὁμιλιώδης Χριστιανικὸς χαρακτήρ.

ΠΕΡΙ ΑΚΑΤΑΣΤΕΤΟΥ

Ἔτσι παραινέει καὶ ὁ Παῦλος· εἰ δυνατόν τὸ εἶ ὅλων μετὰ πάντων ἀνθρώπων εἰρηνεύοντες (Ρωμ. 12, 18) Εἶσαι δούλος τοῦ Θεοῦ τῆς ειρήνης· ἐκείνος λοιπὸν, ὁ ὁποῖος μετὰ τῶν ἄλλων παντοειδῶν ἀγαθῶν πράξεων ἐξέβαλλε καὶ δαιμόνας, στῆν τὸν ἀπεκάλεισαν δαιμονιζόμενον, δὲν ἐρριψε κεραυνόν, δὲν συνέτριψε τοὺς κακολογούντας, δὲν κατέκαυσε τὴν ἀναισχυρίαν καὶ ἀγνώμονα γλώσσῶν των, ὅπως ἠδύνατο νὰ κάμῃ, ἀλλ' ἀπέκρουσε τὴν κατηχηρίαν μὲ λόγους· ἴδον· ἐγὼ δαιμόνιον οὐκ ἔκω, ἀλλὰ τῶν τῶν πέμψοντάς με (Ἰω. 8, 49) Ὅταν δὲ καὶ ὁ δούλος τοῦ Θεοῦ ἐκείνος τὸν ἐκτίπτει, τί εἶπεν, «Εἰ μὲν κακῶς ἐλάλησα, μετρίωσον περὶ τοῦ κακοῦ, εἰ δὲ καλῶς, τί με δέρεῖς» (Ἰω. 18, 23) Ὅταν λοιπὸν ὁ Κύριος τῶν ἀγγέλων διόη ἀπολογία εἰς ἕνα ὑπὲρ μέτην· τὰ περισσότερα λόγια εἶναι περὶ τῶν Μόνον ἔχε πάντοτε τοὺς λόγους αὐτοῦ εἰς τὸν νοῦν σου καὶ μελέτα τοὺς συνεχῶς καὶ λέγε, 452) «ἔάν μὲν ὁμιλήσω κακῶς, λέγε ποῖον κακὸν εἶπα, ἐάν δὲ καλῶς, διατί με δέρεῖς» Καὶ λάβε ὡς δῶν ἀπὸ ποῖον, πρὸς ποῖον καὶ εἰς ποῖον εὐκαιρίαν λέγονται, καὶ τότε οἱ λόγοι αὐτοῦ θὰ σοῖ εἶναι ὡς διαρκῆς θεῖα ἐπιβολὴ δυναμένη νὰ καταπονήσῃ κάθε ἐρεθισμὸν. Λάβε ὑπ' ὄψιν τὸ ὅτι καὶ τοῦ ὁριστεροῦ, τὴν εὐτέλειαν τοῦ ὁριστεροῦ καὶ τὸ μέγεθος τῆς ὕδρευς· διότι δὲν τὸ ἐκακολογῶμεν ἀπλῶς, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐκτίπτει καὶ δὲν τὸν ἐκτενέμεν ἀπλῶς, ἀλλὰ τὸν ἐρριψε. Καὶ τίποτε δὲν εἶναι ἐξαιρετικὸν κώτερον ἀπὸ τοιοῦτον κτώμεν. Καὶ ὅμως τὸ ὑπέμενεν ὅλα, ὅτι νὰ διαρκῇ εἰς αὐτὸν ὑπέρτατον παραδειγμα σωφροσύνης.

Αὐτὸ λοιπὸν δὲν πρέπει νὰ τὰ ἀπεκταίμεθα μόνον ἐδῶ, ἀλλὰ νὰ τὰ μελετῶμεν εἰς κάθε εὐκαιρίαν. Σὺς βλέπεις νὰ ἐπαινῇς τοὺς λόγους μου αὐτούς, ἀλλὰ πρέπει ν' ἀποδείξῃς τὸν ὅτι εἶναι μὲ τὰς πράξεις. Ὁ παλαιότερος γυνίκεται εἰς ἡν παλαιότερον, διὰ τὴν δεξιὰ κατὰ τὴν διεξαγωγήν των ἀγωνισμῶν τὴν ὠφέλειαν ἀπὸ τὴν προπόνησιν. Καὶ οὐ, λοιπὸν ὅταν καὶ καταλάβῃς τὴν ὠφέλειαν ἀπὸ τὴν ἀκρίβειαν αἰσθῆσις τοῦ κρηγματῆς μου καὶ λέγε συνεχῶς τοὺς λόγους αὐτοῦ· «ἔάν μὲν ὁμιλήσω κακῶς, λέγε ποῖον κακὸν εἶπα ἐάν δὲ καλῶς, διατί με δέρεῖς» Ἐντυπώσε τοὺς εἰς τὴν διάνοιάν σου.

β. Ἀπὸ τὴν ἐπιβολὴν αἱ ἀκρίβειαι ἐξαιρετικῶς τὴν ἀσέβειαν καὶ τὸν κατὰ τὸν λόγον τοῦ Χριστοῦ ἀποδοῦναι μὲ κατερεπόμενον ἢ ἀπὸ τῶν ὅτις συνήθως τότε τὸ ὅτι καὶ καὶ εἰς ἄλλα σημεῖα τῶν λόγων αὐτοῦ.

δι' αὐτὸ ἀκριβῶς οὕς τοὺς ἐπαναλαμβάνω διακριτῶς, διὰ τὸ ὅς ἐντυπωσθὲν εἰς τὴν ψυχὴν ὅλα ὅσα εἶπα καὶ νῦν οὕς πείνω ἀνεξέλεγκτος καὶ ἡ μνήμη των καὶ ἡ ἐκ τῆς μνήμης ὠφέλεια. Καὶ ὅν ἔχουσιν τοὺς λόγους αὐτοὺς ἐγγεγραμμένους εἰς τὴν συνείδησίν μας, κανεὶς δὲν θά εἶναι ποτὲ τέσον λίθις καὶ ἀγνώμων καὶ ἀναίσθητος, ὥστε νὰ παρασυρθῇ ἀπὸ τὴν ὀργὴν. Οἱ λόγοι αὐτοὶ θὰ κατορθώσουν νὰ συγκρατήσουν ὅαν καλινὸς τὴν γλῶσσάν μας, ὅταν τρέχῃ πέραν ἀπὸ τὸ μέτρον καὶ τὸ πρέπον, νὰ καταπραΰνουν καὶ καταστήσουν μετριώθη τὴν διάνοιάν μας, ὅταν ταράσσεται, καὶ νὰ ἐγκαταστήσουν μέσῳ μας ὠλοκληρωμένην τὴν εἰρήνην, ποὺ εὐχαίμαι νὰ ἀπολαύσωμεν διαπαντός μετὰ τὴν χάριν καὶ φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ἀπαῖον μετὰ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀνάκει ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος καὶ ἡ προσκύνησις νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

ΑΙΤΙΑ ΔΙΑΚΟΠΗΣ ΚΑΘΩΣΚΙΣΘΕ ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΑΝΟΜΟΙΩΝ ΛΟΓΩΝ

Ἄς ἀναλάβωμεν λοιπὸν τὸν ἀγῶνα πρὸς τοὺς ἀπίστους Ἀνομοίους. Καὶ ἂν ἀγενναστῶν διὰ τὴν προσηγορίαν «ἄπιστοι», ὅς ἀποφύγουν αὐτοὶ τὴν ἀπιστίαν καὶ ἐγὼ θ' ἀποφύγω τὸ ἐπίθετον αὐτό. Ἄς ἐγκαταλείψωμεν τὴν ἀπιστίαν σκέπην καὶ ἐγὼ θ' ὀφείω τὸ περικερυνητὸν δυνάμει Ἀποῦ θμεῖς αὐτοὶ δὲν παύσιν ν' ἀντιμάχων τὴν πίστιν καὶ νὰ κατακρίνουν ἂν ἐαυτῶν των μὲ ἔργα, διὰτὶ δυσχεραστεύονται ἐναντίον ἐμοῦ, ὁ ὁποῖος κατηγορῶ μετὰ λόγους ὅσα αὐτοὶ ἐπιδικνύουν μετὰ ἔργα.

453 Ὅπως ἐνθυμεσθε, μάλιστα ἀνέλαθα πρὸ καιροῦ τὸν παρόντα κόλον κηρυγμάτων καὶ ἤρξατο τὸν ἐναντίον αὐτῶν ἀγῶνα, ἀρέσους με προσελάκουσεν ὁ ἀγὼν κατὰ τῶν Ἰουδαίων καὶ δὲν ἦτο σωστὸν νὰ παραδίδωμι μέλη τῆς ἰδικῆς μας Ἐκκλησίας νοσοῦντα κατὰ τὴν πίστιν. Διὰ τούτων λόγων κατὰ τῶν Ἀνομήτων ὑπάρχει πάντοτε καιρὸς, ἐνῷ τοὺς ἀσθενεῖς ἀδελφούς μας, ποὺ εἶσαν περιπέσει εἰς Ἰουδαίους πλάνους, δὲν θὰ ὠφέλει ὑποτότερα καθόλου ἡ νοσοφία, ἂν δὲν εἴκα προλάβει τότε ἀμέσως νὰ τοὺς συγκρατήσῃ ἀπὸ τὴν Ἰουδαίᾳ κλὴν πυρὸν, διότι ἡ ἀμαρτία θὰ εἴχε προχωρήσῃ διὰ τῆς συμμεταχῆς των εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἡγομένην. Μετὰ δὲ τὸν ἀγῶνα αὐτὸν ἠκολούθησε συγκέντρωσις πολλῶν πνευματικῶν πατέρων, οἱ ὁποῖοι ἦλθον εἰς τὴν πόλιν μας ἀπὸ διάφορα μέρη καὶ δὲν ὑπῆρχεν εὐκαιρία νὰ συνεκτιθῇ τὸ κήρυμά μου καθ' ἡν στιγμὴν ὅλα ἐκείνη συνέρρεον ὡς ποταμοὶ εἰς τὴν πνευματικὴν αὐτὴν θάλασσαν. Μετὰ δὲ τὴν ἀναχώρησιν ἐκείνων ἠκολούθησαν σκεναὶ καὶ ἀλλεπάλληλοι μνημαὶ μαρτύρων καὶ πάλιν δὲν ἦτο σωστὸν νὰ παρίσταν τὴν εὐλογίαν τῶν ἀγίων ἐκείνων ἀδελφῶν. Σὺς ἀναφέρω αὐτὰ τὰ πράγματα λεπτομερῶς, διὰ νὰ μὴ νομίσετε ὅτι ἀνέβαλον τὸν ἀγῶνα κατὰ τῶν Ἀνομήτων ἀπὸ ἀνερπρίαν καὶ ραθυμίαν.

7 Διακοπένεται ἐδῶ ὁ Ἐπιστολὸς τὴν διακοπὴν ἐκφραζόμενος ἐπὶ οὕτως ὡς ἐστὶν ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν αὐτὴν ἀποδοχὴν. ὅτι καθόλην τὴν ἀποκρίσιν ἐκφράζον ἡμεῖς ἀντιτάττοντες καὶ ἀντιτάττοντες μετὰ τοὺς Ἰουδαίους κατὰ τὴν ἐκείνην τῆς ἀποκρίσεως.

Τώρα λοιπόν που ἀπελλάνημεν ἀπὸ τὴν μάχην κατὰ τῶν Ἰουδαίων καὶ οἱ πατέρες ἐπανῆλθον εἰς τὰς πατρίδας των καὶ ἐπηλάτουν ἐπαρκῶς τῆς εὐλογίας τῶν μαρτύρων διὰ τὰς ἰκανοποιήσαι τὸν πόθον διὰ τὴν ἀκρόασιν τῆς διδασκασίας μου ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ, πού οὐς κατέχει τόσοσιν πολλὸν καιρὸν Γνωρίζω πράγματα καλὰ διὰ τὸ καθέναν ἀπὸ οὓς ἐκεῖ τόσῃν ἀγωνίᾳ νὰ παρακολουθήσῃ τὴν διαπραγμάτευσιν τοῦ ζητήματος τούτου, ὅσῃν ἐγὼ νὰ τὴν ἀναπτύξω. Αἰτία δὲ αὐτοῦ εἶναι ὅτι ἡ πόλις μας ἀνέκαθεν ὑπῆρξε φιλόχριστος⁸ καὶ οἱ σὲς ἐδέχθητε ὡς πατρικὴν κληρονομίαν τὸ νὰ μὴ ἀδιαφορῆτε, ὅταν νοθεύωνται τὰ χριστιανικὰ δόγματα.

Πῶς τὸ νυνώρουμεν αὐτό. Κάποτε εἰς τοὺς χρόνους των προγόνων σας κατέβησαν μερικοὶ ἄνθρωποι ἀπὸ τὴν Ἰουδαίαν καὶ ἐβόλυναν τὰ καθαρὰ δόγματα τῆς ἀποστολικῆς διδασκαλίας καὶ παρήγγελλον εἰς τοὺς πιστοὺς νὰ περιμένωμεν καὶ νὰ τηροῦν τὸν Μωσαϊκὸν νόμον. Τὴν καινοταρίαν αὐτὴν δὲν τὴν ἐδέχθησαν σιωπηρῶς οἱ τότε κατοικοῦντες τὴν πόλιν σας, ἀλλὰ οὐκ οὐλοῖοι γενναῖοι ὅταν ἐλάτουν λύκαυς νὰ εἰσέρχωνται εἰς τὴν μάχην καὶ νὰ κατακόπτουν ὁλόκληρον τὸ πῶλινον, ὥρμησαν ἐναντίον ἐκείνων καὶ δὲν ἔπαυσαν τὴν ἐπιθεσὴν καὶ καταδιώξιν των ὥς ὅτου προσέκλυσαν τὴν ἐκ μέρους των ἀποστόλων ἀποστολὴν εἰς ὁλόκληρον τὴν αἰκαμένην ἀποφάσεων πού ἀνρόηλιν καὶ ἐκείνους καὶ τοὺς ὁμοίους των καὶ τοὺς καθίσταν ὠνεσχυροὺς νὰ συνεχίσουν τὰς προσβολὰς των κατὰ τῶν πιστῶν.

ΠΕΡΙ ΑΠΟΔΟΣΗΣ ΤΩΝ ΘΕΙΩΝ ΔΑΘΕΜΕΩΝ ΔΙΑ ΤΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ ΚΑΙ ΟΥΚΙ ΔΙΑ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

Απὸ ποῦ λοιπὸν ν' ἔρχισω τοὺς ἑνανητην τοῖν λόγους Ἀπὸ ποῦ ἄλλοι παρὰ ἀπὸ τὴν κατηγορίαν περὶ ἀπιστίας. Πράγματι οἱ Ἀνόμοιοι ἐπιχειροῦν νὰ μετέρχωνται τὰ πάντα διὰ ν' ὁποικρινῶν ἀπὸ τὴν ψυχὴν τῶν ἀκροατῶν των ἢ πίστις Ὑπάρχει· καὶ φρότερον θρησκευτικὸν ἔγκλημα ἀπὸ αὐτῆς. Ὅταν ὁ Θεὸς θεθαίνει κατὰ πρῆπει νὰ τὸ δεκάμεθα μὲ πίστιν καὶ οὐκ ἂν τὸ ἀναικνῶμεν μὲ θράσος Ὅτις οὐκ ἔλε.

8. Ἡ πόλις τῆς Ἀντιόχειας ὅπου ἔξευθεν οἱ λόγοι. Ὅπως εἶπαι γνωστὸν, ἡ πόλις αὕτη ὑπῆρξε ἡ θέσις θρησκείας τῶν Χριστιανῶν ἀποστόλων πρὸς ἑξαγγελισμὸν τῆς αἰκονίας καὶ ἐκεῖ διὰ πρῶτον φοράν οἱ μετῆλθε τὸς Χριστὸς ἀποκρίσας Χριστιανῶν.

ἀπὸ αὐτοὺς διὰ μὲ ἀποκαλῶ ἄπιστον δὲν ἄγανακτῶ. Διὰ τὸ ἐγὼ ἀποδεκνῶ με τὰ ἔργα ποῖος χαρακτηρισμὸς μὴ εἰσέρχεται. Καὶ μόνον ἄπιστοι, Ἄς μὲ ἀποκαλῶ καὶ μωρὸν ἐν Χριστῷ καὶ δι' αὐτὸν τὸν χαρακτηρισμὸν ἀισθάνομαι ἀγαλλίαν οὐκ οὐκ μὲ ἐδέχεται στέφανος ὡς θραύειον Ἀλλὰ οὐκ ἔχω κοινὴν τὴν προσήγοριαν αὐτῶν μὲ τὸν Παῦλον, διότι οὐτὸς εἶπεν εἰς αἰεὶς μωρὰ διὰ Χριστὸν Α' Κορ. 4, 10) Ἀλλ' ἡ μωρία εἶναι προτιμότερα ὅπο καθε σοφίαν διότι ἡ κατὰ Χριστὸν μωρία κατάρθωσε νὰ ἐπιτύχῃ ὅσα δὲν κατάρθωσε νὰ εὕρῃ ἡ κοσμικὴ σοφία, 454) Αὕτη διέλυσε τὸ σκοτὸς τῆς οἰκουμένης, αὕτη ἐπανάφερε τὸ φῶς τῆς γνώσεως Τὶ σημαίνει δὲ μωρία κατὰ Χριστὸν, Σημαίνει νὰ περιστέλλωμεν τοὺς λογισμοὺς μας, ὅταν διεγείρονται, καὶ ἐκτροχιζόνται, νὰ κρατῶμεν τὸν νοῦν μας ἐλευθερὸν ἀπὸ τὴν κοσμικὴν παιδείαν, ὥστε νὰ τὴν ἔχωμεν καθαρὸν καὶ ἔτοιμον νὰ δεχθῇ τοὺς θεῖους περὶ Χριστοῦ λόγους, ὅταν ἔλθῃ ἡ καταλλήλος στιγμή.

Ὅταν λοιπὸν ὁ Θεὸς παραγγέλλῃ κάτι, δὲν πρῆπει νὰ τὸ ὑποβάλλωμεν εἰς ἐρευναν, ἀλλὰ νὰ τὸ παραδεχώμεθα διὰ τῆς πίστεως. Εἶναι δὲ γνώρισμα θεοσιμότητος καὶ ρητορικῆς νουθεσίας τὸ νὰ περιεργάζεται τὰς αἰτίας καὶ τοὺς λόγους, διὰ τοὺς ὁποίους δίδονται, καὶ τὰς συνθήκας, ὑπὸ τὰς ὁποίας δίδονται αἱ θελαὶ ἐντολαί. Καὶ θὰ οὐκ ἀποδείξω τοῦτο ὅτι αὐτὴν τὴν θελαιν αὐτὴν Γραφήν.

Ὑπῆρξε κάποιος θαυμαστός καὶ μέγας ἀνὴρ, ποὺ εἶχε ῥηθῇ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ με τὰ δέλωμα τῆς ἀκαταλήτου καὶ μὲ τὸ ἔργον τῆς πνευματικῆς ἐπιστομῆς ὁλοκλήρου τοῦ ἰσραηλινικοῦ λαοῦ, ὁ Ζαχαρίας. Αὐτὸς λοιπὸν ὁ Ζαχαρίας, καθὼς εἰσῆλθε κάποτε εἰς τὰς τὰς τῶν ἁγίων εἰς τὰς αὐτὰς, ποὺ μόνον αὐτοὺς ἐπετρέπετο νὰ ἴδῃ παρετήρησε ποσὸν μεγάλην παρηγορίαν εἶχεν, ὥστε ν' ἀντιπροσωπεύῃ ὁλόκληρον τὸν λαὸν ὡς μεσίτης μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Θεοῦ, νὰ ἀναπέμψῃ ἐξ ὁνόματός του δεήσεις πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τὸν κατατρίψιν ἐπιπλοκῶν ἀπέναντι των δούλων του, εἶδεν ἄγγελον νὰ ἵσταται ἐκεῖ μέσα καὶ εἰπεδὴ ἡ θεὰ τοῦ κατατρίψιν, εἶπεν ἐκεῖνος εἰς φόβου Ζαχαρία, διότι εἰσπικουσῇ ἡ δεήσις σοὶ καὶ ἴδοι τέκνον υἱόν. Λουκ. 1, 13) Ποῖον σκέος ὅμως ἔχει τούτο Αὐτὸς παρεκάλει τὸν Θεὸν ὑπὲρ των ἁμαρτιῶν τοῦ λαοῦ, ἐζήτην συγγνώμην διὰ τοὺς συνδοῦλους του καὶ ὁ ἴγγελος τοῦ λέγει εἰς φόβου Ζαχαρία, διότι εἰσπικουσῇ ἡ παρεκλήσις σου καὶ ὡς ἀποδείξιν τῆς ἀληθείας των λό-

γων του φέρει το μελλοντικόν γεγονός, ὅτι θὰ ἀποκτήσῃ υἱόν, τὸν Ἰωάννην. Ἐκεῖ πολλὴν ἀκρίβειαν ἔχει πᾶσα παρεκάλει τὸν Θεὸν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ λαοῦ, θὰ ὡς ἐκείνη δὲ θροῦντερον πᾶν ὁ ὁποῖός θὰ ἔλεγεν. Ἰδε ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ ὁ ἀφ' οὗ τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, Ἰωαν. 1, 29, ἐκ λόγου λέγει ὁ ἄγγελος «εἰσηκούσθη ἡ παράκλησίς σου καὶ θὰ γεννήσῃς υἱόν».

Τι ἔκαμε λοιπὸν ἐκεῖνος. Αὐτὸ ἀκριβὲς εἶναι, το ζήτημα, ποῦ ἔθετο, ὅτι δηλαδὴ ἡ περιεργὸς ἐξέτασις τῶν τρόπων, μὲ τοὺς ὁποῖους ἐκδηλωνοῦνται αἱ θεαὶ βουλαι εἶναι ἀσυνκρίτους καὶ ὅτι αἱ ἀποφάσεις τοῦ Θεοῦ πρέπει νὰ γίνονται παροδεκταὶ διὰ τῆς πίστεως. Ὁ Ζαχαρίας ἐπρόσβλεπε τὴν ἡλικίαν του, τὰς λευκάς του τρίχας, τὸ ἐξησθενημένον αἰμά του, ἐπρόσβλεπε ἐπίσης τὴν στεῖρασί του τῆς γυναίκος του καὶ κατελήφθη ἀπὸ ἀμφιβολίας καὶ ἐζήτησε νὰ μάθῃ, πῶς ἦτο δυνατόν νὰ συμβῇ τὸ λεχθὲν ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου καὶ ἡρώτησε· «κατὰ τί γνώσομαι τοῦτο» (Λουκ. 1, 18). Πῶς εἶναι δυνατόν, λέγει, νὰ γίνῃ τοῦτο. Ἐγὼ ἔκαμ. Λευκανθῇ καὶ γράσας· καὶ ἡ σύζυγός μου εἶναι, περασμένη εἰς τὸ χρόνιον καὶ στεῖρα, ἐπομένως ἡ ἡλικία τῆς εἶναι ἀκατάλληλος καὶ ἡ φυσιολογία καὶ τῆς κατὰστασις δὲν ἐπατρεῖ τεκνογονίαν. Κατὰ ποῖαν λογικὴν εἶναι δυνατόν νὰ πραγματοποιηθῇ ἡ ἐλπίς σου αἱ ἐλπίς σου, ὅσον ἐγώ, ὁ σπορεύς, εἶμαι ἀσθενής καὶ οὕτως ἡ γῆ εἶναι, ἄγονος.

Δὲν φαίνεται λοιπὸν εἰς μερικὸν ἔξος συγγνώμης ὁ Ζαχαρίας, ἀφοῦ εἶναι, εὐλόγον νὰ ζήτησιν ἐπισφαιρῶν τὸν λόγον τοῦτον τοῦ ἀγγέλου. Πολὺ εὐλόγως ὁμοίως ὁ Θεὸς δὲν τὸν ἐξωκώρησεν διὸς συνκαρῆσεως, Δυσὶ ὅτιν δεδοκῶν ὁ Θεὸς καί, δὲν πρέπει νὰ τὸ ὑποβάλλωμεν εἰς τὸν ἄλλον τῆς λογικῆς οὐτὲ νὰ ζητοῦμεν τὴν αἰτιολογίαν τῶν πραγμάτων οὐτὲ νὰ προβάλλωμεν τὴν ἀδυναμίαν τῆς φύσεως τὴν ἀπακούσῃ ἢ ἄλλο παρόμοιον· διό, ἡ δύναμις, τῆς, θείας ἀποφάσεως εἶναι ἀνωτέρα ἀπὸ ὅλα αὐτὰ καὶ καὶν καὶ καὶν δύνανται νὰ τὴν ματαιώσῃ.

Τι, κάμεις, λοιπὸν, ἄνθρωπε, 455. Ὁ Θεὸς δίδει ἐκάνγκλιαν καὶ οὐ δύσπιστοις καταφεύγων εἰς τὴν ἡλικίαν καὶ τὸ γῆρας. Μήπως εἶναι τὸ γῆρας ἰσχυρότερον ἀπὸ τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ Θεοῦ. Μήπως εἶναι ἡ φύσις δυνατώτερα ἀπὸ τὸν δημιουργὸν τῆς. Δὲν γνωρίζεις, ὅτι αἱ λόγοι τοῦ μεταβάλλονται εἰς ἔργα θὰ γὰρ. Ὁ λόγος τοῦ Ἰδρύσε τὸν οὐρανόν.

τόν, ὁ λόγος τοῦ κατεσκευάσε τὴν κτίσιν, ὁ λόγος τοῦ ἐδημιούργησε τοὺς ἀγγέλους, καὶ οὐ ἀμφιβάλλεις διὰ μίαν γέννησιν. Διὰ τοῦτο ἡγανάκτησεν ὁ ἄγγελος καὶ δὲν ἔλαθεν ὑπὸ ὅτιν οὐτὲ τὴν ἱερωσύνην του, καὶ μάλιστα λόγῳ αὐτῆς τὸν ἐτιμώρησε θαυρότερον διότι ὁ τιμώμενος μὲ μεγαλύτερον ἀξίωμα πρέπει νὰ κατέχῃ καὶ μεγαλύτεραν πίστιν. Πῶς δὲ εἶναι, ὁ τρόπος τῆς τιμωρίας, «Ἰδοὺ ἔσθι σιμῶν καὶ γῆ δύναμις λαλεῖν». Ἡ γλῶσσά σου, λέγει, ποῦ ἐξυπηρετήσε διὰ τοῦ λόγου τὴν ἀπιστίαν σου θὰ δεχθῇ καὶ τὴν τιμωρίαν διὰ τὴν ἀπιστίαν· εἶδον ἔσθι σιμῶν καὶ μὴ δυνάμενος λαλεῖν ἔσθι διὰ γέννηται ταῦτα. Λουκ. 1, 20. Σκέψου τὴν φιλικότητα τοῦ Κυρίου. Δὲν μὲ πιστεύεις, λέγουσιν, λοιπὸν δέξου τὴν τιμωρίαν καὶ θῶν σου ἀποδείξω τοὺς λόγους μου διὰ πᾶν πράγμα, τότε θὰ διαλύθῃ ἡ ὀργή μου. ὅταν καταλάβῃς ὅτι δικαίως ἐτιμωρήθης, τότε θὰ ἀπαλλαγῇς ἀπὸ τὴν τιμωρίαν.

Ἀς ἀκούσῃ οἱ ἀνθρώποι πῶς ἀγανακτεῖ ὁ Θεός, διὰν ἐξετάζουν καὶ περιεργάζονται αὐτόν. Ἐάν δὲ ἐκεῖνος ὁ Ζαχαρίας τιμωρεῖται διὰ τὴν ἀπίστησιν εἰς τὴν ὑπόσχεσιν περὶ τῆς γεννήσεως ἐνός θνητοῦ ἀνθρώπου, οὐ, οὐ ὁποῖός περιεργάζεσθαι τὴν ἀπόρρητον θεῖαν γέννησιν, πῶς θὰ διαφώνῃς τὴν τιμωρίαν, εἰπέ μου, Ἐκεῖνος ἦν ἐξέφρασεν ἀντίθετον γνώμην, ἀλλ' ὁμοίως ἠθέλησε νὰ μάθῃ καὶ ὁμοίως δὲν συνεκαρῆθη, οὐ, ὁποῖός νομίζεις ὅτι γνωρίζεις τὸν εἰς δόλους ὁθεατόν καὶ ἀκατάληπτον, πῶς θὰ ἀπολογηθῇς, ποῖαν τιμωρίαν δὲν θὰ ἐπισφαιρῇς κατὰ τοῦ ἐκείνου σου.

Η ΑΣΤΑΛΗΠΤΟΣ ΔΥΝΑΜΙΣ ΤΟΥ ΘΕΑΝΤΑ ΟΣ ΤΟΙΣ ΘΕΟΙΣ

Ἄλλα τὸ σκεπτικὸν μὲ τὴν θεῖαν γέννησιν ζήτημα θὰ ἐξετάσῃ εἰς τὸν καιρὸν του. Τώρα δὲ ἀπὸ προκλήσεως εἰς τὸ προηγούμενον ζήτημα, τὸ ὁποῖον ἀφισσεύμεν εἰς τὴν μέσσην ἐπιχειροῦντες νὰ ἐρριζώσωμεν τὴν κατωστρεψιστὴν ρίζαν τὴν μητέραν ὅλων τῶν κακῶν ἀπὸ τὴν ὁποίαν καὶ τὰ ἰδικὰ τῶν δόγματα ἐβλάστησαν. Ποῖα δὲ εἶναι ἡ ρίζα ὅλων τῶν κακῶν. Πιστεύσατέ με, μὲ κατέχει φρίκη καθὼς πράγματα νὰ τὴν ἀναφέρω, διότι ἐνδὲς διατάξω νὰ ἐκφράσω μὲ τὴν γλῶσσαν ὅσα ἐκεῖνοι μελετοῦν διαρκῶς μὲ τὴν σκέψιν των. Ποῖα λοιπὸν εἶναι ἡ ρίζα αὐτῶν τῶν κακῶν. Τὸ ὅτι ἀνθρώπος ἐτάλῃ, ποῦ νὰ εἴπῃ· γνωρίζω τὸν Θεόν, ὅπως ὁ ἰδίος ὁ Θεὸς γνωρίζει

των εαυτὸν του.* Χρεάζονται αὐτὰ ἔλεγχον, Χρεάζονται ἀποδείξιν. Δὲν ἄρκει μόνη ἡ ἀπαγγελία τῶν λέξεων, διὰ τὴν ἀποδείξιν ὅλην τὴν ἀσθεσίαν. Διότι αὐτοὶ οἱ λόγοι ἀποδεικνύουσι ἀνεμυσθήτητον, μανίαν, συγκαύρητον παραφρόσινην, ἐκκεντριωτάτην τρόπον ἀσθεσίας. Τέτοιον πρᾶγμα δὲν ἐνὶ ὁλήμῃ ποτὲ κανεὶς οὔτε εἰς τὸν νοῦν του νὰ βάλῃ οὔτε μὲ τὴν γλῶσσάν του νὰ ἀναφέρῃ. Σκέψου, ἄλλε, καὶ ταλαίπωρε ἄνθρωπε, ποῶς εἶσαι καὶ ποῖον περιεργάζεσαι. Ἀνθρώπος σὶ, τοιμῆς νὰ ἐρευνήσῃς καὶ ἐξετάσῃς τὸν Θεόν — οὐκ ἄρκοῦν καὶ μέναι τῶν αἱ λέξεις διὰ τὴν ἀποδείξιν τὴν ὑπερβολικὴν σου ἀνοησίαν — ἄνθρωπος γὰρ καὶ στάκτη, σαρξ καὶ αἷμα, κόρπον καὶ ἀνθος κόρπου, σκιά καὶ καπνός καὶ μάταιος καὶ ὅτι ἄλλο μὴδαμνίωτερον καὶ εἰτελέστερον.

Μὴ νομίζετε δὲ ὅτι ὅσα λέγω ἀποτελοῦν κατηγορίαν κατὰ τῆς φύσεως. Ἄλλωστε αὐτὰ δὲν τὰ λέγω ἐγὼ τὰ ἐξαγγέλλουσι οἱ προφῆται μὲ σκοπὸν ὅχι νὰ ἀπαίσουν τὸ γένος μας ἀλλὰ νὰ περιστείλουν τὴν ὑπερωσίαν τῶν ἀνοήτων, ὅχι νὰ ἐξευτελίσουν τὴν φύσιν, ἀλλὰ νὰ ταπεινώσουν τὴν ὑπερηφάνειαν τῶν παραφρόνων (456). Ἐάν δέ, ἔπειτα ἀπὸ ὅσα εἶπον ἐκεῖνοι, ἐφάνησαν μερικαὶ ποὺ ὑπερβάλλουν καὶ τοῦ δαυδαίου τὴν καυχολογίαν, εἰς ποῖαν ἀλαζονείαν δὲν θὰ εἶχον φθάσει οὗτοι οἱ ἄνθρωποι ἂν δὲν εἶχε λεχθῇ τίποτε ἀπὸ τούτους προφῆτας, εἰπέ μοι. Ἄν καὶ τὰρὰ ἀκόμη ἔχουν φλεγμονὴν μολυνάτι τὸ φάρμακον εἶναι ἐπάνω των, εἰς ποῖαν ὑψώσεως, καὶ ὑπερηφανείας δὲν θὰ παρεδίδοντα, ἂν ἐκείνοι δὲν εἶχον εἶπε, τόσα πράγματα περὶ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως.

Ἀκούσε λοιπὸν τι λέγει ὁ δικαῖος πατριάρχης Ἀβραὰμ περὶ εαυτοῦ· «ἐγὼ εἰμὶ γῆ καὶ σποδός» Γέν. 18, 27). Σημειῖται μὲ τὸν Θεόν καὶ δὲν τὸν συνεπῆρε τὸ θάρρος, ἀλλ' ἀντιθέτως τὸν καθίστα μετριοφρονέστερον. Αὐτοὶ δὲ οἱ Ἀνόμοι οἱ ὅποιοι δὲν ἀξίζουν οὔτε ζῶν ἢ σκιά ἐκεῖνοι, ναμίζουσι εἰς εἰς ἀνωτέρω τῶν ἀγγέλων πρᾶγμα ποὺ ἀποδεικνύει σαφέτην ἀνοησίαν. Εἰπέ μοι τὸν Θεόν περιεργάζεσαι, τὸν ἱσχυρόν, τὸν ἀναλοῦτον, τὸν ἀσάπιστον, τὸν ὀφθαλμῶν, τὸν τρυφεροῦ παρόντα, τὸν ὑπέρτερον ὅλων τῶν ὄντων τῆς κτίσεως. Ἀκούσε τί ἀποφαίνονται περὶ αὐτοῦ οἱ προφῆται καὶ φιλῆσαι. «Ὁ ἐπὶ θάλασσαν ἐπὶ τὴν γῆν καὶ ποῖων αὐτὴν τρέ-

9. Αὐτὰ εἶναι λόγοι εἰς τὴν Ἀποκάλυψιν. Βλ. Συναγωγὴς Ἰσακ. Ἰστορ. 3, 7.

μεν» (Ψαλμ. 103, 32). Μόνον μὲ τὸ ὄλεθρον τοῦ σαλεύει ἢν τόσον μεγάλῃν καὶ ὀγκώδη γῆν, «Ὁ ἀπτόμενος τῶν ὀρέων καὶ καπνίζοντα» «Ὁ σείων τὴν ὑπὲρ οὐρανὸν ἐκ θεμελίων καὶ οἱ σπύλαι αὐτῆς σαλεύονται» (Ψαλμ. 9, 8). «Ὁ ἀπείκων τῇ θάλασσῃ καὶ ἱεραινοῦν αὐτήν» (Ψαλμ. 51, 10). «Ὁ λέγων τῇ ἀβύσσῳ, ἐρημώθεισά» (Ψαλμ. 44, 27). «Ἡ θάλασσα εἶδε καὶ ἐφυγεν, ὁ Ἰσραὴλ ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω· τὰ ὄρη ἐσκόφησαν ὡσεὶ κριοὶ καὶ οἱ θόρυβοι ὡς ἄρνια προβάπων» (Ψαλμ. 113, 3 ε'). Ὁλόκληρος ἡ κτίσις σαλεύεται, καταλαμβάνεται ἀπὸ ὁέως, τρέμει καὶ μόνον οὗτοι περιφρονοῦν, παραβλέπουσιν, ἐξευτελίζουν τὴν κυτταν τῶν — νὰ εἴπω ὅτι ἐξευτελίζουσι τὸν Κύριον τῶν ὄλων δὲν ἐπιτρέπεται.

Προηγουμένως προσεπάθησα νὰ τοὺς σαρκονήσω με τὸ παράδειγμα τῶν οὐρανῶν δυνάμεων, τῶν ἀγγέλων, τῶν ἀρκιγέλων, τῶν Χερουθίμ, τῶν Σεραφίμ, τώρα χρησιμοποιοῦμαι τὸ παράδειγμα τῆς ἀναισθητοῦ φύσεως καὶ πάλιν δὲν ἐντρέπονται. Δὲν βλέπετε τὸν οὐρανὸν πόσον ὠραῖος εἶναι, πῶς σιφανιωνεται μὲ τὸν ἀναρτήσιμον χορὸν τῶν ἀστέρων, πόσον κρόνον ὑπάρχει, Στέκεται ἐκεῖ περισσότερα ἀπὸ πέντε κλισιάς κρόνου, καὶ τὰ πλεονάζοντα τοῦ κρόνου δὲν τὸν ἐγχαίρει, ἀλλὰ διατηρεῖται εἰς ἀνθρώπιν καὶ ἀρκιαν ἡλικίαν. Ὡς νέον καὶ σφριγῶν σῶμα, ὁ οὐρανὸς διετήρησε τὸ ἀρκικὸν κάλλος καὶ δὲν ἐξηπόθενησε μὲ τὴν παρέλευσιν τοῦ χρόνου. Ἀλλ' αὐτὸν τὸν οὐρανὸν, τὸν ὠραῖον, τὸν μεγάλον, τὸν φαεινόν, τὸν ὀστερωτόν, τὸν διαρκῆ, τὸν διατηρούμενον ἐπὶ τόσον μακρὸν κρόνον ὁ Θεὸς τὸν κατασκεύασε μὲ τόσον εὐκολίαν μὲ ὅσην κατασκευάζει κανεὶς μίαν καλιθῶν, ὁ Θεὸς τὸν ὁποῖον οὐδὲν περιεργάζεσθαι καὶ προσπαθεῖν νὰ περιγνώσῃ μὲ τὴν λογικὴν σου. Διὰ τὴν διήλωσιν δὲ τοῦτο ὁ Ἰσραὴλ ἔλεγεν· «Ὁ στήθεας τῶν οὐρανῶν ὡσεὶ καρπὸν καὶ διατείνας αὐτὸν ὡς σκηνὴν ἐπὶ τῆς γῆς» (Ψαλμ. 40, 22). Ὁ Θεὸς ὅμως νὰ ἴδῃ καὶ τὴν γῆν. Αὐτὴν τὴν ἐδομιοῦρνησεν ὡς μηδὲν. Δι' ἐκείνον μὲν λέγει «Ὁ στήθεας τῶν οὐρανῶν ὡσεὶ καρπὸν καὶ διατείνας αὐτὸν ὡς σκηνὴν ἐπὶ τῆς γῆς», δι' αὐτὴν δὲ, «Ὁ κατέκταν τὸν γόβρον τῆς γῆς, ὁ ποιῆσας τὴν γῆν ὡς οὐδὲν» (Ψαλμ. 40, 23).

10. Ὁ ἀπαλογισμὸς αὐτοῦ κατὰ τὰ σαρκώματα τῶν εἰδμένων ποὺ διετηροῦνται εἰς τὴν ἡ διαθήκη. Ἀλλ' ἐννοεῖται ὅτι τὰ χροῖμα ἔχον παραδειγματικὴν ἔννοιαν καὶ συχνὰ ἔμπορὸν νὰ θεωρηθῶν διὰ αἰῶνας ἢ διὰ χροῖμα.

Βλέπετε, ὅτι ἀνόητος μὴδὲν τὴν γῆν, ἣ ὅποια ἔχει τόσον μέγεθος καὶ ὄγκον.

Σκέψου λοιπὸν πόσον πλήθος ὁρέων, πόσα ἔθνη ἀνθρώπων, πόσους ποταμούς, πόσους πόλεις, μετὰ μεγαλοπρεπῆ οικοδομήματα καὶ πόσας ποταμίας τετραπόδων, θηρίων, ἐρπετῶν φέρει εἰς τὴν ράκην τῆς (457) ἄλλ' ὅμως μὲ ὅλον τῆς τῶν ὄγκον τὴν ἐδημιουργήσε τόσον εὐκολα, ὥστε ὁ προφήτης νὰ μὴ δύναται νὰ εὕρῃ παρόδειγμα εὐκολίας καὶ νὰ εἴπῃ, ὅτι τὴν ἐδημιούργησε ὡς αἰνῶδες. Ἐπειδὴ τὸ μέγεθος καὶ τὸ κάλλος τῶν ὁρατῶν ἀντικειμένων ὑπολείπονται κατὰ πολὺ τοῦ μεγέθους καὶ τῆς ἰσχύος τοῦ ποιητοῦ αὐτῶν καὶ δὲν ἀπαρκοῦν διὰ τὴν παραστήσασιν τὴν δυνάμιν του, οἱ προφῆται εὗρον ἄλλον τρόπον νὰ μᾶς δώσουν σαφεστέραν ἔννοιαν αὐτῆς. Ποῖον δηλαδὴ, Δὲν πρόβαλον μόνον τὸ μέγεθος τῶν κτισμάτων, ἀλλὰ καὶ τὸν τρόπον τῆς δημιουργίας, ὥστε νὰ κατορθώσωμεν κατὰ τὸ δυνατόν νὰ λάθωμεν ἐπαρκῆ ἔννοιαν περὶ τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ καὶ ἀπὸ τὰ δύο αὐτὰ στοιχεῖα ἀπὸ τοῦ μεγέθους τῶν δημιουργημάτων καὶ ἀπὸ τὴν εὐκολίαν τῆς δημιουργίας. Μὴ ἐξετάζης λοιπὸν τὸ μέγεθος μόνον τῶν δημιουργημάτων, ἀλλὰ καὶ τὴν εὐκολίαν μὲ τὴν ὁποῖαν ὁ ποιητὴς τὰ κατασκεύασεν.

Αὐτὸ δὲ δὲν ἰσχύει μόνον διὰ τὴν γῆν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν τὴν φύσιν αὐτῶν ἀνθρώπων. Διότι λέγει, ἄλλοτε μὲν, «ὁ κατέκριν τὸν γῆρον τῆς γῆς καὶ τοὺς κατοικοῦντας ἐν αὐτῇ ὡς αἰκρίδας», ἄλλοτε δὲ, «ὡς σταγὼν ἀπὸ κάδου πάντα τὰ ἔθνη ἐναντίον αὐτοῦ». (Ψαλ. 40, 15, 22) Μὴ προσπεράσῃς τοὺς λόγους αὐτοὺς μὲ ἀπαλαυσίαν, ἀλλ' ἐξέτασέ τοὺς καὶ ἀνάπτυξέ τοὺς μὲ προσοκίην. Ἀναλογίσου ὅλα τὰ ἔθνη τοὺς Σύρους, Ἑλλήνας, Καυκάδιους, Βιθυνίους, τοὺς κατοικοῦν τοῦ Εὐεΐνου, Πόντου, τῆς Θράκης, τῆς Μακεδονίας, ἀσκλητῶν τῆς Ἑλλάδος, τῶν νήσων, τῆς Ἰταλίας, τοὺς ἑκτὸς τῆς αἰκουμένης αυτοκρατορίας μας, τοὺς κατοίκους τῶν Βρετανικῶν νήσων, τοὺς Σαυρομάτας, τοὺς Ἰνδοὺς, τοὺς κατοίκους τῆς Περσίας, τὰ ἄπειρα ἄλλα γένη καὶ φύλα, οὓς δὲν νυνωρίζομεν οὐτε τὰ ὀνόματά τιν'· καὶ ὅλα αὐτὰ τὰ ἔθνη ἐνώπιόν τοι εἶναι ὡς σταγὼν μέσα εἰς κάδον. Εἰπέ μοι, ποῦ μόνον τῆς σταγόνος εἶσαι σὺ, ὁ περιεργαζόμενος τὸν Θεόν, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου ὅλα τὰ ἔθνη εἶναι ὡς σταγὼν μέσα εἰς κάδον;

Διὰ ποῖον ὅμως λόγον ν' ἀσכולοῦμεθα μὲ τὸν οὐρανόν

καὶ ἢν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων. Ἄν ἀναβῶμεν διὰ τοῦ λόγου ἄπάνω ἀπὸ τὸν οὐρανὸν καὶ μὲ ἐλθῶμεν εἰς τοὺς ἀγγέλους, θεοθάως γνωρίζετε, ὅτι καὶ ὁ μόνον ἄγγελος ἔχει τὴν ὄψιν μὲ ὁλοκληρὸν τὴν ὁρατὴν κτίσιν ἢ μᾶλλον εἶναι πολυτιμότερος ἀπὸ αὐτήν. Ἐάν ὁλοκληρὸς ὁ κόσμος δὲν ἔδῃ οὔτε ὅσον ἄξιον εἰς δικασκίαν, ὡς διδάσκει ὁ Παῦλος μὲ τὴν φράσιν αὐτὸν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος (1 Κορ. 11, 9), πολὺ περισσότερον δὲν δύναται νὰ γίνῃ πᾶσις μὲ ἓνα ἄγγελον. διότι οἱ ἄγγελοι εἶναι πολὺ ἀνώτεροι καὶ τοὺς δικαίους. Καὶ ὅμως ἐκεῖ ἐπάνω ὑπάρχουσιν μύριαι χιλιῶδες ἀγγέλων καὶ χιλίαι χιλιῶδες ἀρχαγγέλων, καὶ θεοὶ καὶ κτιστοὶ ἀρχαὶ καὶ ἐξουσίαι, ἄπειρα πλήθη καὶ ἀναρίθμητα τὰγματα δυνάμεων δι' ἡμῶν καὶ ὅλας αὐτάς τὰς δυνάμεις ὁ Θεὸς τὰς ἐδημιούργησε μὲ τὴν αὐτὴν εὐκολίαν, ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ τὴν παραστήσῃ κανεὶς λόγος. Ἦρκεται ἡ' ὅλα αὐτὰ ἡ θέλησίς του, καὶ ὅπως εἰς ἡμᾶς ἡ λείψανον τῆς υελήσεως δὲν φέρει κόπον, ἔτσι, καὶ εἰς ἐκεῖνον κτίσιν ἀκόματι δὲν ἔφερεν ἡ δημιουργία τρυφήν καὶ τοσοῦτον δι' ἡμῶν. Αὐτὸ ἤθελε νὰ δεῖξῃ καὶ ὁ προφήτης, διότι εἶπε, ἐπάνω ὅσα ἔβλεπεν ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῇ (Ψαλ. 134, 3).

(458) Βλέπετε λοιπὸν ὅτι ὅσα μόνον διὰ τὴν δημιουργίαν αὐτῶν ἐπὶ τῆς γῆς κτισμάτων ἄλλα καὶ διὰ τὴν κατασκευὴν αὐτοῦ οὐρανίου δυνάμεων ἤρκεσε μόνον ἡ θέλησίς του, Ἀκούων λοιπὸν αὐτὰ, εἰπέ μοι, δὲν κλαίεις τὸν ἑαυτὸν σου καὶ δὲν λέγεις, ν' ἀνάξῃ ἡ γῆ νὰ ἀε καταπῇ, διότι ἐφθάσας εἰς τόσον παραφροσύνην, ὥστε προσπαθῇς νὰ περιεργάζῃς καὶ νὰ πολυεξέτιζῃς ὡς εὐτέλειστον ἀντικείμενον αὐτὸν, ποῦ μόνον νὰ δοξάζῃς καὶ νὰ προσκυνῇς πρέπει, διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος, ὁ γενναῖος σοφίαν, βλέπων τὴν ἀσυνκρίτον ὑπεροκὴν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν μαδρινότητα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἠγανάκτει διὰ τοὺς περιεργαζομένους δι' ἐνεργείας του καὶ εἶπε, μὲ δυνάμιν καὶ ἀσυνκρίτην ἐμενοβγνὲ ὁ ἄνθρωπος, οὐ τις εἰ ὁ ἀνταποκρινόμενος Θεῷ (Ρωμ. 9, 20) Ποῖος εἶσαι, Κατανόησε πρότερον τὴν φύσιν σου καὶ θά ᾔδει, ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ εὐρεθῇ λέξιν δι' ἡμῶν νὰ περιεργάζῃς τὴν εὐτέλειάν σου.

ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΠΡΟΣΒΑΛΕΙΝ ΔΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΕΡΓΙΑΣ
ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΟΥΣΙΑΣ ΤΟΥ

Ἀλλὰ θά εἴπῃς, ἄνθρωπε, προσηκνέον, μὲ τὸ καὶ

ριομα της ελευθερίας. Επικοινωνήσας όμως με το πνευματικό χάρισμα της ελευθερίας δια να το χρησιμοποιήσας και εις ανηλικία, ἀλλ' εις υπακοήν πρὸς αὐτὸν ποὺ σε εὐτίμησε." Σε εὐτίμησεν ὁ Θεὸς καὶ διὰ τὴν ὑπακοήν, ἀλλὰ διὰ τὴν δοξάζει, καὶ ὅποιος περιεργάζεται τὴν οὐσίαν τοῦ τὸν ὑβρίζει, ἔαν ἀποτελεῖ δοξολόγησιν τοῦ Θεοῦ ἢ ἀποφυγὴ τῆς περιέργου ἀνοκρίσεως τῶν ἐπαγγελιῶν τοῦ ἡ καλυπτόμενον διερευνήσας καὶ μόνον τῶν ἀποφάσεων, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ ποὺ λαμβάνει τὰς ἀποφάσεις, ἀποτελεῖ προσβολήν. "Οἱ δὲ ἡ ἀποφυγὴ τῆς περιέργου ἀνοκρίσεως τῶν ἐπαγγελιῶν τοῦ ἀποτελεῖ δοξολόγησιν αὐτοῦ, ἀκούσε τι λέγει ὁ Παῦλος, ὅταν ἀμῶν περὶ τῆς ὑπακοῆς καὶ πίστεως τοῦ Ἀβραάμ εἰς ἕλ' ἀκατένησεν μὲν τὸ αὐτοῦ σῶμα νεκρωμένον καὶ τὴν νόκρυνον τῆς μήτρας τῆς Εὐρώας, εἰς δὲ τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Θεοῦ οὐ διεκρίθη τῇ ἀπιστίᾳ, ἀλλ' ἐνεδυναμώθη τῇ πίστει. Ρωμ. 4, 19 ε') Ἡ ἀδυναμία λόγῳ τῆς ἡλικίας φύσας, λέγει τὸν ἐνεβάλεν εἰς ἀπελπισίαν, ἡ πίστις όμως τοῦ ἔδωκεν ἰσχυρὰς ἐλπίδας ἀλλὰ ἐνεδυναμώθη τῇ πίστει δοῦν ἔδωκεν ὑπὸ Θεοῦ καὶ πληροφορηθεὶς διὰ τὴν ἐπαγγελίαν δυνατὸς εἶναι καὶ ποιῆσαι. Βλέπετε διὰ αὐτὸς ποῦ βεβαιώνεται διὰ τὰς ἀποφάσεις τοῦ Θεοῦ ἡ τὴν λυτὴν τὸν δοξάζει. Ἐάν λοιπὸν ὁποιος δοῦναι πιστεῖ εἰς τὸν Θεόν, τὸν δοξολογῇ, ὅποιος ἀπιστεῖ εἰς αὐτὸν σφραγίζει τὴν προσβολήν κατὰ τῆς ἰδιότητος τοῦ κεφαλῆς «Παῖς εἶσαι οὐ» ὥστε νὰ ἔρχεται εἰς ἀντιπαράστασιν μετὰ τὸν Θεόν.

"Επειτα ὅταν ἤθελον οἱ Παῦλος νὰ δείξῃ τὴν ἀπόστασιν μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου, δὲν τὸ καταρτίσας τελείως ἀλλὰ πάντως ἀπὸ τὸ χρησιμοποιηθῆναι παράδειγμα εἶναι διηγεῖται νὰ λάβωμεν ἰδέαν καὶ τῆς ἐπὶ πλέον διαφορᾶς. Τὴν λέγει διὰ αὐτὸ, «Μὴ ἔρει τὸ πλάσμα τῇ πλάσσει, τί με ἐπαίνοσας οὕτως, ἢ οὐκ εἶπες ἐξουσίαν ὁ κεραμεὺς τοῦ πηλοῦ ἐκ τῆς οὐστίας φερόμενος πηλοῦ, ὁ μὲν εἰς τιμὴν ἀετοῦ, ὁ δὲ εἰς ἀνθρώπου» (Ρωμ. 9 20 ε).

Λέγεις λοιπὸν θὰ ὀντεπὶ κανεὶς, ὅτι ὀφείλω νὰ ὑποκαταστήται εἰς τὸν Θεόν ὅπως ὁ πηλὸς εἰς τὸν κεραμεῖα. Μάλιστα ἡ κοινὴ ὁ Παῦλος διότι ἡ διαφορὰ μεταξὺ ἀνθρώπου καὶ Θεοῦ εἶναι τὸση ὅση εἶναι ἡ διαφορὰ μεταξὺ πηλοῦ καὶ κεραμεῖος καὶ ἀκούει μεγαλιότητα, ἐφ' ὅσον ἡ οὐσία τοῦ πηλοῦ

11. Μετὰ τὴν προηγουμένην λόγους ἐτόνισεν τὴν ἀναξίτητά τοῦ ἐν ἑαυτῷ, ἐνφ' ὅσον ἀποκατεῖται τὸ τιμητικὸν χάρισμα τοῦ οὐκ ἐξουσίαν τοῦ πηλοῦ καὶ τοῦ κεραμεῖος.

καὶ τοῦ κεραμεῖος εἶναι ἡ ἰδιότης, ὅπως λέγεται καὶ εἰς τὸ διδάσκον τοῦ ἰσχυροῦ «ὅτι δὲ τοῦς κατασκευάσας αἰδέας πηλίνους, ἐκ αὐτοῦ καὶ οὗτοι ἔσονται ἐκ τοῦ αὐτοῦ πηλοῦ» (Ἰσθ. 4, 19) Ἐάν δὲ ὁ ἀνθρώπος παρουσιάζεται ἀντίθετος καὶ εὐπρόσπευτος τοῦ πηλοῦ, τοῦτο δὲν ὀφείλεται εἰς τὴν διαφορὰν τῆς ἕλης, ἀλλ' εἰς τὴν σοφίαν τοῦ τεχνίτου (458). Καὶ ἂν ἀπιστεῖ, ὅς οὐ γινώσκουσιν αἱ σοφαὶ καὶ αἱ λόγους. Ἐάν μεταδίδῃς εἰς τοὺς τάφους τῶν προγόνων μας, θὰ ἴδῃς ὅτι ὅσα λέγεται εἶναι ἀκριβῆ, ἴσως μεταξὺ πηλοῦ καὶ κεραμεῖος δὲν ὑπάρχει διαφορὰ, ἰσὺς μεταξὺ ἀνθρώπου καὶ Θεοῦ ὑπάρχει τὸση διαφορὰ οὕτως, ὥστε νὰ μὴ ἡμπορῇ οὔτε ὁ λόγος νὰ τὴν παραστήσῃ οὔτε ὁ νόμος νὰ τὴν μετρήσῃ. Ὅπως λοιπὸν ὁ πηλὸς περιβαρκεῖ εἰς αἱ χεῖρας τοῦ κεραμεῖος καὶ ἀκολουθεῖ ὅπου τὸν φέρει, καὶ ὅταν ἔχει ἐκεῖνος, ἔτσι καὶ οὐ νὰ μένῃς οὐν πηλὸς ἀφ' ὅπου ἂν ὁ Θεὸς ἀποκατέστη κάποιαν θουλήν του.

Δὲν τὰ εἶπε δὲ αὐτὸ ὁ Παῦλος διὰ νὰ καταρτίσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ ἐναντίον τῆς ἀντεξουσιότητά μας — μὴ γένοιτο — ἀλλὰ διὰ νὰ ἐκρίξῃ τὴν τελείαν τὴν ἀνθρώπου μας καὶ ἂν θέλετε, ὅς τὸ ἴσμεν καὶ αὐτὸ. Πᾶσι ἡθέλησαν ὅραγε νὰ μάθωμεν οἱ ἀνυγνώστοι τοῦ ἐκείνου καὶ τοῦ ἀπεστόμου, μὴ ὅσον ἀνυγνώστοι. Ὅραγε μήπως περιεργάζοντο τὴν θεῖαν οὐσίαν καθόλου, διότι κανεὶς ποτὶ δὲν ἐτόλμησε τοιοῦτον πράγμα. Ἀπλῶς ἐζήτουν καὶ μακρότερον νὰ μάθωμεν τῆς αἰτίας ἀριστέων ἐνεργειῶν τοῦ Θεοῦ, ὅπως π.χ. ἵσται ὁ θεὸς νὰ τιμωρεῖται καὶ ὁ θεῖος ἐλεεῖται, διὰ τὴν ὁ δὲν ἀπαλλάσσεται τῆς τιμωρίας καὶ ὁ ἄλλος ὁδηγεῖται εἰς θεῖαν διατί. Ἄλλος συγκατερείται καὶ ἄλλος δα. Τοιοῦτος εἶδους ἐξηγήσεις ἔχουσιν. Ἀπὸ ποῦ δὲ συνάγεται αὐτό, ἀπὸ τὰ λεγόμενα προηγουμένων. Ὅταν εἶπες «ὅρα οὐν ὅταν θέλει, ἐλεεῖ, ὅταν δὲν θέλει, οὐκ ἐλεεῖ». Ἐρεῖς οὐν μοι, τί ἐπὶ μέμνηται. τὸ γὰρ ἡμεῖς οὐκ αὐτοῦ τῆς ἀνέστηκεν, προσέθετε φανερώθηκε ὁ ἀνθρώπος, οὐ τίς εἰ ἐ ἀνταποκρινόμενος Θεῷ. Ρωμ. 9, 18 ε') Ἐπομένως ὁ Παῦλος ἀποσκοπὼν ἀνθρώπους ποὺ ζητοῦν νὰ ἐξετάσων ἀριστέων ἐνεργειῶν τῆς θεῖας θουλήσεως. Ἀφ' ὅς εἰς ἐκεῖνους δὲν συγκατερεί οὔτε αὐτὸ, οὐ ποῦ πηλὸς ἐξουσίαν τὴν μακρότερον οὐσίαν τοῦ Θεοῦ ἢ ἀπὸ αὐτοῦ κατεῖχε. ἴσως τὰ πάντα, δὲν νομίζεις δι' εἶσαι ἕκτος μὴ ὅσον κεραμεῖος.

ΜΑΡΤΥΡΙΑ ΤΟΥ ΠΑΤΕΡΟΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΕΡΙΣΤΡΕΦΟΜΕΝΟΥ ΤΗΣ ΘΕΟΥΚΕΛΙΑΣ

Δὲν ἀποδεικνύουν τάχα ὑπερβολικὴν μαρίαν οὗτοι οἱ ἰσχυρισμοί, "Ἀκουσε τί λέγει ὁ προφήτης ἢ πάλιν ὁ Θεὸς δὲ αὐτοῦ· «εἰ Πατὴρ ἔγω εἰμι, ποῦ ἐστὶν ἡ δόξα μου, καὶ εἰ Κύριος ἐγὼ εἰμι, ποῦ ἐστὶν ὁ φόδος μου», (Ματθ. 1, 8) "Ὁποῖος φοβεῖται δὲν περιεργάζεται ἀλλὰ προσκυνεῖ δὲν πολυεξετάζει, ἀλλ' ἀνείη καὶ δοξάζει. "Ας οὖν διδάξουν περὶ αὐτοῦ καὶ αἱ οὐρανίαι δυνάμεις καὶ ὁ μακάριος Παῦλος ὁ ὁποῖος δὲν συμβούλευε· οὐδ' αἰς τοὺς ἄλλους μόνον, ἀλλὰ τὰ ἐκάρμοξε καὶ ὁ ἴδιος. "Ἀκουσε τί λέγει πρὸς τοὺς Φιλιπησίους διὰ τὴν δεικνύσαν περικτὴν μὲν γνῶσιν ἔχει («ἐκ μέσου γινώσκωμεν», ὅπως λέγει καὶ πρὸς τοὺς Κορινθίους), ἀλλὰ πλήρη δὲν ἔχει «ἀδελφοί, ἐγὼ ἑμαυτὸν οὐ λογίζομαι κατεληφέναι» (Φιλ. 3, 18). Ὑπάρχει σαφέστερα διήλθισις ἀπὸ αὐτῆν, ἐκφώνησε δυνατώτερα ἀπὸ οὐλινγγο, διὰ τὴν διδάξαι ὁλόκληρον τὴν οἰκουμένην νὰ ἱκανοποιηθῇ καὶ ν' ἀρκήται εἰς τοσοῦτον γνῶσεως, ποῦ τῆς ἐδόθη καὶ νὰ μὴ νομίζῃ ποτὲ ὅτι ἐπέλπει ὁλόκληρον τὴν γνῶσιν, Τί λέγει, Παῦλε, εἶπεν μου, "Ἐκεῖ μέσα σου τὸν Χριστὸν ὁμιλοῦνται καὶ λέγεις ὅτι «ἐγὼ ὁ ἴδιος δὲν νομίζω ὅτι ἐπέτυχον τὴν ἱκανότητα πλήρους καταλήψεως». Ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἀκριθῶς, οἰκτιρῶ, εἶπον ὅτι ἔχω μέσα μου τὸν Χριστὸν ὁμιλοῦνται· αὐτὸς μὲ ἐδίδασκε περὶ τοῦτου. Ἐπομένως καὶ αὐτοὶ ἐδῶ οἱ Ἀνάγκαιοι, εἰς δὲν ἦσαν ἐντελῶς ἐρημοὶ τῆς δοθείας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ δὲν εἶσαν ἀπομακρύνει ἀπὸ τὴν φρεσὶν τὴν τὴν ἐνέργειάν του, δὲν θε ἐνέμεινον ὅτι ἔχουν κατανοήσει τὰ πάντα ἐντὶ τὸ Παῦλος λέγει καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος δὲν νομίζω ὅτι ἐπέτυχον τὴν ἱκανότητα πλήρους καταλήψεως.

460 Θὰ ἡδύνατο ν' ἀντικαθῇ, ἀπὸ ποῦ μαρτυρεῖται, ὅτι αὐτὰ τὰ λέγει διὰ τὴν πίστιν καὶ τὴν γνῶσιν τῶν δογμάτων καὶ οὐκ διὰ τὴν ὁρμὴν διαγωγῆς εἰς τὸν βίον. Ὅτι διηλοδὴ ὁ Παῦλος δὲν ἤθελε με αὐτὰ νὰ εἴπῃ, θεωρῶ τὸν δαυτὸν μου ἀτελεῖ εἰς τὴν ρύθμωσιν τῆς εἰς τὸν βίον διαγωγῆς μου, "Ἀλλ' ὁ ἴδιος τὸ ἐπιστοποίησε μὲ τοὺς λόγους του ἐπὶ τὸν ἄγων τὸν καλὸν ἡγωνισμαί, τὸν ὁρμὸν τετέλεκα, τὴν πίστιν τετήρηκα λοιπὸν ἀποκείται μαὶ ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος, ἢ Τίμ. 4, 7. Καὶ οὕτως ποῦ περιέμενε μετὰ τὴν ἐπιτυχὴ τέλει τοῦ δόγματος, νὰ λάβῃ τὸν στέφανον, δὲν θὰ ἔλεγε τῆς φράσιν τοῦ λογίζομαι ἐμαυτὸν κατεληφέναι μετὰ τὴν σημάσι

«δὲν νομίζω ὅτι κατενόησα τὸν ὁρμὸν τὸν τρόπον τῆς ζωῆς» Ἀλλὰ καὶ τὰ πρακτικὰ καὶ τὰ μὴ πρακτικὰ δὲν εἶναι ὁμοῦς· καὶ κατένεον ἄνθρωπον, ἀλλ' εἶναι γνωστὰ εἰς ὅλους, καὶ εἰς τοὺς θαυμάσιους καὶ εἰς τοὺς Πέρσας καὶ εἰς ὁλόκληρον τὸ ἀνθρώπινον γένος.

Καὶ διὰ τὴν κατασκευὴν σαφέστερα τὰ λεγόμενα, θὰ σὺς ἀναγνώσῃς ὁλόκληρον τὴν σχετικὴν περικοιτῆν. Ἀφοῦ εἶπεν ὁ Παῦλος «ἐλάτετε τοὺς κόνες, ἐλάτετε τοὺς κακοὺς ἐργάτας» (Φιλ. 3, 2), καὶ ἄλλα διάφορα διὰ τοὺς κακῶς εὐαγγελιστοὺς ἰουδαϊκὰ διδάγματα εἰς τὴν ἰδικὴν μας διδασκαλίαν προσέθεσεν «εἴτινα ἦν μοι κέρδος, ταῦτα ἤγνων διὰ τὸν Χριστὸν (ἢ ἰον, ἀλλὰ μὲν οὐκ γὰρ καὶ ἡγήσομαι τὰ πάντα ζημεῖν, ἵνα εὐφρανθῶ μὴ ἔσθαι δικαιοσύνην τὴν ἐκ νόμου, ἀλλὰ τὴν ἐκ Θεοῦ δικαιοσύνην, τὴν ἐκ τῆς πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ» (Φιλ. 3, 7, 9) "Ἐπειτα δίδει τὴν ἐρμηνείαν τῆς πίστεως «τοῦ γινώσκει αὐτὸν καὶ τὴν δύναμιν τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ καὶ τὴν κοινωνίαν τῶν παθημάτων αὐτοῦ» (Φιλ. 3, 10). Τί σημαίνει δύναμις τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ, Ἐξαγγελτοποιήθη, λέγει, νέος πρὸς ἀναστάσεως. Πολλοὶ νομίζοι ἀνέστησαν καὶ πρὶν ἀπὸ αὐτοῦ, ἀλλὰ κατελείβοντες δὲν ἀνέστη κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον. Διότι οἱ μὲν ὅλοισι ὅσοι ἀνέστησαν, ἐπέστρεψαν πάλιν εἰς τὴν γῆν καὶ πολὺντὶ ἀπολλύμενοι προσκαίρουσιν τῆς ἐξουσίας τοῦ θανάτου, πάλιν ἦλθον ἐπὶ τὴν κυριαρχίαν του ἐντὶ τὰ δεσποτικὰ ὄψα μετὰ τὴν ἀνάστασιν δὲν ἐπέστρεψαν εἰς τὴν γῆν, ἀλλ' ἀνέβη εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ κατέλυσε τὴν ἀπόλυτον κυριαρχίαν τοῦ ἐκθροῦ καὶ συνανέστησε κατὰ τὸν ὁλόκληρον τὴν οἰκουμένην καὶ τὴν πόλιν καὶ εἰς τὸν βασιλικὸν θρόνον.

Ὁ Παῦλος λοιπὸν, λαμβάνων ἐπὶ τὴν αὐτὰ καὶ ἐπιθυμῶν νὰ δείξῃ ὅτι ἡ νοητικὴ ἱκανότης τοῦ ἀνθρώπου δὲν δύναται νὰ συλλάβῃ τὰ μέγιστα οὐτὸ θαύματα καὶ ὅτι μόνον ἡ πίστις δύναται νὰ τὰ διδάξῃ καὶ διασαφήσῃ. Ἐλεγε ἐπὶ τῇ πίστει τοῦ γινώσκει τὴν δύναμιν τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ. Διότι ἔστιν καὶ ἀρκὴν ἡ νοητικὴ ἱκανότης τοῦ ἀνθρώπου δὲν δύναται νὰ συλλάβῃ τὴν ἐξουσίαν τῆς ἀναστάσεως, ἐφ' ὅσον ἡ ἐξουσία αὕτη εὐρίσκεται ὑπὲρ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν καὶ ἔστιν τὴν συνήθειαν υπερβαίνουσα. Ποῦ νοητικὴ ἱκανότης δύναται νὰ συλλάβῃ τὴν ἀνάστασιν, ποῦ διαφέρει τόσο πολὺ ἀπὸ τῆς ὁλοῦς ἀναστάσεως, Καμία. Ἐπομένως μόνον διὰ τῆς πίστεως πρόκειται νὰ περισθῇ ὅτι θνητὸν ὄψα ἀνέστη

καὶ ἔλασθεν ἐθάναι. ἡμῶν ποὺ δὲν ἔχει τέλος. Καὶ ἄλλου, ἐ-
ποθυμῶν νὰ ἀπαλλάξη τοὺς ἴδιον πράγματα. Ἐλεγεν· ὁ Χριστὸς ἐ-
νερθεῖς οὐκέτι ἀποθνήσκει, ὁ θάνατος αὐτοῦ οὐκέτι κυρι-
εῖται (Ρωμ. 8, 9). Ὡστε πρόκειται περὶ διπλοῦ θαύματος·
πρώτον περὶ ἀναστάσεως καὶ δεύτερον περὶ τοσόν καταπλη-
κτικοῦ εἴδους ἀναστάσεως. Διὰ τοῦτο ἔλεγε ἰδιὰ τῆς πίστεως
νὰ γνωρίζω τὴν δύναμιν τῆς ἀναστάσεώς τους. Ἐάν δὲ τὴν
ἀνάστασιν δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γνωρίσῃ κανεὶς πρὸς τὴν ἀν-
θρωπίνην λογικὴν, πόσῳ μάλλον τὴν θεϊκὴν νένησιν.

Ὡμῶν περὶ αὐτοῦ ὁ Παῦλος καὶ περὶ τῆς σταυρώσε-
ως καὶ τοῦ πάθους, ἀνέθεσεν τὴν κατανόησίν του εἰς τὴν δι-
νομένην τῆς πίστεως. Καὶ ἀφοῦ ὑπέστη περὶ ὧν αὐτῶν, εἴ-
πε τέλος (461). Ὁ ἀδελφοί, καὶ ἐνὶ ὁ ἴδιος δὲν νομίζω διὰ ἑκεί-
νη ἐπὶ τὴν ἱκανότητα πλήρους καταλήψεως, δὲν εἶπεν
ἐνὶ ὁ ἴδιος δὲν νομίζω διὰ γνωρίζω, ἀλλὰ διὰ ἐδὲν ἔκω ἐ-
πιτύχει τὴν ἱκανότητα πλήρους καταλήψεως. Δὲν ἀπέβλεπεν
εἰς τὸν ἑαυτὸν τοῦ οὐτε πληρῆ ἀνταίσιον, οὔτε πλήρη γνώσιν
διότι ἡ δόξα τοῦ ἐδὲν νομίζω διὰ ἔκω ἐπιτύχει τὴν ἱκανότητα
πλήρους καταλήψεως σημαίνει διὰ τὴν εὐρίσκειται εἰς τὸν
δρόμον καὶ θαύζει καὶ προκαλεῖται παραπέρα, ἀλλὰ πάντως δὲν
ἐφάσκειν εἰς τὸ τέλος. Τὸ ἴδιον προτρέπει καὶ εἰς τοὺς ἄλ-
λους· «ὥστε τέλος τοῦ φρονῶμεν καὶ εἴτ' ἐτέρως φρονεῖ-
τε, τοῦτο ὁ Θεὸς ὑμῖν ἀποκαλύψει» (Φιλ. 3, 15). Δὲν θὰ
οὐκ ἴδω, ὁ ἀνθρώπινος λόγος, λέγει, ἀλλὰ θὰ οὐκ ἀποκα-
λύψῃ ὁ Θεός. Βλέπει λοιπὸν διὰ δὲν πρόκειται περὶ τῆς τοῦ
Θεοῦ διαγωγῆς ἀλλὰ περὶ τῶν δογμάτων καὶ τῆς πίστεως.
Ἀποκαλύπτει δὲν χρειάζεται ἢ εἰς τὸν θῶν διαγωγῇ, ἀλλὰ
τὰ δόγματα καὶ ἡ γνώσις. Καὶ ἄλλοι δὲ ἔλεγε διὰ τὸ ἴδιον
πράγμα εἰς τις δοκεῖ εἶδέναι τι, οὐδέποτε οὐδὲν ἔγνωκεν»
(1^α Κορ. 8, 2). Δὲν ἐννοεῖ δὲ γενικῶς τίποτε δὲν ἔγνω-
κεν, ἀλλὰ «ποῦ δὲν ἔγνωκεν ὀρθῶς, ὅσην πάντως ἔχει
κάποιαν γνώσιν, μόνον ποὺ αὐτὴ δὲν εἶναι ἀκριβὴς καὶ ἀρτία.

ΤΟ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΕΝΟΝ ΤΗΣ ΓΝΩΣΕΩΣ ΤΟΥ ΦΥΣΙΚΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

Καὶ δὲ νὰ θεσπισθῇ διὰ τοῦτο εἶναι ἀληθές ὅς μὴ κάνε
λόγον περὶ τῶν ἀντικειμένων, ἀλλὰ ἂν ἐπιβλέψῃ, περὶ τῶν κάτω, περὶ
τοῦ οὐρανοῦ κόσμου. Βλέπει αὐτὸν τὸν οὐρανόν, Γνωρίζομεν
διὰ παρουσιάζεται μετὰ ἀκρίβεια καὶ αὐτὸ ἐπειδὴ τὸ ἐρα-
θόμενόν ἐκ, ἀπὸ τῶν νοητικῶν μας ἱκανότητων. Ἀλλὰ ἀπὸ τῆν

θεϊκῶν Γραφῶν. Ἐπίσης γνωρίζομεν καὶ διὰ, περὶ ἀλλήλων ἀλάκλη-
τον τὴν γῆν, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸ τὸ ἀκούσαμεν λάβει ἀπὸ τῆν
Γραφῶν. Εἰς τί ὅμως συνίσταται ἡ οὐσία τοῦ τοῦ ἀγνοοῦμεν.
Ἐάν ὅμως κανεὶς ἔχει ἀντίθετον γνώμην καὶ ἰσχυρίζεται διὰ
τὸ γνωρίζει, δὲ πρὸς ἐκείν τὸ εἶναι εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ οὐρανοῦ.
Εἶναι ὅραγε κρύσταλλος παγωμένος, εἶναι νέφος συμπυκνω-
μένον, εἶναι ὁρὴ παχύτερος, Ἀλλὰ κανεὶς δὲν θὰ ἠδύνατο
νὰ εἴπῃ μὲ θεσπέσιον. Κραδῶνται λοιπὸν ἄλλοι ἀποδείξῃ,
ὅτι νὰ καταδείκῃ ἢ παντὶ τῶν ἰσχυριζομένων διὰ γνωρίζω
καλῶς τὸν Θεόν, δὲν δύναται νὰ εἴρῃ τὴν φύσιν τοῦ οὐρα-
νοῦ, τὸν ὅποιον βλέπει καὶ ἡμεῖς, καὶ ἰσχυρίζεται διὰ
γνωρίζω μετὰ ἀκρίβειαν τὴν οὐσίαν τοῦ ἀοράτου Θεοῦ, ὅποιος
εἶναι τὸσον ἀνόητος, ὥστε νὰ μὴ θεωρῇ τοὺς ἰσχυριζομένους
αὐτὰ ὡς τελείως μανιακούς.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΣΥΝΠΕΡΙΦΟΡΑΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΑΙΡΕΤΙΚΟΥΣ

Διὰ τοῦτο οὐκ παρακαλῶ ὅλους νὰ προσπαθῇ κατὰ τὸ
δυνατὸν νὰ τοὺς θεραπεύει, συζητοῦντες πρὸς αὐτοὺς μετὰ
προσηνείαν καὶ ἐπιμέλειαν, ὥστε θὰ ἐκάμετε μετὰ ἀνθρώπων
ποὺ ἔχουν προσβληθῇ ἀπὸ διανοητικὴν νόσον. Ἀλλοῦτε καὶ
αὐτοὶ διεμόρφωσαν τὴν θεωρίαν ταύτην ἀπὸ ὑπερηφάνειαν καὶ
ἡσυχασμὸν τοῦ νοῦ. Τὰ δὲ φλογισμένα τραύματα οὐτε ἐπα-
φῇ τῆς χειρὸς ἀνέχονται οὔτε δυνατόν πῶς ὑποφέρω.
Διὰ τοῦτο οἱ σοφοὶ ἱατροὶ χρησιμοποιοῦν μαλακὸν σπόγγον
διὰ τὴν πλῆξιν τῶν τοιοῦτων ἐλακῶν. Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ ἐκ
αὐτῶν τῆς φύσιν ὑπάρχει φλογισμένη πληγὴ, δὲ προσπαθῇ-
σμεν νὰ περιορίσωμεν τὴν υπερφάνειάν των καὶ νὰ διαλύ-
σωμεν τὸν ἥκον των, χρησιμοποιοῦντες μετὰ καλωσύνης, ὅλα
ἅκα εἴπα ἔως τώρα, σὺν νὰ ἐκκαθαρίζωμεν πληγὴν μετὰ ὑγίαν
γλυκὴ καὶ ἀφρίμιον διὰ ἀπάλου σπόγγου. Καὶ ἂν ἐνδύσῃ καὶ
ἂν λακτίζω καὶ ἂν πύδω ἢ κλίνω δὲν ὀφείλῃτε ἄλλα πα-
ρῶμεν μὴ ἐγκαταλείψῃ τὴν θεραπείαν ἀνασπῆτε. Ὅσα θε-
ραπεύουν παράφρονες καὶ ἀνάγκην ἰκρίονται πολλὰ τοι-
αῦτα παρ' ὅλα αὐτὰ ὅμως δὲν πρέπει νὰ παραιτῶνται τοῦ
ἔργου, ἀλλ' ἀκριβῶς διὰ αὐτὸ πρέπει νὰ τοὺς κακοτηκίζω ν

Ἐ Ὁ Μ. Βασίλειος εἰς τὰς ἀντιρροπίας. Εἰς τὴν ἐκδομὴν ἀντιρροπίας με-
τὰ πᾶσι σημείοι γνωρίζομεν τὸν κόσμον καὶ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ διεκδικεῖται τὰ
μέτρα τοῦ ἀνθρώπινου λογισμοῦ.

καὶ νὰ τοὺς συμπονοῦν περισσότερο, διότι προσεβλήθησαν ἀπὸ τοιοῦτου εἴδους ἀσθενείαν.

(462) Αὐτὰ τὰ λέγει πρὸς τοὺς ἰσχυροτέρους καὶ ἀνετηρεώτατους, πρὸς αὐτοὺς ποὺ δὲν πρόκειται νὰ ὑποσπῶν καρμῖαν, βλάβην ἀπὸ ἐκείνους. Ὅσοι ὅμως εἶναι ἀσθενεῖς κατὰ τὴν πίστιν ν' ἀποφεύγουν τὰς συναναστροφὰς μὲ αὐτοὺς, ν' απομακρύνονται ἀπὸ τὰς συνοχρῶσεις των, διὰ νὰ μὴ γίνῃ ἡ φιλικὴ των διάθεσις ἀπορριμὴ ἀσθελείας. Ἔτσι κἀννοεῖ καὶ ὁ Παῦλος. Ὁ μὲν Ἰσὺς συναναστρέφεται τοὺς ἁρμότους καὶ λέγει, ἐγενόμην τὰς Ἰουδαίους ὡς Ἰουδαῖος τοῖς ἀνόμοις ὡς ἀνόμος (Α' Κορ. 9, 22), τοὺς δὲ ἀσθενεστέρους ἐκ των μαθητῶν του ἀποτρέπει ἀπὸ τοιαύτης συναναστροφῆς, λέγων, «φθειροῦσιν ἡμῶν χρηστὰ ὀφθαλμὰ κακὰ». Α' Κορ. 15, 33. «² καὶ ἐξέλθετε ἐκ μέσου αὐτῶν καὶ ἀφορίσθητε, λέγει Κύριος». Β' Κορ. 6, 17. (Ήσ. 52, 11). Καὶ τοῦτο διότι ὁ μὲν ἑαυτὸς ὡς ἔβη πρὸς τὸν ἀσθενῆ, ὡφελεῖ καὶ ἐκείνον καὶ τὸν ἑαυτοῦ τοι πολλὰκις, ὁ δὲ ἀδύνατος, ὅταν ἀναμηνύεται μὲ τοὺς ἀρρωστοὺς, βλέπει καὶ τὸν ἑαυτοῦ καὶ τὸν ἀσθενῆ διότι καὶ ἐκεῖνος δὲν δύναται νὰ ὡφελήσῃ καὶ αὐτὸς ἐπιπράττειται πολὺ ἀπὸ τὴν ἀσθενείαν. Καὶ ὅπως προσβάλλονται οἱ κυττάζοντες τοὺς πᾶσαντας ἀπὸ ὀφθαλμικῆς νόσον λοιπὸν ἀσθενεῖς κατὰ τὴν ἀσθενείαν αὐτῇ, ἔτσι καὶ οἱ συναναστρεφόμενοι μὲ ἀσθεῖς, δὲ εἶναι ἐδύναται μολύνονται κάπως ἀπὸ τὴν ἀσθεσίαν των.

Διὰ νὰ μὴ τοὺς φέροιμεν λοιπὸν μεγάλην βλάβην, ὡς ἀποφεύγουμεν τὰς συναναστροφὰς των, ἀρκοῦμενοι μόνον εἰς τὴν προσευκὴν καὶ τὴν παράκλησιν πρὸς τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος θέλει νὰ σωθῶν καὶ νὰ γνωρίσωμεν ἁκριβῶς τὴν ἀλήθειαν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, διὰ νὰ τοὺς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὴν πλάνην καὶ τὴν παγίδα τοῦ διαβόλου καὶ γὰρ νὰ τοὺς ἐπαναφέρῃ εἰς τὸ φῶς τῆς γνώσεως, εἰς τὸν Θεόν καὶ Πατέρα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ζωοποιοῦ καὶ παναγίου Πνεύματος, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

13. Τὸ χωρίον προέχεται ἀπὸ τὸν χειρογράφον Μινυανδρον. Θεός 218.

ΛΟΓΟΣ ΤΡΙΤΙΟΣ

ΠΑΡΑΚΛΗΣΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΚΑΤΑΛΗΠΤΟΝ ΘΕΟΝ

(Ἡ φιλόποισι γεωργοί, δὲν ἴδουν κανέν ἄγριον καὶ ἀκαρπὸν δένδρον ποὺ παραβλάπτει τὸ ἔργον των καὶ φθείρει αὐτὰ ἡμέρα φυτὰ μὲ τὴν κονδρὴν ρίζα του καὶ τὴν παχείαν σκιάν του, τὸ ἐκρίζονον ἄνθος, Ἐνίοτε δὲ συμβαίνει νὰ αὐτοὺς βοηθῇ εἰς τὸ κόψιμον καὶ ἀνερας, ὁ ὁποῖος ἐξαφνικὰ πνέει εἰς τὰ φύλλα με ὀρμὴν, συγκαλονεῖ ὁλόκληρον τὸ δένδρον με δύναμιν, τὸ σκῆ καὶ τὸ ρήτει εἰς τὴν γῆν. Ἔτσι τοὺς ἀπαλλάσσει ἀπὸ τῶν ὑπολοίπων κόπων. Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ ἡμεῖς, ποῦ ἐπιχειροῦμεν τὴν ἐκρίζωσιν δένδρου ἄγριοι καὶ ἀνημέρου, τῆς εὐρύσεως τῶν Ἀνομιῶν, δε παρακαλέσωμεν τὸν Θεόν νὰ μᾶς στείλῃ τὴν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος διὰ νὰ προσβάλῃ τὴν ἀρετὴν ὀρθοτικτέραν ἀπὸ κάθε ἁμαρτίαν καὶ τὴν κρημνίσῃ σὺν ῥίζᾳ ἀνακουφίσουσα ἡμᾶς ἀπὸ τῶν ὑπολοίπων κόπων.

Κάθε κέρνος γῆ, ποῦ δὲν καλλιεργεῖται μὲ τὰς κείρας τῶν γεωργῶν παράγει ἀπὸ τὸ ὑπόδαρος τῆς πλῆθος ἀπὸ ἀγριόκαρτα, ἀκάνθια καὶ ἀγριόδενδρα. Ἔτσι καὶ ἡ ψυχὴ τῶν Ἀνομιῶν, ἐρημωμένη καὶ ἀποξενωμένη ἀπὸ τὴν καλλιέργειαν τῆς ἁγίας Γραφῆς (463) παρήγαγε μόνη τῆς αὐτῆς τὴν ἀγρίαν καὶ ἀνημέρον ἀρετὴν. Αὐτὸ τὸ δένδρον δὲν τὸ ἐρύπτουσιν ὁ Παῦλος, δὲν τὸ ἐπύκειν ὁ Ἀπολλῶς, δὲν τὸ πρήξουν ὁ Θεός (Βλ. Α' Κορ. 3, 6), ἀλλὰ τὸ ἐρύπτουσιν ἡ ἀποστολικὴ περιέργεια, τὸ ἐπύκειν ἡ υπερβολικὴ ὑπερηφάνεια, τὸ πρήξουν ἡ μεγάλη φιλοδοξία. Καὶ μᾶς προειδοποιεῖ, ἡ φλόγα τοῦ Πνεύματος, ὥστε νὰ μὴ τὸ ἐκρίζωμεν ἀπὸ αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ νὰ καύσωμεν τὴν πονηρὰν ρίζαν του.

Ἀς ἐπικαλεσθῶμεν λοιπὸν τὸν Θεόν, τὸν ὁποῖον ἐκείνοι μεν βλασφημοῦν, ἡμεῖς δὲ εὐλογοῦμεν, καὶ ὡς τὸν παρακαλοῦμεν νὰ κόμῃ ἐφραβεστέρων τὴν γλῶσσαν μου καὶ νὰ φωτίσῃ τὴν νοῦν μου, πρὸς καλύτεραν ἀνάπτυξιν τοῦ θέματος, διότι ὅλος ὁ κόσμος μας ἀνελέφθῃ ἐν ὀνόματι του καὶ ἀποβλέπει εἰς τὴν δεξάν του ἢ μάλλιν εἰς τὴν κατέκτισιν τῆς δεξιᾶς μας σωτηρίας. Τὸν μὲν Θεόν κανεῖς δὲν δύναται οὕτε

νὰ παραβιάζῃ μὲ τὰς προσβολὰς τοῦ οὐτι νὰ λαμπρύνῃ μὲ τὰς εὐφημίας τοῦ· παραμένει πάντοτε εἰς τὴν ἰδίαν δόξαν, καὶ νὰ αὐξάνεται μὲ τὰς εὐφημίας ἢ νὰ ἐλαττωθῇ μὲ τὰς βλασφημίας μας. Ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου δὲ δοσι τὸν δοξάζουν ὀλίγως ἢ μᾶλλον κατὰ δύναμιν. ἐπ' ὅσον ἐπαΐα δοξολογία τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀδύνατος, ἀπελευνται οἱ ἴδιοι ἐν ᾧ ἀντιθέτως δοσι τὸν βλασφημοῦν καὶ τὸν ἐκτελεῖσιν ματακουν τὴν σωτηρίαν τῶν.

Τὸ πρῶτον ἐφ' ὅθεν λίσθον εἰς ὕψος εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐβάλεν (Σοφ. Σερ 27, 28), ἐλέγχῃ διὰ τοῦς βλασφημοῦντας. Ὅπως δηλαδὴ ὁποῖος ρίπτει πρὸς τὸ ὑψηλὸν λίσθον δὲν κατορθώνει νὰ διασπῇ τὸ σῶμα τοῦ οὐρανοῦ οὐτε νὰ φθάσῃ εἰς τὸ ὕψος τοῦ, ἀντιθέτως δὲ τραυματίζεται ὁ ἴδιος εἰς τὴν κεφαλὴν. Ὡς οὖν ὁ λίθος καταβλήνῃ πρὸς τὸ μέρος τοῦ ἔστι καὶ ὁ βλασφημοῦν τὴν μακαρίαν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ δὲν κατορθώνει ποτε νὰ βλάψῃ ἐκείνην, διότι ἵσταται, τόσο ὑψηλὸς ὥστε κοθίσταται ἀνεπίδεκτος οἰσθητοῦς βλάβης, ἀλλὰ μὲ τὴν ἀκαρίστειαν, ποὺ δεκνέται πρὸς τὴν ὑπερνέτην, ἀκονίζει τὸ ἔξωτος κατὰ τῆς ψυχῆς τοῦ.

Ἄς ἐπικαλεσθῶμεν λοιπὸν τὸν Θεὸν τὸν ἀνεκκράστων, τὸν ἀπερινόητον, τὸν ὁράτων τὸν ἀκατάληπτον, τὸν ἀπερίγραπτον διὰ τῆς ἀνθρωπίνης νλώσεως, τὸν ἀνώτερον πάσης νοητικῆς ἱκανότητος τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας, τὸν ἀνεξήγητον καὶ ὑπὸ ἰδίων ἀγγέλων, τῶν ἀθέτων καὶ ὑπὸ τῶν Σεραφείμ τὸν ἀκατανόητον καὶ ὑπὸ τῶν Χερουβείμ τὸν ἀόρατον καὶ ὑπὸ τῶν ἀρχῶν τῶν ἐξουσιῶν, τὸν δυνάμεων καὶ ὑπὸ ἀλοκλήρου γενεῶς τῆς φύσεως, τὸν ὑπὸ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος μόνον γνωριζόμενον Γνωρίζω θεότις διὰ τὴν θεωρίαν ν' ἀποτελέσῃ ἀλαζονείας τὸν ἰσχυρισμὸν μοι ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἀκατάληπτος καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν οὐρανίων δυνάμεων ἀλλ' ἐνὶ τῷ ἴδιον λόγον θα κινῶμαι αὐτοῦς πανταχοῦ. Διότι ἀλαζονεῖα δὲν εἶναι νὰ λέγῃ κανεὶς ὅτι ὁ δημιουργὴς εἶναι ἀνώτερος πάσης κατανοήσεως ἀπὸ τὰ δημιουργήματά τοι· ἀλλὰ νὰ λέγῃ ὅτι ὁ ἀκατάληπτος καὶ ὑπὸ τῶν οὐρανίων δυνάμεων εἶναι δυνατόν νὰ περιγραφῇ καὶ καθορισθῇ διὰ τῆς ἀσθενεῖς λογικῆς αὐτῶν τῶν γηγενῶν ὄντων, ποὺ τόσο πολλοὶ ἀπέχουν ἀπὸ τοῦς ἀγγέλους. Ἐνὶ λοιπὸν, ἀν' ὅσον ἀποδείξῃ ὅτι ὑπεσέβην, νὰ κατακρίθω δικαίως ὡς ἀλαζόν· οἷς δὲ, ἂν ἐξακολουθῇ, καμὲν τὰς ὑποδείξεις μοι ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἀκατάληπτος κα

πο τῶν οὐρανίων δυνάμεων, νὰ ἰσχυρίζεσθε ὅτι τὸν γνωρίζετε, δὲν ἀρκεῖ νὰ συρῇτε εἰς τὰ θαυμάσια βόραθρα καὶ εἰς τοὺς ἀποτομιπτεροὺς κρημνοὺς, αἰετοὶ ἔχετε τὴν ἀλαζονείαν νὰ νομίζετε ὅτι γνωρίζετε τὸν ἀθέτον καὶ εἰς αὐτὰς τὰς αὐτοματίας δυνάμεις,

404 Ἄς προχωρήσωμεν λοιπὸν εἰς τὰς ἀποδείξεις αὐτάς, ἀφ' οὗ προσευκόμεθα πάλιν, διότι τὸ περιεχόμενον τῆς προσευχῆς θὰ μᾶς διδῇ συχνὰ τὰς ἱστορούμενας ἀποδείξεις. Ἄς ἐπικαλεσθῶμεν λοιπὸν αὐτὸν, τὸν Βασιλέα τῶν βασιλευσάντων καὶ Κύριον τῶν κυριούντων, τὸν μόνον ἐκόντα ὁθινασίαν καὶ φῶς ἀπρόσιτον οἰκοῦντα, ὃν εἶδεν ὁ υἱὸς ἀνθρώπου, οὐδὲ ἰδεῖν δύναται, ὃ τῆς καὶ κράτος εἰς οὐρανὸν καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. Ἄμην (Α' Τιμ. 6, 16). Δὲν εἶναι ἰδιόμοιός μου εἶναι τοῦ Παύλου αὐτοὶ οἱ λόγοι. Καὶ οἷς παρακαλῶ νὰ κατανοήσετε ἀπ' αὐτῶν τὴν εὐλόθειαν καὶ τὸν θεῖον πῶτον τῆς ψυχῆς τοῦ. Ὁ Παῦλος, μόλις ἐμνημόνευσεν τὸν Θεόν, οὐκ ἐθέλωμεν πρὸς νὰ συνεχίσῃ τὴν διδασκαλίαν τοῦ καὶ δικαιοσύνην προτοῦ ἀποδόξῃ μὲ δοξολογίαν τὸ κρέος ποὺ ὀφείλεται εἰς αὐτόν. Ἐάν πρέπει νὰ συνοδεύεται ἡ ἐκνήμη σκέψης μετ' ἑγκωμίων (Παρ. 10, 7), πολλὸ περισσότερον ἔμπε, νὰ συνοδεύεται ἡ μνήμη τοῦ Θεοῦ μὲ αἴνους. Τὸ ἴδιον ἐφαρμόζει ὁ Παῦλος καὶ εἰς τὰς πράξεις τῶν ἐπιστολῶν τοῦ. Ὅταν εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν μνημονεύσῃ τὸν Θεόν, οὐκ ἀπολείπει εἰς τὴν διδασκαλίαν, προτοῦ τὸν δοξολογήσῃ. Ἀκούσε λοιπὸν τι λέγει πρὸς τοὺς Γαλάτας· ἐκτός ὑμῶν καὶ εἰρήνῃ ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ δόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, ἵνα ἐξέλθῃ ἡμεῖς ἐκ τοῦ ἐνεστώτος αἰῶνος τοῦ τωνηροῦ κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ὃς ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν (1 αλ. 18). Καὶ ἄλλοις κτλ. δὲ βασιλεῖ τῶν αἰώνων ἀφθάρτου ἀσάρτου, μόνου σοφοῦ Θεοῦ, τῆς καὶ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας Ἀμήν (Α' Τιμ. 1, 17).

Ἄρα γε μόνον πρὸς τὸν πατέρα ἀπευθύνει τὴν προσευχὴν τοῦ, οὐ καὶ εἰς τὸν Υἱόν; Ἄκουσε λοιπὸν πῶς κἀμινε τὸ ἴδιον καὶ πρὸς τὸν μονογενῆ Υἱόν. Ὅταν εἴπῃ ἐμὴκόμην ἡνώθετα εἶναι ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου, τῶν συγγενῶν μου κατὰ σάρκα, προσέθεσεν ἔτι ἡ ἰσχυρία καὶ αἱ διαθήκαι καὶ ἡ νομοθεσία καὶ αἱ λατρεῖαι καὶ αἱ ἐπαγγελίαι ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς τὸ κατὰ σάρκα ὁ ὢν ἐπὶ πάντων Θεὸς εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν (Ρωμ. 8,

3 c. "Ὅπως προκειμένοι διὰ τὸν Πατέρα ἔτσι καὶ διὰ τὸν μονογενῆ Υἱὸν συνεχίζει τὸ θέμα τοῦ μόνου ἀποῦ δοξαζήσῃ. Καὶ τοῦτο διότι ἤκουσε τὸν Χριστὸν νὰ λέγῃ «ἐν πάντες ἡμῶν τὸν Υἱόν, καθὼς ἡμῶσι τὸν Πατέρα» (Ίω. 5. 23).

Καὶ διὰ νὰ πεισθῇ διὰ τὴν προσευκὴν τοῦ ἀνθρώπου προσηγομένους θὰ μὴ προσφέρῃ ἀποδείξιν διὰ τοὺς ἰσχυρισμούς μου διὰ τὴν ἐπαναλήθειαν «Ὁ Βασιλεὺς τῶν βασιλευμένων καὶ Κύριος τῶν κυριευόντων, ὁ μόνος ἔκων ἀθανάσιος καὶ φῶς αἰῶν ἀπόστοιτος». Ἐδῶ σταμάτησε καὶ ἐράφησε τὸν ἀρετικόν, τί σημαίνει φῶς αἰῶν ἀπόστοιτος. Πρόσεξε εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ τὴν ἀκριβολογίαν τοῦ Παύλου, ποὺ δὲν εἶπε φῶς ἂν ἀπόστοιτος, ἀλλὰ φῶς αἰῶν ἀπόστοιτος. Αἱ τῇ ἡ διακρίσις ἔχει σκοπὸν νὰ σὲ διδάξῃ ὅτι, ὅν ἡ κατοικία εἶναι ἀπόστοιτος, πόσον μᾶλλον ὁ Θεὸς ποὺ κατοικεῖ εἰς αὐτήν. Ἐκρησματοποίησε δὲ τὴν ἔκφρασιν αὐτήν, διὰ διὰ νὰ σηματοδοτῇ τὴν γνώμην διὰ ὁ Θεὸς διακρίνει εἰς ὑπομένον κατοικίαν καὶ εἰς ὑπάρχον ὅπου ἀλλὰ διὰ νὰ πεισθῇ μεθεβαιότητα παρὰ τοῦ ἀκατάληπτου. Καὶ οὕτως εἶπε, φῶς αἰῶν ἀκατάληπτος, ἀλλ' ἀπόστοιτος, ποὺ εἶναι πολλὸ ἰσχυρότερον τοῦ ἀκατάληπτου. Τὸ ἀκατάληπτον χαρακτηρίζεται ἀντικείμενα, τὰ ὅποια μετὰ ἔρευναν καὶ ζήτησιν δὲν κατανοοῦνται τὸ δὲ ἀπόστοιτος χαρακτηρίζεται ἀντικείμενα, τὰ ὅποια οὕτως καὶ ἀρχὴν ἐπιδέχονται ἔρευναν ἀντικείμενα τῶν ὁσίων ἢ προσέγγισις εἶναι ἀδύνατος (465). Ακατάληπτος λέγεται π.χ. πέλαιος, τοῦ ὁποίου τὸν θυτὸν δὲν κατορθοῦν νὰ εὑρουν οἱ κολυμητοὶ, ἀπὸ βυθισθῶν καὶ προκαθήσαν ἀρκετὰ. Ἀπόστοιτος δὲ λέγεται πέλαιος ποὺ δὲν εἶναι δυνατόν οὔτε κατ' ἀρχὴν νὰ ζητηθῇ καὶ ἐρευνηθῇ.

ΠΕΡΙ ΑΚΑΤΑΛΗΠΤΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΕΙΣ ΤΟΥΤΕ ΑΙΤΗΣΕΙΣ

Τὶ θὰ εἴπῃ πρὸς αὐτὰ. Θὰ εἴπῃ διὰ ὁ Παῦλος θεωρεῖ τὸν Θεὸν ἀκατάληπτον εἰς τοὺς ἀνθρώπους μόνον, διὰ δὲ καὶ εἰς τοὺς ἀγγέλους καὶ τὰς οὐρανίους δυνάμεις. Ἄλλα πρῶτον εἰπέ μοι, ἐσὺ ἀγγελος εἶσαι καὶ εἰς τὸν χορὸν τῶν δυνάμεων δυνάμειον ἀνήκει; Ἀν εἴσαι ἄνθρωπος τῆς ἰδίας με ἐμὲ σάβας, μολοντι ἐλθόντων τὴν φύσιν σου, Ἄς δευδοῦμε λοιπὸν διὰ εἶναι μόνον εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἀπόστοιτος ἂν καὶ αὐτὸ δὲν εἶναι ὀρθόν, διότι ὁ Παῦλος δὲν

εἶπε φῶς αἰῶν διὰ μὲν τοὺς ἀνθρώπους ἀπόστοιτος, διὰ δὲ τοὺς ἀγγέλους τοὺς ἀπόστοιτος. Ἀλλ' ἔστιν ἑκὸς τὸ θέλει, σοὺ κάμνω αὐτὴν τὴν παρακώρησιν. Ἐσὺ ὅμως δὲν εἶαι ἄνθρωπος. Ἄν λοιπὸν ὁ Θεὸς δὲν εἶναι ἀπόστοιτος εἰς τοὺς ἀγγέλους, τί σημασίαν ἔχει αὐτὸ διὰ σέ, ποὺ τὸν περιγράφουσι καὶ ἰσχυρίζουσι διὰ ἡ θεία ἑκείνη οὐσία εἶναι καὶ ἡλικίαν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν.

Διὰ νὰ μάθῃς ὅμως διὰ εἶναι ἀπόστοιτος ἔχει μόνον εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ἀγγελικὰς δυνάμεις, διὰ κοίως τί λέγει ὁ Ἰωάννης — εἶναι δὲ λόγος τοῦ Πνεύματος καὶ λόγος τοῦ Ἰωάννου, διότι καὶ ἡ προφήτης ἡμελεῖ κατ' ἐμνεσίαν τοῦ Πνεύματος καὶ συνέβη κατὰ τὸ ἔτος ποὺ ἀπέθανεν ὁ βασιλεὺς Ὁσίας, εἶδον τὴν Κύριον καθήμενον ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ μεγαλοπρεποῦς, καὶ τὰ Σεραφεῖμ ἵσαν ὁ γυρὸ ἀπὸ αὐτὸν, καὶ εἶκεν ἐξ ὑπερυψίου τὸ ἐν καὶ ἐξ ὑψους τὸ ἄλλο, καὶ μετὰ τὰς δύο μὲν ἐκάλυπτον τὰ πρόσωπά των, ἐνῶ μετὰ τὰς ἄλλας δύο ἐκάλυπτον τοὺς πόδας (Ίω. 6. 1 ε.). Διὰ ποῖον λόγον, εἰπέ μοι, καλύπτουν τὰ πρόσωπα καὶ τὰς πτέρυγας. Διὰ τί ἄλλο παρὰ διότι δὲν ἠδύναντο νὰ ὑποφέρουν τὴν ὁστροπὴν καὶ τὰς μαρμαρυγὰς τοῦ ἔξεμνητο ἀπὸ τὸν θρόνον.

Καὶ τοῦτο μολοντι δὲν ἔβλεπον καθαρὸν τὸ ἴδιον το φῶς οὕτως ἐκρησματοποίησεν τὴν ἰδίαν τὴν οὐσίαν, ἀλλ' ἔβλεπον κατὰ συγκατάθεσιν. Τὶ δὲ σημαίνει συγκατάθεσις. Τὸ νὰ μὴ φαίνεται ὁ Θεὸς ὅπως εἶναι, ἀλλὰ νὰ δεκνὴ ἑαυτὸν κατὰ τρόπον ἀνάλογον πρὸς τὴν δεκτικότητα αὐτοῦ ὁ ὁποῖος τὸν βλέπει ρυθμίζων τὴν ἀποκάλυψιν τῆς θεότητος αὐτοῦ συμμόρφως πρὸς τὴν ἐσθένειαν τῶν ὁρώντων.¹ Ὅτι δὲ ἐδῶ πρόκειται περὶ συγκατάθεσις ἀποδεικνύεται ὅτι τοὺς λόγους τοῦ Ἰωάννου εἶδον τὸν Κύριον καθήμενον ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ ἱερημένου. Ὁ Θεὸς ὅμως πρῶτον δὲν καθέεται, διότι τοιαύτη ἀνέργεια ταιριάζει μόνον εἰς σῶματα, καὶ δευτέρον δὲν δύναται νὰ περιληφθῇ εἰς θρόνον. διότι τὸ θεῖον εἶναι ἀπεριόριστον. Καὶ ὅμως οὕτως τὴν κατὰ συγκατάθεσιν θέαν δὲν ἠδύναντο νὰ ὑποφέρουν οἱ ἀγγελοι, ἂν καὶ ἦσαν πολὺ πλησιοὶ ἐπὶ Σεραφεῖμ εἰσέστησαν κύκλῳ αὐτοῦ. Μάλιστα ὁ κριτικὸς διότι ἦσαν πλησιοὶ, δὲν κατάρθουσαν νὰ τὸν ἴδωι ν

¹ Ἡ συγκατάθεσις χαρακτηρίζεται τὸν τρόπον τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ. Ὁ Θεὸς κατέρχεται εἰς τὰ ἀνθρώπινα ἄντρα καὶ ὁ ἀνθρώπος ἡμετερεῖ νὰ τὸν εὐλαβῇ καὶ νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὸν Θεόν.

Χρησιμοποιεί δὲ τὸ πλῆθος διὰ διὰ νὰ προσδιορίσῃ τὴν ἐγνοίαν, τότε, ἀλλὰ διὰ νὰ δηλώσῃ κατ' ἐμπνευσιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ὅτι, πολὺνὸν αἱ δυνάμεις ἐκείναι εὐρίσκονται πλησιέστερον ἀπὸ ἡμᾶς εἰς τὴν θεϊκὴν οὐσίαν, παρὰ ταῦτα δὲν κατάρθωσαν νὰ τὴν ἴδωσιν. Λέγει δηλαδὴ καὶ τὰ Σεραφεῖμ, εὐσηκείσαν κύκλῳ αὐτοῦ διὰ νὰ δηλώσῃ διὰ τὸν τόπον, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐγγύτητος τοῦ τόπου ὅτι οἱ ἄγγελοι εἶναι πλησιέστερον πρὸς τὴν θεϊκὴν οὐσίαν ἀπὸ ἡμᾶς.

Ἡμεῖς θεοσάμεις δὲν γνωρίζομεν τὸ ακατάληπτον τοῦ Θεοῦ ἐξ ἑαυτοῦ καλὰ μὲ τὰς δυνάμεις ἐκείνας, καὶ εἶναι τὸσον σφωτέραι καὶ διορατικώτεραι καὶ καθαρώτεραι ἀπὸ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν (466). Ὅπως τὸ ἀπρόσιτον τῶν ἡλικιῶν ἀκτῶν δὲν τὸ γνωρίζει τὸσον καλὰ ὁ τυφλὸς ὅσον ὁ ἔκων ὄψις τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἔτσι καὶ τὸ ακατάληπτον τοῦ Θεοῦ δὲν τὸ γνωρίζομεν ἡμεῖς τὸσον καλὰ ὅσον ἐκείναι. Υἰάρκει, τὸσον μεγάλη διαφορά μεταξὺ ἡμῶν καὶ αὐτῶν ὅση ὑπάρχει μεταξὺ τυφλοῦ καὶ βλέποντος. Ἐπομένως εἴταν ἀκούγῃ τὸν προφήτην νὰ λέγῃ ὅτι εἶδε τὸν Κύριον, μὴ νομίσῃς ὅτι εἶδεν αὐτὴν τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ἀπλοῦν ὁμοίωμα εἰς τὸ ἀποῖον κατὰ συγκατάθεσιν ἐξεδηλώθη ἡ οὐσία τοῦ. Καὶ ἡ θέα πάλιν αὐτῇ εἶναι ὡς ὁροῦμεν ἀπὸ τὴν θεῶν τῶν οὐρανίων δυνάμει, διότι φυσικὰ δὲν θὰ κατάρθωσιν ὁ προφήτης νὰ ἴδῃ τὸν Θεὸν τὸσον σαφῶς ὅσον τὸν βλέπουν τὰ Σεραφεῖμ.

ΠΕΡΙ ΑΚΑΤΑΛΗΠΤΟΥ ΤΗΣ ΟΥΣΙΑΣ ΤΩΝ ΑΓΓΕΛΩΝ

Διατί θύμω ν' ἀσכולοῦμαι μόνον μὲ τὴν θεϊκὴν οὐσίαν, ἂν ποὺ οὔτε πῶς ἀγγέλων τὴν οὐσίαν δὲν δύναται νὰ ἴδῃ ὁ ἄνθρωπος; ἐλευθέρως καὶ διὰ νὰ πεισθῇτε ὅτι τοῦτο εἶναι αὐτοῖς θὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν μαρτυρίαν ἐνὸς φίλου τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος εἶχε πολλὰ παρηγορηθῇ ἐνὸς τῶν, διότι διεκρίνετο διὰ τὴν σοφίαν καὶ τὴν δικαιοσύνην καὶ διὰ τὰλλα, ὅλλα ἤθελε χαρίσματα, τὸν Δανιὴλ. Ἐπικαλοῦμαι δὲ τοιοῦτον ἀνθρώπον ὥστε, ὅταν αὐτὸς ἀποδείξῃ ὅτι ἠσθάνθη τὰς δυνάμεις τοῦ νὰ ἐξασθενῶν καὶ διαλύωνται καὶ καταπίπτουν πρὸ τῆς παρουσίας τοῦ ἀγγέλου νὰ μὴ νομίσῃ κανεὶς ἀπὸ αὐτοῦ ὅτι ἐπὶ τοῦτο λογὸς ἀσυνεπείρας καὶ πονηρίας τῆς συνειδήσεως, ἀλλὰ λαμβανόμενης ἐπ' ὅσων τῆς φυσικῆς τοῦ ἀνθρώπου τῆς νὰ φανῇ ὅτι τοῦτο συνέβη λόγῳ ἀσθενείας τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως.

Αὐτὸς λοιπὸν ὁ Δανιὴλ ἐνήστευσεν ἐπὶ τρεῖς ἑβδομάδας καὶ δὲν ἔφαγεν ὄρεον πρὸς κατανόησιν τῆς πείνης τοῦ, οὐτε ἔβαλεν εἰς τὸ στήμα τοῦ οἶνον καὶ κρέας καὶ οἶνον πνευματικῶς, οὐδ' οὐκ ἔλαβεν μὲ ὀνόματα. Καὶ εἶδε τὴν ὀπίσθιαν ἐκείνην τότε πὺρ ἡ ψυχὴ τοῦ εἶχε γίνῃ ἐλαφρότερη καὶ πνευματικώτερα ἀπὸ τὴν νηστείαν καὶ ἦτο ἐπομένως ἐπιτηδεωτέρα ἢ αὐτὴν θέαν. Καὶ τί λέγει, "Ἦρα τοὺς ὀφθαλμοὺς μου καὶ εἶδον καὶ ἴδον ἀνὴρ ἐνδεδυμένος βαδδὶν (τοῦτο ἐστὶν σιτὴν ἱερὰν) καὶ ἡ ὄψις αὐτοῦ περιεσφωμένη χρυσῷ. Ὁρᾷ καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ ὡς, ὡς αὐτοῦ, τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁμοίωσις ἀστράτης, οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ὡς λαμπάδες πυρός, οἱ θρακίονες αὐτοῦ καὶ τὰ σκέλη ὡς ὁμοίωσις χαλκοῦ σπλιδόντος, ἡ φωνὴ τῶν λογῶν αὐτοῦ ὡς φωνὴ δαλίου. Καὶ ἐγὼ μόνος εἶδον τὴν ὀπίσθιαν ταύτην καὶ οἱ μετ' ἐμοῦ οὐκ εἶδον, ἀλλ' ἔκστασις μεγάλη ἔπεσεν ἐπ' αὐτοὺς καὶ ἔφυγον ἐν φόβῳ, καὶ οὐκ ὑπελείφθη ἐν ἐμοὶ ἰσχύς καὶ ἡ δόξα μου μετετρέφη εἰς διαφθοράν" (Δαν. 10, 5 ε.).

Τι σημαίνει ἐν δόξῃ μου μετετρέφη εἰς διαφθοράν; Ὁ νεανίας ἦτο ὡραῖος ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ φόβος ἀπὸ τὴν παρουσίαν τοῦ ἀγγέλου καθὼς διέλυσε τὴν ἀκρατείαν καὶ τὸ ὄψιμον κράμα τοῦ δερμάτος καὶ μετέδωκεν εἰς αὐτὸν ἐξαιρετικὴν ὑπερότητα, τὸν κατέστησεν ὡς νεκρὸν διὰ τοῦτο λέγει "ἐν δόξῃ μου μετεβλήθη εἰς διαφθοράν". Ὅπως ἀκριβῶς εἶπεν ὁ ἡνίοκος φοβηθῇ καὶ ἀφίστη τὰ καλὶνάρια, ὅλοι οἱ ἴπποι πίπτουν κάτω μὲ τὰ πρόσωπα πρὸς τὸ ἔδαφος, καὶ ὁλόκληρος ἡ ἀριεὶς ἀνατρέπεται, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ἡ ψυχὴ εἴταν καταληφθῇ ἀπὸ θαῦρος καὶ ἀγώνισαν, ἐκ τοῦ φόβου περιμελεῖται τὰς λειτουργίας τῆς ἀπὸ τὰ αἰσθητήρια τοῦ σώματος καὶ, ὅφιναι τὰ μέλη ἔργμα ἐκείνα τότε, καθὼς χάνουν τὴν δύναμιν, ποὶ τὰ συγκρατεῖ, κατακαίπτονται καὶ καταρτίζονται αὐτοῖς ἐν ἐβῇ καὶ εἰς τὸν Δανιὴλ.

Τι ἔκαμε τότε ὁ ἀγγέλος; Τὸν ἐσηκώσε καὶ τοὺς εἶπε: "Δανιὴλ, ἀνερᾶ ἐπὶ θυμῶν, σῶναι ἐν τοῖς λόγοις τοῖς τοῖς, οἷς ἐγὼ λαλῶ πρὸς σέ καὶ στήθι ἐπὶ τῇ στήθεϊ σου, ὅτι νῦν ἀπεστάλην πρὸς σέ" Δαν. 10, 11, 467. Ἐκείνος ἐσηκώθη ἐντρομος, ἀλλὰ μόλις ὁ ἀγγέλος ἤρξατο νὰ ὁμιλῇ πάλιν καὶ νὰ λέγῃ, ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἧς ἔδωκε τὴν καρδίαν σου κακωθῆναι ἐναντίαν τοῦ Θεοῦ ἡκούσθησαν οἱ λόγοι σου, καὶ γὰρ ἦλθον ἐν τοῖς λόγοις σου" Δαν. 10, 13, ἔπεσε πάλιν ἐπὶ τὴν γῆν ὡς ἀποθνήσκων. Ὅπως ἐβλήθη οἱ ἀπὸ τῆς μοῖρας, εἴταν σηκωθῶν

καὶ συνέλθουν καὶ ἔδωκαν αὐτοῖς κρατούμεν ἡμέρας καὶ τοὺς βρέκομεν τὰ πρόσωπα μὲ ψυχρὸν ὕδωρ, πολλάκις λυκοῦ μόνον πάλιν εἰς τὰ πόδια μας, εἶτοι ἔπαθε καὶ ὁ Δανιήλ. Ἡ ψυχὴ του φοβηθεῖσα καὶ μὴ ἀγαμένη νὰ ὑποφέρῃ τὴν λάρνην ἀπὸ τὴν παρουσίαν τοῦ συνδούλου του ἀγγέλου οὔτε νὰ βοστιάσῃ τὸ φῶς ἐκεῖνο, ἐθορυβήθη καὶ κατελήφθη ἀπὸ ἀγωνία ἐκθυσιάζει νὰ ἀπαλλαγῇ ἐπειγόντως ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς σαρκὸς σὺν τῷ ἔσσαν ἄλλοις.

Ἄς τὸ ἀκούσουν οἱ περιεργαζόμενοι τὸν Δεσπότην τῶν ἀγγέλων Ὁ Δανιήλ, τὸν ὁποῖον ἐφοβήθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν Λεόντων ὁ Δανιήλ, ὁ ὁποῖος μὲ τὸ ἀνθρώπινον σῶμα του ἐπραγματοποίησεν ὑπεράνθρωπα κατορθώματα, δὲν ἐδόξασε τὴν παρουσίαν ἐνός συνδούλου του. Ἄλλ' ἐξηπλάσθη λιποθυμίας. Ἐσπράσθη γὰρ λέγει, τὰ ἐντός μου ἐν ὁράσει μου καὶ νουὸς οὐκ ὑπελείφθη ἐν ἐμοί (Δαν. 10, 19). Καὶ ἐκεῖνος ποῦ ἀπέκρινεν τόσον παλὺ ἀπὸ τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου αὐτοῦ, σκυρρίζοντες οἱ γνωρίζοντες ἀκριβέστατα τὴν θέαν οὐσίαν τὴν αὐτῆς καὶ πρῶτην οὐσίαν, ποῦ ἐδημιούργησε τὰς μυριάδας αὐτῶν τῶν ἀγγέλων, ἕνα τῶν ὁποίων δὲν ἤδυνήθη νὰ ἴδῃ ὁ Δανιήλ.

ΠΕΡΙ ΔΟΡΑΤΩΝ ΤΩΝ ΘΕΩΝ ΠΡΟ ΤΩΝ ΑἴΓΡΑΚΤΩΝ ΔΥΤΑΜΕΩΝ

Ἀλλ' ἂς ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ προηγουμένον ζήτημα καὶ ἂς δεῖξωμεν ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ὁθέτος καὶ εἰς τὰς ἀγγελικὰς δυνάμεις παρὰ τὴν συγκοτάθειάν του. Εἰπέ μου, διὰ ποῖον λόγον τὰ Σεραφεῖμ τοποθετοῦν τὰς πτέρυγας πρὸ τοῦ προσώπου των Ἰσχυρῶς διὰ νὰ προαναγγείλουν ἐμπράκτως τὸ ἀποσταλτικὸν φῶς οὐκὼν ἀπρόσπτον καὶ ἔκ μόνον αὐτὰ, ἀλλὰ καὶ αἱ ἁγνότερα, ἀπὸ αὐτῶν, τὰ Χερουβεῖμ. Τὰ μὲν Σεραφεῖμ Ἰστανται πλησίον τοῦ Θεοῦ, τὰ δὲ Χερουβεῖμ, εἶναι θρόνοι τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐπὶ τὸν Θεὸν ἔχει ἀνάκειν θρόνων, ἀλλὰ διὰ νὰ γνωρίσῃ μὲ τὴν ἐκφορὸν αὐτῶν τὴν ἀρετὴν των. Ἀκούσε λοιπὸν καὶ ἄλλοι προφήτῃν ὁμιλοῦντα περὶ ἐκείνων καὶ ἐγένετο λόγος Κυρίου πρὸς Ἰεζεκιήλ υἱὸν Βουζῆ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Χοβάρ (Ιεζ. 1, 3). Ὁ Ἰεζεκιήλ Ἰσταντο πῶρα εἰς τὸν ποταμὸν Χοβάρ, ὁ Δανιήλ τότε εἰς τὸν ποταμὸν Τίγριν. Ὅταν ὁ Θεὸς πρόκειται νὰ παρουσιάσῃ εἰς τοὺς δούλους του θέσφατα παρόδοτον, τοὺς δέξαι ἔξω ἀπὸ τὰς πόλεις εἰς τόποις ἀπηλλαγμένους ἀπὸ θορύβου, ὥστε νὰ μὴ παρα-

σῶρῃ τὴν ψυχὴν των κανὲν αἰσθητὸν θέσφατα ἢ ἄκουσμα, ἀλλὰ νὰ μένῃ ἐλευθέρῃ καὶ νὰ προσηλώνεται ὁλόκληρος εἰς τὴν θεωρίαν τῶν ἀπεπομένων.

Τὴ εἶδε λοιπὸν αὐτὸς, « Ἰδοὺ νεφέλη, λέγει, ἀπὸ βορρᾶ ἤρκετο, καὶ φέγγος κίχλις καὶ πῦρ ἀστράπτει, καὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν οἱ ὥσοι δυνάμεις ἡλέκτρον καὶ φέγγος ἐν αὐτῷ, καὶ ἐν τῷ μέσῳ ὁμοῖωμα τεσσάρων ἰσίων. Αὕτη ἡ δυνάμις αὐτῶν ὁμοιωμὴ ἀνθρώπου ἐπ' αὐτοῖς. Καὶ τέσσαρα πρόσωπα τῷ ἐνὶ καὶ ἑκατὸς πτέρυγες τῷ ἐνὶ. Καὶ ὕψος ἦν αὐτοῖς καὶ φοβεροὶ ἦσαν καὶ οἱ πόδες αὐτῶν πλήρεις ὀφθαλμῶν κυκλόθεν τοῖς ἰσίοις καὶ ὁμοῖωμα ὑπὲρ κεφαλῆς αὐτῶν ὥστε στερεώματα ὡς θύραις κρυστάλλου φοβεροῦ, ἐκτεταμένους ὑπὲρ κεφαλῆς αὐτῶν ἐνωθεν, καὶ αἱ πτέρυγες αὐτῶν ἐκάστη δύο καλὴ οὐσίαι τὰ σωματὰ αὐτῶν καὶ ὑπεράνω τοῦ στερεώματος (488) ὡς δυνάμεις λίθου σαπφείρου καὶ ὁμοῖωμα θρόνων ἐπ' αὐτῶν καὶ ἐπὶ τοῦ ὁμοιωματος τὰς θρόνους ὁμοιωμα ὡς εἶδος ἀνθρώπου ἐπ' αὐτῶν. Καὶ εἶδον ὡς δυνάμεις ἡλέκτρον ἀπὸ ὀφθαλμοῦ ὀφθαλμοῦ καὶ ἕως ἐπάνω, καὶ ἀπὸ ὀφθαλμοῦ ὀφθαλμοῦ καὶ ἕως κάτω ὡς δυνάμεις πυρός, καὶ τὸ φέγγος αὐτοῦ ὡς δυνάμεις τοῦ ἡλίου διὰ τὴν ἐν τῇ νεφελῇ ἐν ἡμέρᾳ ὑέτου. (Ιεζ. 1, 4 ἔ.) Καὶ ἔκρινον αὐτὰ ὅλα αὐτὰ θέλων νὰ δεῖξῃ ὅτι οὔτε ὁ ἴδιος οὔτε ἡ κτίσις οἱ δυνάμεις εἶδον καθαρὰν αὐτὴν τὴν θεῖαν οὐσίαν, λέγουσιν αὕτη ἡ ὁρῶσα, ὁμοιωματος δόξης, Κορμαί.

Ιεζ. 21

Βλέπετε συνεκατάβασις καὶ ἐκεῖ καὶ ἐδῶ, Ἀλλ' ὅπως καὶ αἱ θείαι α. οὐράναι δυνάμεις καλύπτουν τὸ πρόσωπόν των με πτέρυγας ἀσφαλῶς διὰ τὸν μνημονευθέντα λόγον διότι δηλαδὴ δὲν δύνανται νὰ ὑποφέρουν τὴν λάρνην τῆς θεῖας οὐσίας, πολλοὶ εἶναι σοφώτατοι καὶ γνωστοκρίτοι καὶ καθαροὶ αὐτῶν. Ἀπὸ τὰς ἰδίας τὰς λέξεις Ὅπως δηλαδὴ ὁ ἀγγέλος ἔλαθε τὴν ὁνομασίαν του ἀπὸ τὸ γεγονός διὰ ἀναγγέλλει τὰς θουλάς τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ ἀρχάγγελος ἀπὸ τὸ γεγονός διὰ ἄρχει τῶν ἀγγέλων, εἶσι καὶ αἱ δυνάμεις αὗται ἔχουν ὀνόματα που φηλοῦνται τὴν οὐσίαν καὶ καθαρότητά των. Ὁ Ἰσχυρὸς παρουσιάζεται μὲ πτερὰ, καὶ διότι πράγματι ἔχει πτερὰ ἀλλὰ διὰ νὰ μάθῃς ὅτι κατέρκεται πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ὅπου τοῦ, ἀποχαιρῶν τοὺς τοῖς θέναι διαμένει ἔτσι καὶ εἰς τὴν ἀνωτέρω δυνάμει τὰ πτερὰ σημαίνει τὸ ὕψος τῆς φύσεως των. Χερουβεῖμ Ὅπως λοιπὸν αἱ πτέρυγες σημαίνει τὸ ὕψος

της φρονεω, και ο θρόνος της επι αυτών ανάπαυσαν του Θεου και οι οφθαλμοί την διορατικότητά των και η πλησίον του θρόνου παραμονή και συνεχής άδυναμησης την άγρυπνον προσοχήν των έπει και αι δυναμίσαι των μεν πρώτων δηλώνουν την σοφίαν των δε δευτέρων την καθαρότητα. Διότι τι σημαίνει το όνομα Χερουβαϊμ, πλήθος γνώσεως και Σεραφεϊμ, πτερόενα ούρατα¹⁵. Βλέπεις λοιπόν πως αι δυναμίσαι δηλώνουν και την καθαρότητα και την σοφίαν.

Εάν λοιπόν αι δυνατόεις εκείνοι με την υψηλήν γνώσιν δύν. κατορθύνουν να ίδουν ούτε την κατά συνκατάστασιν έμφάνισιν του Θεού, αυτοί με την μερικότητα της γνώσεως συμφύνας προς τα λεγόμενα του Παύλου, εκ μέρους γινώσκουμεν και επί δοσιπρωτον και εν ανίγμεται, δεν είναι άνοητοι να νομίσουν ότι γνωρίζουν ακριβέστατα όσα δεν είναι θεατά ούτε εις εκείνους,

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΔΕΙΑΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΗΣ ΠΡΟΞΕΙΧΗΣ

Επεθύμουν να σας άποδείξαι ότι ο Θεός είναι άκατάληπτος όχι μόνον εις τα Χερουβαϊμ και τα Σεραφεϊμ, αλλά και εις τας άρχάς και τας εξουσίας και εις κάθε άλλην κτιστήν δύναμιν, άλλ' έκοι πόση η διάνοιά μας, δια από το πλήθος, άλλ' από την σφίγην των λεχθέντων. Διότι η ψυχική καταληψιμότητα από φρόνην και έκταληξιν, όταν άσκολήται επί πολύν, η τής ούρανιως θεωρίας.

Διά τούτο δε την κατεβάσαμεν και δε την απαλλάξμεν από την κατάληξιν της, καταφεύγοντες εις την συνήθη παράκλησιν Ποιαν ήραδής. Εις την εύχην η αποκτήσουν κάποιοι υγείαν οι κατατριχόμενοι από τοιαύτα νοσήματα. Εάν επιβάλλεται να παρακαλούμεν τον Θεόν υπέρ των ασθενών, των εργαζομένων καταναγκαστικώς εις τα μεταλλεία, των ελκυσμένων εις οικληράν δουλείαν και των δαιμονιζομένων, πολύ περισσότερον πρέπει να τον παρακαλούμεν δι' αυτούς. Διότι η άσθενεια είναι κερότερα από την πάθησιν των δαιμονιζομένων, εκείνη η μάγια συγκαλείται ενώ αυτή η νόσος δεν έχει καμμίαν δικαιολογίαν.

Και έπειδή άνέφερα την προσευχήν υπέρ των δαιμονι-

15. "Η άρχη της αυτή των δυνατέων των Χερουβαϊμ και των Σεραφεϊμ προέρχεται από την ένωμασίαν των Παρεκκλήτων Εγγονων 82α, και ο Άνωσιος Άρασακ, της Πιρί Ουρανίου Ιερογίας 7, PG 3, 206.

ζομένων, θέλω να έπω προς την αγάπην σας κάτι, διά να σπομίσση εν βαρύ νόσημα της Έκκλησίας (489). Είναι άπονον να άσκολούμεθα τόσο επιμελώς με την θεραπείαν των έκτος της Εκκλησίας και να περιφρονούμεν τα ίδια μας μέλη. Ποιόν είναι λοιπόν αυτό το νόσημα. Αυτό το πολυέριθμον πλήθος, που συγκαίεται τώρα διά τ' άκαθαρτον προσεκτικότητος λόγου, με το άεχρότητα πολλώκις κατά την φρικωδεστάτην έκταληξιν όραν, άλλα δεν το είδα και άναστέναξα βαρεία δύν. η ναο.έται με μεγάλον ένδιαφέρον και προσήμιν και τομμενεί έως το τέλος διά τ' άκαθαρτον ένσυνδουλόν του, ενώ διην πρόκειται να φανή ο Χριστός κατά τα μυστήρια της θεμελίου εσχιστικής ή έκκλησιας είναι άδελφών και έρημος. Είναι άκαταχάρητον το φαινόμενον αυτό. Λόγω της άδιαφορίας μας, ούτ'η κάνετε και τους έπαίνους παρ' δικαιούσθε διά την ηρόλησιν παρακαλούσθων του κληρονομίας. Ποιοί δεν θά κοπώσασιν και σας και έμε. όταν βλέπω να σας ξεφύγη τόσο γρήγορα η άφέλεια από την άκρόασιν. "Αν πράγματι προηίκα η έπιμελώς εις τοις λόγους μου, θα έδεικναι εις την έπιμελώς και εις τα έργα. Η έσπευσμένη όμως άναχωρησις μας άπ. όν νοών μετά το κήρυγμα σημαίνει, δεν έδέχθητε και δεν έβάλατε εις τόν νοόν σας τιποτε από τα λεχθέντα. Εάν έπιστοθεύκοντο τα λεγόμενα εις τας ψυχάς σας, θα σάσιν κράτην έδω μέση, διά να παρακαλουθήσθε με πολλήν ενλήθειαν την τέλεισιν των φρικωδεστάτων μυστηρίων. Τώρα όμως άναχωρείτε μόλις τελείωσθι ο άμιλητής των λόγων τους εάν νύ ήκούσατε καθαρώδον να παύση.

Ποία δε είναι η κλίση δικαιολογία των πολλών άδυναμιας λέγει, να προσευχηθώ εις την οικειαν μου, ενώ σμυλίας και διδασκαλίας δεν είναι δυνατόν να άκούσω έκεί. Άπαιτεί τον έμπίον σου, άπαιτεί εις τ' άφροσιν δυνατόν να προσευχηθώ και εις την οικειαν σου, άλλ' έκαί έπος εις την οικειαν σου, όποι έπάρουν υμεις πατέρες, όπου άνοσημεται πως τον Θεόν από τόσον πολλήν ψ. και κοινή προσευχή. Δεν έσκακόντα, αι παρακλήσεις σου προς τον Κύριον, όταν προσεύχονται κατ' ίδιαν τόσον, όσον όταν συλλογισθείτε μαζί με τούς άδελφους σου. Διότι έδω υπάραξε και περισσότερον η όρνυς, η σιμωνία, ο σινδεσμος της αγάπης, αι έκα. και έκα. Δα τοις άκριβώς ημεις ανται των άκούσθων οι Ιερει, δια να συνανέλθω εις τον ούρανόν ο άσθενέσθων αι πόκα. σ. η λήθοις τοις με σ. και να σ. έως εις τ. η

πρεως. "Αλλας, ποια είναι η ωφέλεια της όμ'λης, αν δεν συνδεθῇ με τὴν προσευχήν. Προσηγείται ἡ προσευχή καὶ λέγεται ὁ λόγος. Αυτό διδάσκουν καὶ οἱ Ἀπόστολοι «ἡμεῖς δὲ τῇ προσευχῇ καὶ τῇ διακονίᾳ τοῦ λόγου προσκαρτερήσωμεν» (Πρὸς 2, 4). Καὶ ὁ Παῦλος δὲ εἰς τὰ προσηγμένα ἐπιστολῶν τοι εὐχεται τὸ φῶς τῆς προσευχῆς νὰ καθοδηγήσῃ σὺν λύχνῳ τὴν διαπραγμάτευσιν τοῦ θέματος τοῦ.

Ἐάν σινηθῇς νὰ προσεύχεσθαι ὁρθαίς, δὲν θὰ ἔχῃς ἀνάγκην τῆς διδασκαλίας τῶν συνδουλῶν σου, ἐπ' ὅσων ὁ Ἰδὸς ὁ Θεὸς θὰ σοὶ κατακυνώσῃ τὸν νοῦν χωρὶς τὴν μεσολάβησιν ἡμετέρων. Ἐάν δὲ ἡ προσευχή ἔνῳ μόνον ἀνθρώποις ἔχῃ τόσην δυνάμιν, πολλὴ μεγαλύτεραν ἔχει ἡ κοινή προσευχή. Εἶναι μεγαλύτερα ἡ ἰσχύς καὶ ἀποτελεσματικότης αὐτῆς τῆς προσευχῆς ἀπὸ τῆς ἰδιωτικῆς εἰς τὴν κοινήν προσευχῆς. Ποῦ διδάσκεται αὐτό; "Ακουσε τὴν λέγειν ὁ Παῦλος: «ὅς ἐν ηλικιούτου θανάτῳ ἐρρύσαστο ἡμεῖς καὶ ῥύετα, ἡλικίανεν δὲ οὐ καὶ ἐν ῥύεσσι συνυπολογούντων καὶ ὑμῶν τῇ δεήσει ὑπὲρ ἡμῶν. Ἦνα τὸ εἰς ἡμεῖς χάρισμα διὰ πολλῶν προσώπων εὐχαριστήσθαι ὑπὲρ ἡμῶν.» (Β' Κορ 1, 10 ε'). Ἔτσι διέφινε καὶ ὁ Πέτρος ἀπὸ τῆς δεσποτικῆς. «Προσευχὴ γὰρ ἦν ἔκτε νῆς ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ὑπὲρ αὐτοῦ γινόμενη πρὸς τὸ Θεόν.» (Πρὸς 12, 5).

470 Ἐάν δὲ ἡ προσευχή τῆς Ἐκκλησίας ὠφελῇ τὸν Πέτρον καὶ ὑπεβαθίσῃ τὸν σῦλόν ἐκεῖνον νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ δεσποτικῆς, εἰπέ μοι σὺ ποῖαν ἀπολογίαν θὰ εἴρῃς διὰ τὴν περιφρόνησιν τῆς δυνάμεως τῆς. "Ακουσε καὶ τὸν ἴδιον τὸν Θεὸν νὰ λέγῃ ὅτι εὐσπλαχνίζεται τὸ πλῆθος, δὲν τὸν παρακαλῇ μὲ εὐσεβὲς φόβον. Λέγει δηλαδὴ πρὸς τὸν Ἰωάννην σκεπτικῶς μὲ τὸ φητὸν τῆς κολοκύνθης: «οὐ πέν ἐφείσω ὑπὲρ τῆς κολοκύνθης, ὑπὲρ ἧς οὐκ ἐκακοδόμησας, οὐδὲ ἐξέθρεψας αὐτήν, ἐγὼ δὲ οὐ φείσομαι ὑπὲρ Νινεὺς τῆς πόλεως τῆς μεγάλης, ἐν ᾗ κατοικοῦσι πλείους ἢ δώδεκα μυριάδες ἀνδρῶν.» (Ἰωνᾶ 4, 10 ε'). Δὲν ἐπικαλεῖται τυχαίως ὁ Θεὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν κατοίκων, ἀλλὰ μὲ τὸν σκοπὸν νὰ θεβαιώσῃς ὅτι ἡ κοινὴ προσευχή ἔχει μεγάλαν δύναμιν. Τοῦτο ἐπιθυμῶ νὰ σὺς καταστήσῃς φανεράν μὲ παραδείγματα καὶ εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ἱστορίαν.

"Ὅπως καὶ σὺ γνωρίζεις, πρὸ δέκα ἔτων οὐ νηλῆθησαν

μερικοί συμπόλιται ὡς συνήθεια. Καὶ τότε κάποιος ἀνωτέρω ἀξιωματοῦχος, ἀποδεικθεὶς συνέναχος, ἐδέσθη μὲ σκηνίον εἰς τὸ στόμα καὶ ὠδηγῆτο εἰς τὸν τόπον τῆς ἐκτελέσεως. Τότε ὅμοι ὅλοι οἱ κάτωκοι ἔτρεξαν πρὸς τὸν ἡπάτορα, συμπρασσοῦντες καὶ τοὺς ἐρρωμένους εἰς τὰ κακὰ ἔργα, καὶ οὐρανοῦς ὁ λαὸς ἤρπασεν ἀπὸ τὴν ὀργῇ τοῦ βασιλέως τὸν κατόδικαθέντα καὶ μὴ δικαιούμενον συγγνωμῆς.

"Ὅτε διὰ τὰ καταπραῦντε τὴν ὀργὴν τοῦ ἐπνεύου βασιλέως ἐτρέκατε ὅλοι μαζί μὲ τὰ παῖδιά καὶ τὰς γυναῖκας, δὲν ὅμως πρόκειται νὰ ἐξέλκεσθε τὸν βασιλέα τῶν οὐρανῶν καὶ νὰ λυτρώσθε ἀπὸ τὴν ὀργῇ τοῦ δεῖ ἔνα, ὅπως τότε, σὺν δύο καὶ τρεῖς καὶ ἑκατὸν, ἀλλὰ ὅσους τοὺς ἀρτιώλους ἡμεῖς μετὰς καὶ νὰ ἀπαλλάξετε τοὺς δαμνιζομένους ἀπὸ τῆς πανθᾶ τοῦ διαβόλου κάθουθε ἔξω καὶ δὲν τρέχετε διὰ τὴν μέσσην τοῦ Θεοῦ, ἔκτι μὴν τὴν εὐσεβῆ σύμνησίν σας καὶ εἰς ἐκείνους νὰ κορήσῃ τὴν τιμωρίαν καὶ τὰ ἰδικά σας ἀμαρτήματα νὰ συγκομήσῃ. Εἰς τὴν περιστάσιν ἔκτι νῆν καὶ τὴν ἀγορὰν καὶ εἰς τὴν οὐκίαν καὶ εἰς ἐπένουσιν ἐργασίαν ἔν τῇδε δὲν ἀφείλες νὰ τρέξῃς εἰς τὴν κοινήν λατρίαν διασπῶν ὅλα τὰ δεσμιὰ ὀρμητικώτερον ἀπὸ λέοντα. Ἰσὺν ἔλπιθα κυνρίας θὰ ἔχῃς παραμειλῶν τὸ καθήκον σου κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην οὐαπητέ. Ὅχι μόνον ἀνθρώποις ἀμαρτήσιν τὴν φρικτωδέστατην ἐκείνην φωνὴν, ἀλλὰ καὶ ἀγγέλους προσκυνῶν τὸν Κύριον καὶ ἀρχαγγέλους δέονται. Ἐν τῇν δὲ κατὰ τὸν καρὸν σὺν λακὺν καὶ τὴν προσφορῇ τῆς θυσιᾶς ἔκτι ἦθον.

Καὶ ὅπως οἱ ἀνθρώποι κόπτοντες κλάδους ἑλαίας τοὺς σπῶν νὰ πρὸς καρετισμὸν τῶν βασιλέων, ἀπενομαζόντας εἰς αὐτοὺς μὲ τὰ φητὰ νὰ εἶναι ἐλεημονες καὶ φιλενθρώποι. ἔτσι καὶ ἡ ἀγγελία κατὰ τὴν τέλει τῆς θείας εὐκαιρίας ἀντὶ κλήτων ἑλαίας προτείνει νὰ ἴδωμεν τὸ δεσποτικὸν αἶμα καὶ τὴν κακίαν τὸν Κύριον πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην φουσεως λέγοντες τὰ εἰς τὴν περίπουν δεσμεθᾶ δι' αὐτοὺς, τοὺς ὁποίους συ

16. Πρόκειται περὶ τῆς συνήθειας τοῦ θεοῦ εἰς τὴν ἀντιθέσιν τὸ 874. Ἡ τοποθέτησις σχετίζεται εἰς τὸ στόμα τῶν κατωτέρων συγγνωμῆς καὶ τὴν ἱστορίαν ἐκείνην.

17. Παρατηροῦμεν ὅτι πολλὰ πρὸς τὴν κατὰ τὸν λόγον τὸ ἐνθὺν πρὸς τὸν Χρυσόστομον διὰ τὴν λειτουργίαν τῆς. Περιττὸ χωρὶς τοῦ παραδείγματος χάριν τὸ εἰς τὸν λόγον τὸ 7. Ὁ δὲ ἀνέκδοτος, τὸν ἀπερρίπτει, τὸν ἔδωκεν, τὸν ἀκατάληπτον. Ἡμεῖς δὲ καὶ ἐν τῇ λειτουργίᾳ τοῦ Χρυσόστομου.

ὁ Ἰῶος περιέβαλες με ὡσον πλουσίαν ἀγάπην, ὥστε νὰ θυσιάσῃς καὶ τὴν ζωὴν σου ἀκόμη ἱκετεύον με δι' αὐτοὺς χάριν τῶν ὁσίων ἔκτισες καὶ ὁ Ἰῶος τὸ σῶμα σου παρακαλοῦμεν δι' αὐτοὺς ὑπὲρ τῶν ὁσίων ἐβουλεύσας αὐτὸ τὸ σῶμα.

Διὰ τοῦτο καὶ ὁ δίκαιος ἐκείνην τὴν στιγμὴν ὁδηγεῖ με-
σα καὶ τοὺς δαιμονιομένους καὶ τοὺς παραγγέλλει νὰ κλιν-
νουν τὴν κεφαλὴν καὶ νὰ προσφέρουν τὰς ἱκεσίας τῶν με-
τῆν στάσιν τοῦ σώματος τῶν, διότι δὲν ἐπιτρέπεται νὰ συμ-
προσεύχωνται μὲ τὸ ἐκκλησιασμα (471). Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς
τοὺς παρουσιάζει διὰ νὰ τοὺς λ. πηθῇ, διὰ τὴν συμφορὰν καὶ
τὴν ἀφωκίαν καὶ νὰ χρησιμοποιοῦν τὴν ἰδικήν σου παρηγο-
σίαν πρὸς τὸν Θεὸν ὑπὲρ αὐτῶν. Ἐκοντες λοιπὸν ὑπ' ὅσων
ὅλα αὐτὰ εἰς τρέχωμεν εἰς τοὺς ναοὺς κατὰ τὴν ἄραν ἐκτε-
νὴν διὰ νὰ ἐπιτίκωμεν εὐσπλαχνίαν καὶ εὐφωμεν εὐκαίρον
χάριν καὶ βοηθεῖται.

Ἐπαυέστε δὲ εἰπα ἐδέχθητε τὰς παρακλήσεις μου με-
πολὴν θόρυβον καὶ ἐπιδοκίμασαν. Ἀλλὰ δὲν θὰ ἀντήσῃ ἡ
εὐκαρία νὰ μεταβάλλετε τοὺς ἐποίους εἰς ἔργα δὲν θὰ ἀρ-
γήσῃ ἡ εὐκαρία νὰ ἀποδείξῃτε τὴν συμπεριφορὰν πρὸς τὰς
παρακλήσεις μου. Μετὰ τὸ κήρυγμα ἀκολουθεῖ ἡμέρας προ-
σευχῇ. Ἐγὼ ζητῶ τὸν ἔπαινον καὶ θόρυβον διὰ τῶν ἔργων.
Παρακινεῖτε λοιπὸν ὁ εἰς τὸν ἄλλον νὰ σταθῇτε ὅπως ἐξο-
θήτε ὥς τώρα καὶ ἂν κινήσῃ κανεὶς νὰ φύγῃ, συγκρατή-
σατέ τον διὰ τῆς θείας ὥστε νὰ λάβετε διπλοὺν μισθόν καὶ
διὰ τὴν ἰδικήν σας προθυμίαν καὶ διὰ τὴν κηρυκίαν τῶν ἀ-
δελφῶν σας. Ἔτσι δὲ ἀπευθύνετε τὰς ἱκεσίας, με περισσοτέ-
ρον παρηγοῖαν ὥστε ἐξελθόντες τὸν Θεὸν νὰ ἐπιτελεῖτε
καὶ τὰ παρόντα καὶ τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ διὰ τῆς χάριτος καὶ
φιλοφροσύνης τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. ἐκ τῶν ὁ-
σίων μαζί με τὸν Πατέρα καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνέλκει ἡ βό-
ξα καὶ τὸ κῆρυγός ἐστὶν ὁ αἰῶν τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ ΤΩΝ ΑΝΩΤΕΡΩ

Ἀπεδείξα ἕκαστος τώρα ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἀκατάλητος εἰ-
ς τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν Χερουβείμ καὶ τῶν Σερα-
φείμ. Νομίζω δὲ οὗτο εἶναι ἀρκετὸν καὶ θὰ ἐπρεπε νὰ
παρηγοῦμαι ἀπὸ τὴν περαιτέρω διαπραγμάτευσιν τοῦ θεμα-
τος. Ἡμεῖς ὅμως ἔχον πολλὴν ὁρεῖν οὐκ μόνον νὰ κλείσω τὰ
μυστήρια τῶν ἀντιθέτων, ἀλλὰ καὶ νὰ φρονήσωμεν περισσο-
τερον οὗς τοὺς ἀγαπητοὺς τοὺς ἐπανέρχονται εἰς τὸ ζῆτημα
καὶ συνεχίζω. Ἡ διατριβὴ ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ καὶ οὗς ἐκ-
κρίσις ἱκανοὺς νὰ γνωρίσετε περισσότερο καὶ ἐμεῖς θὰ δι-
ευκολύνῃ νὰ κερδίσω λαμπροτέρην νίκην καθαρίζουσα καὶ
καὶ ἀκαταρτιστοὺς λείψανον πλάνη. Θὰ κάρωμεν δὲ καὶ
μὲ τὰ ὅσων ἐκ τῆς πονηρίας, ποὺ δὲν πρέπει νὰ κόπωμεν αἰ-
νῶντι ἀπὸ τὸ στέλεχος, διότι, φλοισφύουσιν πάλιν ἀπὸ τοῦ ἁμα-
ρτωμένου ριζῆς, ἀλλὰ νὰ τὰ ἐξερριζώσωμεν ἀπὸ τὸ ὑπόδα-
ρον καὶ νὰ τὰ ἐκθέσωμεν γυμνά εἰς τὴν θερμὴν ὡς ἡλιακὴν
ἀκτίναν διὰ νὰ καθαροῦν εὐκόλως.

Ἄν σας ἐξαφάνω λοιπὸν εἰς τοὺς αἰῶνες, ἢ τοὺς λό-
γους τοὺς εἰς διὰ νὰ περιεργασθῶ καὶ νὰ παρῶ ὑπεργρηγοῦμαι.
Ἀλλὰ διὰ νὰ σταματήσω τὴν ἄτυπον περιέργειαν ἔκλεινα ὑπὸ
τὴν γενναίαν τῶν ῥῶτων τῶν καὶ ἀρνούνται νὰ ποιεῖται
καθὼς ἄρτι εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν. Διὰ τοῦτο ἀμαρτάνω
ὡς ἐβδείξα με πολλὴν ἐπιμονὴν εἰς δὲ μόνον ὑπὸ Θεοῦ.
Ἀλλὰ καὶ τῶν ἀγγέλων ἡ παρουσία ἦτο ἀφόρητος εἰς τὴν μα-
κάριον Δανιὴλ καὶ ὑποφ' ἀνέγκαν ἀλάκληρον τὴν σχετικὴν
μερικατὴν οὗς ἐτόνισα ὅτι ὁ δικαίος αὐτοὺς ἀνθρώπους ἀνέμε-
νει, κατέληφεν ἀπὸ τρώμας περιέπεσαν εἰς κατὰστασις δικαί-
ου καὶ ψυχορραγούντες καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ ἀγωνιστοῦ προσεκά-
θηρε νὰ σπῇ τὴν θοῆν οὗ σώματος. 472. Ὅπως ἡμεῖς οὖν
ἡ ἐξημερωμένη περιπερὰ ποὺ διαμένει εἰς τὴν οἰκίαν ὡς ἡ
ἐπισκευὴ κάποιον φόβον τρομοκρατεῖται καὶ περὶ τὴν
ἀσφάλειαν καὶ ἀναζητεῖ καμὶαν διεξόδον ἀπὸ τὰ παρὰ τοῦ
ν' ἀπολλογῇ ἀπὸ τὴν ἀγωνίαν, ποὺ τὴν κατέχει. Ὅτι καὶ ἡ

φη κη τοῦ μακαρίου ἐκεῖνος· ἀνθρώπου ἔτρεκε διαστικά, προσπαθούσα νὰ πετύχῃ ἐξω ἀπὸ τὸ σῶμα, καὶ θὰ ἔλθῃ πράγματι, εγκαταλείπουσα ἔρημον τὸ σῶμα, ἐν δὲν προσλαμβάνειν ὁ ἄγγελος νὰ τὴν ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὴν ἀγωνίαν καὶ νὰ τὴν ἔλθῃ φέρῃ εἰς τὴν κατοικίαν τῆς.

Καὶ ἔλεγον τότε ὅλα αὐτὰ, διὰ νὰ μάθετε πόσον διαφέρει ὁ ἄγγελος ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον καὶ, ἀναγνωρίζοντες τὴν ὑπεροχὴν τοῦ σκνδουλου μας ἀγγέλου, νὰ σιωποῖσθῃτε καὶ ἀπαλλαγῆτε ἀπὸ τὴν ἐνσυντίον τοῦ Κυρίου μονίαν. Ὁ δίκαιος πρὸς εἰς τὴν παροῖσαν δὲν ἔφερε νὰ ἀντικρυσθῇ ἄγγελον καὶ ἐκεῖνοι, πρὸς ὑπὸ πόντου ἀπὸ τὴν ὁρετὴν τοῦ ὅσον, ὡς περιεργάζοντα, δὴ ἄγγελον, ἀλλὰ τὸν Κύριον τῶν ἀγγέλων. Ἐκεῖνος ἐδάρμασε τὸν θυμὸν λεόντων, ἐνῶ ἡμεῖς δὲν δυνάμεθα νὰ ἐκδόσῃμε ἀπὸ ἀλάπεκας ἐκεῖνος κατέκοψε δράκοντα εἰς τὴν μέσῃ καὶ ἐνίκησε τὸ σκυρὸν θηρίον μὲ τὴν ἐτρηροσίαν τοῦ πρὸς τὸν Θεόν ἐνῶ ἡμεῖς φοβούμεθα καὶ τὰ μικρὰ ἐρπετο. Ἐκεῖνος σκεκράτησε ἕνα θαλάσσιον ζῷον τὸν θύον λέοντα, ἀνέστηλε τοῦ Νοβουκροδόνησος τὴν ἀργὴν, ποῦ ἔπρεκε ἐκ τὰ θαλασσιακά κραιπάσια δυνάστερα ἀπὸ τὴν φλόγα παρουσιάζει καὶ λυσοῦς τὰ μυστηριώδη ἐντυπιά του. Καὶ παρὰ ταῦτα αὐτὸς ποῦ διεφύλαξε τὰ σκοτεινὰ ἐνύπνια, πλεῖς εἶδεν ἄγγελον ἐρχόμενον πρὸς αὐτὸν κατέληφθη ἀπὸ ρομερὴν σκοποδίνην. Ποῖαν λοιπὸν δικαιολογίαν θὰ εὑρουν καὶ ἐπικρατοῦν νὰ διεπιστοῦν εἰς τὴν μακαρίαν οὐσίαν τοῦ Ἰη.

Δὲν εὐχαρίστησε δὲ εἶδ᾽ αὐτὸν λόγον μοι, ἀλλὰ τὸν ἐπεξέτε νὰ καὶ εἰς τὰς σοφὰς ἐκείνας δι νάμεις· ἐδειξα τὴν ἀποκρυφὴν ὡς ὁφθαλμῶν, τὴν πρὸς τὴν τῶν πτερόντων, τὴν διατήρησιν τῶν σκελῶν ὀρθῶν, τὴν διαρκὴ ἰσχύ, καὶ τέλος τὴν κλητὴν καὶ τὸ θῆθος τὸ ἄπειρον πρὸς καλοῦν μὲ ὅλα αὐτὰ ὅτι δυνάμει ἐκεῖνος ἐκείναι δυνάμεις. Ὅσον εἶναι σφαιρὶ αὐτὸν δυνάμει αὐτῇ, ὅσον πλησιέστερον ἀπὸ ἡμᾶς, εὐρακοντα, πρὸς τὴν ἄρρητον καὶ μακαρίαν θέσαν οὐσίαν, τὸσον καλύτερον ποῦ ἡμεῖς γνωρίζουν δι αὐτὴ εἶναι ἀκατάληπτος· διότι ἡ μεγάλη σοφία φέρει μεγαλήν εὐλάβειαν.

Σὰς εἶπα ἡ περὶ τοῦ σπμνίαι τοῦ ἀπρόσιτον καὶ ὡς ἀνέμειν· εἰς βῆ εἶναι μακρύτερον τοῦ ἀκατάληπτον καὶ προσθέσει καὶ αὐτὸν χρῆσιμότητάς καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ πελάγους· τὸ ὅτι τὸ πέν ἀκατάληπτον ἀναγνωρίζεται, ὡς ἀκατάληπτον ἐπειτα ἀπὸ ἐρευνας, τὸ δὲ ἀπρόσιτον δὲν δέκεται, οὔτε

κατ' ἀρχὴν ἐρευνᾶν καὶ προσελάσιν. Ἀνέφερα δι δὲν εἶπεν· Ἀπόστολος· «φῶς ἀν ἀπρόσιτον», ἀλλὰ «φῶς οὐκ ἀπρόσιτον», διὰ νὰ δηλώσῃ ὅτι ἀν ἡ κατοικία εἶναι ἀπρόσιτος, πῶσον μέλλον ὁ εἰς αὐτὴν κατοικεῖν Θεός. Ἐλεγε δὲ αὐτὸ ὁ Παῦλος διὰ νὰ περιορίσῃ τὸν Θεὸν εἰς τόπον, ἀλλὰ διὰ νὰ δόσῃ περὶ ἡμετέραν ἔμφανισιν εἰς τὸ ἀκατανόητον καὶ ἀπρόσιτον αὐτοῦ. Ἀνέφερα καὶ ἄλλας δυνάμεις τὰ λεροῦδεμ, καὶ ἐτόνισα ὅτι, ἐνῶ ἐπ' αὐτὸν ἄπὸ αὐτὸς παρουσιάζεται στερέωμα καὶ λίθος καὶ σάλλινος καὶ δρᾶσμα θρόνου καὶ εἶδος ἀνθρώπου καὶ ἡλικτρον καὶ πῦρ καὶ πᾶσαν, ὁ προφήτης λέγει· «αὐτὴ ἡ θρῶς ἀποκρύπτει δόξης Κυρίου». Μὲ ὅλα αὐτὰ ὡς ἐπιδείξει ὅτι ἐπρόκειτο περὶ ἐμφανίσεως τοῦ Κυρίου κατὰ συγκριτάσιν καὶ οὐ κατὰ ἐκείνην ὁλόκλη ἐμφάνισιν ἥτο ἀφόρητος διὰ τὰς συνάμεις δυνάμεις.

ΠΕΡΙ ΑΚΑΤΑΛΗΠΤΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΥΠΟ ΤΩΝ ΑΙΓΛΩΝ

1479 Δὲν κἀμὲν δὲ ἀσκόπως τὴν ἀνακεφαλαιώσιν αὐτὴν θέλω νὰ μάθω τί ἐξεπλήρωσα καὶ τί ὑπολείπεται ἀπὸ τὴν ὑποκρίσιν, ποῖ ὡς εἶδον πρὸς καὶ τοῦ. Τὸ ὅτι κἀμὲν καὶ οἱ ἀπὸ τῶν δυνάμεων παρουσιάζουν γραμμῶν μὲ κατωκρινόμενον ὁλοκληρὸν τὸν λογαριασμόν, τὸ δεικνύουν εἰς τοὺς ἀνεπιστάς καὶ καταβάλλουν τὸ ὑπολοιπὸν. Καὶ ἐγὼ λοιπὸν, ὁ φῶς ἡννοῖα τὴν μνήμην σας σὺν θωλίον καὶ ὡς εἶδετε καὶ τὸν λόγον σὺν δάκτυλον τὸ κατεβλήθηεν ποσὸν θὰ προχωρήσῃ εἰς τὰ ὑπολοιπὰ.

Ποῖον εἶναι λοιπὸν ὁ ὑπολοιπὸν. Νὰ ὁποδεῖξω δι οὗτε ἀρχαί οὔτε ἐξουσίαι, οὔτε κυριότητες, οὔτε ἄλλαι κτισταὶ δυνάμεις ἐκ τῆς ἀκριβῆς κατὰληπτον τοῦ Θεοῦ. Ὑπάρκουν δὲ πρῶτον καὶ ἄλλαι δυνάμεις, τῶν ὁποίων δὲν γνωρίζομεν οὔτε τὴν ὀνόματα. Προσέξατε δὲ τὰ ἄνθρωπον θράσος τῶν αἰρετικῶν ὅστις τῶν δούλων τὰ ὀνόματα δὲν γνωρίζουν καὶ παρὰ ταῦτα υπερειργάζονται τὴν σὺν αὐτοῖς. Κρίνον· Ὑπάρχουν θεσβαίως καὶ ἄγγελοι καὶ ἀρχάγγελοι καὶ θρόνοι καὶ καμύτες καὶ ἀρχαὶ καὶ ἐξουσίαι, ἀλλὰ οὐκ εἶναι αὐτὰ τὰ μόνον τῶνματα εἰς τὴν οὐρανίαν· ὑπάρχουν καὶ ἄλλαι τάξεις καὶ ὁμοίως, τὰς ὁποίας δὲν δύναται νὰ παρστήσῃ ὁ λόγος. Αὐτὸ ποῦ δὲ σινάγεται, ὅτι ὑπάρχουν ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρων καὶ ἄλλαι δι νὰ

μεις, πῶν ὁποίων δὲν γνωρίζομεν οὔτε τὸ ὄνομα, Περ αὐτοῦ μᾶς διαδοθεῖται ὁ Παῦλος ὁ ὁποῖος διηλθὼν περὶ τοῦ Χριστοῦ λέγει καὶ τὰ ὑπὲρ τῶν «ἐκείθεν» αὐτὸν ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας καὶ δυνάμεως καὶ παντὸς ὀνόματος ὀνομαζομένου οὐ μόνον ἐν τῇ αἰῶνι ταύτῃ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ μέλλοντι», Ἐφ. 1.21 Βλέπετε διὰ μερ. καὶ ὀνόματα οὐρανίων δυνάμεων εἶναι τώρα ὄνομα καὶ θὰ γνωσθῶν μόνον ἐκ τῶν μέλλον. Διὰ τοῦτο εἶπεν, καὶ μόνον ἐν τῇ αἰῶνι ταύτῃ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ μέλλοντι»

Καὶ, μήπως εἶνα, παρὰδοξον διὰ τὴν ἔκρινσιν ἀκριβῆ κατὰ ληψιν τῆς θείας οὐσίας, τοῦτο δὲν παρουσιάζει καμμίαν δισκαλίαν πρὸς ἀπόδειξιν. Πολλὰς οικονομίας τοῦ Θεοῦ τὰς ἁγνοῶν αἱ ἐν αὐτῇ δυνάμεις, αἱ ἀρχαὶ αἱ ἐξουσίαι, αἱ κυριότητες. Θὰ οὖν ἀποδείξῃ, διὰ τῶν ἀποστολικῶν λόγων διὰ καὶ αὐταὶ ἐπληροφορήθησαν μερικῶς ἀπὸ τῆς οικονομίας τοῦ Θεοῦ καὶ μὴ μὲν ἡμᾶς, ἐν τῇ προσηγορίᾳ τῶν ἡμετέρων καὶ μάλιστα τὰς ἐπληροφορήθησαν διὰ ἀπλῶς καὶ μὴ ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν «ἐτέρων» γενεῶν οὐκ ἐγνωρίσθη, λέγει ὁ Παῦλος, ὡς νῦν ἀπεκαλύφθη τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις αὐτοῦ καὶ προφήταις, εἶνα τὰ ἔθνη συναληθινά καὶ οὐκ οὐκ αἱ αἱ μὲν καὶ τῆς ἐπαγγελίας αὐτοῦ αἱ δὲ ἐπαγγελίαι εἶχε δοθῇ εἰς τοὺς Ἰουδαίους, διὰ τοῦ Εὐαγγελίου οὐκ ἐγνωρίσθη ἐν τῷ Παύλῳ δὲ ἀκούοντες, Ἐφ. 3.6

Ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἀποκάλυψεν ὅτι καὶ αἱ οὐράναι, διὰ τὰς αἱ εἰς τὸ ἔμαθον αὐτὰ τώρα ἄφωτον τὸ ὑπὲρ τῶν ἀναφύοντων εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Ἄκουσε λοιπὸν ἔσθι τῶν ἐλαχιστοτέρων πάντων ἁγίων, λέγει, ἐδόθη ἡ χάρις αὕτη ἐξουσιάζεσθαι ἐν τοῖς ἔθνεσι τὸν ἀνεξάντιστον οὐρανὸν τοῦ Χριστοῦ», Ἐφ. 3.8 Τὸ σημαίνει ἀνεξάντιστον. Τὸ μὴ δινημένον καὶ ζητηθῇ δηλοῦν οὐκ ἀπλῶς τὸ μὴ δινημένον καὶ εὐρεθῇ, ἀλλ' οὔτε καὶ τὸ ἀνεξάντιστον. Ἀρ ἀκούοντες πάλιν οἱ ἀρεταῖ καὶ τοὶ εὐρίπτε παγκά καὶ ἀλλεπάλληλα τὰ θέλει Ἐάν ὁ πλοῦτος εἶνα ἀνεξάντιστος, πῶς δὲν εἶνα ἀνεξάντιστος ὁ κορηγῶν οὐρανὸν πλοῦτον, «Καὶ φωτίζονται πάντες τῆς ἁγιονομίας τοῦ πλοῦτος τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἐξουσίας διὰ τῆς Ἐκκλησίας ἡ πολλῆς, καὶ τοῦ σοφίας τοῦ Θεοῦ», Ἐφ. 3.9 474 Ἡκοσσε δὲ τώρα καὶ οὐκ προσηγορίᾳ ἐγνωρίσθη τὸ μυστήριον αἱ διδόμεναι ἐκείναι. Ὅσα ἀποφασίζει ὁ θεοῦ δὲν τὰ γνωρίζῃ, οὔτε ὁ ἴδιος μυστήριον «Ἦνα γνωρίσθαι τῇ ἀρχαί καὶ τῆς ἐξου-

σίας διὰ τῆς Ἐκκλησίας ἡ πολλῆς καὶ τοῦ σοφίας τοῦ Θεοῦ».

Βλέπε πόση τῇ ἐδόθη εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν τὴν ἐκείνην αἱ οὐράναι δυνάμεις τὰ ἀπόρητα τοῦ βασιλέως ἡμῶν με ἡμᾶς καὶ διὰ τῶν «ἄλλ» ἀπὸ τοῦ ἀποθεωμένου, διὰ ὁ Παῦλος ἐδὼ ἐννοεῖ τὰς οὐρανίας δυνάμεις, ἀφ' ὧν ἐνίσταται καὶ ἀρχαὶ καὶ ἐξουσίαι καὶ τοὺς δαίμονας. «Οὐκ εἶπεν ἡμῶν ἡ κατὰ πρὸς αἶρα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχαί, πρὸς τὰς ἐξουσίαι, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου», Ἐφ. 6.12 Μήπως ἐννοεῖ λοιπὸν καὶ ἐδὼ διὰ ἐννοεῖται τὸ μυστήριον οἱ δαίμονες, καθόλου ἐννοεῖ τὰς οὐρανίας δυνάμεις, διὰ, μετὰ τοῦ «τὰς ἀρχαί καὶ τὰς ἐξουσίαι» προσέθετον «ἐν τοῖς ἐπουρανίοις» Ἐκείναι αἱ ἀρχαὶ καὶ ἐξουσίαι εἶνα ἐπουράνιαι, αὐταὶ δὲ αἱ ἀρχαὶ καὶ ἐξουσίαι εἶνα ὑπὸ τὸν οὐρανόν διὰ τοῦτο τὰς δυνάμεις καὶ κοσμοκράτορας, θέλων νὰ δηλώσῃ διὰ τὴν αὐτὰς ὁ οὐρανὸς εἶνα ἁπλῶς καὶ διὰ ἀσκόδῃ εἶπεν τὴν κυριαρχίαν τῶν μόνον εἰς τὸν παρόντα κόσμον.

Εἶδες πῶς ἐγνωρίσθη τὸ μυστήριον καὶ μὴ μὲν ἡμᾶς καὶ διὰ τῶν «ἄλλ» διὰ στρέψαμεν τὴν διαπραγματεύσασιν πρὸς τὴν καταβολὴν τοῦ κρέους, ἀποδεικνύοντες διὰ τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ δὲν τὴν γνωρίζουν οὔτε αἱ ἀρχαί, οὔτε αἱ ἐξουσίαι. Ποῖος λοιπὸν τὸ λέγει αὐτὸ. Ὅχι πλέον ὁ Παῦλος οὔτε ὁ Πλάτων οὔτε ὁ Ἰεζεκὴλ, ἀλλ' ἔλα ἄντιον σκευὸς, ὁ οἶος τῆς θύρας ἐκ τῶν ἀναπνέοντων τοῦ Χριστοῦ Ἰωάννη, ὁ ἀνακλῶντες εἰς τὸ στήθος τοῦ Δεσποτοῦ καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἀνέλθοντες τὸ θεῖον ὄνομα. Πι λέγει λοιπὸν αἱ τὰς, «ἐπεὶ οὐδεὶς ἑώρακε πνοήν», Παύλ. 1.8 Εἶνα πράγματι οἶος θρονίος, διὰ τὴν ἀφῆς φωνῆν καὶ κατεστῆσαν ἀπὸ οὐρανοῦ, ἡκανῶν νὰ κατασκύβῃ δαίμονες τοὺς ἀντιλέγοντας.

Ἀλλ' ὅς ἴδωμεν καὶ τὰς ἀντιλήψεις λέγεις λοιπὸν ἰσχυρῶς ὅτι καὶ, πρὸς δὲν εἶδε τὸν Θεόν. Πι θὰ εἴπωμεν ὅμως διὰ τοὺς προφήτας, ὅς οἱ ὁποῖοι ἰσχυρίζονται διὰ εἶδον τὸν Θεόν. Πράγματι ὁ μὲν Ησαΐας λέγει, «εἶδον τὸν Κύριον καὶ ἦν ἐν ἐπὶ θρόνῳ ὑψηλοῦ καὶ ὑψηλοῦ», Ησα. 6.1 ὁ δὲ Ἀναγνώστης, εἶδον τὸν Θεόν οὐκ ἐβόησεν καὶ ὁ Παῦλος τὸν ἡ-

18. Αἱ παραγράφαι 3 καὶ 4 τοῦ λόγου τούτου ἐκτείνονται θεοφανεῖς εἰς τοὺς προφήτας. Ὁ Χριστολόγος διέλεσεν ὅτι εἶνα ἀδύνατον πραγματὶ καὶ ἐμφανίαις τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν ἀνθρώπου σημαίνει, ὅτι καὶ ἐμφανίαις ἐν νῦν μὴ ἐμφανίαις πρὸς τὰς αἰσθήσεις καὶ τὴν νουθεσίαν ἐκείνην τοῦ ἀνθρώπου.

μερῶν ἀκάθαρτος (Δαν. 7, 9 και ὁ Μ κτλ. εἶδον τὸν Κό-
ριον τὸν Θεὸν τοῦ Ἰσραὴλ καθήμενον ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐ-
τοῦ (Γ' Βασ. 22, 19; και ἄλλος προφήτης εἶδον τὸν Κό-
ριον ἐστῶτα ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου και εἶπε μοι πάντα ἐπὶ
τὸ θυσιαστήριον (Α', 8, 1). Εἶναι δὲ δυνατόν, ἢ συγκεν-
τρώσασθαι και πολλὰς ἄλλας παρομοίας μαρτυρίας Ἰωὼς λοι-
πὸν ὁ Ἰωάννης λέγει «Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε». Πρέ-
πει νὰ εἴσται θέβαιος δι' οὗτος ἐννοεῖ τὴν ἀκριβῆ κατόλημιν
και τελειαν γνώσιν αὐτοῦ. Ἀπὸ τὴν διαφορὰν τρόπον, μὲ τὸν
ὁποῖον καθὲ προφήτης εἶδε τὸν Θεόν, καθίσταται φανερόν δι-
τι εἰς ἕλας τὰς περιπτώσεις πρόκειται περὶ θέας κατὰ συγκα-
τάβαιν και δι' οὗ κανεῖς δὲν εἶδε τὴν οὐσίαν αὐτοῦ καθαρὰν.
Διότι, ὁ Θεὸς εἶναι ἀπλούς και ἀσύνητος και χωρίς σκῆμα
ἐνὼ ὅλοι αὐτοὶ ἐβλεπον διάφορα σκῆματα.

Διὰ τὴν ἀποδείξει δὲ τοῦτο ὁ Θεὸς και πεισὴ τοὺς αἰρε-
τικοὺς περὶ τοῦ δι' αὐτὸν προφήται δὲν εἶδον καθαρὰν τὴν θεϊαν
οὐσίαν, ἔλεγε δι' ἄλλου προφήτη «ἐγὼ ὄρασεις ἐπλήθυνα
και ἐν χειρὶ προφητῶν ἀρσιώθη» (Δα. 12, 11). Δὲν εἰδεί-
τὴν οὐσίαν μου, λέγει ἄλλὰ παρουσιάσθη ἐν ὁραματι κατὰ
συγκατάβαιν πρὸς τὴν ἀσθένειαν τῶν βλεπόντων. Ὁ Ἰωάννης
λοιπὸν δὲν λέγει μόνον διὰ τὰς ἀνθρώπους, «Θεὸν οὐδεὶς
ἑώρακε πώποτε» (475). Τοῦτο ἄλλωστε ἦτο ἤδη γνωστὸν και
ἀπὸ τὴν ἐνωτέρως μνημονευθεῖσαν προφητικὴν ρῆσιν «ἐγὼ
ὄρασεις ἐπλήθυνα και ἐν χειρὶ προφητῶν ἀρσιώθη» και ἀπὸ
τὴν δόλῳ τὴν γεννημένην πρὸς τὸν Μωυσῆν «Ὅταν αὐτὸς
ἐπεθύμησε νὰ ἴδῃ τὸν Θεόν μὲ τοὺς ὀφθαλμοῖς τοῦ εἴ-
πεν ἐκείνος «οὐδεὶς ὄρεται, τὸ πρόσωπόν μου και ὀφθαλμοί»
(Εξ. 23, 20). Ἐπομένως, τοῦτο ἦτο φανερόν και παραδεδε-
γμένον. Ἀρα τὸ «Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε» δὲν ἀναφέρε-
ται μόνον εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, ἀλλὰ και εἰς τὰς οὐρα-
νίους δυνάμεις διὰ τοῦτο δὲ και εἰσάγει ὡς διδάσκαλον τῆς
ἀληθείας αὐτῆς τὸν μονογενῆ Υἱόν. Διὰ τὴν μὴ τοῦ εἰρη δη-
λασθῆ κατεῖς, πῶς τὸ φανερώσκει αὐτό, προσέθεσιν «ὁ μο-
νογενὴς Υἱὸς ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ Πατρὸς, αὐτὸς ἐξηγή-
σεται» (Ιω. 1, 18), εἰσάγων ἔτσι ἀξιόπιστον μάρτυρα και διδά-
σκαλον.

Ἄν ὁ Ἰωάννης ἤθελε νὰ μᾶς δηλώσῃ δι' ἐλάττω εἰς
τὸν Μωυσῆν, θὰ ἦτο περιττὸν νὰ εἴπῃ δι' τοῦτο τὸ φανερώμα-
τον ὁ μονογενὴς Υἱὸς δὲν μᾶς τὸ φανερώσκει ὁ μονογενὴς
ἀλλ' ὁ Μωυσῆς, ποὺ τὸ ἤκουεν ἀπὸ τὸν Θεόν, πολὺ προση-
γο-
ρε-
ται

εἴπῃ ὁ Ἰωάννης δι' τὸ ἤκουεν ἀπὸ τὸν μονογενῆ. Συνεπῶς
ὁ Ἰωάννης εἰσάγει ὡς διδάσκαλον τῆς ἀληθείας αὐτῆς τὸν
μονογενῆ, ἐπειδὴ ἐπρόκειτο νὰ μᾶς φανερώσῃ κατὰ περισσό-
τερον ἀπὸ τὸ ἕως τότε λεχθέντα, δι' ἡλαδὴ οὐτε αἱ οὐράναι
δυνάμεις βλέπουν τὸν Θεόν. Πρόπει δὲ νὰ ἐκληροθῇ ἐδῶ ἡ
λέξις ὅρασις μὲ τὴν ἐννοίαν τῆς γνώσεως. Διότι αἱ ἐσώματα
δυνάμεις δὲν ἔχουν κόρας και ὀφθαλμοὺς και βλεφαρίδας,
ἀλλ' εἶναι δι' ἡμᾶς ὅρασις, δι' αὐτὰς εἶναι γνώσις.

Ἦτοτε διὰν ἀκούει, ἐκείναις ποτε δὲν εἶδε τὸν Θεόν, νὰ
νομίξῃς δι' ἀκούει, ἐκείναις ποτε δὲν ἐγνώρισε τὸν Θεόν κα-
τὰ τὴν οὐσίαν του. Ἐπίσης διὰν ἀκούεις δι' τὰ Σεραφεῖμ ἀ-
πέστρεψαν τοὺς ὀφθαλμοὺς και προσφύλαξαν τὴν ὄρασιν, ὅ-
πως ἀκαθάρτως ἔκαμαν και τὰ Χερουβεῖμ νὰ μὴ νομίσῃς δι' πρό-
κειται πράγματι διὰ κόρας και ὀφθαλμοὺς, ἦτοι δι' ὄργανα ποὺ
ταυρίζουν εἰς οὐρακὰς μόνον σκῆματα, ἀλλὰ νὰ ἐννοήσῃς
δι' ὁ προφήτης ὑπακούσεται τὴν γνωστικὴν αὐτῶν ἀνάστη-
τα. Ὅταν λοιπὸν λέγῃ ὁ προφήτης δι' δὲν ἀντίκειν νὰ ἴδῃ
τὸν Θεόν και συνκαταβαίνοντα ἀκόμη, δὲν ἐννοεῖ τίποτε ἄλ-
λο, παρὰ μόνον δι' δὲν ἤδυναντο νὰ διεκδοῦσαν εἰς τὴν πλή-
ρη κατανόησιν και γνώσιν αὐτοῦ οὐτε ἐτόλμαν νὰ ἀνενίσταν
εἰς τὴν καθαρὰν και ἀκαρσίαν οὐσίαν του, ἀκόμη δὲ και εἰς
αὐτὴν τὴν κατὰ συγκατάβαιν ἐμφανίσιν τῆς Ἐναντίας δὲ
σημαίνει ἐδῶ τὴν γνώσιν.

Διὰ τοῦτο και ὁ εὐαγγελιστής, ννωρίζων δι' οὐτε ἀπὸ
τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ἀλλ' οὐτε και ἀπὸ τὰς οὐρανίαις δυνά-
μεις εἶναι δυνατὴ ἡ κατόλημιν τοῦ Θεοῦ, φέρει ὡς διδάσκα-
λον τοῦ δόγματος τοῦτον αὐτὸν τὸν καθήμενον εἰς τὸ δεξιὰ
τοῦ Πατρὸς και γνωρίζοντα τὰς με ἀκρίβειαν. Δὲν εἶπε δὲ
ἀπλῶς «ὁ Υἱὸς» ραλονοῖ και εἰς τὴν λέξιν αὐτὴν ἐν περιω-
ρίετο. Πάλιν θὰ ἡδύνατο νὰ ἀποστομῶσῃ τοὺς ἀνακούοντους.
Διότι ὅπως πολλοὶ λέγονται χριστοί, ἀλλ' ὁ ἀληθινὸς Χριστὸς
εἶναι εἷς, και πολλοὶ λέγονται κύριοι, ἀλλ' ὁ ἀληθινὸς Κύ-
ριος εἶναι εἷς, και πολλοὶ λέγονται θεοί, ἀλλ' ὁ ἀληθινὸς Θε-
ὸς εἶναι εἷς, ἔτσι και πολλοὶ λέγονται υἱοί, ἀλλ' ὁ πραγματικὸς
Υἱὸς εἶναι εἷς και μόνος δι' ἡ προσθήκῃ τοῦ ἄρθρου θὰ ἦτο ἐρ-
ρετὴ νὰ δεῖξῃ τὸ ἐξάίρετον τοῦ μονογενοῦς. Και ὅμως δὲν
ἠρκέσθη εἰς αὐτό, ἀλλ' εἰς τὸ «Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε»
προσέθεσιν, «ὁ μονογενὴς Υἱὸς ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ Πα-
τρὸς, αὐτὸς ἐξηγήσεται». Εἶπε πρωτότερα μονογενὴς και ἔ-
πειτα Υἱὸς Ἐπειδὴ δηλαδὴ πολλοὶ λόγῳ τῆς κοινότητος

πρός τὸ τελευταῖον τοῦτο ὄνομα ἐστὶν ὅσον τὸ υἱὸς εἶναι κοινὸν ὄνομα ὄλων, υποθέτουν τὴν δόξαν τοῦ θεωροῦντος αὐτὸν ὡς ἕνα ἀπὸ τοὺς πολλοὺς υἱοὺς, 476), ἔθεσε πρῶτον ὁ μονογενῆς, χαρακτηριστικὸν τοῦ ὀνόματος ποὺ δὲν ἀνήκει εἰς κανένα ἄλλον, διὰ τὰ κατανόησιν οἱ καὶ τὸ κοινὸν ὄνομα, τὸ υἱός, δὲν εἶναι κοινόν, ἀλλ' ἰδιόχει κυρίου εἰς αὐτὸν καὶ εἰς κανένα ἄλλον δὲν ἀνήκει. ἴσους, ὅσον εἰς ἐκείνον

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΣΙΣΤΕΡΗΣ ΤΟΥ ΥΙΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΑΤΕΡΑ

Καὶ διὰ νὰ γίνων σαφέστερα ὅσα λέγω θὰ τὰ ἀναπτύξω "λαυτέρως". Τὸ ὄνομα υἱὸς ἀνήκει καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ εἰς τὸν Χριστόν, εἰς ἡμᾶς μὲν καταχρηστικῶς, εἰς ἐκείνον δὲ κυριαρχικῶς, τὸ δὲ μονογενῆς εἶναι ἰδικόν τοῦ μόνου καὶ δὲν ἀνήκει εἰς κανένα ἄλλον οὔτε καταχρηστικῶς ἀκόμη. Ὁ εὐαγγελιστὴς λοιπὸν προέταξε τοῦ Υἱοῦ τὸ μονογενῆς, διὰ ν' ἀντιληφθῇ ἀπὸ τῆς ἰδιότητος αὐτῆς προσγορίαν οἱ καὶ ἡ ἄλλη προσγορία, ποὺ ἀνήκει εἰς τοὺς πολλοὺς, εἶναι κυρίου ἰδικῆ τοῦ "Ἐάν δέ, λέγει, δὲν οὐδ' ἀκούσιν οὕτε αὐτὰ, προσθέτω καὶ τρίτον χαρακτηριστικὸν κοινὸν θεοῦ καὶ ἀνθρωπομορφικόν ἀλλὰ πάντως κοινὸν νὰ ἀναθεῖται καὶ αὐτοῦ ποὺ ἔρπον εἰς τὴν γῆν πρὸς τὴν ἐλπίαν τῆς δόξης τοῦ μονογενοῦς. Ποῖον δὲ εἶναι αὐτὸ; "Ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ Πατρὸς". Ἡ ἔκφρασις εἶναι παλαιά, ἀλλ' ἱκανὴ νὰ μᾶς ἀποδείξῃ τὴν γνωσιότητα τοῦ Υἱοῦ, ὃν τὴν ἐκλεβωμεν θεωροῦμεν. "Ὅπως ἔταν ἀκούης θρόνον καὶ ἐκ δεξίων καθέδραν, δὲν ἐννοεῖς θρόνον ἢ τόπον ἢ γενναῖως τοπικὸν περιορισμόν, ἀλλὰ μὲ τὴν παράστασιν τοῦ θρόνου καὶ τὴν καινότητα τῆς καθέδρας κατανοεῖς τὴν ἰσότητα καὶ τὸ ἀπαραλλάκτον τῆς π., ἢς τῶν δύο θεῶν προσώπων. ἔτσι καὶ ἔταν ἀκούης κόλπον, νὰ μὴ νο. βῇ ὅτι πρόκειται περὶ κόλπου καὶ τόπου, ἀλλὰ παρὰστασιν τοῦ κόλπου ν' ἀντιληφθῇ μὲ τὴν ἐγγυτητα καὶ παρουσίαν τοῦ Υἱοῦ πρὸς τὸν Πατέρα. Ἡ παράστασις ἢς διαμονῆς εἰς τὸν κόλπον μᾶς δηλώνει πολὺ σαφέστερον ἀπὸ τὴν παράστασιν αἱ εἰς τὰ δεξιὰ τοποθετήσεως, τὴν ἐγγυτητα πρὸς τὸν γεννήτορα. Διότι ἀσφαλὲς οὔτε ὁ Πατὴρ θὰ ἡνευκετο νὰ ἔλθῃ εἰς τὸν κόλπον τοῦ τῶν Υἱόν, ἐάν δὲν ἦτο τῆς ἰδίας οὐ-

19. "Ἀπὸ τὸ σημῆμα αὐτὸ ἀρχίζει ἀσκήσιος ἡ μετέθεσις ἀπὸ τοῦ ὀνόματος ἑκακοῦστον τοῦ Θεοῦ ε. τὸ τίμα τῆς θεότητος τοῦ Υἱοῦ καὶ ἀναθεῖται καταχρηστικῶς εἰς τὴν ἑστέην ὀνομασίαν πρὸς ἡγεμόνους

σιος, οὔτε ἐκείνος θὰ ἀντιέχε νὰ διαμένῃ εἰς τὸν πατρικὸν κόλπον ἐάν ἦτο καταπύρας φύσεως.

Ἀφοῦ εἶναι Υἱὸς λοιπὸν, καὶ μάλιστα μονογενῆς, καὶ διαμῖναι εἰς τὸν πατρικὸν κόλπον, γνωρίζει τὸν Πατέρα ἀκριβῶς. Ὁ δὲ εὐαγγελιστὴς ἐθεώρησεν ἀναγκαῖον νὰ χρησιμοποίησιν τὴν ἔκφρασιν αὐτὴν διὰ νὰ παραστήσῃ τὴν ἀκριβῆ γνώσιν τοῦ Υἱοῦ περὶ τοῦ Πατρὸς. Ἀναμφιβόλως δὲ ἀναφύονται αἱ ἔκφρασεις αὗται, διότι ἂν δὲν ἐπρόκειτο περὶ αὐτοῦ, τότε διὰ τὴν θὰ ἐκρησιμοποιεῖτο ἡ παρόμοσις τοῦ κόλπου, ἔάν οὔτε ὁ Θεὸς εἶναι σῶμα, ὅπως δὲν εἶναι, οὔτε τὴν γῆν ὑπόστασιν τοῦ Υἱοῦ καὶ τὴν ἐγγύτητα αὐτοῦ πρὸς τὸν Πατέρα δηλώνει ἡ ἔκφρασις αὐτή, τότε πρέπει νὰ ἐκρησιμοποιήθῃ καὶ ἡ ἀκούης, καὶ νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὴν ἴσην. Ἀλλὰ θεοῦ δὲν ἐκρησιμοποιήθη τυχαίως, μὴ γένοιτο—διότι τὸ Πνεῦμα ὅποτε δὲν λέγει ἀκούης δηλώνει τὴν ἐγγυτητα τοῦ Υἱοῦ πρὸς τὸν Πατέρα. Ἐπειδὴ ὁ εὐαγγελιστὴς ἐδήλωσε καὶ πολὺ σαφῶς, ὅτι οὔτε ἡ ἀνω κτίσις ἐλπίει, ἥτοι γνωρίζει μὲ ἀκριβείαν, τὸν Θεόν, ἠθέλησε νὰ παρουσιάσῃ ἀξίως τὸν μάρτυρα τῆς ἀληθείας αὐτῆς καὶ διὰ τοῦτο ἐκρησιμοποίησε τὰς ἀνωτέρως ἔκφρασεις, ἔτσι ὥστε νὰ πιστεύσῃς χωρὶς ἀμφιβολίας εἰς τὴν παρουσίαν ὅς προσεχουμένην ἀπὸ τὸν Υἱόν, καὶ μάλιστα τὸν μονογενῆ καὶ εἰς τὸν πατρικὸν κόλπον διαμείνοντα Υἱόν. Θὰ ἔλεγα δὲ ὅτι ἡ ἔκφρασις αὐτή εἶναι παρὰστασις καὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ Υἱοῦ, ἔτσι καὶ ἂν μερικοὶ ἐπιμένουν νὰ φέρουν ἀναισχυνοὺς ἀντιρρήσεις. Ὅπως δηλοῖται ἀπὸ τὰ πρὸς τὸν Μωυσῆν λεχθέντα, ἐγὼ εἰμι ὁ ὢν, κατανοοῦμεν τὴν ἰδιότητα τοῦ Θεοῦ, ἔτσι καὶ ἀπὸ τῶν λόγων αὐτοῦ 477), ὃς ὢν ἐν τοῖς κόλποις τοῦ Πατρὸς εἶναι ὁ νοῦς νὰ ἐννοήσωμεν τὴν αἰδίαν ὑπαρξίν τοῦ Υἱοῦ εἰς τοὺς κόλπους τοῦ Πατρὸς.

ΠΕΡΙ ΕΞΑΓΕΒΕΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΚΟΙΝΗΝ ΠΡΟΣΕΓΧΗΝ

"Ὅτι λοιπὸν ἡ οὐσία τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀκατάληπτος εἰς ὁλόκληρον τὴν κτίσιν ἀπεδείχθη μὲ τὰ ἀνωτέρως ὑπολείπεται δὲ πᾶρα νὰ ἀποδείξω ὅτι ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα τὸν γνωρίζουν μὲ ὅλην τὴν ἀκριβείαν. Ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ βαρύνω τὴν μνήμην σας μὲ τὸ πλῆθος τῶν λόγων, θὰ ἀναβάλω τὴν ἐξέτασιν τοῦ θέματος αὐτοῦ δι' ἄλλην διάλεξιν καὶ τώρα θὰ μεταβῶ εἰς τὴν συνήθη παραίνεσιν.

Ποία δὲ ἦτο ἡ συνηθευμένη μας παραίνεσις, Νὰ προσεύχεσθε ἐκτενῶς μὲ δαίνοισιν νήφουσιν καὶ ψυχὴν ἀγρυπνοῦσαν. Ὅταν τὴν περαιομένην φορὰν οὗς ἀπηύθυνε τὴν ἰδίαν σόδοσιν, ἔλοι ὑπακούσατε εἶναι. δὲ ὁποῖον νὰ οὐκ κατακοινοῦ μὲν εἶταν ἀδιαφορήτε, νὰ μὴ οὐκ ἐπαινῶ δὲ εἶταν ἐκτελέετε τὰς συμβουλὰς μου. Ἐπὶ τοῦ λοιποῦ σήμερον νὰ οὐκ ἐπαίνωμαι καὶ νὰ οὐκ εὐχαριστοῦμαι διὰ τὴν ὑπακοήν σας ἐκείνην. Καὶ θὰ οὐς ἀποδώσω καλύτερον τὴν χάριν, ἂν οὐς διδάξω διὰ τὴν τελείαν πρὶν ἀπὸ τὰς ἄλλας ἢ εὐχὴ ποὺ ἀναφέρεται. εἰς τοὺς δαμονιζομένους καὶ διὰ τὴν παραγγέλλει ὁ δάκνονος νὰ εἰσαχθῶν τότε καὶ νὰ κλίνουν τὰς κεφαλὰς των οἱ δαμονιζόμενοι καὶ κατακόμενοι ἀπὸ πονηρὸν μανίαν. Διὰ τὴν γίνονται αὐτά. Ἡ ἐνέργεια τῶν δαίμονων εἶναι ἄλλοις πονηρὰ καὶ σκληρὰ καὶ δυνατωτέρα ἀπὸ τὸν σίδηρον. Ὅπως λοιπὸν, εἶται ὁ δικαστὴς προκαλεῖ καὶ κἀκεῖται εἰς τὸ ὑψηλὸν θῆμα, οἱ δαμονιζόμενοι ἐξάγουν ἔλκουσιν τοὺς κρατούμενους εἰς τὸ δαμονιζομένον, δικαστῆρας, ρυπαροὺς, μὲ πολλὰ ἄδικα καὶ μὲ νόμιμα καὶ τοὺς τοποθετοῦν νὰ καθίσουν ἐμπρὸς ἀπὸ τὰς κίβδας καὶ τὰς παρατεταγμένας τοῦ δικαστηρίου, κατὰ τὴν ἴδιον τρόπον καὶ οἱ Πατέρες ἐνοχοθέτησαν εἶταν πρόκειται νὰ ἐμφανισθῇ εἰς τὴν θεῖαν εὐχαριστίαν καὶ καθήκει οὐκ εἰς τὸ ὑψηλὸν θῆμα ὁ Χριστός, νὰ εἰσάγονται οἱ δαμονιζόμενοι οὐκ δαμονιζοῦνται, ὅτι διὰ τὸ ὑπολογισθῶν διὰ τὰ ἐγκλήματά των, ὅπως οἱ ἄλλοι δαμονιζοῦνται, οὕτως διὰ τὸ ὑποστῆναι ταπεινίαν, ἀλλὰ διὰ νὰ γίνωνται καινὰ ἰσχυροὶ ἀπὸ ὁλόκληρον τὴν παρυστάμενον λαὸν καὶ ἀπὸ ὁλόκληρον τὴν πόλιν καὶ νὰ παρακαλέσων τὸν κοινὸν Δεσπότην ἔλοι μὲ μίαν καρδίαν καὶ μίαν φωνὴν νὰ τοὺς ἐλεήσει.

Τότε λοιπὸν κατέκρινε τοὺς ἐγκαταλείποντας τὴν προσευχὴν αὐτὴν καὶ παραμένοντας. ἔξω τώρα ὅμως θὰ κατακρίνω τοὺς μένοντες μέσα εἰς τὸν ναόν, ὅτι οὕτως μένουσιν μέσα, ἀλλὰ οὕτως μένοντες μέσα δὲν συμπεριφέρονται καλύτερα ἀπὸ τοὺς περιφερομένους ἔξω, ἐφ' ὅσον συζητοῦν μεταξύ των κατὰ τὴν φρονιμοσύνην ἐκείνην στιγμὴν. Τί κάμνεις, καλέ μου ἄνθρωπε, ἡλέπεις νὰ στέκωνται δέσμιοι τόσοι ἀδελφοί σου καὶ οὐ συζητεῖς διὰ πράγματα ἀνθρώπων. Δὲν εἶναι καὶ μόνον ἡ θέα των ἱκανὴ νὰ σὲ καταπλήξῃ καὶ σοὺ προκαλέσῃ τὴν συμπάθειαν; Ὁ ἀδελφός σου εὐρίσκεται εἰς δεσφὰ καὶ οὐκ ἀδιαφορεῖς, Ποῖον συγγνώμην θὰ εἴρῃς, εἰπέ μου, ἀφοῦ εἶσαι τόσον ἀσυγγνώμης, τόσον ἀπάνθρωπος,

ὅσον ἡμῶς. Δὲν φοβεῖσαι μήπως τὴν στιγμὴν, καὶ συζητεῖς βαρυνθεὶς καὶ ἀδιαφορεῖς, πρὸς τὴν ἀπὸ αὐτοὺς κάποιος δαίμων καὶ εὐρὴν τὴν ψυχὴν σου κενὴν καὶ ἑρμῆς, οὐκ οἶκίαν τω-
ν, ἡ θύραν, εἰσέλθῃ μὲ πολλὰν εὐκαλίαν.

Δὲν θὰ εἴπῃς ἐκείνην τὴν θύραν νὰ ἀφανίσουν ἔλοι μὲτ' ἡμετέρους δακρυῶν, νὰ εἶναι ὅγροι ἔλκων οἱ ὀρθολογισμοί, νὰ πῶσι οἱ θρήνοισι καὶ ὁλοφυρτοῖς ὁλόκληρος ἡ Ἐκκλησία, (478) Μετὰ τὴν κοινωνίαν τῶν θεῶν μυστηρίων, μετὰ τὴν ἀπόλαυσιν τοῦ θεοῦ λουτροῦ μετὰ τὴν ἐνταξιν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ, κατέρχεται ἐκεῖνος ὁ λόκος νὰ ἀρπάξῃ ἀπὸ τοὺς ἡσυχαστὰς καὶ νὰ κρατῇ τὰ ὄρνιθα, καὶ οὐκ ἔλκων αὐτὴν τὴν ἡμετέραν, δὲν δακρυῶν, ὕπάρχει ἀπολογία δι' αὐτὸ τὸ φαινόμενον, Δὲν θέλει νὰ συμπονέσῃς τὸν ἀδελφόν σου, τὸν ἀδελφόν σου, ὅπως ἀπὸ φόβου διὰ τοῦ εαυτοῦ σου, τὸν εὐλογεῖς, νὰ καίεται ἡ σκία τοῦ γείτονος, ὅπως καὶ ἂν ἦτο οὕτως ὁ χειρότερος ἐχθρός σου, δὲν θὰ εἴπῃς διὰ τὴν κατὰθεσιν τῆς πυρκαϊᾶς ἀπὸ φόβου, μήπως προκαροῦνται ἡμετέροις καὶ εἰς τὴν ἰδικὴν σου οἶκον. Κατὰ παρόμοιον ἡμῶν πρέπει νὰ σκέπτεσθαι καὶ εἰς τὴν περιπτώσιν των δαμονιζομένων, διότι ἡ ἐνέργεια τοῦ δαίμονος εἶναι εἶδος πυρκαϊᾶς, εἶδος τρομεροῦ θρηνησμοῦ.

Προσεχε λοιπὸν, σὲ παρακαλῶ, μήπως ὁ δαίμων κατὰ τὴν ἐνέργειάν του καταλάβῃ καὶ τὴν ἰδίαν σου ψυχὴν. ὅταν τὸν ἴδῃς νὰ πλησιάζῃ, νὰ προσφύγῃς εἰς τὸν Δεσπότην, ὥστε εἰλεῖται ὁ δαίμων τὴν θερμὴν καὶ ἀγρυπνὴν ψυχὴν σου νὰ περῇ ὅτι ἡ διάνοιά σου εἶναι ἀπροσπέλαστος. Ἄν σὲ ἴδῃ νὰ κοιμῇσαι, καὶ ραθυμῇς, θὰ εἰσέλθῃ γρήγορα οὐκ εἰς ἔρημον καὶ ἀσφύγιον ἂν ἦμας σὲ ἴδῃ προσεκτικὸν καὶ ἀγρυπνόν καὶ προσπλυνόμενον εἰς τοὺς οὐρανοὺς, οὕτως νὰ σὲ καταπλήξῃ πλῆξι, δὲν θὰ ταλμῇ. Ὅπως καὶ ἂν καταφρονῇς τοὺς ἀδελφούς σου τοὺς ἡμετέρους λυτῆσαι τὸν εαυτόν σου καὶ φράξῃς δι' αὐτὸ τὴν εἰσοδὸν τῆς ψυχῆς σου εἰς τὸν πονηρὸν δαίμονα.

Πίσπε δὲ δὲν καταρθάνει νὰ ἀπομοκρύνῃ τὸς ἐπρόδους σου τόσο καλὰ, ὅσον ἡ προσευχὴ καὶ ἡ ἐκτενὴς δέησις. Δὲν καθιερῶθαι χωρὶς λόγον καὶ ἀσκήσις τὸ παραγγελλόμενον εἰς ὅλους ὑπὸ τοῦ δακνόου, ἐρῶς σὺ μὲν καλῶς, ἀλλὰ ἀποβάλλει εἰς ὠρμιζόμενον σκοπὸν, δηλαδὴ εἰς τὸ νὰ ὁνορθώσῃς τοὺς λογισμοὺς καὶ σφύρονται εἰς τὴν γῆν, εἰς τὸ νὰ καταστῶμεν ἱκανοὶ νὰ παρουσιάσωμεν τὴν ψυχὴν μας ἐμπρὸς τῇ, τὸν Θεὸν ὁρῶν, ἀπομακρύνοντες τὴν πνευματικὴν ἐκεί-

π. κ. που φέρουν αι θωπικά άπασχολήσεις. "Οτι δὲ εἶναι σω-
στη, ὅσα λέγει, ὅτι δηλαδὴ ἡ λέξις ἀναφέρεται ὅχι εἰς τὸ σῶ-
μα, ἀλλὰ εἰς τὴν ψυχὴν καὶ αὐτὴν διατάσσει νὰ ἀνορθώσω-
μεν, ὡς ἴδωμεν πῶς τὴν χρησιμοποιοεῖ ὁ Παῦλος. Γράφον
πρὸς ἀνθρώπους πεπαικένους καὶ κατεδιδασκένους ἀπὸ τοῦ
θάρους τῶν δεινῶν, ἔλεγε: «τὰς παρειμέναις χεῖρας καὶ τὰ πα-
ριλελυμένα γόνατα ὀνορθώσατε» (Ἐβρ. 12, 12). Τί θὰ εἴπω
μὲν λοιπὸν, "Οτι ἐννοεῖ τὰς χεῖρας καὶ τὰ γόνατα τοῦ σώμα-
τος. Καθόλου, διότι δὲν ἀπευθύνεται πρὸς δρομεῖς καὶ παγ-
κριταστές, "Ἄρα μὲ τοὺς λόγους αὐτοὺς προτρέπει νὰ ἀνα-
στήσουν τὴν δύναμιν τῶν ἐσωτερικῶν λογισμῶν, ποὺ εἶχαν
καταβληθῇ ἀπὸ τοὺς πειρασμούς.

Σκέψαι, πλησίον ποῦ εἰσάσσει, καὶ μὲ πόσους πρόκει-
ται νὰ ἐπικαλεσθῇ τὸν Θεόν· καὶ μὲ τὰ Χερουβεὶμ. Ἀνα-
λογίσου, πόσους ἔχεις συντρόφους καὶ αὐτὸ θὰ σοῦ ὀρέσῃ
διὰ νὰ ἀνανήμῃς, διότι θὰ ἀντιληφθῇς ὅτι ἐντὶ περιβάλλε-
σαι μὲ σώμα καὶ σάρκα, ἡδυνάθῃς νὰ ἀνυμνῇς τὸν κοινὸν Δε-
σπότην καὶ μὲ τὰς ἀσώματους δυνάμεις.

Κανεῖς λοιπὸν νὰ μὴ συμπετέχῃ μὲ καλαρὰν προθυμίαν
εἰς τοὺς ἱεροὺς καὶ μυστικούς ἐκεῖνους ἔμνηες· κανεῖς νὰ μὴ
ἔχῃ θωπικούς λογισμούς ἐκεῖνα τὴν ὥραν. Καθέννας ἄς ἐξο-
ρίσῃ ἀπὸ τὴν διάνοιαν ὅλα τὰ γήινα καὶ ἄς μεταθέσῃ τὸν ἐσω-
τὲρ δόκιμον εἰς τὸν οὐρανὸν ὅταν νὰ ἰστατὰ πύλοισιν
τοῦ θρόνου τῆς δόξης καὶ νὰ περὶ καὶ μὲ τὰ Σεραφεὶμ καὶ
μόνον ἔτσι ἄς ἀναπέμῃ τὸν πανάγιον Θεὸν εἰς τὸν πλήρη
δόξης καὶ μεγαλοσύνης Θεόν.

Διὰ τοῦτο δίδεται καὶ ἡ ἐντολὴ νὰ ἰσχυρεῖται καλῶς ἐκεῖ-
νον τὴν ὥραν, 479. Τὸ νὰ ἰσχυρεῖται δὲ καλῶς δὲν σημαίνει
τις αἰετὰ παρὰ στίσις ἀρμόζουσιν εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὅταν
εὐρίσκειται πρὸ τοῦ Θεοῦ, στίσις μαρτυροῦσαν φρόνην καὶ
τροχὸν καὶ προερχομένην ἀπὸ ψυχῆς ζήτησιν καὶ ὀρθίαν.
"Οἱ δὲ καὶ αὐτὴ ἡ λέξις ἀναφέρεται εἰς τὴν ψυχὴν τὸ λέ-
γει πάλιν ὁ Παῦλος εὐθὺς στήκετε ἐν Κυρῷ, ἀγαπήσατε.
"Ὅπως ὁ ταξίτης, ἔαν θέλῃ νὰ ρίψῃ εὐστοχὰ τὰ βέλη, φρον-
τίζει πρῶτα νὰ λάβῃ καλὴν στάσιν, τοποθετούμενος ἀκριβῶς
εἰς τὸν σκοπὸν, καὶ ὅποτε ρίπῃ τὰ βέλη, ἔτσι καὶ σὺ.
Ἦν θέλῃς νὰ κτερίσῃς τὴν πονηρὰν κεφαλὴν τοῦ διαβόλου,
πρέπει πρῶτα νὰ φροντίσῃς διὰ τὴν κατὰστασιν τῶν λογ-
ισμῶν σοι, ὥστε ἔχων τρόπον τινὰ ὀρθὴν καὶ ἀπαρεμμένον
στάσιν νὰ ρίπῃς εὐστοχὰ τὰ βέλη ἐναντίον του.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΑΣΠΟΙΤΩΝ

Αὐτὰ εἶχα νὰ εἴπω περὶ τῆς προσευχῆς. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ
διαβόλος πάλιν τῆς ἀδιοφορίας κατὰ τὴν προσευκὴν ἐπενει-
σε καὶ ἄλλην περισσότερον ἐπικίνδυνον μέθοδον, πρέπει νὰ
ἡμενησθῇ καὶ ἐναντίον αὐτῆς. Ποία λοιπὸν εἶναι αὕτη ἡ
κινεῖσθαι ἐπινότης τοῦ πονηροῦ δαίμονος, Ἐπειδὴ οὐκ εἶ-
δε συσφιγμένους εἰς τὸ σῶμα καὶ προσηλωμένους μὲ μεγά-
λην προσοχὴν εἰς τὸ κήρυγμα, δὲν ἐτόλμησε νὰ στελεῇ τὰ
ἄρματα τοῦ, διὰ νὰ σὺς ἀπομακρύνουν μὲ τὰς συμβουλὰς τῶν
ἀπὸ τὴν ἑκράσων, διότι ἐγνώριζεν ὅτι κανεῖς ἀπὸ σὺς δὲν θὰ
ἤντικτο τοιαύτους συμβούλους. Ἀντὶ αὐτῶν ὅμως ἐγκατέ-
στηρεν εἰς τὸ πλῆθος ληστὰς καὶ λωποδύτας καὶ εἰς πολλὰς
περὶ τῶν πολλῶν διωργάνους τὴν κλοπὴν χρημάτων, ποὺ ἔφερον
μυρρίδι τῶν πολλῶν ἀπὸ τοὺς ἐκκλησιαζομένους. Τοῦτο δὲ συ-
νέβη ἐδῶ πολλάκις καὶ εἰς πολλὰ πρόσωπα.

Διὰ νὰ μὴ συμβαίῃ τοῦτον ὅτε αὐτὸ καὶ διὰ νὰ μὴ σβύ-
σῃ οὖν τὸ χρόνι ἡ χρηματικὴ ζημία, ποὺ ὑφίστανται πολλοί,
τὴν προθυμίαν· σὺς πρὸς παρακολούθησιν τοῦ κηρύγματος,
οὐκ προτρέπει καὶ σὺς συμβουλεύει νὰ μὴ φέρετε ἐπ' αὐτοῦ σὺς
ἐπὶ κήρυγμα. "Εἴτε ἡ προθυμία σὺς πρὸς ἑκράσων δὲν θὰ
γίνεται ἀπορρητὴ ἐκδηλώσεως τῶν λωποδυτικῶν τάσεων ἐκεῖ-
νων καὶ ἡ εὐκαρίστητος ποὺ αἰσθάνεσθε κατὰ τὴν ὁδὸν παρα-
μονῆς σὺς δὲν θὰ ἀμαυρῶνεται ἐπὶ τὴν κλοπὴν τῶν χρημά-
των. Διότι ὁ διαβόλος ὠργάνωσε τὸ τέχνασμα αὐτὸ ὅτι διὰ νὰ
σὺς καταστήσῃ πτωχοτέρους, ἀλλὰ διὰ νὰ σβύσῃ τὴν προθυ-
μίαν σὺς πρὸς παρακολούθησιν τοῦ κηρύγματος μὲ τὴν θυσί-
αν ποὺ προκαλεῖ ἡ ἀπώλεια τῶν χρημάτων. Καὶ τὸν
ἰσθὺ δὲ τὸν ἀπενηνέωσεν ὅχι διὰ νὰ τὸν καταστήσῃ πτωχό-
τερον, ἀλλὰ διὰ νὰ τὸν γνηναύσῃ ἀπὸ τὴν εὐσεβείαν. Δὲν ἐν-
διαφέρει αὐτὸς διὰ τὴν ἀφάρεισιν τῶν χρημάτων, ποὺ γνο-
ρίζῃ ὅτι δὲν ἔχουν καμμίαν ὀξίαν, ἀλλὰ διὰ τὴν παρακίνησιν
τῆς ψυχῆς εἰς ἁμαρτίαν μὲ τὴν ἀφάρεισιν τῶν χρημάτων. Ἄν
δὲ δὲν κατορθώσῃ τοῦτο, δὲν θὰ νομίσῃ ὅτι ἔχει κατορθώσῃ
τις αἰετὰ.

Ἀφοῦ λοιπὸν γνωρίζεις τὸν σκοπὸν του, ἀγαπητέ μου,
ἴθι νὰ ἀφαιρῶνται τὰ χρήματα ἀπὸ τοὺς ληστὰς ἢ μὲ εἰ-
λον ἰσθὺν, νὰ δοῦναι τὸν Δεσπότην καὶ θὰ κερδίσῃς πε-
ρισσότερα καὶ θὰ δώσῃς διπλοῦν κτήνη εἰς τὸν ἐκτὸν ἐν
ῥῆσιν δὲν ἐπενεκαυρήθῃς καὶ ἔτι διὰ ἐδῶσεσιν αὐτῶν.

"Αν ὁ διάβολος ἴδῃ ὅτι ἡ κρηματικὴ ζημία σὲ ἐπηρεάζει καὶ σὲ ὁδηγεῖ εἰς δυσσεβέσκειαν κατὰ τοῦ Δεσπότη, δὲν θά παύσῃ ποτὲ νὰ ἐνεργῇ παρομοίως πράξεις. "Αν ὁμοῦ παρατηρήσῃ ὅτι σὺ μόνον δὲν ἐλασφημεῖς τὸν Θεόν, παύσῃ σὲ ἐπισημαίνοντα ἀλλὰ καὶ τὸν εὐχαριστεῖς διὰ κάθε κακὸν ποῦ σοὶ συμβαίνει, (480) θὰ σποματῇ νὰ σοὺ προξενῇ πειρασμούς, ἀφοῦ γνωρίζει ὅτι ἡ δοκιμασία εἰς τὸ κακὸν σοὺ γίνεται ὑποφορμὴ εὐχαριστίας καὶ σοὺ προετοιμάζει λαμπρότερους στεφάνους καὶ περισσώτερα θραβεῖα. Τοῦτο συνέβη καὶ εἰς τὴν περίπτωση τοῦ Ἰωβ. "Όταν εἶδεν ὁ διάβολος ὅτι καὶ διὰ τὴν ἀφάρτησιν τῆς περικοπῆς καὶ διὰ τὴν πτώσιν τοῦ σώματος εἰς ἀσθενείας, αὐτὸς ἠδυνάστευσεν τὸν Θεόν, δὲν ἐτάλμηρε πλεον νὰ ἐπανέλθῃ, ἀλλ' ἀπεμακρύνθη, ἀφοῦ υἱόστα ἐσκόπησεν καὶ ἀνεπανόρθωτον ἦτιαν καὶ ἀφοῦ ἀντίειρε λαμπρότερον τὸν ἀθλητὴν τοῦ Θεοῦ.

Γνωρίζοντες λοιπὸν καὶ ἡμεῖς αὐτά, ἐν μόνον πρᾶγμα ἵκνεται νὰ φοβούμεθα, τὴν ἀμαρτίαν, ὅλα δὲ τὰ ἄλλα νὰ τὰ ὑποφέρωμεν, μὲ γενναϊότητα, καὶ τὰς κρηματικὰς ζημίας καὶ τὰς σωματικὰς ἀσθενείας καὶ τὰς περιουσιακὰς δυσκολίας καὶ τὰς προσβολὰς καὶ τὰς σκυφαντίας καὶ σπανήτοις ἄλλο κακόν. Διότι αὐτὰ σὺ μόνον δὲν θὰ μᾶς βλάψουν, ἀλλὰ καὶ θὰ δυναθεύουν γὰρ μᾶς προσφέρουν ἐξαιρετικὴν ὠφέλειαν καὶ νὰ μᾶς ἐτοιμάσουν περισσώτερους στεφάνους, ἂν τὰ ὑπομένωμεν μὲ εὐχαριστίας πρὸς τὸν Θεόν. Ἄλλωστε βλέπετε ὅτι καὶ ὁ Ἰωβ, ἀφοῦ ἐκέρδισε τοὺς στεφάνους τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς ἀνδρείας, ἔλαβε διπλὰ ὅλα ὅσα ἔκαθεν. Σὺ δὲ ἂν τὰ ὑπομένης μὲ γενναϊότητα, θὰ τὰ λάβῃς σὺ διπλὰ καὶ τριπλὰ, ἀλλ' ἑκατονταπλᾶ, καὶ τέλος θὰ κληρονομήσῃς τὴν αἰώνιον ζωὴν, τὴν ὅποیان εἶπε νὰ ἐστιάχωμεν ὅλοι διὰ τῆς χάριτος καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ

ΠΕΡΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΤΗΣ ΔΟΥΛΕΙΑΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΣΤΟΜΟΥ

"Όταν πρόκειται νὰ ἀναπτύξῃ κανεὶς θέμα μακρὸν ποῦ ἀπαιτεῖ ἐκτενὴ διαπραγματεύσειν εἰς περισσώτερας τῆς μᾶς καὶ τῶν δύο καὶ τῶν τριῶν ἡμερῶν, νομίζω ὅτι εἶναι ἀναγκαῖον νὰ μὴ φορτύνῃ εἰς τὴν διάνοιαν τῶν ἀκροατῶν διαμῆς ὅλην τὴν διδασκαλίαν, ἀλλὰ νὰ τὴν διαρῇ εἰς πολλὰ μέρη, ὥστε μὲ τὸν κατμερειακὸν νὰ καταστήσῃ τὸ φορτικὸν ἐλαφρὸν καὶ ἀνεκτὸν. Διότι καὶ ἡ γλῶσσα καὶ ἡ ἀκοὴ καὶ κάθε ἄλλο αἰσθητήριον ὑπόκειται εἰς μέτρα καὶ κανόνες καὶ ὅρια, καὶ ἂν κανεὶς ἐπακτερήσῃ νὰ ὑπερβῇ τὰ ὅρια αὐτὰ τὰ αἰσθητήρια κάνουν καὶ τὴν ἱκανότητα τοῦ ἔκουν."

Εἰπέ μου, τί εἶναι γλυκύτερον ἀπὸ τὸ φῶς. Τί εἶναι περισσώτερον εὐχάριστον ἀπὸ τὴν ἡλιακὴν ἀκτῖνα. Καὶ ὅμως αὐτὸ τὸ γλυκὺ καὶ εὐχάριστον, ὅταν πέσῃ εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μας ὀφθονότερον ἀπὸ ὅσον ἐπατρέπει, ἡ φύσις, γίνεται κουραστικὸν καὶ φορτικόν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεὸς καθάρισε νὰ ὑπάρχῃ μετὰ τὴν ἡμέραν ἡ νύξ, ἡ ὅποια, παραλαμβάνουσα τοὺς ὀφθαλμοὺς κουρασμένους, κατεβάζει τὰ βλέμματα, καμῖζα τὰς κόρας, ἀναπαύει τὴν ἀποκαμωμένην ὀπτικήν μας λειτουργίαν καὶ τὴν καθικτὴ ἱκανότητάν διὰ τὴν ὄρασιν κατὰ τὴν ἐπομένην ἡμέραν. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἐργάστρια καὶ ὁ ὕμνος, ἂν καὶ εἶναι πράγματα μετεξ τῶν ἀντίθετα, καθὼς διαδέχονται μὲ ἁρμονίαν τὸ ἐν τὸ ἄλλο καθίστανται εὐχάριστα, καὶ ἐν-ὃ λέγομεν τὸ φῶς γλυκὺ, λέγομεν ἐπίσης γλυκὺν καὶ τὸν ὕπνον, ὁ ὁποῖος μᾶς ἀπομακρύνει ἀπὸ τὸ φῶς (481). Μὲ τὸν ἴδιον τρόπον ἡ δυσσυχονία εἶναι πάντοτε θορεῖα κα.

80. Εἶναι κατὰ χαρακτηριστικὴν τῆς παιδαγωγικῆς θαύματος τοῦ Ἰωβ, ὅτι καὶ ἐκτενὴς ἀπὸ τὴν ἀπαιτείαν νὰ ἐπὶ μέτρον εἰς τὸ μέτρον τῶν λόγων, καὶ νὰ παρεμύδῃ δυνατάματα ὁμοῦ, διὰ νὰ μὴ κουράσῃ τοὺς ἀκροατοὺς.

ἐπικρίθης, ἐνῷ ἡ συμμετρία εἶναι γλυκεῖα καὶ κοφισμὸς καὶ τερπνὴ. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς καὶ ἐγὼ, ἐν ᾧ ὁμιλῶ δια τετάρτην ἢ πέμπτην φοράν, ὁφ' οὗτου ἐπελήφθην τοῦ θέματος περὶ ἀκαταλήπτου, δὲν ἀπεράσιον οὕτε σημερινὸν νὰ τὸ ἀποτελεῶμαι, ἀλλ' ἐπεκράτην, ἀφοῦ εἴπω πρὸς τὴν ἀγάπην σας τὰ ἀνάλογα καὶ ἀρμόζοντα, νὰ ἀναπαύω πάλιν τὴν διάνοιά σας.

ΠΕΡΙ ΓΝΩΣΕΩΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΚΥΙΟΥ
ΚΑΙ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ

Ποῦ εἶχα σπαταλήσει λοιπὸν τὴν διαπραγμάτευσιν. Διότι ἀπὸ ἐκεῖ πρέπει νὰ ἐκκινήσω, ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ ἐνιαίου θέματος. Εἶχα ἀναφέρει διὰ τοῦ υἱοῦ τῆς θρονίας εἶπεν διὰ τοῦ υἱοῦ οὐδεὶς ἐώρακε πώποτε ὁ μονογενὴς Υἱὸς ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ Πατρὸς, αὐτὸς ἐξηγήσατο» (Ἰω. 1, 18). Σήμερον εἶναι ἀνάγκη νὰ εἶπω, ποῦ ἔδωκε τοιαυτὴν ἐξηγήσειν ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. «Ἀπεκρίθη, λέγει, τοῖς Ἰουδαίοις καὶ εἶπεν· οὐκ εἶπεν τὸν Πατέρα τὴν ἐώρακεν, εἰ μὴ ὁ ὢν ἐκ τοῦ Θεοῦ, οὗτος ἐώρακε τὸν Πατέρα» (Ἰω. 6, 46). Καὶ ἔδω πάλιν δρᾶσιν καλεῖ τὴν γνώσιν.

Δὲν εἶπε δὲ ἀπλῶς διὰ τοῦ ἀνέγκει δὲν γνωρίζει τὸν Πατέρα καὶ ἐπειτα ἐσκόπησε, διὰ νὰ μὴ νομίσι κανεὶς διὰ τὴν ἀρνητικὴν αὐτὴ ἀναφέρεται εἰς τοὺς ἀνθρώπους μόνον, ἀλλὰ θέλων νὰ δείξῃ διὰ οὗτοι οἱ ἀγγέλων οὗτοι οἱ ἀρχαγγέλων οὗτοι αἱ σφράνις δυνάμεις τὸν γνωρίζουν, προσέθεσε καὶ τὴν ἄλλην φράσιν Ἄρα οὗ εἶπε δηλαδὴ διὰ τοῦ ἀνέγκει δὲν ἐγνώρισε τὸν Πατέρα, προσέθεσε· μόνον ὁ προσερχόμενος ἐκ τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς γνωρίζει τὸν Πατέρα. Ἐάν ἔλεγεν ἀπλῶς οὐδεὶς, πολλοὶ ἀπὸ τοῦ ἀκούοντος θὰ ἐνομίζον διὰ τοῦτο λέγετα, μόνον διὰ τὴν ἰδιότητά σου, τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν τώρα δὲ μετὰ τὸ «οὐδεὶς» προσέθεσεν, καὶ μὴ ὁ Υἱὸς καὶ διὰ τῆς προσδοκίας τοῦ μονογενοῦς ἀπέκλεισεν ὁλόκληρον τὴν κτίσιν ἀπὸ τὴν γνώσιν θὰ παρουσιασθῇ ὁμοῦ ἡ ἀνθρώποις ἀπέκλεισε καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, καθάλου διὸ τὸ Πνεῦμα δὲν ἀποτελεῖ μέρος τῆς κτίσεως, τὸ δὲ «οὐδεὶς» ἀντιδιατέλλει πάντοτε τὴν κτίσιν μόνον καὶ δὲν ἀποκλείει οὔτε τὸν Υἱόν, ὅταν γίνεται λόγος περὶ τοῦ Πατρὸς, οὕτε το Ἅγιον Πνεῦμα, ὅταν γίνεται λόγος περὶ τοῦ Υἱοῦ.

Καὶ διὰ νὰ πεισθῶμεν ὅτι ἔδω τὸ «οὐδεὶς» δὲν ἐλέχθη πρὸς ἀποκλεισμὸν τοῦ Πνεύματος, ἀλλὰ μόνον πρὸς ἀντιδια-

στολήν τῆς κτίσεως, διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ Παῦλος πρὸς τοὺς Κορινθίους σχετικῶς μετ' αὐτὴν ταύτην τὴν γνώσιν, ἡ ὁποία κατὰ τὴν δόξαν τοῦ Κυρίου ἀνήκει εἰς τὸν Υἱόν. Τὴν λέγει λοιπὸν, «Τίς γὰρ οἶδε τὰ τοῦ ἀνθρώπου, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἐν αὐτῷ, οὕτως καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ οὐδεὶς οἶδεν εἰ μὴ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ» (1^α Κορ. 2, 11). Ὅπως λοιπὸν ἔδω ἡ ἀλήθεια δὲν ἀποκλείει τὸν Υἱόν, ἔτσι καὶ ἀναστρέφει ἡ ἴδια ἀλήθεια δὲν ἀποκλείει τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Δι' αὐτὸν ἀποδεικνύεται, ὅτι ὅσα ἀνέφερα προηγουμένως εἶναι ἀληθῆ. Διότι ἔδω ὁ Χριστὸς, λέγων διὰ κανεὶς δὲν γνωρίζει τὸν Πατέρα πλὴν τοῦ προσερχομένου ἐκ αὐτοῦ, ἀπέκλεισε τὸ Πνεῦμα, τότε ἀπόλαος ὁ Παῦλος εἶπεν διὰ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα γνωρίζει τὸν Θεόν μετὰ τὴν ἀποκρίσιν, μετὰ τὴν ὁ ἀνθρώπος γνωρίζει τὸν ἐκ τὸν τοῦ Μετὰ τὴν ἀποκρίσιν ἀποκρίσιν ἀποκρίσιν καὶ ἡ λέξις «ἐκ», ἡ ὁποία εἶναι ἀποκρίσιν πρὸς τὸ «οὐδεὶς». Ἐξέτασε τὸ κατὰ τὸν Θεόν, ὁ Πατήρ, ἐκ αὐτοῦ πάντα, καὶ εἰς Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν δι' οὗ τὰ πάντα. 1^α Κορ. 8, 6. (482). Ἐάν ἡ δόξα περὶ τῆς ὑπάρξεως ἑνὸς Θεοῦ, τοῦ Πατρὸς, ἀποκλείει τὸν Υἱόν τῆς θεότητος τότε καὶ ἡ δόξα περὶ τοῦ υἱοῦ ἑνὸς Κυρίου, τοῦ Υἱοῦ, ἀποκλείει τὸν Πατέρα τῆς κυριότητος ἀλλὰ θεοτικῶς ἡ πρότασις «ἐκ» Κύριος Ἰησοῦς Χριστός δὲν ἀποκλείει τὸν Πατέρα τῆς κυριότητος ἀρα οὕτε ἡ πρότασις «ἐκ» Θεός ὁ Πατήρ ἀποκλείει τῆς θεότητος τὸν Υἱόν.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ «ΘΕΟΣ» ΚΑΙ «ΚΥΡΙΟΣ».

Ἐάν δὲ πάλιν ἀντιπῶμεν διὰ λέγεται «ἐκ» Θεός ὁ Πατήρ διὰ τὸ ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι μὲν Θεός, ἀλλ' ὅχι τοιοῦτος Θεός ὅπως ὁ Πατήρ, πρέπει νὰ δεχθῶμεν σύμφωνον μετὰ τὸν ἰσχυρισμὸν τῶν (διότι ἡμεῖς δὲν ἰσχυρίζομεθα τοιοῦτον πρᾶγμα) διὰ καὶ ἡ ἄλλη πρότασις «ἐκ» Κύριος ὁ Υἱὸς σημαίνει διὰ ὁ Πατήρ εἶναι μὲν Κύριος, ἀλλ' ὅχι τοιοῦτος Κύριος ὅπως ὁ Υἱός. Ἐάν δὲ ὁ τελευταῖος ἰσχυρισμὸς εἶναι ἀσθεὶς καὶ ὁ πρῶτος μὴ δύναται νὰ εὐσταθήσῃ. Το βρῶν εἶναι διὰ τοῦτο καὶ «ἐκ» Κύριος δὲν ἀποκλείει τὸν Πατέρα ἀπὸ τὴν πλήρη κυριότητα οὕτε περιορίζει τὴν κυριότητα εἰς μόνον τὸν Υἱόν. Εἰ καὶ τὸ «ἐκ» Θεός δὲν ἀποκλείει τὸν Υἱόν ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν καὶ γνωσθῆναι καὶ καθορᾶν θεότητα, οὕτε ἀναδεικνύει τὴν θεότητα ὡς ἴσων γνώρισμα μόνου τοῦ Πατρὸς.

Ὅτι δὲ ὁ Υἱὸς εἶναι Θεός καὶ ὁλόκληρος Θεός, ὅπως ὁ Πα-

τήρ, πολλοὶ μὲν Υἱός, αποδεικνύεται ἀπὸ αὐτῶν ἀκριβῶς τὴν προσθήκην. Διότι ἂν τὸ ὄνομα Θεός ἔνισκε μόνον εἰς τὸν Πατέρα καὶ δὲν ἐκαρακτήριζε καμμίαν ἄλλην ὑπόστασιν ἐκτός ἀπὸ τῆν ἀγέννητον καὶ πρώτην ἀρχὴν ὡς ἴδιον γνώρισμα αὐτῆς· τότε ἡ προσθήκη «ὁ Πατήρ» θὰ ἐπερίττειεν. Θὰ ἦρκει δηλαδὴ νὰ εἴπῃ «εἰς Θεός», καὶ θὰ ἐγνωρίζομεν ποῖον ἔννοεῖ. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ ὄνομα «Θεός» εἶναι κοινὸν καὶ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ ἔτσι, λέγων ὁ Παῦλος «εἰς Θεός», δὲν καθίστα φανερόν ποῖον ἀπὸ τούτων δύο ἔννοεῖ, διὰ τοῦτο ἐκρείασθη τὴν προσθήκην ὁ Πατήρ, διὰ τῆς ὁποίας ἐδήλωσεν ὅτι ἠμελεῖ περὶ τῆς πρώτης καὶ ἀγεννήτου ὑποστάσεως, πράγμα τὸ ὁποῖον δὲν ἦρκει νὰ δηλώσῃ ἡ κοινὴ εἰς τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν προσήγορία τοῦ Θεοῦ.

Ἀπὸ τὰ ὀνόματα τῶν θεῶν ὑποστάσεων ἄλλα μὲν εἶναι κοινά, ἄλλα δὲ ἴδια καὶ κοινὰ μὲν εἶναι ὅσα χαρακτηρίζουν τὸ ἀπαράλλακτον τῆς οὐσίας των, ἴδια δὲ ὅσα χαρακτηρίζουν τὰς ιδιότητας αὐτῶν. Τὰ ὀνόματα λοιπὸν Πατήρ καὶ Υἱός εἶναι ἴδια καθὲ ὑποστάσεως, τὸ δὲ ὄνομα Θεός καὶ Κύριος εἶναι κοινὸν Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ Παῦλος ἐκχρησιμοποίησε κοινὸν ὄνομα, τὸ «εἰς Θεός», ἐκρείασθη καὶ τὸ ἰδιαιτέρον, διὰ νὰ ἐννοήσωμεν ποῖον ἀκριβῶς ἔννοεῖ, ὥστε νὰ μὴ περιπέσωμεν εἰς τὴν αἰρεσὶν τοῦ Σαβελλίου.

Ὅτι δὲ οὕτε τὸ ὄνομα «Θεός» εἶναι ἀνώτερον τοῦ «Κύριος» οὕτε τὸ ὄνομα «Κύριος» εἶναι κατώτερον τοῦ «Θεός» ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὰ ἑξῆς. Εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην ὁ Πατήρ λέγεται συχνότατα Κύριος «Κύριος ὁ Θεός σου, Κύριος εἰς ὅσιν» (Δευτ. 6, 4) «Κύριον τὸν Θεόν σου προσκυνήσεις καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις» (Δευτ. 10, 13) «μέγας ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ μεγάλη ἡ ἰσχὺς αὐτοῦ καὶ τῆς συνέσεως αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ἀριθμός» (Ψαλμ. 145, 5) ἐγνώρισαν ὅτι ὀνομά σου Κύριος οὐ εἶ μόνος ὑψιστος ἐπὶ πάντων τὴν γῆν» (Ψαλμ. 82, 19), «Ἄν ὅμως τὸ ὄνομα «Κύριος» ἦτο κατώτερον τοῦ «Θεός» καὶ ἀνάξιον τῆς θείας οὐσίας, ἀσφαλῶς δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ λεχθῇ, ἐγνώρισαν ὅτι ὀνομά σου Κύριος. Ἐάν δὲ πάλιν τὸ ὄνομα «Θεός» ἦτο ἀνώτερον τοῦ «Κύριος», δὲν θὰ ἔπρεκεν ὁ Υἱός σου εἶναι κατ' αὐτοῦ κατώτερος τοῦ Πατρὸς νὰ καλεῖται μὲ τὸ ἰδιαιτέρον ὄνομα τοῦ Πατρὸς. Ἀλλ' οἱ ἰσχυρισμοὶ αὗτοί ἀπωσθήναι δὲν εἶναι ἀριθμὸς (488) Ὅτι ὁ Υἱός εἶναι ὑποδεέστερος τοῦ Πατρὸς οὕτε τὸ ὄνομα «Κύριος» εἶναι κατώτερον τοῦ ὀνόματος «Θεός». Διὰ τοῦτο ἡ ἁγία Γραφή

χρησιμοποιεῖ τὴν προσήγορίαν αὐτὰς ὁμοφύρως καὶ διὰ τοῦ Πατρὸς καὶ διὰ τοῦ Υἱοῦ.

Ἦκούσατε ὅτι ὁ Πατήρ καλεῖται Κύριος· τώρα θὰ εἶς ἡ ποδείξω ὅτι καὶ ὁ Υἱός καλεῖται Θεός. Ἰδοὺ ἡ Παρθένος ἐν γαστρὶ ἔχει καὶ τέκεται υἱὸν καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἑμμανουὴλ, ὃ ἔστι μεθερμηνευόμενον μετ' ἡμῶν ὁ «Θεός» (Ματθ. 1, 23. Ἠσ. 7, 14). Εἶδες πῶς ἀρμίζει καὶ εἰς τὸν Πατέρα τὸ ὄνομα Κύριος καὶ εἰς τὸν Υἱὸν τὸ ὄνομα Θεός; Ὅπως καὶ τὸ ἀντίτερον κυρίον λέγει, ἐγνώρισαν ὅτι ὀνομά σου Κύριος» εἶται καὶ ἐδὼ λέγει, καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουὴλ καὶ ἐπαιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν, υἱός καὶ ἐδόθη ἡμῖν, καὶ καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ μεγάλης βουλῆς ἄγγελος, Θεός ἰσχυρός, ἐξουσιαστής» (Ἠσ. 9, 5). Καὶ πρόειπε, σὲ παρακαλῶ, τὴν σύνεσιν καὶ πνευματικὴν σοφίαν τῶν προφητῶν. Διὰ νὰ μὴ εἴπωσι ὅτι «Θεός» καὶ νομοθετῇ ὅτι ἐννοοῦν τὸν Πατέρα, κόμουν λόγον κατὰ πρόπτον περὶ τῆς θείας ἐνσαρκώσεως καὶ θεάσεως δὲν ἐγεννήθη ἐκ τῆς Παρθένου καὶ ἔγινε παιδίον ὁ Πατήρ.

Ἄλλος δὲ προφήτης ἐπίσης λέγει περὶ αὐτοῦ τὰ ἑξῆς «οὗτος ὁ Θεός ἡμῶν, οὗ λογισθήσεται ἕτερος πρὸς αὐτόν» (Ἠσ. 45, 5). Περὶ τίνος τὰ λέγει αὐτὰ, Μήπως περὶ τοῦ Πατρὸς; Καθόλου διότι ἀναφέρει τὴν οἰκονομίαν τῆς θείας ἐνσαρκώσεως. Ἀφοῦ δηλαδὴ εἶπεν, οὗτος ὁ Θεός ἡμῶν, οὗ λογισθήσεται ἕτερος πρὸς αὐτόν, προσέθεσεν «ἐξέμει πάντων ὁδῶν ἐπιστήμης καὶ ἔδωκεν αὐτὴν Ἰακώβ τῷ παιδί αὐτοῦ καὶ Ἰσραὴλ τῷ ἡγαπημένῳ ὑπ' αὐτοῦ. Μετὰ ταῦτα ἐπὶ τῆς γῆς ἀμνη καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναναστάσῃ» (Ἠσ. 45, 37). Οὗ δὲ Ἰακώβ λέγει «ἐγὼ ὢν ὁ Χριστὸς τὸ κατὰ σάρκα ὁ ὢν ἐπὶ πάντων Θεός· εἰς τοὺς αἰῶνας Ἀμήν» (Ευα. 9, 5), καὶ ἄλλοι οὗτοι πόρνος ἡ πλεονέκτης οὐκ ἔχει κληρονομίαν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ» (Εβ. 5, 5) ἐπίσης, «κατὰ τὴν ἐμπρόνοιαν τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ» (Τιτ. 2, 13). Καὶ ὁ Ἰωάννης δὲ καλεῖ τὸν Υἱὸν μὲ τὸ ὄνομα αὐτοῦ «ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν καὶ Θεός ἦν ὁ Λόγος» (Ἰω. 1, 1).

Ναί, θὰ ἀντιπῶν ἄλλὰ δεῖξέ μοι εἰς ποῖον τιμὸν ἡ Γραφή καλεῖ τὸν Πατέρα Κυρίον καὶ τὸν τοποθετεῖ μετὰ μὲν τὸν Υἱὸν Ἐγὼ θὰ εἶς ἀποδείξω δαι μόνον αὐτό, ἀλλ' ὅτι ἡ Γραφή καλεῖ Κύριον καὶ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱόν, καὶ Θεὸν καὶ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν ἀναφέρειται μαζί καὶ τὰ δύο

αὐτὰ ὀνόματα. Ποῦ θὰ τὰ εὗρημεν λοιπόν; Ὁ Χριστὸς διαλεγόμενος κάποτε πρὸς τοὺς Ἰουδαίους εἶπε· «τί ὑμῖν δοκεῖ περὶ τοῦ Χριστοῦ, τίνας υἱὰς ἔστιν. Οἱ δὲ λέγουσιν αὐτῷ τοῦ Δαυὶδ λέγει αὐτοῖς· πῶς οὖν Δαυὶδ ἐν πνεύματι Κύριον αὐτὸν καλεῖ λέγων· εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου (Ματθ. 22, 42 ἑ.). Ἰδοὺ λοιπὸν Κύριος καὶ Κύριος. Θέλεις τώρα νὰ μῆθης ποῦ καλεῖ ἡ Γραφὴ Θεὸν καὶ Θεὸν τὸν Πατέρα καὶ τοῦ Υἱοῦ ἀναφέροντα αὐτοὺς μαζί. Ἀκουσε τί μᾶς διδάσκουν ὁ προφήτης Δαυὶδ καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος· «ὁ θρόνος σου, ὁ Θεός, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος, ράβδος εὐθύτητας ἡ ράβδος τῆς βασιλείας σου. Ἐγέννησας δικαιοσύνην καὶ ἐπιστροφὴν ἀνθρώπων διὰ τοῦτο ἐκρίσε σε ὁ Θεός, ὁ Θεός σου, ἔλασιν ἀναλλασίας παρὰ τοῦς μεταχούους σου» (Ψαλμ. 44, 7). 484 Καὶ ὁ Παῦλος πάλιν, ἐπισκελεθείς τὴν μαρτυρίαν αὐτῇν, λέγει· «πρὸς μὲν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ φησὶν ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα· πρὸς δὲ τὸν Υἱόν, ὁ θρόνος σου, ὁ Θεός, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος» (Εβρ. 1, 7 ἑ.).

Διὰ πᾶσιν λόγον ἔμωκ εἰς τὸ ὑπὸ ἐξέτασιν πραγματοποιεῖν κυρίως τὸν μὲν Πατέρα ἐκάλεσε Θεὸν τὸν δὲ Υἱόν Κύριον, δὲν συνέβη τοῦτο τυχαίως καὶ ἀσκοπούς, ἀλλὰ διὰ τὸν λόγον ὅτι ὁ Παῦλος ἀμυθύνετο πρὸς Ἕλληνας πολυθεῖστας. Διὰ νὰ μὴ λέγουν λοιπὸν αὐτοὶ· «ἐνῷ κατηγορεῖς ἡμᾶς ὅτι παραδεκόμεθα πολλοὺς θεοὺς καὶ πολλοὺς κυρίους, καὶ σὺ ὁ ἴδιος συλλαμβάνεσαι μὲ τὴν ἰδίαν κατηγορίαν ἐπ' ἡμᾶς ὅτι ὁμολογεῖς περὶ θεῶν καὶ ὅκ. περὶ ἑνὸς Θεοῦ». Διὰ τοῦτο δεικνύων συγκατάβασιν εἰς τὴν ἀδυναμίαν των καλεῖ τὸν Υἱόν μὲ ἄλλο ὄνομα ποῦ ἔχει πάντας τὴν ἰδίαν σημασίαν.

Καὶ διὰ νὰ περὶσσότερον ἡ ἐξήγησις αὐτῇ στηρίξῃ αἰετὰ πράγματα καὶ δὲν εἶναι ἀπλῆ ὑπόθεσις ἰδικῇ μου, ἀναγινώσκωμεν ἀλόκληρον τὸ κυρίον ἀπὸ τὴν ἀρχήν· «περὶ δὲ τὴν εἰδωλοθύτων οἴσμεν ὅτι πάντες γινώσκοντες ἔχομεν. Ἡ γινώσκουσι, ἡ δὲ ἀγάπη αἰδομένη. Περὶ τῆς θρώσεως οὖν ὡς εἰδωλοθύτων οἴσμεν ὅτι οὐδὲν εἰδωλὸν ἐν τῷ κόσμῳ καὶ οὐ οὐδεὶς Θεός ἕτερος ἐκ μὴ εἰς» (Α' Κορ. 8, 14). Βλέπεις ὅτι αὐτὰ τὰ λέγει ἀποτεινόμενος πρὸς πολυθεϊστὰς· «Καὶ γὰρ εἴπερ εἰσὶ λεγόμενοι θεοὶ πολλοὶ, καὶ κύριοι πολλοί· εἴτε ἐν οὐρανῷ εἴτε ἐπὶ τῆς γῆς (ἐκείνους πάλιν καταπολεμεῖ), ὥσπερ οὖν εἰσὶ θεοὶ πολλοὶ καὶ κύριοι, πολλοὶ (δηλαδὴ παρεσυμμενοὺς οὐκ ὑπάρχοντες), ἀλλ' ἡμῖν εἷς ὁ Θεός, ὁ Πᾶς ὃς ἔξ' οὗ τὰ

πάντα, καὶ εἷς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, δι' οὗ τὰ πάντα» (Α' Κορ. 8, 5 ἑ.). Διὰ τοῦτο προσέθετεν ὁ Παῦλος καὶ τὸ «εἷς», διὰ νὰ μὴ νομίσουν δηλαδὴ ὅτι εἰσάγει πάλιν τὴν πολυθεΐαν· Ἔτσι ἐκάλεσεν ἕνα Θεὸν τὸν Πατέρα, ὅκ. βεβαίως, μὲ τὴν ἀπόθεσιν νὰ ἀποκλείσῃ τῆς θεότητος τὸν Υἱόν, καὶ ἕνα Κύριον τὸν Υἱόν, ὅκ. βεβαίως, μὲ τὴν ἀπόθεσιν νὰ ἀποκλείσῃ τῆς κυριότητος τὸν Πατέρα. ἀλλὰ διὰ νὰ θεραπεύσῃ τὴν ἀσθένειαν τῶν ἀναγνώστων του καὶ νὰ μὴ τοὺς διόσῃ καμμίαν λαθὴν πρὸς παρεξήγησιν.

Αὕτη εἶναι ἐπισφαλὴς ἡ αἰτία, διὰ τὴν ὁποίαν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐγνωρίσθη εἰς τοὺς Ἰουδαίους διὰ τῶν προφητῶν ὅκ. σιμῶς καὶ φανερώς, ἀλλὰ ἀμυθρῶς καὶ σκοταδιστικῶς. Πράγματι οἱ Ἰουδαῖοι, ποῦ μόλις πρὸ δαίγους χρόνοι εἶχαν ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν πολυθεϊστικὴν πλάνην, δι' ἣκουσιν Θεὸν καὶ Θεόν, θα περιέπιπτον πάλιν εἰς τὴν ἰδίαν νόσον. Διὰ τοῦτο καὶ προφητῶν ἐπαναλαμβάνουν πολὺ συχνὰ ὅτι ὑπάρχει εἷς μόνον Θεὸς καὶ ἕκτος αὐτοῦ δὲν ὑπάρχει ἄλλος. Δὲν ἀνορθώθη εἶται τὴν ὑπαρξίν τοῦ Υἱοῦ μὴ γεννητοῦ ἀλλὰ προσπαθοῦν νὰ θεραπεύσουν τὴν ἀσθένειαν τῶν Ἰουδαίων καὶ νὰ τοῖς, πείσουν νὰ ἀπαλλαγούν ἐπὶ τέλει ἀπὸ τὴν δοξασίαν καὶ τὴν ἀπαρξίαν πολλῶν ἀνυπάρχοντων θεῶν.

Ὅταν λοιπὸν ἀκούγῃς «εἷς» καὶ εὐδοχεῖς καὶ ἄλλος παρρησίας λέξεις, νὰ μὴ ελαττώγῃς τὴν πιστιν σου εἰς τὴν Τροφήν, ἀλλὰ νὰ διδάσκεισαι δι' αὐτῶν τὴν διαφορὰν μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς κήσεως. Λέγει π. κ. «ἀλλοῦ» «τίς γὰρ ἔγνω νοῦν Κυρίου» (Ψαλμ. 40, 13. Ρωμ. 11, 34). Ἡ σημασία τῆς φράσεως αὐτῆς κατὰ τὴν ὁποίαν δὲν ἀποκλείεται οὔτε ὁ Υἱὸς οὔτε τὸ Πνεῦμα ἀπὸ τὴν γνώσιν τοῦ Θεοῦ, διευκρινίσθη ἀπὸ ὅσα ἐλέκθησαν προηγουμένως, ὅταν ἀνέφερα τὸ κυρίον· «τίς γὰρ σέβη τὸ τοῦ ἀνθρώπου, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἐν οὐτῷ, οὐκ καὶ τὸ τοῦ Θεοῦ οὐδεὶς οἶδεν, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ» (Α' Κορ. 2, 11). Ὅμοια λέγει καὶ ὁ Χριστός· «οὐδεὶς γινώσκει τὸν Υἱόν, εἰ μὴ ὁ Πατήρ, οὐδὲ τὸν Πατέρα τις ἐκγινώσκει, εἰ μὴ ὁ Υἱός» (Δευτ. 10, 22). Ἡ ἰδία δὲ ἐκείνη ἐκφράζειται καὶ εἰς τὸ μνημονευθὲν ἤδη κυρίον· «οὐκ ὅτι τὸν Πατέρα τις ἐώρακεν, εἰ μὴ ὁ ὢν ἐκ τοῦ Θεοῦ· οὕτως ἐώρακε τὸν Πατέρα». Ἐθεν εἰς τὸ κυρίον αὐτὸ μαζί τὴν διέκρισιν ὅτι ὁ Υἱὸς γνωρίζει τὸν Πατέρα καὶ τὴν αἰτῶν διὰ τὴν ὁποίαν ἡμᾶς γνωρίζει (485) Ποῖα δὲ εἶναι ἡ αἰτία, τὸ γεγονός ὅτι, ἔχει τὴν ὑπαρξίν του ἀπὸ αὐτῶν, ποῦ εἶναι, καὶ προϋπῆλθε

τῆς ἀκριβοῦς γνώσεως. Τὸν γνωρίζει καλὰ διότι προέρχεται ἀπὸ αὐτὸν, χαρακτηριστικὸν δὲ τῆς προελεύσεως ἀπὸ αὐτὸν εἶναι· ὅτι τὸν γνωρίζει καλὰ.²¹ Ἀσπὶ δὲν εἶναι δυνατόν μία οὐσία νὰ γνωρίσῃ ἄλλην ὑπερέραν, ἔστω καὶ ἂν ἡ ἀπόστασις των εἴναι μικρά.

Ἄκουσε δὲ ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου τί λέγει ὁ προφήτης σκεπτικῶς μετὰ τὴν μικρὰν διαφορὰν μεταξὺ τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν ἀνθρώπων. Ὅταν εἴπῃ· ἐπὶ ἔσπιν ἄνθρωπος, ἐπὶ μνησκει αὐτοῦ, ἢ νύξ ἀνθρώπου δει λογίζει αὐτόν,* προσέθεσεν ἐπὶ λήπις αὐτὸν θραυτὸ τι παρ' ἀγγέλους» (Ψαλμ. 8, 5 ε'). Καὶ ὁμοίως, παρ' ὅλων δει ἡ ἀπόστασις των εἶναι μικρά, ἐπεὶδὴ ὑπάρχει ὁμοδόχησις καὶ ἀπόστασις, δὲν γνωρίζομεν τὴν οὐσίαν τῶν ἀγγέλων μετὰ ἀκρίβειαν καὶ δὲν δυνάμεθα νὰ τὴν εὐρώμεν, ἀσυνδότητοι καὶ ἂν φιλοσοφώμεν.

ΠΕΡΙ ΔΙΟΝΟΛΕ ΤΗΣ ΟΥΣΙΑΣ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣ ΨΥΧΗΣ

Διὰ τὴν ὁμιλίαν περὶ τῶν ἀγγέλων ὁφεί οὐτε τῆς ἰδικῆς μας ψυχῆς τὴν οὐσίαν δὲν τὴν γνωρίζομεν καλῶς ἢ πᾶλλον δὲν τὴν γνωρίζομεν οὐτε ἐν μέρει, ἔδωκε δὲ οἱ αἰρετικοὶ ἰσχυρίζονται ὅτι τὴν γνωρίζουν, ἐρώτησέ τους ποῦ εἶναι ἡ οὐσία τῆς ψυχῆς. Ἄλλο ἢ πνοὴ ἢ ἀνεμος ἢ πῦρ. Ἀλλὰ δὲν θὰ εἴπουν κανένα ἀπὸ αὐτὰ, διότι ὅλα αὐτὰ εἶναι ὕλικά στοιχεῖα, ἐν ᾧ ἐκεῖνη εἶναι ἀσώματος. Καὶ ἐν ᾧ δὲν γνωρίζουν οὐτε τοὺς ἀγγέλους οὐτε τὰς ψυχὰς των, ἰσχυρίζονται ὅτι γνωρίζουν μετὰ ἀκρίβειας τὸν Κύριον καὶ δημιουργὸν των πάντων. Ὑπάρχει ἀνοησία χειρότερα ἀπ' αὐτὴν. Καὶ διὰ τὴν περιορίσθαι εἰς τὴν οὐσίαν τῆς ψυχῆς· δὲν δύναται νὰ εἴπουν ἀκριβῶς, οὐτε κατὰ ποῖον τρόπον συνδέεται μετὰ τὸ σῶμα. Τί ἔχει νὰ εἴπῃ κανεὶς ἐκ' αὐτοῦ, ὅτι εἶναι διακεκυρμένη εἰς ὅλην τὴν ἔκτασιν τοῦ σωματικοῦ ὅγκου, ἄλλ' αὐτὸ εἶναι παράλογον, διότι ἀποτελεῖ ἰδιόζων γνώρισμα τῶν σωματικῶν πόνων. Ὅτι δὲ δὲν δύναται νὰ συμῶν τούτο, ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὸ γεγονός· ὅτι καὶ εἰς τὴν περιπέσειν ἀποκοπῆς χειρῶν καὶ ποδῶν ἡ ψυχὴ μένει ὁλόκληρος, χωρὶς νὰ ἀκρωτηριασθῇ ἀπὸ τὴν ἀναπηρείαν τοῦ σώματος. Ὅτι δὲν εἶναι εἰς ὁλόκληρον τὴν ἔκτασιν τοῦ σώματος, ἀλλὰ περιλαμβάνεται ἐκ ὁρισμέ-

²¹ Ἡ γνώσις προεβόηται τερτίστως ἢ ἐμοίωσιν γνώσαντος καὶ γνωσκομένου. Εἶναι ἡ ἑλληνικὴ σιλαστικὴ ἀρχὴ ἐπὶ ὁμοίᾳ τὸ ὁμοῖον καὶ γνωσκόμενον ὅμοιος οἱ ἑκατοστάται.

νον μέρος του. Τότε ὁμοίως πρέπει τὰ ἄλλα μέλη νὰ εἶναι νεκρά διότι, καθὲς ἀπὸ των εἶναι νεκρόν. Δὲν δυνάμεθα λοιπὸν νὰ εἴπωμεν οὐτε αὐτὸ καὶ ἐπομένως γνωρίζομεν μὲν ὅτι ἡ ψυχὴ ὑπάρχει εἰς τὸ σῶμα μας, ἀλλὰ ἀγνοοῦμεν κατὰ ποῖον τρόπον ὑπάρχει. Ἀπέβλεπε δὲ ὁ Θεὸς καὶ αὐτῆς ἀκρίβειαν τὴν γνώσιν, διὰ νὰ μὴς ἀποστηλάσῃ ἁμέτους καὶ νὰ μὴς συγκρατήσῃ καὶ νὰ μὴς πεῖσῃ νὰ περιορίζομεθα εἰς τὰ κάτω καὶ νὰ μὴ περιεργαζώμεθα καὶ πολυεξέτασμεν ἐκεῖνα που εἶναι ὑπεράνω ἡμῶν.

ΓΝΩΣΙΣ ΤΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΥΙΟΥ

Καὶ διὰ νὰ μὴ ὁμιλῶ ἐπὶ τῇ θέσει ἰδικῶν μου σκέψεων, δε δώσω πάλιν τὸν λόγον εἰς τὴν θείαν Γραφήν· ὥστε ὅτι τὸν Πατέρα ἔωρακέ τις, εἰ μὴ ὁ ὢν ἐκ τοῦ Θεοῦ, οὗτος ἔωρακε τὸν Πατέρα. Ἀλλὰ θὰ εἴπουν καὶ τί σημαίνει αὐτό. Αὐτοὶ οἱ λόγοι δὲν μαρτυροῦν ὅτι ὁ Υἱὸς ἔχει ἀκριβῆ γνώσιν. Σημαίνει ἁπλῶς διὰ μὲν τῆς πρώτης φράσεως, ἦτοι τοῦ ὥρα, ὅτι τὸν Πατέρα τις ἔωρακεν, ὅτι ἡ κτίσις δὲν τὸν γνωρίζει, διὰ δὲ τῆς προσθήκης, ἦτοι τοῦ ἐκ μὴ ὁ ὢν ἐκ τοῦ Θεοῦ οὐρα, ἔωρακε τὸν Πατέρα, ὅτι ὁ Υἱὸς τὸν γνωρίζει. Πάντως ὅτι τὸν γνωρίζει ἀκριβῶς δηλαδὴ ὅπως ὁ ἴδιος γνωρίζει τὸν ἑαυτὸν του, δὲν ἀπεδείχθη ἀκριβῶς. Αὐτὸ ἐνδέχεται, θὰ συνεκίσουν, νὰ μὴ τὸν γνωρίζουν σωφῶς οὐτε ἡ κτίσις οὐτε ὁ Υἱὸς, ἀλλ' οὗτος νὰ τὸν γνωρίσῃ καλύτερον ἀπὸ ἐκεῖνην, χωρὶς πάντως νὰ ἔχη καὶ αὐτὸς ἀκριβῆ ἀντίληψιν.

(488) Πρῶτονται ὅτι μὲν ὁ Υἱὸς τὸν βλέπει, που σημαίνει ὅτι τὸν γνωρίζει, τὸ εἶπεν, ὅτι δὲ τὸν γνωρίζει ἀκριβῶς, ὅπως ὁ Θεὸς γνωρίζει τὸν ἑαυτὸν του, δὲν τὸ ἐδείκνυσεν ἀκριβῶς. Θέλετε λοιπὸν νὰ οἴσῃ ἀποδείξαι καὶ αὐτὸ ἀπὸ τῆς θείας Γραφῆς καὶ ἀπὸ αὐτῆς τὴν φωνὴν τοῦ Χριστοῦ, ἄς ἀκούσμεν λοιπὸν τί λέγει πρὸς τοὺς Ἰουδαίους· ἀκαθὰς γνωσκεὶ μετὰ Πατὴρ καὶ νὺν γινώσκω τὸν Πατέρα» (Ἰω. 10, 15). Ποῖαν γνώσιν ἀκριβοτέραν ἀπὸ αὐτὴν θέλει, Ἐρώτησε τὸν ἀντιλέγοντα γνωρίζει. ὁ Πατὴρ τὸν Υἱὸν ἀκριβῶς καὶ ἔχει ἀκριβῆ γνώσιν αὐτοῦ καὶ δὲν τοῦ διαφεύγει τίποτε ἀπὸ τὰ σκεπτικὰ μετὰ τὸν Υἱόν, καὶ ἡ περὶ αὐτοῦ γνώσις του εἶναι πλήρης. Ναί, ἀπαντᾷ. Λοιπὸν, ὅταν ἀκούσῃς ὅτι καὶ ὁ Υἱὸς γνωρίζει αὐτόν, ὅπως αὐτὸς γνωρίζει τὸν Υἱόν, μὴ ζητῆς τίποτε περισσοῦτον, ἐφ' ὅσον ἡ γνώσις καὶ ἀπὸ τῶν δύο πλεῖς μὴ εἶναι ἴση. Καὶ ἄλλου

δὲ φανεραίνει τὸ ἴδιον πρῶτον· «οὐδεὶς γινώσκει τὸν Υἱόν, εἰ μὴ ὁ Πατήρ, οὐδὲ τὸν Πατέρα πᾶς ἐπιγινώσκει, εἰ μὴ ὁ Υἱὸς καὶ ὁ ἐάν βούληται ὁ Υἱὸς ἀποκαλέσθαι» (Ματθ. 11, 27).

TO MEPTIKON KAI PERIPEZEMENON TIS GNORSEON

Ἀποκαλύπτει δὲ οὗτοι ὅσον γνωρίζει αὐτοὺς, ἀλλ' ὅσον κυ-
ρούμεν ἡμεῖς. Ἀποστόλῃ οὗ Παύλου ἐνεργεῖ κατὰ τὸν τρόπον αὐ-
τοῦ, πολὺ περισσότερον ὁ Χριστός. Λέγει δὲ ὁ Παῦλος πρὸς
τοὺς μαθητὰς του «οὗτοι βρῆνται ἡμῖν λαλοῦντες ὡς πνευματι-
κούς, ἀλλ' ὡς σαρκικούς· ἐκ νόμιμος ἐν Χριστῷ γὰρ ἡμῶν
ἡ πίστις, οὐ βρωμῶν, οὐκ ἂν γὰρ ἠδυνάσθη» (Α' Κορ 3, 1) Ἀλλ-
εἰ ἀντιλέγει αὐτὰ τὸ ἔχειν μόνον πρὸς τοὺς Κορινθίους.
Τὸ ἐστὶν ὅμως, ἐν δεξιῇ μὲν οὗ Παύλου ἐγγυηρὶς καὶ με-
ρίκιος ἄλλας ἀγαθίας, τὰς ὁποίας κατεῖχε ἄλλος ἄνθρωπος
ὅτι ἔβαλε, καὶ ἀνεχώρησε ἀπὸ τῶν πόσεων τοῦτο γνωρίζων
αὐτοὺς μόνον αὐτοὺς ἀπὸ θύλου τοὺς ἀνθρώπους, Πιστὴ εὐ-
μαρτυρῶν τὴν μαρτυρίαν αὐτῇ. Εἰς τὴν ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς
Κορινθίους Ἀὐτοὺς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ εἶπεν, «ἐκείνα ἀφῆκα
ρήματα, ἃ οὐκ ἐδὼν ἀνθρώποι λαλοῦν» Β' Κορ 12, 4
Ἀλλ' ὅμως καὶ αὐτοὺς ποὺ ἤκουον ρήματα ἄρρητα καὶ δύνα-
μινα καὶ λαλοῦντες ἀπὸ ἀνθρώπων ἐκείνους μερικὴν μόνον
καὶ πολὺ ἀπεύκουν ἀπὸ τὴν μελλομένην τελειότητα γνώ-
σιν. Αὐτοὺς ποὺ εἶπε αὐτοὶ, εἶπε καὶ ὅτι ἐκ μέρους γινώσκου-
μεν καὶ ἐκ μέρους προσφθερόμεθα· καὶ «ἐπε ἦσαν νόμιμοι, ὡς
νόμιμοι ἐλάλουν ὡς νόμιμοι ἐφρόνουν, καὶ νόμιμοι ἐλαλοῦ-
νται» καὶ «ἐπε ἐλάτω δὲ ὁδοῦται ἐν αἰψότητι, τότε δὲ πρό-
σωπον πρὸς πρόσωπον» (Α' Κορ 13, 9 ε)

Ἰστέ ἀπὸ τῶ ἀδεχθέντα ἐξως τώρα ἐκεῖ ἐλέγχθη πλήρως ἡ ματαιότης πλάνης τῶν ἀρεσκέντων. Πραγματικὴ δὲ θύαν ἀγνοοῖ τὴ σὴν ἡ οὐσία. ὅχι θέσθαι κατὰ τὸ ἀν ὑπάρχει ἀλλὰ κατὰ τὸ εἶναι. κρεῖσσεται ὑπεροβολικῶς παντα ἅν ἐν τῇ θέσει κοινεῖς ὑπομένουν δογμα. Μελομένη ἀκούει καὶ γινώσκῃ καὶ φανερὰ ἀν μὲς ἦτα. πάλιν δὲν δὲ ἐπετρέπεται καὶ ἐκκαθάρσιν ἡμεῖς παντα ἐκς ὅσων εἰς τὴν οὐσίαν τῶ ἀδεσποτου. Ἐαν ὁ Παῦλος, δὲν ἐπὶ δόγμα καὶ δόγμα δομοτα οὐτε εἰς αὐτὸς τὰς ἀφρανίας δι νάμεις, καὶ διὰ τοῦτο εἶπεν ἀλλὰς, ἐκείσους τὸν Χριστον ὑπεράνω πᾶσις ἀρχίης κα. ἐξουσίας καὶ δυνάμεις καὶ πνεύς δομοτάς δομοτρέμενους, οὐ μόνον ἐν τῇ ἀκύνι τυπῇ ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ μέλλοντι. Ἐφ 1, 21, καὶ μὲς εἰδοίκα.

Αν παρουν και δυναμεις με άλλα ονόματα που θα γνωρίζουμε, π.χ. ο έλεον δεν έλαβε δε το θάρρος να διεισάψει. Άλλα ονόματα ανήλθον περιγραμμάτων όφθαλμών και περιγραμμάτων και οι γνωστές ακούει, ποιας συγγένειας θα είναι. Ως και, και να διεισάψει θα ευχόμεν όσοι αποστολές να πράξουν να επι ης ύψους του Δεσποτίου, Έφ' όσον δε πράττειν (1) επι και αυτή η όσα ο παρ είναι άγνωστος, πρέπει να ούκ αποσπασματίζετο ως μαρμαροποιεί (187 "Οι ό θεός είναι γεννήσεις είναι γνωστών ότι διακρίν η άγνωστη είναι άγνωστη: η ύψους του ταύτα κανείς προφήτης δεν το είπε και κανείς αποστολός και ευαγγελιστής δεν το υπήρξε. Και, η ύψος, λόγους Έφ' όσον άγνωστη και άτην την ύψους πως η ύψους να ης δύσους όνομα,

Αὐτοὶ δὲ ὄντως ἐπεκαλοῦντο, μόνον τὰς θείας ἱερὰς Εὐ-
αγγελίου καταπαύειν τὴν ἰστορίαν καὶ τὸν ὅσον φημιβολικὴν τὴν πα-
ρὰ τὴν αὐτὴν πύραν εἶσε καὶ ὑπέστει. Ἐξήκοντα πού εἰσι
ἀνθρώποι ἀπὸ τῆς ἀλλοτρίας, δὲν ἐπεκαλοῦνται τοῦτο ὡς εἴ-
πετε ὅτι ἀκούει ἡμεῖς. Καὶ οἱ αὐτοὶ καὶ ἐν τῇ δόξῃ τῆς ἐκδο-
μῆς καὶ ὁμοῖα καὶ ἐν τῇ ἐκδόξῃ ἐκ τῆς δόξης τῆς ἐκδο-
μῆς καὶ οὐκ ἀνὰ φανερόν, περὶ τῆς θείας, ὑπόστατος, ἡλικίας, ὅτι
φημιβοῦνται, ὡς περὶ τῆς φημιβοῦς καὶ ὡς ὡς, ὡς ὡς καὶ
φημι τῆς ἀκρίτου καὶ ὡς ὡς ἄλλο μόνον, ὡς ὡς ὡς
καὶ ὡς ὡς ὡς

[illegible]

22 Ο Χρυσόστομος, ο οποίος είναι από τους μαθητές του Σπυρίδωνος, έγραψε
το βιβλίο "Εκλογή των λόγων του αγίου Ιωάννου του Ευαγγελιστή". Το βιβλίο αυτό
είναι γραμμένο στα ελληνικά και αποτελεί μια σημαντική πηγή για την ιστορία της
Ορθόδοξης Εκκλησίας.

PG 67

[illegible]

ποιόν θα θεωρήσωμεν ως γνωρίζοντα τὰ πραγματικὰ μέγεθος τοῦ οὐρανοῦ; τὸν ἰσχυρίζομενον ὅτι γνωρίζει πόσας σπιθαμὰς ἔχει ὁ οὐρανὸς ἢ τὸν ὁμολογούντα ὅτι ἀγνοεῖ; Λοιπὸν ἂν προέκυπτε περὶ τοῦ οὐρανοῦ, ὁ ἰσχυρῶν πρὸ τοῦ μεγέθους τοῦ θα θεωρήσῃ ως γνωρίζων τοῦτο καλότερα, ὅταν δὲ πρόκειται περὶ τοῦ Θεοῦ, δὲν θὰ δεῖξωμεν ὅτε τόσον ἀλήγην ἐπιδόξουν; Δὲν εἶναι ταῦτα ἐνδείξεις ἁκρας παραφροσύνης;

Ἀκούετε τί λέγει ὁ Παῦλος περὶ τοῦ ὅτι τοῦτο μόνον μὲς ζητεῖται νὰ γνωρίζωμεν, δηλαδὴ ὅτι ὑπάρχει Θεός, καὶ ὅτι νὰ περιεργαζώμεθα τὴν οὐσίαν τοῦ ἐπιστεῖσαι γὰρ διὰ τὸν προσερχόμενον τῷ Θεῷ ἢτι ἐστὶ» (Ἑβρ. 11, 6). Ἐπίσης δὲ καὶ ὁ προφήτης, κατηγορῶν κάποιον ἄνθρωπον ως ἀσεβῆ, δὲν τὸν κατηγορεῖ διότι ἀγνοεῖ τί εἶναι ὁ Θεός, ἀλλὰ διότι ἀγνοεῖ ὅτι ὑπάρχει Θεός· «εἰπεν ἄφρων ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ, οὐκ ἐστὶ Θεός» (Ψαλμ. 13, 1). Ὅπως λοιπὸν ἐκείνους τὸν καθιστῶν ἀσεβῆ ὅχι ἡ ἀγνοία τοῦ τί εἶναι ἡ οὐσία τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἡ ἀγνοία τῆς υπάρξεως τοῦ Θεοῦ, οὕτως καὶ διὰ τὴν εἰσαέβριαν ἄρκει μόνον ἡ γνώσις τῆς υπάρξεως τοῦ Θεοῦ.

Ἐκὼν ὅμως ἐτοιμασθὲ νὰ πρὸβάλουν καὶ ἄλλο ἐπιχείρημα. Ποῖον; Ἐκεῖ λεκθῇ, ἰσχυρίζονται, πνεῦμα ὁ Θεός» (1ω. 4, 24). Ἀλλὰ τοῦτο, εἰπέ μοι, εἶναι παραστατικὸν τῆς οὐσίας τοῦ; Ποῖος θὰ τὸ παραδεχθῇ αὐτό; ἔστω καὶ ἂν ἐκπνεύσῃ πολὺ ὀλίγον τὴν θεοὺν Γραφῶν; Κατὰ τὸν συλλογισμὸν αὐτὸν ὁ Θεὸς πρέπει νὰ εἶναι καὶ πῦρ, διότι ὅπως λέγεται πνεῦμα ὁ Θεός, λέγεται ἐπίσης ὅτι ὁ Θεός ἡμῶν εἶναι «πῦρ καταναλίσκον» (Ἑβρ. 12, 29), καὶ «πυρὶ ὕδατος ζῶντος» (1περ. 2, 13). Σύμφωνον δὲ μὲ αὐτὴν τὴν λογικὴν ὁ Θεός θὰ εὐρεθῇ ὅχι μόνον πνεῦμα καὶ πῦρ καὶ ὕδωρ, ἀλλὰ καὶ ψυχὴ καὶ ἀνερὸς καὶ νοῦς ἀνθρώπου καὶ ἄλλα ἀκόμῃ ἀνωτέτερα· δὲν εἶναι δὲ ἀνάγκη, μισοῦμενοι τὴν νομίαν ἐκείνων, νὰ τὴ ἀναφέρωμεν ὅλα. Πάντως ἡ λέξις πνεῦμα ἔχει πολλὰς σημασίας. Σημεινεῖ ψυχὴν, ὅπως εἰς τὸν Παῦλον (148) «ἐπαράδοτε τὸν ἑαυτοῦτον τῷ σπανά, ἵνα τὸ πνεῦμα ὡ- ὅς» (Α' Κορ. 5, 5)· ἀνεμὸν ὡς παρὰ τῷ προφήτῃ πνεῦματι διαφ. συντρίψεις αὐτοῦ» (Ψαλμ. 47, 8). Καλὴται δὲ πνεῦμα καὶ τὸ πνευματικὸν χάρισμα· αὐτὸ γὰρ τὸ πνεῦμα συμπρωτεύει τῷ πνεύματι ἡμῶν (Ρωμ. 8, 13) καὶ ἐπισχεύομαι δὲ τῷ πνεύματι, προσερχομαι δὲ καὶ αὐτῷ» (Α' Κορ. 14, 15). Οἷομαι δὲ καὶ ὁ θυμὸς ὡς παρὰ τῷ Ἰωάννῃ «οὐ οὐ ἦσθα ὁ μελετών, τῷ πνεύματι σου τῷ σκληρῷ ἀνελθὼν αὐτοῦ»

(1Ιω. 27, 8)· καὶ ἡ θεία βοήθεια πνεῦμα γὰρ πρὸ προσώπου ἡμῶν Χριστὸς Κύριος» (Θρηγ. 4, 20). Κατὰ τὴν γνώμην λοιπὸν τῶν αἰρετικῶν ὁ Θεός ἢ εἶναι ὅλα αὐτὰ μαζί καὶ ἢ ἀποσπᾶται ἀπὸ ὅλα αὐτὰ τὰ σωματικά.

ΠΕΡΙ ΠΡΟΕΙΣΤΗΣ ΥΠΕΡ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗΣ ΤΗΣ ΑΝΕΥΡΕΤΗΣ

Ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ φανερῶμεν ἀναφέροντες ἀντιπηρμα πράγματα, δε στασιάζομεν τὴν σχετικὴν ἡμῶν οὐσίαν δια- υμνητέμεν καὶ ὡς ἐνανελάσκειν εἰς τὴν προσωπικὴν καὶ ὅσον περισσότερο αὐτὰ εἶναι ἀσθεῖς τόσο περισσότερο ἡμεῖς δε παρακαλέσμεν καὶ δε ἰκετεύομεν τὸν Θεὸν πρὸς κλῆν ἡμῶν, ὥστε ν' ἀπαμακρυνθῶν κάποτε ἀπὸ τὴν μανίαν καὶ. Τοιαύτη δὲ παράκλησις θὰ γίνῃ δεκτὴ μὲ εὐφροσύνην ἀπὸ τὸν Σωτῆρα ἡμῶν Θεόν, «ὅς πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν» (Α' Τιμ. 2, 4).

Δὲ μὴ παύομεν λοιπὸν τὴν ὑπὲρ αὐτῶν ἰκέσις, δοῦν ἡ ἡμῶν καὶ εἶναι ὅσον ἰσχυρὸν, θησαυρὸς πονηριῶν, πλοῦτος ἀνελέντης, ληρὴν ὀκνῶντος, μέσον γαλήνης, καὶ μὲν καὶ πῦρ καὶ μήτηρ πυρὸς ἀναθῶν, καὶ εἶναι ἰσχυ- ρότερον καὶ ἀπὸ αὐτῆς τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν. Πράγματι ὁ φέρων τὸ βασιλικὸν διάδημα πολὺ σικνὰ καταλαμβάνεται ἀπὸ πηρῶν καὶ καίεται ἐπάνω εἰς τὴν κλίνην, παρρυθκαίται καὶ εἰς τὸ πλεῖστον τοῦ ἱατροῦ, σωματοφύλακες, ὑπηρεταί, σιμυ- τηνοί. Καὶ ὅμως ὅτε τῶν ἱατρῶν ἡ τέχνη ὅτε τῶν φίλων ἡ συμπόσια ὅτε τῶν δούλων αἱ ὑπηρεσίαι ὅτε τῶν φορμάων ἡ ἀφένεια ὅτε τῶν σκευῶν ἡ πολυτέλεια ὅτε ἡ μεγάλη κρημνικὴ περιουσία ὅτε κανὲν ἄλλο ἀνθρώπων πῶς κα- ταρθάνει νὰ καταρῃβῃ τὴν ἀσθένειαν τοῦ τὸν κατετρέχει. Ἄν ὅμως εἰσελθῇ κάποιον πρὸς τοὺς μὲν μεγάλην παρηγορίαν ἡμῶν· τὸν Θεὸν καὶ μόνον ἐγγίσῃ τὸ σῶμα καὶ ἀναπέμψῃ ὁ- γνὴν πρῶτευκην ὑπὲρ αὐτοῦ, φυγαθεύει ἀμέσως τὴν ἀσθε- νειαν καὶ ὅτι δὲν ἐπέτυχεν ὁ πλοῦτος καὶ τὸ πλῆθος τῶν πληρησιόντων καὶ ἡ ἱερικὴ πείρα καὶ ἡ μεγαλοπρέπεια τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας, τὸ καταρθάνει πολλὰς ἢ προσωπικὴ ἐ- νδεῖα καὶ πτωχὸ ἀνθρώπου.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΓΝΗΣΙΑΣ ΠΡΟΕΙΣΤΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΥΝΑΜΕΩΣ ΑΥΤΗΣ

Προκειμένη δὲ δὲν ἐννοεῖ τὴν φυσικὴν καὶ ράθυρον, ἀλ-

λά την έκτενῆ, τὴν ἀπεσθονομένην ἀπὸ ψυχῆς ποιοῦσαν καὶ δίδουσαν συγκεντρωμένην. Αὐτὴ μόνον ἡ προσευκὴ δύναται νὰ ἀναβῇ μέχρι τοῦ οὐρανοῦ. Ὅπως τὰ ὕδατα, ὅταν εὐρέσκωνται εἰς ἐπαφάνειαν ἰσοπεδωμένην καὶ εὐρύχωρον, δὲν ἀνέρχονται ὕψηλά, ὅταν δὲ τὰ περιορίσουν καὶ τὰ πύσουν ἀπὸ τὰ κάτω μὲ τὰ ἀγκυρώματα τῶν χειρὶς ὑδραυλικῶν, ἀνακονίζονται παχύτερον ἀπὸ βέλος λόγῳ τῆς πίεσεως ἐπὶ καὶ ἡ ἀνθρωπίνη διάνοια, ἕως οὗτο εὐρίσκειται εἰς ἀνεύρ, διπχεῖται καὶ διαρρέει, ὅταν δὲ τὴν στενοχωρήσῃ καὶ τὴν πύσῃ ἰσχυρῶς, κάποια ἀγωνία, ἀναπέμπει πρὸς τὰ ὕψη προσευκὴν ἁγίαν καὶ θερμήν. Καὶ διὰ τὴν πίεσιν οὗτο εἰσκακοῦνται πρὸ πάντων αἱ προσευχαὶ ποῦ γίνονται μὲ ἑλπίην, ἀκούσε τι λέγει ὁ προφήτης: «πρὸς Κύριον ἐν ᾧ ἐλπίσθηθαί με ἐκέκμηκα, καὶ εἰσέκουσε μου» (Ψαλμ. 119, 1).

(199) Ἄς, διαθερμάνωμεν λοιπὸν τὴν συνεδῆσιν, ἃς ἐλπίσωμεν τὴν ψυχὴν διὰ τῆς ἐνθυμήσεως τῶν ἀμαρτημάτων, ἃς τὴν ἀνίσταμεν διὰ διὰ τὴν στενοχωρήσωμεν, ἀλλὰ διὰ τὴν ὑποειρηκώσωμεν νὰ εἰσκακοῦνθῃ, διὰ τὴν καυστήσωμεν ἀγκυρῇ καὶ ἀγκυρῶν καὶ ἰκανῇ νὰ ἐγγίσῃ τοὺς οὐρανοῦς. Τίποτε δὲν φυγαδεύει τὴν ῥηθρμικὴν καὶ ὀδυσφορίαν τοῦτον ἀποτελεσματικῶς ὅσον ἡ ὁδὸν καὶ ἡ ἐλπίς ποῦ συγκεντρώνει εἰς τὸν αὐτὸν τῆς τῆς διεσπασμένης διάνοιας. Ὁ ἐλπίσμενος καὶ προσεχόμενος μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον καταρτίζεται νὰ φέρῃ εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ πολλὴν ἡδονὴν μετὰ τὴν προσευκὴν. Καὶ ὅπως ἡ νέφους εἰς τὴν ἀρκὴν καθιστᾷ τὴν ἀεροσφαιρὴν σκοτεινὴν, ἀλλ' ὅταν μετὰ συνεκτῇ θερμὴν ἀποβάλλῃ ἄλλως τοὺς ὑδροσφαίρους, τὴν καθιστᾷ γαλήνιαν καὶ γελαστον, οὕτως καὶ ἡ ἐλπίς, μέχρις οὗτο συστρέφεται ἐντὸς μας, σκοτίζει τὸ λογικόν, ὅταν ὅμως ἐξωτερικευθῇ διὰ λόγων εἰς τὴν προσευκὴν καὶ διὰ τῶν συνοδεούντων τοῦτο λόγων διακρίσει, φέρει εἰς τὴν ψυχὴν πολλὴν χαρὰν, διδοὶ ἡ θεὸς ἀντιδρῆμι, φωτίζει σαν ἀκτὶς τὸν νοῦν τῶν προσευχομένων.

Ἐννοεῖτε ὅμως ποῖα εἶναι οἱ ἀποκαταστάσεις τῶν πολλῶν; Στεροῦμαι παρηγορίας, λέγω, εἰμὶ ἀνθρωπικός, δὲν ἠμυνώ οὐτε τὸ στόμα ν' ἀναβῇ. Ἡ εὐλάβεια αὐτῆς ὅμως εἶναι ἀπαιτική, οἱ παροδοεῖς αὐτοὶ εἶναι προκαλήματα τῆς ῥηθρμίας μὲ αὐτὸ τὸ μέτρο θέλει ὁ διάβολος νὰ σοὶ κλείσῃ τὰς θύρας τῆς εὐδόου πρὸς τὸν Θεόν. Δὲν ἔχεις παρηγορίαν. Τὸ, νὰ νομίζῃς διὰ δὲν ἔχεις παρηγορίαν, σημαίνει μεγάλῃν πλημμελίαν, ἀποτελεῖ μεγάλῃν ἀφέλειαν, ὅμως ἀκριβὴς τὸ νὰ

νομίζῃς διὰ ἔχεις παρηγορίαν σημαίνει μεγάλῃν ἐντροπὴν καὶ κατάκρισιν. Ἀκόμη καὶ ὅν ἔχεις ἐπιτύχεις πολλὰ ἡθικά καὶ ὑποθέματα καὶ συναισθάνεσαι διὰ δὲν ἔχεις πράξει τίποτε ποιητὸν καὶ νομίζεις οὕτω διὰ δικαιοῦσαι νὰ ἔχεις παρηγορίαν πρὸ τοῦ Θεοῦ, ἡ προσευκὴ θὰ σοὶ εἶναι ἀνωφελέης· δὲν δὲ ἀντιθέτως, ἡ συνεδῆσις σου εἶναι φορημένη μὲ μύρια ἀμαρτήματα καὶ πείσης τὸν αὐτὸν σου ἀπλῶς διὰ εἶσαι ὁ χειρότερος τῶν ἀνθρώπων, τότε θὰ δικαιούσαι μεγάλῃς παρηγορίας πρὸς τὸν Θεόν.

Καὶ τοῦτο συμβαίνει, μελονότι ταπεινοφροσύνη δὲν εἶναι νὰ νομίζῃ ὁ ἀμαρτωλὸς διὰ εἶναι ἀμαρτωλός. Ταπεινοφροσύνη εἶναι τὸ νὰ νομίζῃ κανεὶς διὰ δὲν ἔχει μεγάλῃν ὕλην, ἀκόμη καὶ ὅταν συναισθάνεσαι διὰ ἔχει πολλὰ προτερήματα καὶ ἐκτελεῖ ἀγαθὰς πράξεις, ταπεινοφροσύνη εἶναι νὰ ἡσυχάζῃ κανεὶς μὲ τὸν Παῦλον καὶ νὰ δύναται νὰ λέγῃ, «οὐκ ἔμνησθ' οὐρανῶν», ἀλλὰ παρὰ ταῦτα νὰ προσθέτῃ, «ἀλλ' οὐκ ἐν ταύτῃ δεικνύμαι» καὶ «Χριστὸς Ἰησοῦς ἦλθεν ἀμαρτωλοῦς σώσει ὅν πρώτος εἰμι ἐγώ». Αὐτοὶ εἶναι ταπεινοφροσύνη, νὰ εἶναι κανεὶς μέγας κατὰ τὴν ἀρετὴν καὶ νὰ θεωρεῖ ὅν αὐτὸν τὸν μικρόν.

Ἄλλ' ὅμως ὁ Θεὸς μὲ τὴν ἀνέκταστον φιλευσπλαχίαν καὶ ὀφείλει καὶ προσλαμβάνει καὶ γίνεται εὐσπλαγχνος καὶ ἐμνήσθῃς διὰ μόνον πρὸς τοὺς ταπεινοφρονοῦντας. Ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς οὕτως ἀμολογούμεθα πρὸς αὐτὸν τὰ ἀμαρτηματὰ τῶν μὲ ῥυθμισμένην. Καὶ διὰ τὴν μάθησιν πόσον σπουδαῖον ἀγαθὸν εἶναι τὸ νὰ μὴ θεωρεῖ κανεὶς τὸν αὐτὸν τοῦ μέγαν, καταστροφὴν μὲ τὴν φαντασίαν σου δύο ἀμώβας καὶ ζεῖξῃ εἰς τὴν μέν μὲν τὴν δικαιοσύνην μὲ τὴν υπερφάνειαν, εἰς δὲ τὴν ἄλλην τὴν ἀμαρτωλότητα μὲ τὴν ταπεινοφροσύνην, καὶ θὰ βῇ; διὰ τὸ ζεύγος τῆς ἀμαρτωλότητος θὰ ξεπεράσῃ τὴν δικαιοσύνην, διὰ λόγῳ τῆς ἰδικῆς τῆς ἰκανότητος, ἀλλὰ λόγῳ τῆς ἰκανότητος τῆς ὀμύγου τῆς ταπεινοφροσύνης, τὸ δὲ ἄλλο ἔρπος θὰ καθυστερήσῃ διὰ λόγῳ τῆς ἀδυναμίας τῆς δικαιοσύνης, ἀλλὰ λόγῳ τοῦ ἀγκυλώσεως βάρους τῆς υπερφροσύνης. Ὅπως δηλαδὴ ἡ ταπεινοφροσύνη μὲ τὸ μέγα πνευματικὸν ὄφελος τῆς νικῆς τὴν βαρὴτητα τῆς ἀμαρτίας καὶ καυχήσῃ νὰ ἀναβῇ εἰς τὸν οὐρανόν, εἶται καὶ ἡ υπερφάνεια μὲ τὸ ἀγκυλωδὲς βάρος τῆς καταρτίζοντι νὰ υπερνικήσῃ τὴν ἐλαφρὴν δικαιοσύνην καὶ νὰ τὴν ὑποβῇ πρὸς τὸ κάτω ἐκκλίνει.

(490) Καὶ διὰ τὸ θεσπισθῆτε, ὅτι τοῦτο τὸ ζεύγος εἶναι ἰσχυρότερον, ἐνθουσιάζετε τὸν φαισάσιον καὶ τὸν τελώνην. Ὁ φαισάσιος ἔχει τὴν δικαιοσύνην πρὸς τὴν ὑπερηφάνειαν διὰ τὸν λόγον τοῦτον· ἐυχαριστῶ σοὶ ὁ Θεὸς ὅτι οὐκ εἰμι ὡς οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων, ἄρπαγες, πλεονέκτης, οὐδὲ ὡς οὗτος ὁ τελώνης (Λουκ. 18, 11). Τί μανία! Δὲν τοῦ ἐχώριε τὴν ὑπερηφάνειον ἀλόκληρος ἡ ἀνθρώπινη φύσις, ἀλλ' ὥρισεν ἀνθρώπος καὶ ἐναντίον τοῦ πλησίον ἱστημένου τελώνου. Τί ἐκρίνετο ὡς ἐκείνος, Δὲν ἀπέκρουσε τὸν ἀνιδιομόν, δὲν ὤργισθη διὰ τὴν κατηγορίαν, ἀλλ' ἔδωκεν τοὺς λόγους του πρὸς τὴν ἐγγνωσκόντην, καὶ εἶπαι τὸ τέλος τοῦ ἐκθροῦ τοῦ ἑγνοήμακον καὶ θεραπείας, ὁ ἀνειδίχτης ἑταίρος, ἡ κατηγορία στέφανος.

Τόσον μεγάλον ἀγαθὸν εἶναι ἡ ταπεινοφροσύνη, τόσον μεγάλον κέρδος εἶναι τὸ νὰ μὴ πειρίζεται κανεὶς ἀπὸ τῆς κατηγορίας τῶν ἄλλων καὶ νὰ μὴ ἐξαγριώνεται ἀπὸ τὰς ὀφθεῖς τῶν συνανθρώπων του. Διότι καὶ ἀπὸ τῆς ὀφθεῖς καὶ τῆς προσβολῆς ἀκόμη εἶναι δυνατόν νὰ ποιοῦσθαι κανεὶς μεγάλην καὶ σπουδαίαν ἀφ᾽ελειαν, ὥπως συνέβη καὶ εἰς τὴν περίπτωσηα τοῦ τελώνου. Δεχθεὶς οὗτος τὴν προσβολήν, ἀπέβαλε τὰ ἁμαρτήματα καὶ ὀφροῦ εἶπεν, «ἐδόθητί μοι τὴν ἡμετέραν», κατέβη ἀπὸ τὸν ναὸν περισσώτερον δικαιωμένος ἀπὸ τὸν φαισάσιον. Ἐτοί οἱ λόγοι ὑπερέβαλον τὰ ἔργα, αἱ λέξεις ἐνέστησαν τὰς πράξεις. Ὁ μὲν φαισάσιος προσέβαλε τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν νουθεσίαν καὶ τὴν εἰσφορὰν τῆς δεκάτης, ὁ δὲ τελώνης εἶπε μόνον λόγια ἡπλῆ, καὶ ὅμως ἀπέβαλεν ὅλα τὰ ἁμαρτήματα. Διότι ὁ Θεὸς δὲν ἤκουσε μόνον τὰ λόγια, ἀλλὰ καὶ τὸ φρόνημα, πρὸς τὸ ὅποιον συναδεύοντα τὰ λόγια, καὶ ἐπειδὴ εἶρε τὸ φρόνημα ταπεινωμένου καὶ συντριμμένου, τὸν ἡλέγη μετὰ τὴν μεγάλην φιλανθρωπίαν του.

Λέγει δὲ αὐτὰ δὲ διὰ τὸ συστήσαι τὸ ἁμαρτάνομεν, ἀλλὰ διὰ τὸ γίνωμεν ταπεινώμενοι. Ἐάν ὁ τελώνης, ἄνθρωπος, παραδεδομένος εἰς τὴν χειροτέραν κακίαν, ἐκέρδιζε τὴν ἔννοιαν τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦτο ἐταπεινοφρόνησεν, ἀλλ' ἀπλῶς ὅπου ἐφάνη εὐγνώμων καὶ ὡμολόγησε τί ἦτο, πόσῃ βοήθειαν δὲν δύνανται νὰ κερδίσουν δοῦντες ἐκείνους ἐπιτελεῖσαι μεγάλας ἡθικὰς πράξεις, ἐάν δὲν ὑψηλοφρονοῦν δι' αὐτούς. Διὰ τοῦτο οὐκ παρακαλῶ καὶ οὐκ ζητῶ καὶ οὐκ ἱκετεύω νὰ ἐξομολογηθῆτε συνεχῶς εἰς τὸν Θεόν, Ἀλλωστε δὲν σὲ φέρω ἑμπρός εἰς τοὺς συνδούλους σου, σὺν εἰς θέατρον, οὕτε σὲ ἀναγκάζω

νὰ φανερώσῃς εἰς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους τὰ ἁμαρτήματά σου· ἔνοιξε τὴν συνείδησίν σου ἑμπρός εἰς τὸν Θεόν, δείξε τοὺς ἁμαρτήματα καὶ ζητήσεις τοῦ τὸ φάρμακόν· δείξε τὰ εἰς ἐκείνους, ποὺ δὲν ἀνείδιχει, ἀλλὰ θεραπεύει. Ἀλλωστε καὶ ἂν σιωπῇσῃς σὺ, ἐκείνος τὸ γνωρίζει ὅλα. Εἰπὲ τὰ λοιπὰ, διὰ τὸ ὡμολογήσῃς εἰπὲ τὰ, διὰ τὸ ὁρίσῃς ἑδῶ ὅλα τὰ ἁμαρτήματα καὶ τὴν φύσιν εἰς τὴν ἁλλήν ζωὴν καθαρὸς καὶ χωρὶς πλημμελείας, καὶ ἀπαλλαγῇς ἀπὸ τὴν δυσόμοιοτον ἐκείνην διαπόμψην. Οἱ τρεῖς παῖδες προετίμησαν νὰ τεθοῦν εἰς τὴν κήλην καὶ νὰ προσφέρουν τὴν ζωὴν τὴν χάριν τῆς ἀρετῆς, ἡρὸς τὸν Δεσπότην καὶ παρ' ὅλα τὰ σπουδαῖα τῶν καταρθέματα λέγουσιν· οὐκ ἔσπιν ἡμῖν ἀνοίγει τὸ στόμα· ἐκάλειν καὶ ἐνέδωκε ἐγεννήθημεν τῆς βοήθειας σου καὶ τοῖς δεδωμένοις σου (Λουκ. 3, 33). Διὰ τὸ λοιπὸν ἀνοίγετε τὸ στόμα, ὅθι τοῦ ἐκρίνετον, Ἀκριβῶς, ἡπαντοῦν, διὰ τὸ εἰπαμεν διὰ δὲν ἐνέμεθα ν' ἀνοίξωμεν τὸ στόμα καὶ διὰ τὸ ἐλευσώμεν μετὰ τὸν τὸν ἴδιον τὴν εὐσπλαγχνίαν τοῦ Δεσπότης.

(491) Ἡ δύναμις τῆς προσευχῆς ἐθεώσε δύναντι πύκναι, ἐκλιναγώγησε θυμὸν λεόντιον, ἔλυσε πολέμους, κατέπαυσε μίαν, κατέργασε τρικυμίας, ἀπεμάκρυνε δαίμονας, ἔνυψε πόδας οὐρανοῦ, ἐποίησε δεσφὰ θανάτου, ἐθεράπευεν ἀσθενεῖς, ἀπέκρουσε ἐλπίδας, συνεκράτησε πόδας σαλευμένους ἀπὸ σεισμόν. Ἡ προσευχὴ ἐξουσιάζεται καὶ τὰς ἡμετέρας ἐρχομένας πληγὰς καὶ αἱ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους προερχομένας ἐπιβουλὰς καὶ ὅλα γενικῶς· τὰ κακά. Προσευχὴν δὲ πάλιν δὲν ἐνοῶ τὴν ὁπλῶς προφερομένην μετὰ κεῖλη, ἀλλὰ τὴν ἀνερχομένην ἀπὸ τῆς καρδίας, τῆς διανοίας. Ὅπως δὲ τὰ δένδρα, ποὺ ἔχουν βαθύς ρίζαν, δὲν ἀποτὴν οὐτε ἑρριζώνονται, ἀκόμη καὶ ἂν δεχθῶν μύριας προσβολὰς ἀνέμων· διότι αἱ ρίζαι τῶν εἶναι περιοριζόμεναι δυνατόν εἰς τὸ βάθος τῆς γῆς, εἶται καὶ αἱ ἀπὸ τὸ βάθος τῆς ψυχῆς ἀναμνηστικαὶ ἡμετέρας καὶ κατευθύνονται ὑψηλὰ καὶ δὲν παρεκλίνουσιν ἀπὸ κυρίων προσβολῶν τῶν διαλογισμῶν. Διότι εἶναι σφικτὰ μορφῆται. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ προφήτης λέγει· ἐκ βάθρων ἐκείρεται οἱ Κύριος (Ψαλμ. 129, 1).

Σὺ λέγει αὐτὸ δὲ διὰ τὸ ἰσχυρῶς ἡπλῶς μετὰ λόγους, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ ἐφαρμόζειν διὰ τὸν ἔργον. Ἐάν ἡ πρὸς ἀνθρώπους διήγησις τῶν συμφορῶν καὶ δικταγμάτων τῶν κατηχησάντων δεινῶν φέρῃ εἰς τοὺς πονοῦντας κατὰ τὴν ἀνακούφισιν, οὐκ νὰ διηκολύνῃ ἡ ἀντανόη διὰ τὸν λόγον, πολὺ ὑψηλοτέρων ψευταγογιῶν καὶ παρατηριῶν ἢ

λόγῃ διὰ τῆς ἐξομολογήσεως τῶν ψυχικῶν σου παθημάτων πρὸς τὸν Θεοπάτην. Διότι ὁ ἄνθρωπος συχνὰ βαριέται καὶ ἀπομακρύνει καὶ διώκει ἐκείνον ποῦ τοῦ διηγέται διαρκῶς τὰς συμφορὰς τοῦ με δάκρυα καὶ θρόνους, ὁ Θεὸς ὅμως δὲν συμπεριφέρεται ὅτοι, ἀλλ' ἀντιθέτως σὲ δέχεται καὶ σὲ προσλαμβάνει πλησίον τοῦ, καὶ ἂν τοῦ ἐκμισσηθῆς τὰς συμφορὰς σου ὅλη τὴν ἡμέραν, τότε σὲ ἀγαθῇ καὶ δέχεται τὰς ἰκεσίας σου περισσότερον.

Διὸ νῦν δεῖξῃ τοῦτο ὁ Χριστὸς ἔλεγεν· «θεύτε πάντες οἱ κοπιῶντες· καὶ πεφορτισμένοι κόγας ἀναπαύσασθε ὑμεῖς» (Μαθ. 11, 28). Μᾶλλον καλεῖ λοιπόν, ἵς μὴ παρακούσωμεν· μᾶλλον ἀκούει πλησίον τοῦ, ἢς μὴ λησθώμεν. Καὶ ἂν ἔκομεν μύση ἁμαρτήματα, τότε ἂς τρέχωμεν περισσότερον· ἀλλ' ὅστε ἀπὸ πάντων τοιοῦτους ἀνθρώπους καλεῖ ὁ Θεός. «Ὁ γὰρ ἦλθεν, λέγει, καλέσαι δικαίους, ἀλλ' ἁμαρτωλούς εἰς μετάνοιαν» (Ματ. 9, 13). Καὶ ἐδὼ δὲ ἔννοεῖ τοὺς φορτωμένους, τοὺς κουρασμένους, τοὺς συντετριμμένους ἀπὸ τὸ βάρος τῶν ἁμαρτημάτων. Λέγεται Θεὸς παρηγορίας καὶ Θεὸς οὐκισμῶν, οὗτοι διαρκῶς ἔργον τοῦ εἶναι τοῦτο· νῦν παρηγορῇ καὶ παρηγορῇ τοὺς πονούντας καὶ θλιβόμενους, δοῦναι ἁμαρτήματα καὶ ἂν ἔσονται.

Ἀρκεῖ μόνον νῦν παραδοθῆμεν εἰς αὐτόν, νῦν τρέχωμεν πρὸς αὐτόν καὶ νῦν μὴ μένωμεν μακρὰν, καὶ τότε μετὰ τὴν πείραν θὰ γνωρίσωμεν τὴν ἀλήθειαν τῶν λόγων τούτων· καὶ ἂν τελώμεν τὴν προσευχὴν μετὰ σπουδαίᾳ ἔντασιν καὶ θερμῇ, κοινὴν ἀπὸ τοῦ γένος μας καὶ ἂν ἐννοήσῃ νῦν μᾶλλον λυτῶσαι· διότι ἐπιθήματα κακῶν καὶ ἂν ἐπέλθῃ, θὰ τὸ ἀποκορύψωμεν εὐχολογία σὺν τῇ. Καὶ τί πορῶδες εἶναι νῦν ἐπιτυχάνῃ τὴν λύσιν· ὅτε ἀντιπαραστήσῃ τοῦ θέναι ἢ δύναμις τῆς προσευχῆς, ὅταν μετὰ αὐτῶν τῶν ἁμαρτημάτων στήνῃ καὶ ἀφανίσῃ τὴν φύσιν· καὶ νῦν καταρτίζομεν λοιπὸν καὶ τὸν παρόντα βίον νῦν διασκεύομεν μετὰ ἐντασιν καὶ τὰ διαπραχθέντα ἁμαρτήματα νῦν ἀποδοῦμεν καὶ μετὰ παρηγορίαν πρὸ τοῦ θήματος τοῦ Χριστοῦ νῦν παύσομεν, ἵς παρακαλεσθῶμεν διαρκῶς τὸ φάρμακον τοῦτο καὶ τὸν βίον μας· ἐρησιάζομεν, ὡς συνθετικὰ στοιχεῖα ἅπαντα, προσήλουν, ἐπιμονὴν καὶ καρτερίαν. Μετὰ τὸν τρόπον αὐτὸν καὶ διαρκὴς ἡγείαν θὰ εἴπωμεν καὶ τῆς μελλούσης ζωῆς τὰ ἀγαθὰ θὰ κερδίσωμεν. Καὶ εἴθε νῦν τὰ ἐπιδοῦμεν ὅλοι· καὶ τῆς χάριτος καὶ φιλευσπλαχίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν αἰῶνα μετὰ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος· ἡμέται ἢ δοῦναι νῦν καὶ ἀπὸ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΑΡΧΑΙΟΝ
ΚΕΙΜΕΝΟΝ